

**T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**II. DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMANYA'NIN BALKAN
ÜLKELERİNİ İŞGALİNİN TÜRK BASININA
YANSIMALARI**

Yüksek Lisans

Nuran EKEN

Çorum 2020

**II. DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMANYA'NIN BALKAN ÜLKELERİNİ
İŞGALİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI**

Nuran EKEN

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Hatice YILDIRIM

ÇORUM-2020

KABUL VE ONAY

Nuran EKEN tarafından hazırlanan *II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Balkan Ülkelerini İşgalinin Türk Basınına Yansımaları* başlıklı bu çalışma, 15/09/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans / doktora / sanatta yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Necdet HAYTA (Başkan)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Hatice YILDIRIM (Danışman)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Hümeysra KARABIYIK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim.
(...../...../20...)

X X X X

İmzası

.....

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve SOYADI

Nuran EKEN

ÖZET

EKEN, Nuran. *II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Balkan Ülkelerini İşgalinin Türk Basınına Yansımaları*, (Yüksek Lisans), Çorum, 2020.

Almanya, Nazilerin iktidara gelmesiyle Versailles Anlaşmasının düzeninden kurtulmayı amaçlamıştır. Avrupa'da yeni düzen ve Balkanlarda hâkimiyeti sağlamak için çalışmalarını başlatmıştır. “ Hayat Sahası” politikası doğrultusunda ilerleme kararı almıştır. Almanya ve Türkiye bu dönemde ilişkilerini iyi bir şekilde sürdürmektedir. Bu dönemde devletlerarasında ittifaklar ve bloklar kurulmuştur. İyi ilişkilere rağmen Türkiye hiçbir blokta yer almamış ve tarafsız kalmayı seçmiştir. Almanya'nın Polonya'ya saldırması ile İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. Türkiye, Almanya'nın Avrupa ve Balkanlara olan tutumundan endişelenmiştir. Etkili bir iletişim yolu olan basın, savaşın ayrıntıları, ilerleyişi ve izlenen politikalar hakkında bilgi veren en önemli araç olmuştur. Balkanlara ilerleyen Almanya'nın politikaları ve ilerleyişi Türk Basınında sıkça yer almıştır. Türkiye savaşta tarafsız bir tutum izlemeyi amaçlamıştır. Bu tutum basına bazı kısıtlamalar getirmiştir. Gazeteler, hükümetin tarafsızlık politikasına uymak zorunda olsa da Almanya'nın Balkanlara girmesi sert bir şekilde eleştirilmiştir. Bazı karşıtlıklar olmuştur da gazete yazarları genel olarak ortak bir noktada birleşmişlerdir. Gazete yazarları, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan işgallerini yazılarında ele alırken savaş öncesi ilişkiler, savaş içerisinde gelişen olaylar ve bu devletlerin tutumlarını göz önünde bulundurmışlardır. Yazılarında da bu konular üzerinden değerlendirmelerini yapmışlardır. Gazete yazarlarının değerlendirmelerini yaparken özellikle işgal edilen devletlerin istiklallerini korumak için ne kadar çaba sarf ettiklerini ön plana koymuşlardır. Almanya – İtalya – Japonya dışındaki devletlerin Mihvere dahil olması Almanya'nın işgal aşamalarından birisi olmuştur. Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya'nın Mihvere dahil olması Alman işgaline uğramalarına engel olamamıştır. Devletlerin hem Mihvere katılması hem de Alman işgaline uğraması Türk Basınında eleştiri ile karşılanmıştır. Kısacası Türk Basını, milli birliği bozan ve istiklalini korumayan devletleri eleştirmiş, istiklali uğruna çaba gösterildiğinde de övgülerle bahsetmiştir.

Anahtar Kavramlar: Türk Basını, İkinci Dünya Savaşı, Mihver, Balkanlar

ABSTRACT

EKEN, Nuran, *Reflections of Germany's Occupation of the Balkan Countries in The Second World War to the Turkish Press*, (Master Thesis), Çorum, 2020.

With the Nazis coming to power, Germany sought to get rid of the order of the Versailles Treaty. It has started its efforts to establish a new order in Europe and domination in the Balkans. It has decided to progress in line with its "Life Field" policy. Germany and Turkey continues its relationship in a good way in this period. In this period, alliances and blocs were established between states. Despite good relations with Turkey it was not included in any block and has chosen to remain neutral. The Second World War occurred with Germany's attack on Poland. Turkey, Germany was concerned about the attitude towards Europe and the Balkans. The press, which is the most effective means of communication, has been the most important means of providing information about the details of the war, its progress and the policies followed. Germany, advancing to the Balkans, was frequently featured in the Turkish Press. In this direction, it has followed a neutral attitude in the war. The policy pursued brought restrictions on the press. The press has harshly criticized Germany's entry into the Balkans, although it has to abide by the government's policy of neutrality. Although there have been some oppositions, they are generally united at a common point. While dealing with the occupations of Romania, Bulgaria, Yugoslavia and Greece in their writings, the newspaper writers took into account the pre-war relations, the events that took place during the war and the attitudes of these states. The inclusion of Bulgaria, Romania and Yugoslavia in the Axis has not prevented their German occupation. Both the participation of the states in the Axis and the German occupation were met with criticism in the Turkish Press. In short, the Turkish Press criticized the states that broke national unity and did not protect their independence, and praised them when efforts were made for their independence.

Keywords: Turkish Press, II. World War, Axis, Balkans

TEŞEKKÜR

Tez sürecim boyunca katkılarını ve desteklerini hiçbir şekilde esirgemeyen, ne zaman danışsam elinden geleni yapan ve tecrübelerinden faydalandığım çok değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hatice Yıldırım'a teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	viii
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1
A.İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK BASINI.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMANYA

1.1. BAĞIMSIZLIĞI VE BALKAN SAVAŞLARI.....	10
1.2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE ROMANYA.....	13
1.3. İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE ROMANYA.....	16
1.4.TÜRKİYE VE ROMANYA İLİŞKİLERİ.....	18
1.5.ROMANYA’NIN İŞGALİ, MİHVERE KATILMASI VE TÜRK BASININA YANSIMALARI.....	19
1.5.1. Romanya İşgalinin Nedenleri.....	19
1.5.2. Romanya’nın İşgali.....	23
1.5.3. Romanya’nın Mihvere Katılması.....	34
1.5.4. Romanya’da Alman Varlığının Balkanlara Etkisi.....	40

İKİNCİ BÖLÜM BULGARİSTAN

2.1. BAĞIMSIZLIĞI.....	42
2.2. BALKAN VE I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA BULGARİSTAN.....	45
2.2.1. Balkan Savaşları ve Bulgaristan.....	45
2.2.2. Birinci Dünya Savaşı ve Bulgaristan.....	48
2.3. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA BULGARİSTAN	50
2.4. TÜRKİYE-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ.....	52
2.5. BULGARİSTAN'IN MİHVERE KATILMASI- İŞGALİ VE TÜRK BASIN.....	59
2.5.1. Alman-Bulgar İttifakı.....	59
2.5.2. Bulgaristan'da Alman İşgali.....	65
2.5.3. Bulgaristan'ın İşgaline İngiltere'nin Yaklaşımı.....	67
2.5.4. Trakya Sınırında Alman Tehdidi.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YUGOSLAVYA

3.1.YUGOSLAVYA'NIN BAĞIMSIZLIĞI.....	79
3.1.1. Balkan Savaşları ve Slavlar	81
3.1.2. Birinci Dünya Savaşı ve Slavlar.....	82
3.2. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA YUGOSLAVYA.....	83
3.3. TÜRKİYE VE YUGOSLAVYA İLİŞKİLERİ.....	88
3.4. YUGOSLAVYA'NIN MİHVERE KATILMASI- İŞGALİ VE TÜRK BASININA YANSIMALARI.....	93
3.4.1. Yugoslavya Üzerinde Alman Baskısı.....	93
3.4.2. Yugoslavya'nın Mihvere Katılması.....	105
3.4.3. Yugoslavya'da Çıkan İç Karışıklıklar.....	107
3.4.4. Yugoslavya'nın İşgali.....	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM YUNANİSTAN

4.1.YUNANİSTAN’NIN BAĞIMSIZLIĞI.....	124
4.2.BALKAN SAVAŞLARI VE YUNANİSTAN.....	126
4.3.BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE YUNANİSTAN.....	128
4.4.İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA YUNANİSTAN.....	129
4.5.TÜRKİYE VE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ.....	131
4.6.YUNANİTAN’IN İŞGALİ VE TÜRK BASININA YANSIMALARI....	135
4.6.1.İşgal Öncesi Almanya ve Yunanistan Arasında Meydana Gelen Gelişmeler.....	135
4.6.2. Almanya’nın Yunanistan’ı İşgali	145
4.6.3 Propaganda Savaşı.....	150
4.6.4. Girit’te Alman-İngiliz Çatışması.....	157
SONUÇ	160
KAYNAKÇA.....	166
EKLER.....	174
EK-1. Midilli Adasına Alman İşgali.....	174
EK-2. Bulgar Kralının Almanya Ziyareti.....	175
EK-3. İsmet İnönü’nün Yunanistan Seyahati.....	176
EK-4.Alman İşgali Ardından Yugoslavya.....	177
EK-5. Bulgaristan’ın Mihvere Katılmasına Dair Cumhuriyet Gazetesi Haberi... 	178
EK-6. Bulgar İşgaline Dair İkdam Gazetesi Haberi	179
EK-7.Akşam Gazetesinin Bulgaristan ve Yunanistan Değerlendirmeleri.....	180
EK-8.Ulus Gazetesinin Yugoslavya’nın Mihvere Katılmasına Dair Haberi.....	181
EK-9. Yugoslavya’nın Hükümet Darbesine Dair Tan Gazetesi Haberi.....	182
EK-10. Son Posta Gazetesinin Yugoslavya ve Yunanistan İşgal Haberleri.....	183
EK-11. İkdam Gazetesinin Yugoslavya ve Yunanistan İşgal Haberleri	184
EK-12. Vatan Gazetesinin Romanya’nın Mihvere Katılması Haberi.....	185
EK-13. Son Telgraf Gazetesinin Yugoslavya Hükümet Darbesi Haberi.....	186
EK-14. Tasvir-i Efkar Gazetesinin Yugoslavya İşgali Haberi	187
EK-15. Yeni Sabah Gazetesinin Bulgaristan İşgali Haberi	188

EK-16. Yeni Sabah Gazetesinin Yugoslavya ve Yunanistan İşgali Haberi	189
EK-17. Yeni Sabah Gazetesinin Yunanistan Harp Vaziyeti.....	190

KISALTMALAR

CBDAB :Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Bkz. :Bakınız

C :Cilt

Çev. :Çeviren

sy :Sayı

ÖN SÖZ

İkinci Dünya Savaşı tarihin en büyük felaketlerinden birisi olmuştur. Savaşın başlıca tarafları Almanya, İtalya ve Japonya karşısında İngiltere, Fransa, ABD ve Sovyetler Birliği olmuştur. Bu savaşın meydana gelmesindeki asıl sebep, Birinci Dünya Savaşı'ndaki mağlup devletlerden bazılarının savaş sonrasındaki antlaşmaların getirdiği kısıtlamaları üstünden atmak istemesidir. Savaşın kilit isimlerinden olan Adolf Hitler, İtalya ve Japonya ile birlikte “Yeni Dünya Düzeni” politikasını hedef edinmiştir. Hitler'in savaş hedeflerinden biriside “Balkan Hâkimiyeti” olmuştur. Hedeflerini gerçekleştirebilmek için her yolu denemekten geri kalmamıştır. Türkiye savaşa dâhil olmasa da savaşın etkilerini hissetmiştir. Zaman zaman savaşın gidişatından dolayı endişeler yaşamıştır. Komşu olan Balkan Devletlerinin Almanya tarafından işgal edilmesi Türkiye'nin savaşı sıkı bir şekilde takip etmesine neden olmuştur. Bu çalışmada II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Balkan ülkelerini işgallerinin Türk Basınında değerlendirmeleri ele alınmıştır. Savaş sırasında yaşanan olaylar karşısında Türk Basını'nın nasıl bir tutum sergilediğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Gazete haberleri döneme ait olaylar hakkında bilgi almak için önemli kaynaklardır. Aynı zamanda gazete yazarlarının olayları yorumlayışından devletlere olan tutumları da gözlemlenebilmektedir. Bu çalışma ile savaş sırasında basında Almanya ve Balkanların ne şekilde değerlendirildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken bilimsel araştırma yöntemleri teknikleri kullanılmıştır. Süreli yayınlar, arşiv belgeleri, konuyla alakalı kitaplar, makaleler ve tezlerden yararlanılmıştır. Çalışma, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Bölümlerde, devletlerin bağımsızlık sürecine, dünya savaşındaki rolüne, Türkiye ile olan ilişkilerine ve Türk Basınında ele alınmış biçimleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamın her aşamasında bilgisini ve tecrübelerini benimle paylaşan, her konuda desteği ile doğru yolu bulmamda yardımcı olan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hatice Yıldırım'a, bu dönemde her zaman yanımda olan maddi manevi desteğini esirgemeyen canım aileme teşekkür ederim.

Nuran Eken, Amasya 2020

GİRİŞ

Almanya, 19. yüzyılda Şansölye Otto Von Bismarck'ın akılcı politikaları ile siyasi birliğini tamamlayarak büyük bir güç haline gelmiştir¹. Fakat Almanya Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Versailles Antlaşması ile ağır mali yükümlülükler altında kalmıştır. Bu durum ülke içinde huzursuzluklara ve ayaklanmalara neden olmuştur. Halkın bu ümitsizliği esnasında Nazi Partisi kurulmuştur. Kurulan partinin hedefleri Almanların amaçları olan her şeyi içine alıyordu. Bu hedefler ise Versailles'i yok etmek, komünist düşmanlığı, Alman ırkının üstünlüğü ve Yahudi aleyhtarlığı olmuştur. Nazi Partisi, 1920'de Nasyonal-Sosyalist Alman İşçi Partisi adını almıştır. Partinin en önde gelen ismi Adolf Hitler olmuştur. Hitler, halkın ne istediğini bilerek hedeflerini o yönde belirlemiştir. Parti 1924 seçimlerinde Alman parlamentosuna girmeyi başarmıştır. 1929 buhranı esnasında Nazi Partisi yeni adıyla Alman Milliyetçi Sosyalist İşçi Partisi olarak yükselişe geçmiştir. Partinin hedefleri birçok insanın katılmasına neden olmuştur. Partiye büyük para yardımları yapılmaya başlanmıştır. 1930 yılına gelindiğinde parti büyük bir ivme kazanmıştır. 1932 yılında yapılan seçimlerde Almanya'nın en büyük partisi haline gelmiştir².

1932 yılında Cenevre'de 60 devletin katıldığı bir silahsızlanma konferansı yapıldı. Konferansın amacı devletlerarası barışı sağlamaktır. Fakat Almanya'da bulundurulacak asker sayısı konusunda Fransa ile Almanya arasında sorunlar yaşanmıştır. Sorunun çözüme ulaşamaması sonucunda Almanya konferansı terk etmiştir. Konferanstaki diğer devletlerin Almanya adına kararlar alması sonucunda Almanya, 14 Ekim 1933'te Milletler Cemiyeti'nden ayrılmıştır³.

Alman Cumhurbaşkanı Hindenburg, Von Papen'i kabineyi kurmakla görevlendirmiştir. Von Papen, Nazilerin desteğini almıştır. Fakat Von Papen başbakanlıkta tutunamamış ve yerini Schleicher almıştır. Schleicher, Naziler ile yakın bir politika yürütmemiştir. Von Papen de Nazilerin iktidara gelmesi için çalışmalar yapmıştır. Hindenburg, 30 Ocak 1933'te Schleicher görevden alarak Adolf Hitler'i göreve getirmiştir. Hitler'in iktidara gelmesiyle Almanya silahlanmaya başlamıştır. Versailles Antlaşmasının kurduğu düzeni yıkmaya başlayan Almanya, Versailles düzenini benimseyen devletleri

¹ Burak Çınar, "İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu", Güvenlik Stratejileri Dergisi, sy.20, 155.

²Gürdal Çetinkaya, "İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Nazilerin İktidara Gelişi ve Türk-Alman İlişkileri", Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, sy.1, (2019) : 90,92.

³ Hakan Savran, "II. Dünya Savaşında Büyük Güçler Ve Türkiye (1939-1945)", (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi , 2015), 7.

endişelendirmiştir. Türkiye ise diğer devletlerin aksine endişelenecek bir durum görmemiş ve Almanya ile ekonomik ilişkilerini artırmıştır. Hitler'in de Türkiye ile ilgili düşünceleri olumlu yönde olmuş ve müttefiki olarak görmek istemiştir. Bu nedenle Almanya, Türkiye'yi revizyonist gruba çekmeye çalışmış ama başarılı olamamıştır. Almanya bir yandan Versailles antlaşmasının zincirlerini kırmaya çalışırken bir yandan da kendisine müttefikler aramaktadır. Almanya'nın Avrupa'da izlediği revizyonist tutumu İtalya ile yakınlaşmasına neden olmuştur⁴.

Nazi partisinin iktidara gelmesiyle Alman ordusu eski gücüne kavuşturulmaya başlanmıştır. Alman hükümeti bu esnada Türkiye ile de ilgilenmiştir. Bu ilginin sebebi, "Hayat Sahası" teorisini gerçekleştirebilmek için Türkiye'den de faydalanmaktır. Alman savaş sanayisi için başta krom olmak üzere Türkiye'nin maden kaynakları önem arz ediyordu. Bu sebeple Almanya, iki ülke arasında askeri ilişkiler kurmak için çeşitli yöntemler denemiştir. Türkiye'ye askeri heyetler yollanmış, Alman Basınında Türkiye'den övgü ile bahsedilmiştir⁵.

Nazi hükümeti basının en etkili araç olduğunu bildiğinden Türk Basınına yanına çekmeye çalışmıştır. 1935 yılında Türk Basın Heyetini Almanya'ya davet etmiş ve etkilemek için elinden geleni yapmıştır. Heyet, Almanya'ya gitmiş ve Hitler tarafından kabul edilmiştir. Heyette, Ahmet Şükrü Esmer, Abidin Daver, Asım Us ve Burhan Belge bulunuyordu⁶. Hitler, Atatürk ve Türkiye'den övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. İki devletin dostluğuna ve Birinci Dünya Savaşı'nda silah arkadaşı olmasına vurgu yapmıştır. Heyetin seyahati boyunca Almanlar sempatik görünmeye ve Türk Basınına kazanmaya devam etmişlerdir. Türk gazetecilerde Almanya'nın bu tutumundan fazlasıyla etkilenmiştir. Fakat bu sempati görüldüğü gibi değildir. Alman ileri gelenleri Türkiye'yi överken bir yandan da olası bir savaşta Türkiye'yi yanlarında istediklerini belirtiyorlardı⁷. Yani Nazi hükümeti 1935 yılında savaş hesaplarını yapıyordu.

1936'da kurulan Berlin-Roma Mihveri ise Türkiye'nin endişelenmesine neden olmuştur. Montreux Boğazlar Sözleşmesi de Almanya'yı rahatsız etmiştir. Bu hoşnutsuzluklar iki devletin birbirinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Ayrıca Berlin-Roma Mihveri Balkan Antantını da zayıflatmaya başlamıştır⁸. Zamanla Almanya'nın bu durumu ve Avrupa'da meydana gelen huzursuzluklar Türkiye'nin endişelerini devam ettirmiştir. Bunun üzerine

⁴ Çetinkaya, "İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Nazilerin İktidara Gelişi ve Türk-Alman İlişkileri", 90,92.

⁵ Erkan Dağlı, "Atatürk Dönemi Alman Büyükelçileri (1923-1938)", (Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Üniversitesi 2013), 22,23.

⁶ Cemil Koçak, *Türk-Alman İlişkileri (1923 – 1939)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, , 1991), 183.

⁷ Yavuz Özgüldür, *Türk-Alman İlişkileri (1923-1945)*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993), 96,97.

⁸ Çetinkaya, "İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Nazilerin İktidara Gelişi ve Türk-Alman İlişkileri", 90,92.

Türkiye Balkan birliğini sağlamaya çalışmıştır. Amacı Balkanlardan gelebilecek herhangi bir tehdidi engellemektir⁹.

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt 1939'da "Ulusa Sesleniş" konuşmasında İtalya, Almanya ve Japonya'yı saldırgan devletler olarak ifade etmiştir. Roosevelt Nazilerin küçük devletlere olan saldırılarının Amerika için tehdit niteliğinde olduğunu da beyan etmiştir. Bu dönemde Roosevelt, Hitler'e bir mesaj göndermiştir. Mesajda dünyanın yeni bir savaş istemediğini fakat yaşanan olayların dünyayı silah tehdidine yani savaşa yönelttiğini ifade etmiştir. Roosevelt mesajında Almanya'nın saldırgan tutumundan vazgeçmezse gerekeni yapacaklarını da vurgulamıştır¹⁰.

Almanya'nın revizyonist hedefleri devam ederken İngiltere, Fransa, Sovyetler ve Polonya ile bir ittifak kurmayı amaçlamıştır. Sovyetler, bu ittifaka Türkiye ve Romanya'nın katılmasını istemiştir. İngiltere'nin bu teklifi reddetmesiyle Sovyetler istediğini alamayarak Almanya'ya yönelmiştir. Almanya da bu durumdan faydalanmak için Sovyetlere ittifak teklifinde bulunmuştur. Bu yakınlaşma sonucunda 23 Ağustos 1939'da Nazi-Sovyet Saldırmazlık Paktı imzalanmıştır¹¹. Almanya bu hamlesi ile olası bir savaşta Sovyet tehdidi olmadan planlarını sürdürebilecektir.

Almanya artık istediği savaşa hazır hale gelmiştir. Almanya'nın politikası, işgalleri küçük adımlarla yapmak olmuştur. Versailles Antlaşması neticesinde askerden arındırılmış bölge olan Rheinland'a asker sokması ve ardından Çekoslovakya işgali ilk adımlarındandır. Burak Çınar, Almanya'nın bu hareketlerini Polonya işgali için "küçük vitesler" olarak nitelendirmiştir. Almanya'nın askeri politikalarının temelinde iki cepheli savaş tehdidinin mevcut olması yatıyordu. Savaş politikası belirlenirken her an Fransa ve Sovyetler Birliği'nin saldırma ihtimalini göz önünde bulundurmıştır. Bu politikası İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında başarılı olmasında bir etken olmuştur. Başarıda diğer bir etken ise Almanya, Avrupa'da ilerlemeye başladığında İngiltere ve Fransa'nın tepkilerinin zayıflığıdır. Naziler Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika, Fransa, İngiltere, Kuzey Afrika, Yugoslavya, Yunanistan olarak işgal rotalarını belirlemişlerdir¹².

Polonya, Almanya'yı kendi için tehdit olarak görse de Sovyetler Birliği'ni başlıca tehdit olarak görmüştür. Bunun nedeni Sovyetler Birliği ile bağımsızlık süreci ve sonrasında

⁹ Kahraman Gürbüz, "İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'nin Tutumu", U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy. 13, (2007): 364.

¹⁰ Tuğba Belenli, "II. Dünya Savaşı Öncesinde Roosevelt'in Hitler'e Gönderdiği Mesaj, Hitler'in Cevabı ve Kamuoyundaki Tepkiler", Tarih'in Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, sy.23, (2020): 367.

¹¹ Savran, "II. Dünya Savaşında Büyük Güçler Ve Türkiye (1939-1945)", 45.

¹² Çınar, "İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu", 155,156.

çatışma halinde olmasıdır. Almanya bu durumu kullanarak Polonya işgalini kolaylaştırmayı amaçlamıştır. Almanya'nın işgal planları işe yaramış ve 1 Eylül 1939'da Polonya'ya girmiştir. Böylece İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesiyle İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. Hitler “ Hayat Sahası” politikası gereği işgallerini sürdürmüştür. Alman birliklerinin Prag'ı da işgal etmesiyle Çekoslovakya'yı tamamen hâkimiyet altına almıştır. Almanya'nın Polonya'ya girmesinin hemen ardından doğusundan da Sovyetler girmiştir. İngiltere ve Fransa'dan beklediği yardımı alamayan Polonya teslim olmak zorunda kalmıştır. Polonya işgalinin ardından 28 Eylül'de Alman-Sovyet Hudut ve Saldırmazlık Paktı imzalanmıştır¹³.

Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi İngilizlerin Norveç'te cephe açmaması için Alman birlikleri Norveç ve Danimarka'ya girmiştir. Danimarka zorluk çıkarmadan teslim olurken Norveç direnmeyi seçmiştir. Fakat bu direnme çok uzun sürmemiş ve Almanya istediğine ulaşmıştır. Almanya hız kesmeden 10 Mayıs 1940'da Belçika ve Hollanda'ya saldırmıştır. Belçika, İngiltere ve Fransa'dan yardım istemiştir. Fransa'nın bu teklifi kabul etmesiyle Alman-Fransız savaşı da başlamıştır. Belçika, Alman taarruzu karşısında başarılı olamamış ve 27 Mayıs'ta teslim olmuştur. Alman birlikleri Fransa'da ilerlemeye başlamıştır. Fransa, Alman birlikleri karşısında başarı sağlayamamış ve Almanya ile bir mütareke imzalamak zorunda kalmıştır¹⁴. Böylece Almanya artık bütün güçleri ile Balkanlara yönelme fırsatını bulmuştur. Almanya fiili bir taarruzdan ziyade siyasi ve ekonomik açıdan Balkanları himaye altına almayı amaçlamıştır.

27 Eylül 1940 tarihinde Almanya-İtalya-Japonya bir “Üçlü Pakt” oluşturmuşlardır. Bu üç devletin amacı Avrupa ve Asya'da yeni düzeni kurmaktır. Hitler yönünü artık Balkanlara çevirmiştir. Nazi yanlısı bir politika izleyen Romanya hükümeti ile bir Ticaret Anlaşması yapmıştır. Bu anlaşma ile Romanya'yı ekonomik hâkimiyet altına almıştır. Ardından Romanya hükümeti 23 Kasım 1940 tarihinde Mihvere dâhil olmuştur. Fakat Balkanlara savaşı getiren İtalya olmuş ve 28 Ekim 1940'da Yunanistan'a saldırmıştır. İtalya bu taarruzu müttefiki olan Almanya'ya haber vermeden gerçekleştirmiştir. İtalya'nın bu hamlesi ve Alman Büyükelçisi Von Papen'in Hitler'in Balkanlara şekil vermeyi istediğini belirtmesi Türkiye'yi endişelendirmiştir. Türkiye, Balkanlardaki Alman tehdidi karşısında, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Alman işgali altına olmayan diğer Balkan ülkeleri ile ittifak kurmak istemiştir. Fakat başarılı bir sonuç alamamıştır. Bu durum Türkiye'yi İngiltere'ye daha fazla yakınlaştırmıştır. Türkiye, hem İngiltere hem de Almanya tarafından savaşa çekilmeye

¹³ Savran, “II. Dünya Savaşında Büyük Güçler Ve Türkiye (1939-1945)”, 44.

¹⁴ Savran, “II. Dünya Savaşında Büyük Güçler Ve Türkiye (1939-1945)”, 55,57.

çalışılmıştır. 29 Ocak 1941’de Churchill İsmet İnönü’ye bir mektup göndermiştir. Bu mektupta İngiliz hava kuvvetlerine hava alanı sağlamasını istemiştir. İngiltere’nin bu isteği Türkiye’nin savaşa dâhil olması demektir. Bu nedenle İsmet İnönü İngiltere’nin isteğini geri çevirmiştir. Almanya ise Balkan hâkimiyetini hedeflerken Türkiye’ye saldırmazlık paktı önerisinde bulunmuştur. Ayrıca Hitler, İsmet İnönü’ye bir mektup göndererek Alman birliklerinin Türk sınırlarına yaklaşmayacağını garantisini vermişlerdir. Mektupta Türkiye’ye karşı bir taarruzunun olmayacağı, askerlerinin Türk sınırına yaklaşmayacağını ve dost olabileceklerini belirtmiştir. İsmet İnönü ise mektuptan mutlu olduğunu ve savaş esnasında gerekenin yapılacağını beyan etmiştir. Türkiye, eğer Bulgaristan, Yunanistan’a saldırıda bulunursa savaşa dâhil olacağını bildirmiştir¹⁵.

A. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK BASINI

Basın, bir ülkenin yaşanan durumlar karşısında tepkisinin yansımasıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında basın yapılan inkılapları halka duyurmak için kullanılmıştır. İsmet İnönü döneminde ise gazeteciler yazılarında çoğunlukla dış politikayı değerlendirmiştir¹⁶. Yayımlanan yazılarda siyasi eğilimlerin de etkileri görülmektedir. Fakat bu yazılarda da hükümetin izin verdiği ölçü dikkate alınmaktadır¹⁷. Bu dönemde toplum birliğinin sağlanmasına ihtiyacın olması, basının kontrol altına alınmasını beraberinde getirmiştir.

Savaş yıllarında, Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, basının olması gerektiğini fakat tamamen özgür bırakılmaması gerektiği görüşündedir. Bu dönemde gazetelerin bir telefonla bile kapatılabilmesi gazetecilerin endişeli bir şekilde yayın yapmalarına neden olmuştur. Gazeteciler İsmet İnönü’yü eleştirmekten kaçınmış ve İnönü’yü sık sık manşetlere taşımışlardır. İnönü’de kendine ve politikalarına bağlı bir basın istemiştir. Muhafif olan her gazeteyi kapattırıştır. İsmet İnönü’nün basına yönelik bu tavrının en önemli nedeni İkinci Dünya Savaşı olmuştur¹⁸. Dış politikada güçlü kalabilmek için öncelikle içerideki muhalefeti susturma yoluna gitmiştir. Bunun içinde basını aşırı denetim altına almıştır.

Bu dönemde 25 Temmuz 1931 tarihli Matbuat Kanunu yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Kanunun içerikleri birçok defa değiştirilmiş ve sürekli yeni sınırlamalar getirilmiştir.

¹⁵ Gürbüz, “İkinci Dünya Savaşı’nda Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye’nin Tutumu”, 368.

¹⁶ Özlem Yıldırım, “İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Mihver Taraftarlığı ve Hükümetin Bakışı”, Türk Basın Tarihi, Atatürk Araştırma Merkezi, Cilt:3, (2018): 1710,1711.

¹⁷ Hasan Ayhan, “İnönü Dönemi Basını (1938-1950)”, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2019) ,95,102.

¹⁸ Ayhan, “İnönü Dönemi Basını (1938-1950)”, 95,102.

Kanuna göre yayın yapılmadan önce ruhsat alınması gerekmektedir. Ayrıca yazarların yüklü bir teminat ödemesi kararı da mevcuttur. Gazete ve dergi sahiplerinde mevcut olması gereken belli özellikler de vardır. Yirmi yaşından büyük olmaları, Türk olmaları ve yüksekokul veya lise mezunu olmaları gibi özellikler istenmiştir. Kanunda kuralların dışına çıkıldığında ne gibi cezalar uygulanacağına dair bilgiler de verilmiştir. Kısaca basının yayın politikası hükümet tarafından belirlenmektedir. İktidar yanlısı olan gazeteler yayın hayatına uzunca bir süre devam ederken karşıt görüş belirtilenler hemen kapatılmıştır. 28 Haziran 1938 tarihinde Basın Birliği kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre bir kişinin gazetede yazısını yayımlayabilmesi için Basın Birliğine üye olması gerekmektedir. Gazetecilerin ilişkilerini özel olarak belirleyen bir kanun olmuştur. Kanunda gazetecilere izin ve tazminat konusunda haklar verilmiş olsa da bu haklar uygulanmamıştır. Hükümet bu kanunun sadece kapatma maddesini sık sık kullanmıştır. 19 Eylül 1939'da Anadolu Ajansı, karşıt görüşlerinden dolayı Kazım Karabekir'in beyanlarının dikkate alınmayacağını ifade etmiştir¹⁹.

27 Eylül 1939 tarihinde Berlin Büyükelçisi Hüsrev Gere, Hitler'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında Hitler, iki devlet arasında ilişkilerin iyi olduğunu fakat Türk Basınından rahatsız olduğunu belirtmiştir. Yazılan yazıların bazılarının dostça olmadığını ifade etmiştir. Hitler'in Türk Basınından rahatsızlığı diplomatik yazılara konu olacak kadar büyümüştür. Alman hükümeti basındaki bu durumdan Şükrü Saraçoğlu'nun sorumlu olduğunu belirtmiştir. Saraçoğlu'nun görevden alınması için Türk hükümetine baskı yapmaya başlamıştır. Türk Basınında haberlerde objektif olmadığı iddiasında bulunarak bu şekilde devam ederse diplomatik ilişkilerin de gelişmeyeceği belirtilmiştir. Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop, İngiltere'nin Türk Basınına kendi tarafına çektiği iddiasında bulunarak, Almanya'nın da satın almaya hazır olduğunu bildirmiştir. Büyükelçi Von Papen ise Türk Basınına hükümetin denetiminde olduğunu belirterek rüşvet verilse de Mihver yanlısı yayın yapılamayacağını bildirmiştir²⁰. İki Alman devlet adamının bu ifadeleri ile farklı görüşleri gözler önüne serilmiştir. Hem Türk Basınına objektif olmadığı için eleştirip hem de Mihver yanlısı yazılar yazmaları için rüşvet teklif etmeyi dahi düşünebilmişlerdir. Ayrıca bu ifadeler Türk gazetecilerine eleştiri olmaktan çıkarak farklı bir boyut kazanmıştır. Bu durumda da gazete yazarlarının Mihver yanlısı yazılar yazmasını beklemek yanlış olur.

¹⁹Caner Arabacı, " Basın Kanunu ve İsmet İnönü Türk Basını", Erişim Tarihi 22 Temmuz 2020, <https://www.erbakan.edu.tr/storage/images/department/sosyalvebeseribilimler/%C4%B0N%C3%96N%C3%9C%20D%C3%96NEM%C4%B0%20BASINI.pdf> - Hasan Üstün, "Türk Basın Birliği'nin 1939-1946 Arasında Gazetecilerin Çalışma İlişkilerini Kurumlaştırma Girişimleri Ve Günümüze Bıraktığı Miras", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (2013): 166.

²⁰ Sezen Kılıç, "Nazi Hükümetinin Türk Basını Hakkındaki Değerlendirmeleri", Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 55,57.

İngiliz hükümeti de Alman devlet adamları gibi Türk Basınına bazı tepkiler göstermiştir. Alman yanlısı yazılardan rahatsız olduklarını beyan etmişlerdir. Türk hükümeti her iki devlete de basının özgür olduğunu söylemiştir. Bazı gazeteciler diğer ülke basınlarına göre Türk basının yeterince özgür olduğunu ve hükümet ile basın uyumlu bir politika izlediklerini söylemektedirler²¹. Basın ile ilgili çıkarılan kanunlara bakıldığında zaman zaman basın özgürlüğü söz konusu değildir. Fakat yapılan açıklamalar dış politikaya yönelik açıklamalar olmuştur. Sorunsuz ve kontrol altında bir hükümet-basın ilişkisi gösterilmek istenmiştir. Bu da savaş şartlarında anlaşılabilir bir durumdur.

Bu dönemde basının tek kaynağı Anadolu Ajansı olmuştur. Hükümet Anadolu Ajansı sayesinde basını yönlendirebilmiştir. Ayrıca basın polis tarafından takip edilmekte ve olumlu-olumsuz her şey kayıt altına alınmaktadır. Bu nedenle bazen gazetelerin olumsuz yazı yayınladıklarında kapatıldıkları görülmüştür. Gazetelerin kapatılma süresi birkaç günlük olmuştur²².

Savaş esnasında Türk Basınında Mihver taraftarlığı ve Mihver aleyhtarlığı mevcuttu. Bazı gazeteler Alman savaş propagandalarına yer verirken bazıları da Türkiye'nin savaştan uzak tutulması gerektiğini savunmuştur. Alman savaş propagandalarını yayınlayan en önemli aracı "Turkische Post" olmuştur. Gazetenin her gün yayınlanması Türkiye'de halka her gün savaş propagandası sunuluyor olması demektir. Mihver taraftarlığı yapan gazetelerin başında Cumhuriyet Gazetesi gelmektedir²³. Tasvir-i Efkâr da Alman hayranlığı gösteren gazetelerden olmuştur. Gazetede Alman emperyalizmini "milliyetçilik ülküsü" olarak nitelendirmiştir. Akşam, Vatan ve Tanin Gazeteleri ise Müttefiklerin tarafındadır. Fakat Sovyetlerin ilerlemesi konusunda endişe duymaktadırlar. Tan Gazetesi ise tamamen Müttefik yanlısı olmuş ve Türk-Sovyet dostluğunu savunmuştur. Diğer gazeteler Tan Gazetesini birçok defa eleştirmişlerdir. Alman taraftarlığı yapan gazeteler Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda imzaladığı Versailles Antlaşması ile haksızlığa uğratıldığını savunmuşlardır. Savaştaki iki tarafta gazetecileri cephelerine davet etmiş ve kendileri hakkında yazılar yazılması isteğinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine yukarıda da ifade edildiği gibi hükümet bu konuda çeşitli önlemler alarak basına kısıtlamalar getirmiştir.

²¹ Nurgül Demirbay Balta, "İkinci Dünya Savaşının Ortaya Çıkışının Türk Basınındaki Yansımaları (Temmuz 1939-Haziran 1940)", (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2010), s.156.

²² Arabacı, "Basın Kanunu ve İsmet İnönü Türk Basını", 8.

²³ Feryat Bulut, "Toplumsal Değişim ve Siyaset Üzerinde Basının Etkisi", Türk Basın Tarihi, Atatürk Araştırma Merkezi, Cilt:1, (2018): 75.

Kısıtlamanın nedeni aleyhinde yazı yazılan devletlerin şikâyetçi olması ve Türkiye'nin tarafsızlık politikasına uymuyor olmasıdır²⁴.

Başta Nadir Nadi olmak üzere bazı gazeteciler düşüncelerini özgürce ifade edememekten şikâyetçi olmuştur. Bu dönemde hükümeti en çok rahatsız eden isimde Nadir Nadi olmuştur. Nadir Nadi başta Müttefik devletlerin yanlısı iken daha sonra taraf değiştirip Alman taraftarlığı yazılar yayınlamaya başlamıştır. Bunun nedeni ise Almanya'nın Fransa'yı mağlup etmesi olmuştur. Nadi'nin aşırı Alman taraftarlığı yaptığı yayınları hükümetin uyarısına neden olmuştur. Fakat uyarılara aldırmamış ve yazılarına devam etmiştir. Bu dönemde gazetecilerin birçoğu susturulmak için önemli görevlere getirilmiştir. Gazeteciler en çok milletvekilliği görevine getirilmiştir. Hükümet tarafından gazeteciler tehlikeli olarak görünse de gazeteciler birleşerek halka ulaşabilme açısından önemli rol oynamıştır. Ayrıca hükümet içinde yer alan gazeteciler yazıları ile diğer gazetecileri de yönlendirebilmiştir. Fakat milletvekili bazı gazeteciler hükümeti rahatsız etmektedir. Bunun nedeni ise milletvekillerinin dokunulmazlığı olması sebebiyle suç işlemleri karşısında bir ceza yaptırımı olmamasıdır. En çok rahatsız olunan gazeteci Muğla milletvekili Yunus Nadi olmuştur. Dokunulmazlığı elinden alınmak istenilmişse de başarılı olunamamıştır. Hükümeti rahatsız eden gazeteler olsa da hükümetin desteğini almış gazetelerde mevcuttur. Örneğin İsmet İnönü nadiren Ulus Gazetesi'nde yazılar yayınlamıştır²⁵. Bu sayede hükümetin savaş hakkındaki görüşleri yansıtılmış olmaktadır.

Basın Yayın Genel Müdürlüğü savaşa yönelik yeni kurallar koymuştur. Bu kurallarda radyo yayınlarının izinli yapılması, başmakale ve çarpıcı başlıklara yer verilmemesi istenmiştir. Bu kuralların yanı sıra daha birçok kural koyulmuş ve kullanılmaması gereken bazı kelimeler belirlenmiştir²⁶.

Müttefik ve Mihver devletleri Türk Basınındaki bilgi akışını kontrol altına almak amacıyla haber sağlamaya çalışmışlardır. Örneğin Anadolu Ajansının haber kaynağı Müttefik devletler tarafından sağlanmaktadır. Bunun üzerine Almanya, Türk Basınında yer almak için daha fazla haber sağlama ihtiyacı görmüştür. Bu çabanın nedeni ise yaptıkları işgallerin daha fazla gündemde olmasını istemelerindedir. Alman DNB haber ajansı gazetelere istihbaratı sağlayan önemli ajanslardan olmuştur. Türk Basını dış politikaya göre şekillenmiştir. 1941 yılına kadar Müttefiklere daha ılımlı bir tutum sergilerken 1941 itibariyle Almanya'ya da

²⁴ Yıldırım, "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Mihver Taraftarlığı ve Hükümetin Bakışı" , 1714,1716.

²⁵ Arabacı, " Basın Kanunu ve İsmet İnönü Türk Basını,13,15.

²⁶ Örneğin Rusya değil Sovyet Rusya. Yıldırım, "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Mihver Taraftarlığı ve Hükümetin Bakışı", 1713.

yakınlaşmıştır. Bir süre her iki tarafa da ılımlı bir tutum sergileyen Türk Basını savaşın sonlarına doğru Mihver taraftarı gazeteler dâhil hepsi Müttefik taraftarı yazılar yayınlamıştır. 1941'in Mart ayında Beyoğlu'nda bir İngiliz diplomatına yapılan bombalı saldırı ile ilgili gazeteler resimler basmıştır. Bunun üzerine Akşam, Vatan, Tan, Son Posta, Yeni Sabah, Tasvir-i Efkâr ve Halk Gazeteleri birkaç günlüğüne kapatılmıştır²⁷.

Almanya'nın Balkanlara girmesi ile Türk Basını'nın gündemi de bu konu olmuştur. Gazete yazarları Almanya'nın bir sonraki hamlesine dair tahminlerine yer vermişlerdir. Yazılarda Almanya'nın Türkiye'ye saldırabilme ihtimaline ve endişesine de yer verilmiştir. Gazeteler bu dönemde haberlerinde Balkanlara ve Almanya'ya yoğunlaşmıştır. Savaş başında Almanya'ya sert bir tutum izleyen gazete yazarları Balkanlara girmesinden sonra daha yumuşak bir tutum sergilemişlerdir. Gazete yazarları Almanya'ya yönelik eleştirilerine devam etmiş ama Mihveri kışkırtacak ifadelerden kaçınmıştır²⁸. Hitler Türkiye'ye bir taarruz yapmayacaklarının beyanatını vermişse de tedbir elden bırakılmamıştır. Türk Basını genel anlamda savaş karşıtı bir tutumda olmuştur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Almanya'nın Balkanlar işgali karşısında Türk Basını'nın tepkisi detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

²⁷ Yıldırım, "İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Mihver Taraftarlığı ve Hükümetin Bakışı", 1721,1723.

²⁸ Cevdet Teke, "II. Dünya Savaşı'nda Türkiye ve Türkiye'de Basın", (Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2008), 194.

BİRİNCİ BÖLÜM

ROMANYA

1.1.BAĞIMSIZLIĞI VE BALKAN SAVAŞLARI

Rumenler, Eflak ve Boğdan prenslikleri adı altında 14. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine girmişlerdir. Bu nedenle Türkler ve Rumenler birbirlerinin coğrafyalarında da yaşamışlardır. Bu durum onların birbirlerinin kültürlerinden etkilenmelerine neden olmuştur. İki millet arasındaki ilişkiler bu şekilde gelişmeye başlamıştır. Osmanlı Eflak ve Boğdan'ı özel bir statüde tutmuş ve buralara "Boyar" adı verilen asilzadeleri atamıştır. Ancak bazı asilzadelerin Osmanlı'ya ihanet etmesi üzerine asilzadeler yerine Bâb-ı Âli'de yetiştirilmiş Rum voyvodalar atanmıştır. Bu voyvodaların atanması da Osmanlı Devleti'nin beklediği sonucu vermemiştir. Çünkü voyvodalar halka karşı sert tutum içerisine girmişlerdir. Bu durumda halkı isyanın eşiğine getirmiştir. 1774 Osmanlı ve Ruslar arasında yapılan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Eflak ve Boğdan'da Rus hâkimiyeti artmış Osmanlı hâkimiyeti azalmıştır²⁹.

19.yüzyıl devletlerin çıkarlarının ve isteklerinin arttığı bir dönem olmuştur. Devletler arasında sömürge yarışları başlamıştır³⁰. Bu devletlerin başında ise Rusya gelmiştir. Rusya, Balkanlarda etkili olmayı hedefleyerek Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçmiştir.

1805 ve 1821 yılları arasında Ruslar, Eflak ve Boğdan'da halkı kışkırtmaya yönelik oyunlar oynamışlardır. Aynı zamanda halk üzerinde hâkimiyetlerini de artırmayı başarmışlardır. Halk bu durumdan rahatsız olmuş ve çıkacak olan isyanların sinyallerini vermeye başlamışlardır. İsyancılar 1848 yılında patlak vermiştir. İsyancılarıdaki amaç Rus etkisini kırmak olmuştur. Yapılan bu isyanların Osmanlı Devleti'ne karşı olmadığı da vurgulanmıştır. Hatta istedikleri düzenlemeler yapıldığı takdirde Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmayı istediklerini de bildirmişlerdir. Fuat Efendi³¹'nin Bükreş'e gitmiş ve görüşmeler yapmıştır. Görüşmeler sonucunda sorunlar giderilmiştir³². Osmanlı Devleti bu dönemde dış siyasetinde denge politikasını uygulamıştır. İngiltere'de Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasını izlemiştir. Bunun nedeni ise, Rusya'nın kendi çıkarlarını tehdit ediyor olmasıdır.

²⁹ Nevcan Nur Pala, "Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Hakimiyeti ve Fuad Efendi'nin Layihası", (Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, 2009), 20,48.

³⁰ Mahir Aydın, "Doksan üç Harbi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.9, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 498,499.

³¹ Keçecizade Fuad Paşa, Osmanlı Devlet Adamı, Sadaret Müsteşarı (Bknz. Pala, "Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Hakimiyeti ve Fuad Efendi'nin Layihası", 48).

³² Pala, "Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Hakimiyeti ve Fuad Efendi'nin Layihası", 20,48.

Osmanlı Devleti'ni çıkarlarının aracı olarak kullanmıştır. Rusya ise her şekilde Osmanlı'yı parçalama çalışmalarına devam etmiştir. Bu kadar istekli olmasının sebebi hem Osmanlı topraklarına hâkim olmak hem de İngiltere'nin ticaret yollarına engel olmaktır³³.

1859 yılında Eflak ve Boğdan Prenslikleri birleşerek küçük Romanya Prenslğini kurmuştur. Batılı devletler tarafından da kabul edilen bu prenslik Alexandru Cuza liderliği altında birleşerek kurulmuştur. Tahta, Hohenzollern Hanedanı'ndan I.Carol getirilmiştir. 30 Haziran 1866'da ise demokratik bir anayasa kabul etmiştir³⁴.

Rusya 24 Nisan 1877 günü Osmanlı Devleti'ne saldırmış ve böylece 93 Harbi başlamıştır. Savaşın sadece iki devlet arasında olmasını isteyen Rusya, Osmanlı Devleti'ni destekleyebilecek olan devletleri aradan çıkarmaya çalışmıştır. Bu savaşta Romanya'nın yeri ise Rusya tarafındadır. Ruslar ve Rumenler savaş başlamadan önce 16 Nisan'da anlaşma yapmışlardır. Bu anlaşmaya göre; Ruslar, Romanya topraklarından serbestçe geçebilecek ve Rumenler erzak desteğini eksik etmeyeceklerdir. Yapılan bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya savaş ilan etmesine neden olmuştur. Sonuç olarak savaş Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ile bitmiştir³⁵. Savaşın sonra taraflar arasında 3 Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Yapılan antlaşmada Romanya, Besarabya'yı Rusya'ya verecekti. Karşılık olarak da Dobruca kendisine kalacaktır. Ancak antlaşmanın diğer maddeleri diğer Avrupa Devletleri'ni rahatsız etmiştir. Ayastefanos Antlaşması, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında iken yeni yapılan Berlin Antlaşmasına Avrupa Devletleri de dâhil olmuştur. Osmanlı Devleti bu antlaşma ile Romanya'yı tamamen kaybetmiştir³⁶.

Yeni prenslik bağlı olduğu Osmanlı Devleti'nden “dostane boşanma”³⁷ istese de bu kabul edilmemiştir. Bunun üzerine 9 Mayıs 1877'de Romanya Prenslığı bağımsızlığını ilan ederek Osmanlı Devleti'ne karşı cephe almıştır. Bu dönemde Balkanlarda, Yunanistan, Bulgaristan, Karadağ Osmanlı Devleti'ne karşı işbirliği yapma çabaları vardır. Romanya'da bu işbirliğine dâhil olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Romanya Osmanlı'nın yenilmesine katkı sağlamıştır. Kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti de Romanya'yı tanımıştır. 1878'de Berlin Antlaşması ile Romanya, prenslikten krallık haline gelmiş ve 1881'de Transilvanya ve Bukovina, Romanya bünyesine girmiştir³⁸.

³³ Ferhat Durmaz, “ 93 Harbinde Büyük Güçlerin Politikaları ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri” , Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy. 2, (2015): 110,114.

³⁴ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, (Ankara : Türk Tarihi Kurumu Yayınları, , 1997) , 260,266.

³⁵ Durmaz, “ 93 Harbinde Büyük Güçlerin Politikaları ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri”, 110,114.

³⁶ Ali İhsan Gencer, “ Berlin Antlaşması”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.5, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,1992), 516,517.

³⁷ Hakimiyeti altından ayrılmak istemek

³⁸ Mihai Maxim, “ Romanya”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.35, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,2008), 168,172.

Romanya'nın bağımsız olmasının ardından Bükreş ve İstanbul arasında karşılıklı olarak elçilikler açılmıştır. İlişkiler yakın bir şekilde başlamıştır. Devlet adamları arasında ziyaretler başlamıştır. İlk ziyareti Romanya Nazırı Ionescu gerçekleştirmiştir. Ionescu, ziyaretinin ardından yaptığı basın açıklamasında, Osmanlı Devleti ve Romanya'nın birbirlerine karşı barışçıl bir tutumda olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Balkanlarda barış temennisinde de bulunmuştur³⁹. 93 Harbinin ardından yukarıda da bahsedildiği gibi Balkan Devletleri Osmanlı Devleti'ne karşı birleşme çabasına girmişlerdir. Bu ittifaklar Balkan Savaşları'na neden olmuştur. 1912'de ki I. Balkan Savaşı'nda Romanya tarafsız kalmıştır. Daha sonrasında 1913 yılında meydana gelen II. Balkan Savaşı'nda ise Osmanlı Devleti ve Romanya aynı tarafta yer almışlardır. Fakat iki devlet arasında bir ittifak yapılmamıştır⁴⁰.

1882 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı Romanya, Bulgaristan, Karadağ ve Yunanistan bir ittifak kurmaya çalışsalar da başarılı olamamışlardır. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki otorite boşluğu bu devletlerin çalışmalarına zemin hazırlamıştır⁴¹. Makedonya'nın paylaşılması konusundaki görüş ayrılığı ittifakı engellemiştir. Bu esnada diğer bir ittifak çabası da Almanya tarafından yapılmaktadır. Almanya Başbakanı Bismarck bu dönemde devletlerarası ittifaklar kurmaktaydı. Romanya Kralı I. Carol ile Başbakan Bratianu Berlin'e ziyarete gitmiştir. Bu sırada Bismarck, Bratianu'ya ittifak teklifinde bulunmuştur. Bu ittifak Romanya tarafında olumlu karşılanmıştır. Berlin Antlaşması ile alamadıkları Besarabya'yı Alman desteği ile alabilecekleri düşüncesindeydiler. Bismarck yapılan ittifakların devletler arasında barışın sağlanması için olduğunu hatırlatsa da Bratianu bu düşüncesinden vazgeçmemiştir. Bu dönemde Romanya herhangi bir Rus saldırısında yardım alacağı Avusturya-Macaristan ile de anlaşmıştır⁴². Kısacası Almanya'dan beklediği desteği alamayan Romanya hükümeti Avusturya-Macaristan'a yönelmiştir.

Romanya, Bulgaristan, Karadağ ve Yunanistan devletleri ittifak için birçok defa denemeler yapmış fakat başarıyı ancak 1912 yılında sağlayabilmişlerdir. Yukarıda bahsedilen fikir ayrılıkları ittifakın geç oluşturulmasına neden olmuştur. Yapılan ittifakların neticesinde 1912 Ekim ayında I. Balkan Savaşı başlamıştır. Romanya bu savaşa katılmamıştır. Romanya'nın savaşa girmeme sebeplerinden birisi de Bulgaristan'ın toprak vaadi olmuştur. Bulgaristan yakınında yeni bir cephe açılmaması için Romanya'ya vaatte bulunmuştur. Ancak

³⁹ Emir Yıkılmazpehlivan, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri(1914-1918), (Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2018) , 46,49.

⁴⁰ Abidin Temizer, "İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, sy.31, 408.

⁴¹ Armaoğlu, 19. Yüzyıl, 681.

⁴² Armaoğlu, 19. Yüzyıl, 361,363.

Bulgaristan'ın bu vaadi bir adım öteye geçmemiş ve Romanya'yı oyalamıştır⁴³. Bu durum Romanya'nın II. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'a karşı savaşa girmesindeki en önemli etkenlerden biri olmuştur.

I. Balkan Savaşı, Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. Savaşın sonucunda yapılan toprak paylaşımlarından Yunanistan, Karadağ ve Sırbistan memnun olmamıştır. Bulgaristan'ın savaştan diğerlerine göre daha kârlı ayrılması rahatsızlık uyandırmıştır. Bunun üzerine bu devletler I. Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya ile birleşmek istemişlerdir. Bulgaristan'ın kuvvetlenmesinden endişe eden Romanya, Bulgaristan'a karşı diğer Balkan Devletleri'nin yanında yer almıştır. Henüz savaş başlamadan Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan ile ilişkilerinin giderek bozulduğunu anladığında Silistre'yi Romanya'ya vermiştir. Bulgaristan'ın bu hamlesine rağmen 29 Haziran 1913'te Yunanistan, Sırbistan ve Romanya, Bulgaristan'a savaş ilan ederek II. Balkan Savaşı'nı başlatmışlardır. Savaşın başlaması ile Romanya'nın Bulgaristan'a karşı harekete geçeceği anlaşılmış ve Avusturya tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Avusturya, Sırbistan'ın kuvvetlenmesini istemediği için Bulgaristan tarafını desteklemiştir. Bu nedenle de Romanya'nın hareketine karşı çıkmıştır. Ancak Almanya, Romanya'nın yanında yer alarak durdurulmaması gerektiği konusunda Avusturya'yı uyarmıştır. Bunun üzerine Romanya harekete geçerek, Bulgaristan'ın elinde olan Dobruca'nın bir kısmını ele geçirmiştir⁴⁴. Savaşın sonucunda yapılan Bükreş Antlaşması'na göre; Bulgaristan Tutrakan, Silistre ve Güney Dobruca'yı Romanya'ya bırakmıştır⁴⁵.

1.2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE ROMANYA

1914 yılında dünya da devletlerarasında çıkar çatışmalarının ortaya çıktığı bu dönemde Osmanlı ve Romanya ilişkilerinin ilerlemeye başladığı dönem olmuştur. 13 Nisan 1914 tarihinde Romanyalı öğrenciler Osmanlı Devleti'ne ziyarete getirilmiştir. Osmanlı Devleti 'de iade-i ziyaret olarak 15 Mayıs 1914'te üniversite öğrencilerine Romanya'ya gezi düzenlemiştir⁴⁶. İki devlet arasında yapılan bu ziyaretler ilişkileri yakınlaştırmıştır. Yakınlaşmanın başlaması ile ileride yapılacak diplomatik ilişkilere zemin hazırlanmıştır.

⁴³ Temizer, "İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya", 404,405.

⁴⁴ Gülay Özgür, "Balkan Savaşları Ve Sonrasında Bulgaristan ve Osmanlı Devleti Arasında Nüfus Göçü", (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2008), 6,34.

⁴⁵ Armaoğlu, *19. Yüzyıl*, 681.

⁴⁶ Yıkılmazpehlivan, , "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri(1914-1918), 35,40.

Ziyaretler zamanla Romanya'nın seçkin kişileri tarafından da yapılmaya başlanmıştır. Hem Romanya basını hem Osmanlı basını birbirleri hakkında dostane yorumlarda bulunmuşlardır.

Romanya, Birinci Dünya Savaşı öncesindeki karışıklıklardan, topraklarını genişletmek ve Rumen milletini tek çatı altında toplamak amacıyla faydalanmak istemiştir. Savaşın başlamasıyla Romanya, hem İtilaf hem de İttifak bloğunun gündeminde olmuştur. Bunun nedeni savaşa girdiği bloğa stratejik konumu ile avantaj sağlayabilecek bir durumda olmasıdır. Romanya, İtilaf Devletleri'ne daha yakın duruyordu. Fakat bazı Alman hayranı olan siyasetçiler Romanya'nın İtilaf Devletleri'ne katılmasını ilk başlarda engellemiştir. Ülke, savaşa hangi tarafta katılacağı konusunda ikiye bölünmüştür. Hükümet toplanmış ve bu konu hakkında görüşmeler yapılmıştır. Sonuç olarak da Romanya'nın tarafsız kalması kararı alınmıştır. Ancak bu süre zarfında Romanya ikili bir tutum sergileyerek hem İttifak Devletleri ile hem de İtilaf Devletleri ile görüşmüştür. Hangi tarafa dâhil olacağına karar verirken, kimin çıkarlarını sağlayabileceği ve kimin savaşı kazanabileceğini göz önünde bulundurmıştır. Ayrıca da Balkan Savaşları'ndaki olan durumları da değerlendirmelerine dâhil etmiştir⁴⁷.

Almanya ile gizli bir antlaşma yapmış olan Osmanlı Devleti, Talat Bey'i ittifak zemini hazırlamak amacıyla Bükreş'e göndermiştir. Savaş başladığında Osmanlı Devleti, Almanya'nın baskısına maruz kalmıştır. Bu baskı Osmanlı Devleti'nin acilen savaşa girmesi yönünde olmuştur. Osmanlı Devleti de savaşa girmeden önce bazı devletlerle ittifak kurmak istemiştir. Bu devletlerden birisi de Romanya olmuştur. Hükümet, Talat Bey'i tekrar Bükreş'e gönderme kararı almıştır. Bu ziyaretteki amaç ise, Romanya'yı İttifak kuvvetlerinin yanına çekmektir. Yapılacak olan ittifakta Rumenlerden tarafsız kalması istenecektir. Talat Bey, Bükreş'e gitmeden önce Bulgaristan'a gitmiştir. Bulgarlar, Osmanlı Devleti ile ittifak yaparak savaşa girmeyi kabul etmiştir. Ancak Romanya ile bir saldırmazlık paktı imzalama şartını koymuştur. Bu şartın sebebi Romanya'nın Bulgaristan'a beklemedikleri bir anda saldırmasını engellemektir. Talat Bey bu talep üzerine Romanya ve Bulgaristan hükümetleri arasında görüşmeler yapmaya başlamıştır. Fakat Romanya, yapılan ittifak tekliflerini reddetmiştir. Gerekçe olarak da böyle bir ittifakın tarafsızlıklarını zedeleyeceğini belirtmiştir. Romanya, tarafsızlık politikasının arkasına sığınmıştır fakat ittifak görüşmelerine de devam etmiştir. Savaş esnasında Avusturya- Macaristan ve Bulgaristan'ın gerilemeye başlaması Romanya'yı İtilaf Devletleri'ne yaklaştırmıştır. Sonuç olarak da çıkarları doğrultusunda 1916 yılında İtilaf Devletleri'nin yanında yer almıştır. Bu durumda İttifak Devletleri de Romanya'ya karşı savaş planı geliştirmeye başlamıştır. Yapılan plana göre Romanya'nın herhangi bir saldırısında

⁴⁷ Zeki Çevik- Emirhan Yılmazpehlivan “ Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği” , Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, sy.7, (2018): 163,169.

Osmanlı Devleti, Bulgar kuvvetlerine destek verecektir. Romanya resmi olarak savaşa katılmasının ardından 27 Ağustos'ta Avusturya-Macaristan'a saldırması ile fiili olarak da savaşa dahil olmuştur. İttifak Devletleri bir araya gelerek Romanya'ya savaş ilan etmiştir⁴⁸. Romanya savaşa katılır katılmaz Transilvanya'ya ilerlemeye başlamıştır. Bunun üzerine Bulgaristan 31 Ağustos 1916'da Romanya'ya karşı taarruz başlatmıştır. Osmanlı birlikleri de karar verildiği gibi Bulgar kuvvetlerine yardıma gitmiştir⁴⁹.

Romanya'nın savaşa katılmasıyla Balkanlarda İttifak kuvvetlerine karşı yeni bir cephe açılmıştır. İlk olarak Transilvanya'nın bir kısmını işgal etmiştir. Almanya ise Romanya'nın kısa sürede tasfiye edilmesini istiyordu. Böylece hem Romanya'nın kaynaklarından faydalanacak hem de orada olan birlikleri diğer cephelere yardıma gönderecekti. Romanya cephesine Mareşal Mackensen ve Enver Paşa kumandanlığında olan VI. Kolordu gönderilmiştir. Ordu ilk başta başarılı bir şekilde ilerlemiştir. Ancak bir süre sonra güçlenip kendini toplayan Rumen ordusu, Alman hattına saldırarak bölgelerinin bir kısmını kurtarmışlardır. Mackensen'in Romanya'ya karşı olan saldırı girişimleri Rus ordusunun ve Fransız ordusunun yardımlarıyla engellenmiştir. Ruslar bölgelerinde çıkan devrimden sonra çekilmeleri ile Romanya yalnız kalmıştır. Romanya yalnız bir şekilde mücadelesini sürdürememiş ve Bükreş'in yönetimi Almanların eline geçmiştir⁵⁰. Osmanlı Devleti'nin Romanya'da bir Askeri Valilik açmasına karar verilmiştir. Kurulan Askeri Valilik, Romanya halkına bir işgal devleti olarak yaklaşmaktan ziyade yumuşak bir tutum sergilemişlerdir. Romanya 1918 Mayıs'ında imzaladığı Bükreş Antlaşması ile Almanya ve Avusturya'nın hâkimiyeti altına girmiştir. Osmanlı Devleti' de bir muhtıra vererek Romanya ile ilişkilerinin ne şekilde olacağını açıklamıştır. Ancak savaşı İtilaf Devletleri'nin kazanmasıyla bu antlaşma geçersiz sayılmıştır. Romanya hem savaş esnasında kaybettiği toprakları hem de savaş öncesi vaat edilen toprakları alarak kazançlı çıkan taraf olmuştur⁵¹. 18 Ocak 1919' da Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Bulgaristan, 1919'da imzalanan Neuilly Antlaşması ile Güney Dobruca'yı Romanya'ya bırakmıştır. Ayrıca Avusturya'dan Bukovina'yı, Macaristan'dan Banat'ı, Rusya'dan Besarabya'yı almıştır. Böylece "Büyük Romanya" dönemi başlamıştır. Savaştan sonra Balkan ülkeleri arasında her ne kadar problemler olsa da aralarında birlik sağlamaya çalışmışlardır. Bulgaristan ilk adımı atarak Makedonya sorununu görüşmek üzere

⁴⁸ Musa Gümüüş, "Birinci Dünya Savaş Harbinde Romanya'nın Savaş Diplomasisi", Tarih ve Gelecek Dergisi, sy. 3, (2017):72. - Emir Yıkılmazpehlivan, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri(1914-1918), (Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2018), 46,49.

⁴⁹ Murat Bozkurt, " Türkiye ile Romanya Arasındaki Siyasi İlişkilerin Kurulması (1920-1930) ", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 2019),19,26.

⁵⁰ Çevik- Yılmazpehlivan, " Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği", 163,169.

⁵¹ Yıkılmazpehlivan, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri(1914-1918)", 40,78.

Bükreş'e gelmiştir. Romanya savaştan galip devlet olarak ayrıldığı için kazandığı topraklarında elinden gitmesinden endişelendiği için Bulgaristan'ın tekliflerine karşı soğuk bir tavır sergilemiştir⁵².

1.3. İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE ROMANYA

Savaştan sonra Büyük Romanya, Batıların desteğini almayı amaç edinmiştir. Geniş topraklara sahip olsa da ekonomik problemler ve devletin sınırlarının genişlemesi düzensizliklere yol açmıştır. Romanya'da birçok defa iktidar değişikliği olmuştur. Aynı zamanda kabinelerde de çok fazla değişiklik olmuştur. Başbakanlık Bratianu ve Avarescu arasında gidip gelmiştir. Yeni kurulan Bratianu kabinesi müttefikleri tarafından tanınmayı amaçlamıştır. Hükümet, toprak reformu, yerel yönetimin güçlendirilmesi ve çalışma saatleri konusunda çalışmalar yapmıştır. Ancak yapılan reformlar aşırı bulunmuştur. Bunun üzerine 1920 yılında Avarescu tarafından kabine kurulmuştur. Yeni hükümet ekonomik zorluklarla karşı karşıya gelmiştir. Yapılması istenilen yenilikler bu ekonomik engellerden dolayı gerçekleştirilememiştir. Bu durum da hükümetin zayıflamasına ve istifasına neden olmuştur⁵³. Daha sonra ise kısa süreli kabine değişiklikleri yapılmıştır. Bu dönemde toprak reformu yapılmış ve köylüye toprak dağıtılmıştır. 1921 yılında Romanya, Çekoslovakya ve Yugoslavya arasında ikili antlaşmalar imzalanarak bir ittifak meydana getirilmiş ve bu ittifaka Küçük Antant adı verilmiştir. Yapılan bu antant gelecek tehlikelere karşı birlik olma niteliğindedir⁵⁴. Daha sonra 1922-1928 döneminde Bratianu tekrar iktidar olmuştur. Romanya bu dönemde Fransa ve Polonya ile yakın ilişkiler kurmuştur. Ayrıca Briand Kellog paktına dâhil olmuştur. İktidara II. Carol geçmiş ve bu dönemde ülkede karışıklıklar meydana gelmiştir. Ekonomik buhranlar yaşanmıştır. Ülke içinde faşist teşkilatlar kurulmuştur. Kurulan faşist teşkilatlardan olan Demir Muhafızlar büyük bir taraftara sahip olmuşlardır. Teşkilatın lideri olan Corneliu Zelea Codreanu konuşmaları ile her kesimden kendi tarafına çekebileceği birilerini bulabiliyordu. Demir Muhafızlar, komünistler ile diğer düşmanları ile savaşma gayesinde olan silahlı bir teşkilat olmuştur. Ayrıca birçok defa eylemler yapmışlardır. Ancak şiddetli eylemleri sebebiyle teşkilat kapatılmış ve üyeleri hapse atılmıştır⁵⁵.

⁵² Oral Sander , *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1969), 5,11.

⁵³ Bozkurt, " Türkiye ile Romanya Arasındaki Siyasi İlişkilerin Kurulması (1920-1930)", 19,26.

⁵⁴ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 2*, (İstanbul: Küre Yayınları, 2009), 150.

⁵⁵ Jelavich, *Balkan Tarihi 2*, 216,219.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Balkan Devletleri arasında sağlanmak istenen birlik 9 Şubat 1934'de Balkan Antantı'nın imzalanmasıyla sağlanmıştır. Bulgaristan Balkan Antantı'ndan önce Romanya'ya ile bir saldırmazlık anlaşması teklifinde bulunmuştur. Ancak Romanya önce diğer Balkan Devletleri'nden teklif geldiğini beyan etmiş ve Bulgaristan'ın teklifini reddetmiştir. Romanya, Balkan birliği kapsamında yapılan bütün konferanslara dahil olmuştur. Üçüncü konferans 1932 yılında Bükreş'te yapılmıştır. Sonuç olarak Balkan Antantı ile Balkan birliği sağlanmıştır. Romanya'nın bu birliğe katılmaktaki amacı Birinci Dünya Savaşı'nda elde ettiği büyük kazançları devam ettirmektir. Bu nedenle statükocu devletler arasında yer almayı tercih etmiştir⁵⁶.

II. Carol 1938'de monarşik diktatörlüğünü ilan etmiş ve yönetimi bu şekilde devam ettirmiştir. Aynı zamanda Nazi yanlısı bir politika izlenmiştir⁵⁷. 1939 yılına gelindiğinde ise, dünyayı ikinci defa büyük bir savaş bekliyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Almanya ve istediğini alamayan İtalya'nın beklentileri çok büyüktü. İki devletin amacı da yeni bir Avrupa düzeni ve bu düzenin hâkimi olmak istiyorlardı.

Savaşın mimarlarından birisi olan Hitler'in gözü Balkanlarda idi. İlk olarak kendi yanına almak istediği ülke Romanya olmuştur. Romanya'nın Nazi yanlısı politikası Hitler'e kolaylık sağlamıştır. Almanya ve Romanya arasında 23 Mart 1939'da Ticaret Antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ülke üzerinde ekonomik güç oluşturan Almanya, Romanya aleyhine hareket etmekten de geri kalmamıştır. Almanya, 23 Ağustos'ta Sovyetler ile yaptığı gizli bir antlaşma ile Romanya'nın Besarabya bölgesini Sovyetlere bırakma sözü vermiştir⁵⁸.

Almanya, 27 Haziran 1940'da Romanya'dan Besarabya ve Kuzey Bukovino'yu kendisine bırakmasını istemiştir. Romanya'da ekonomik olarak hâkimiyeti altına girdiği Almanya'ya karşı gelememiştir. Almanya da bu bölgeleri anlaşmaya uygun bir şekilde Sovyetlere bırakmıştır. Romanya'nın bunu kabul etmesinden sonra diğer devletlere de fırsat doğmuştur. Bulgaristan, Güney Dobruca'yı almış, Macaristan'da Transilvanya'yı istemiştir. Ancak Romanya, Transilvanya konusunda direnmiştir. Bu nedenle iki devlet arasında gerginlik çıkmıştır. Bu gerginliğe Almanya ve İtalya aracı olmuşlardır. 30 Ağustos'ta yapılan Viyana Anlaşması ile Transilvanya'nın büyük bir kısmı Macaristan'a verilmiştir. Almanya, hem Macaristan'a istediğini vermiş hem de Romanya'ya geri kalan toprakları için garanti

⁵⁶ Salih Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paketi ve Türkiye", (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2011), 45,48.

⁵⁷ Armaoğlu, 20. Yüzyıl, 98.

⁵⁸ Hakan Savran, "II. Dünya Savaşında Büyük Güçler ve Türkiye", (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2015), 46,67.

vermiştir. Bu durumda her ikisine de sus payı vermiştir. 23 Kasım 1940'da Romanya Mihvere katılmıştır. Bunun sonucunda da Alman birlikleri Romanya'ya yerleştirilmiştir⁵⁹.

1.4. TÜRKİYE VE ROMANYA İLİŞKİLERİ

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Atatürk liderliğinde başlatılan Milli Mücadele hareketinde Romanya hiçbir destek vermemiştir. Hatta İstanbul'da bulunan Romanya temsilcisi Milli Mücadele hareketinin aşamalarını Fransa ve Sovyetlere bildirmiştir. Bunun nedeni de Balkanlarda meydana gelebilecek revizyonist hareketlere engel olmaktır. Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından Romanya'nın Türkiye'ye karşı tutumu değişmiştir.

Lozan Konferansı'nda Romanya, hem kapitülasyonların kaldırılması konusunda hem de Yunanistan'ın tazminat ödemesi konusunda Türk heyetinin yanında yer almıştır. Ancak Boğazlar konusunda aynı fikirde olmamıştır. Türkiye'nin Boğazlara hâkim olması hakkında verilen önerilere karşı çıkmıştır. Türkiye ve Romanya'nın bazı çıkarları ortaktır. Her iki ülkede mevcut statükonun korunması taraftarı olmuştur. Lozan Antlaşması'nın ardından 1924 itibari ile Türkiye ve Romanya arasında karşılıklı elçilikler açılmıştır. İki devletin yakınlaşmasında 1929 Dünya Ekonomik Buhranı etkili olmuştur. Ekonomik yapıların benzerliği siyasi alanda da iş birliği sağlanmıştır⁶⁰. 11 Haziran 1929'da Türkiye ve Romanya arasında Ticaret, İkamet ve Seyrüsefer Antlaşması imzalanmıştır. Devamında da küçük çaplı anlaşmalar da yapılmıştır. Bu dönemde Balkanlar konusunda Romanya ve Rusya'nın çıkarları çatışmaktadır. Olası bir savaş durumunda Romanya, Türkiye ile iyi ilişkileri gereği müttefiklerinin Karadeniz'den geçmesini isteyecektir. Türkiye'de her iki tarafla iyi ilişkiler içerisinde olmasından dolayı bu durumdan tedirgin olmuştur. Sonuç olarak tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Milletler Cemiyeti'nin bu duruma karışmaması için Türkiye, Romanya ve Rusya'nın arasını düzeltmeye çalışmıştır. Saldırmazlık paktı önerilerinde bulunmuştur. Bir sonuç alamasa da Romanya ve Türkiye ilişkileri eskisi gibi devam etmiştir. İki devlet arasında ziyaretler ve resmi görüşmeler çok sık bir şekilde gelişmiştir. Yapılan görüşmelerden sonra 17 Ekim 1933 tarihinde Dostluk, Saldırmazlık, Hakem ve Uzlaşma Antlaşması imzalanmıştır⁶¹. Bu antlaşma Balkanlarda kurulacak olan birliğin adımlarından birisi olmuş ve Türkiye ve

⁵⁹ Armaoğlu, 20. Yüzyıl, 191,193.

⁶⁰ Dilek Barlas, "İki Savaş Arası Dönemde Türk-Romen İlişkileri", Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz Sempozyumu, Atatürk Araştırma Merkezi, (2019): 523.

⁶¹ Selçuk Ural- Selçuk Kılınç, "Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1950)", KAÜ İİBF Dergisi, sy. 6(11), (2015): 177,202.

Romanya arasında bir göç antlaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde Bükreş elçisi olan Hamdullah Suphi, Romanya'daki Türklerin sorunları için çözümler aramıştır. Türkiye'ye göç eden Türklerin gayrimenkulleri değerinin oldukça altında bir fiyata alınmıştır. Bu dönemde hem Romanya'da hem de Bulgaristan'dan gelen göçlere Türk hükümeti ekonomik olarak hazırlıksız yakalanmıştır. Hamdullah Suphi ve Romanya hükümeti arasında göç konusunda yapılan görüşmeler 4 Eylül 1936'da "Dobruca'daki Türk Ahalinin Muhaceretini Tanzim Eden Mukavelename" ile sonuçlanmıştır. Antlaşmaya göre, Türklerin göçü sistemli bir şekilde 5 yıla yayılmıştır. Göç edilecek yerlerin nüfus yoğunluğunun az olduğu bölgeler olmasına dikkat edilmiştir. Buradaki amaç tarım arazilerinin boşluğunu doldurmak olmuştur⁶².

Balkan Birliği çabaları ve yapılan anlaşmalar iki devleti daha yakın bir hale getirmiştir. 9 Şubat 1934'de yapılan Balkan Antantı ile ilişkiler daha dostane bir boyuta geçmiştir. Aynı yıl içerisinde Türk-Rumen Askeri Antlaşması imzalanmıştır. 5 Ocak 1938 tarihinde de bir Ticaret Antlaşması imzalanmıştır⁶³.

Türkiye ve Romanya arasında ilişkiler İkinci Dünya Savaşı'na kadar iyi bir şekilde devam etmiştir. İki devletin tek zıt düştükleri konu Boğazların hâkimiyeti konusu olmuştur. Ancak Romanya komşuları ile ilişkilerini iyi tutmayı amaçlamıştır. Bu yüzden Boğazlar konusu da iki devlet arasında çok büyük sorunlara neden olmamıştır.

1.5.ROMANYA'NIN İŞGALİ, MİHVERE KATILMASI VE TÜRK BASININA YANSIMALARI

1.5.1. Romanya'nın İşgalinin Nedenleri

1939 yılında savaşın başlaması ile Balkan ülkeleri taraf mı seçeceklerdi yoksa bitaraf mı kalacaklardı? Romanya da bu konuda tercih yapan ülkelerden birisi olmuştur. Diğer Balkan ülkelerine nazaran Romanya bu duruma daha çabuk karar vermiştir. Savaş başlamadan önceki son dönemler Romanya'nın Nazi yanlısı bir politika izlediği yukarıda verilen bilgilerde de görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda Romanya'nın savaşta Alman yanlısı olduğunu anlamakta zor değildir. Romanya ve Almanya arasında ilk önce anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşmalar, Almanya'nın Romanya'nın güvenliğini sağlamak üzerine olmuştur. Daha sonra

⁶² Hatice Yıldırım, " Romanya Göçmenlerinin Çorum'da İskânı (1936)", VII. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Edirne, (2019):159,161.

⁶³ Selman Yaşar, " Türkiye-Romanya İlişkileri (1930-1938) " , Uluslararası Türk Dili Edebiyatı Dergisi, sy.7/4, (2012): 3199,3213.

ise Alman birlikleri güvenlik gerekçesi ile Romanya'ya gelmiştir. Alman birliklerinin sayısının artması ile Romanya tamamen Alman işgali altına girmiştir. İşgalin ardından 23 Kasım 1940 tarihinde de resmi olarak Mihvere katılmıştır. Yaşanan bu durumlar Türk Basınında da ele alınmıştır. Romanya ve Almanya ile ilgili haberler Ekim itibari ile neşredilmeye başlanmıştır.

1940 Eylül'ünde İ. Antonescu Başvekil olmuştur. Antonescu Hitler'e sadık bir generaldir. Yeni hükümet savaşta tarafını Mihver Devletleri olarak ilan etmiştir. Romanya'nın Almanya ve İtalya'dan başka devletlere petrol satışı yasaklanmıştır. Hitler Romanya'daki petrol akışını güvence altına almak amacıyla askeri birlikler yerleştirme kararı almıştır⁶⁴. Bu petrol ve işgal haberleri gazetelerde günlerce gündemi meşgul etmiştir. **Akşam** Gazetesi Romanya'nın Rador Ajansı'ndan aldığı habere yer vermiştir. Ajans, yabancı radyoların ortaya attığı Alman birliklerinin Romanya'yı işgal edeceği ve petrol kuyularına müdahalede bulunacağına dair iddialarının asılsız olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda bu haberler Romanya hükümeti tarafından da kesin bir dille yalanlanmıştır. Gazete Reuter ajansından aldığı bir başka haberde Romanya'da bazı yerlere Alman belediye reislerinin yerleştirildiğinden bahsetmektedir. Ayrıca Romanya'da bulunan Alman ve İtalyan pilotlar Rumen pilotlarını yetiştirmeye başlamışlardır. Romanya'dan bir heyetin de ekonomik görüşmeler için Almanya'ya gönderildiğinin bilgisi verilmiştir. Bu hareketi **Akşam** Gazetesi Romanya'da '*Nazileştirme hareketleri oldukça yol aldı*' şeklinde başlıklandırmıştır⁶⁵. Gazete, Alman etnik grup şefinin Romanya'da bulunan Almanlara karşı olan bir hitabesini yayınlamıştır. Yayımlanan hitabede, Almanların Romanya'nın kalkınmasına destek vereceği bildirilmiştir. Bu durumun her iki devletin de yararına olacağını altı çizilmiştir⁶⁶.

Almanlar, Romanya ile yaptıkları anlaşmalar gereğince 7 Ekim günü Romanya'ya hareket etmişlerdir⁶⁷. Bu haber gazetelerde 8 Ekim tarihinde yer almaya başlamıştır. **Ulus, Vatan** ve **Akşam** Gazeteleri, Alman birliklerinin Romanya'ya gelmesi haberini Transradio Ajansından aldıkları telgrafa dayanarak duyurmuşlardır⁶⁸. **Tan** Gazetesi de bu konu ile ilgili Almanların, Romanya'ya ilerlemesi üzerine haklı sebeplerinin olduğunu savunan bir telgrafa yer vermiştir. Telgrafa göre, Almanya Romanya'ya verdiği garanti hükümlerini uygulamaktadır⁶⁹. **Akşam** Gazetesinin Londra gazetelerinden aldığı habere göre, Romanya hükümetinin ortaya atılan

⁶⁴ Ali Rıza Dırık, *Uluslararası Diplomasi Tarihi*, (İstanbul: Evensel Basım Yayınevi, 2013), 79,83.

⁶⁵ "Romanya'da Vaziyet", **Akşam** Gazetesi, (3 Ekim 1940), 1,3.

⁶⁶ "Romanya'daki Almanlar", **Akşam** Gazetesi, (5 Ekim 1940), 1,5.

⁶⁷ Gürbüz, " İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'nin Tutumu", 367

⁶⁸ "Alman Kıtaatı Romanya'ya Doğru Yola Çıktı", **Ulus** Gazetesi, (8 Ekim 1940) ; "Romanya'ya Alman Kıtaları Gönderilmiştir", **Vatan** Gazetesi, (8 Ekim 1940), 1,5.

⁶⁹ "Romanya'ya, Alman Kıtaatı Gönderiliyor", **Tan** Gazetesi, (8 Ekim 1940), 1,5

iddiaların asılsızlığını ispat etmeye çalıştığı görülmektedir. Hükümet, Alman birliklerinin petrol kuyuları için değil Rumen ordusunu düzenlemeye sokmak için geleceklerini bildirmişti⁷⁰. Gazetelerin bu konudaki ortak haberi ise Londra'nın henüz bu durumu teyit etmediğidir. İlk haberlerde görüldüğü üzere Almanlar ve Rumenler gerçeği saklama çabası içerisinde yer almaktadırlar. Gerçeğin saklanması'nın nedeni ise, hem ittifakın hem de Almanya'nın Balkanlar üzerindeki politikasının gizlenmek istenmesinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Alman birliklerinin Romanya'ya hareket ettiği haberinin teyit edilmemiş olmasına rağmen Türk Basını bu konuda ikna olmamıştır. **Ulus** Gazetesinden Mümtaz Faik Fenik bu durumu şu sözlerle yorumlamıştır: “ *Bu haberler, dün akşama kadar kâh tekzip edilmiş, kâh teyit olunmamıştır. Fakat öyle anlaşılıyor ki, işin içinde bir iş vardır. Ve Romanya hükümeti, Mihver politikasına tamamiyle ayak uydurduktan sonra, onun kendi hudutlarını garanti etmek için tertibat almasına müsaade etmiştir*”. Fenik yazısının devamında, Almanların Rumen ordusunu talim ve terbiye için gelmelerini bir bahane olduğunu ve aslında başka amaçların olduğunu iddia etmiştir. Almanların ve İtalyanların Romanya'yı ani tehditlere karşı korumak için ülkeye girmelerini de inandırıcı bulmamıştır. Romanya'nın kendisine tehdit olabilecek devletlere daha önce istediklerini verdiği için artık bir tehdit unsurunun kalmadığını beyan etmiştir. Fenik, bu durumda Almanların Romanya'yı kimden ve neden korumak istediğinin sorgulanması gerektiğini beyan etmiştir. Mümtaz Faik Fenik, Almanya'nın amacını “ *Hitler'in Mein Kampf planında yazılı olan maddelerin tatbikine şahit oluyoruz. Bu suretle, Almanya Karadeniz'e kadar inmek çarelerini aramış ve bir miktar İtalya'nın Romanya'ya geçmesine müsaade ederek, bir mihver kutbunun gönlünü almıştır*” ifadeleriyle yorumlamıştır. Ayrıca Almanya'nın amaçlarından birisinin de ihtiyacı olan Romanya petrollerine erişmektir⁷¹.

Akşam Gazetesi'nden Necmettin Sadak, Romanya'nın işgali ile ilgili olarak, Almanya'nın, Romanya'ya rızası ile girmesinden dolayı bir düşmanlık hareketi olmadığını ifade etmiştir. Devamında da Almanya'nın Romanya topraklarında bulunmasına dair sıralanan nedenleri değerlendirmiştir. Buna göre; Almanya, Romanya hudutlarını müdafaa edecek, petrol sahalarının koruyacak ve Rumen ordusunun ıslahı konularında yardım edecektir. Necmettin Sadak, Almanya'nın ilk nedeni için Romanya'nın sınırlarına hangi devletlerin tehdit oluşturabileceği üzerine tahminlerde bulunmuştur. Macaristan, Bulgaristan ve Sovyetleri ele almıştır. Macaristan ve Bulgaristan'ın Mihver devletlerinin desteğini

⁷⁰ “Alman Kıtaatı Romanya'ya Doğru Yolda”, Akşam Gazetesi, (8 Ekim 1940), 1,5.

⁷¹ Mümtaz Faik Fenik, “Romanya'da Mihver Askerleri” , Ulus Gazetesi, (8 Ekim 1940), 1,5.

almadan bir harekette bulunamayacağından Sovyetlerin bir tehdit olabileceği üzerinde durmuştur. Almanya'nın petrol sahalarını güvence altına almak ile ilgili olan nedeninin geçersiz olduğunu söylemiştir. Çünkü Romanya'nın, petrollerini himaye etmek için desteğe ihtiyaç olmadığını belirtir. Diğer bir neden ise, orduların düzene tabi tutulacak olmasıdır. Sadak, bu nedeni de geçersiz bulmuştur. Çünkü orduyu düzenlemek için birliklere değil hocalara, kumandanlara ihtiyaç vardır. Necmettin Sadak, Almanya'nın asıl amacının Romanya'yı bir üs olarak kullanmak olduğunu beyan etmiştir⁷².

Fenik, Almanya'nın nedenlerini inandırıcı bulmadığını ileri sürmüştür. Sadak ise Romanya'nın sınırları konusunda Sovyetlerin tehdit olduğunu söylemiştir. Mümtaz Faik Fenik Almanya'nın Romanya'ya girmesini işgal olarak nitelendirirken, Necmettin Sadak İşgali daha yumuşatarak anlatmıştır. İki gazete yazarının da ortak düşünceleri Almanya'nın işgal nedenlerinin arkasında farklı bir amacın olduğu konusudur.

Son Posta Gazetesinin haberine göre, Rumen ordusu Mihver devletleri ile iyi ilişkiler kurmak istemiştir. Almanya'nın Romanya'ya olan vaatleri de Mihvere yaklaşma için bahane olmuştur. Romanya'nın bu yakınlaşmadan da iki çıkarı olacaktır. Birincisi, Almanya ile iyi ilişkiler kurabilecektir. İkinci ise Almanya'nın sanayisinden faydalanabilecektir. **Akşam, Ulus, Tan** Gazeteleri gibi petrol haberlerine yer veren **Son Posta** Gazetesinin haberinde Alman birliklerinin yakın zamanda Romanya'ya gelecekleri bildirilmiştir⁷³.

Son Posta Gazetesi yazarlarından H. Emir Erkilet, Almanya'nın Romanya'ya birlikler göndermesindeki gerekçelerin bahane olduğunu öne sürmüştür. Romanya, Alman rejimini ve Alman himaye siyasetini kabul etmesine rağmen Almanya işgale hazırlanmaktadır. Erkilet bunun sebebi olarak şarktan bir tehdit ve herhangi bir saldırı gelmesini engellemek olduğunu söylemiştir. Almanya'nın da Romanya'yı korumadaki amacın kendi çıkarları olduğu aşikârdır. Romanya'nın petrol kuyuları ve stratejik konumu Almanya için önem teşkil etmiştir⁷⁴. H. Emir Erkilet diğer gazete yazarları gibi, Romanya hudutlarının korunması gerekçesindeki asıl amacın Almanya'nın kendi çıkarları için olduğu düşüncesindedir.

Tan Gazetesi haberine göre, Romanya'nın, Almanya ve diğer Mihver devletleri ile dostça bir münasebet içinde olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca Alman sanayisinden de faydalanacaklarını bildirmişlerdir. Haberin devamında, henüz hiçbir Alman birliğinin Romanya sınırlarından geçmediğinin bilgisi verilmiştir. Ancak Alman birliklerinin

⁷² Necmettin Sadak, "Almanya'nın Romanya'yı İşgal Altına Almaktan Gayesi Nedir?", Akşam Gazetesi, (9 Ekim 1940), 1,5.

⁷³ " Romanya'ya Alman Kıtaatı Gelmedi", Son Posta Gazetesi, (8 Ekim 1940), 1,3.

⁷⁴ H. Emir Erkilet," Romanya'ya Alman Kıtaatı Yollandığı Rivayetleri Karşısında " , Son Posta Gazetesi, (8 Ekim 1940), 1,2.

Romanya'ya gelmesinin normal olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü Alman subaylarının Rumen ordusunun yeniden tanzim etmesine karar verilmiştir. Devamında da Times'ın Almanya ve Romanya'nın durumunu değerlendiren bir makalesi yayınlanmıştır. Bu makalede Almanya'nın petrol ihtiyacının olduğu ve Romanya'nın petrolerini elde etmek istediği iddia edilmiştir⁷⁵. Mümtaz Faik Fenik Almanya'nın Romanya'ya neden yardım ettiğini tekrar ele almıştır. Romanya'nın Mihver ile istediği arkadaşlığı aslında Almanların istediğini iddia etmiştir. Çünkü Almanya bu yakın ilişkileri doğrultusunda Romanya'yı amaçlarını gerçekleştirme yolunda kullanabilecektir. Fenik, “*Romanya'nın hudutlarına karşı en büyük tehlike Mihverdir; Almanya ve İtalya da. Fakat ne gariptir ki, Mihver bu hudutları garanti etti diye, Mihverin bu hudutları bozması halinde yine Mihvere bir şikayet yapılamaz. Romanya kimden kime şekva edecektir? Bu takdirde kazaya rızadan başka çare bulabilecek midir?*”⁷⁶ ifadeleri ile Romanya için Mihverin tehdit olduğunu beyan etmiştir.

Falih Rıfki Atay, Alman hareketinden sonra Romanya ile ilgili birçok şayiaların ortaya atıldığını söylemiştir. Romanya'nın Mihvere katılacağına dair düşüncelerin ortaya atıldığı konusuna değinmiştir. Bunun nedeni de Romanya'daki Alman birliklerinin varlığıdır. Yazısında Almanya'nın Romanya'yı işgal amacını ele alan Atay şu sözlere yer vermiştir.

*“ Romanya'nın bir İngiliz tecavüzü tehdidi altında bulunduğu hiç bir suret ve münasebetle iddia olunamaz. O halde bütün bu tedbirler Sovyetler Birliğinin herhangi bir müdahale ihtimaline mi karşı idi, yoksa Sovyetler Birliğini üçüzlü pakta iltihak ettirmek için bir tazyik mahiyetinde mi idi? Veyahut, daha çok ileri ve geniş mikyasta bir planın tatbik başlangıcı mı idi? ”*⁷⁷.

Gazete yorumlarına bakıldığı zaman Türk Basınında gazete yazarlarının hepsi Almanya'nın ileri sürdüğü sebepleri kabul etmemiştir. Gazete yazarlarının verilen açık sebeplerin arkasında başka kapalı amaçların olduğunu ve Almanya'nın kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini savundukları görülmektedir.

1.5.2. Romanya'nın İşgali

Alman birlikleri Romanya'ya 7 Ekim'de girmiş fakat Romanya hükümeti bunu hemen açıklamamıştır. Gazeteler ilk başta işgal ve nedenleri üzerine tahminler yürütmekteydiler. Romanya hükümetinin Alman birliklerinin yerleştiğini kabul etmesi üzerine gazeteler haberlerde tahminlerden ziyade aldıkları bilgileri vermişlerdir. **Son Posta** Gazetesinin

⁷⁵ “ Rumen - Alman Orduları İş Birliği Yapacak”, Tan Gazetesi, (9 Ekim 1940), 1,3.

⁷⁶Mümtaz Faik Fenik, “Romanya'da Almanlar”, Ulus Gazetesi, (9 Ekim 1940), 1,4.

⁷⁷ Falih Rıfki Atay, “ Romanya'ya Dair Şayialar”, Ulus Gazetesi, (9 Ekim 1940), 1,4.

Bükreş'ten aldığı habere göre, 4500 kişiden oluşan ilk Alman birliği Romanya'ya giriş yapmıştır. Gazetenin diğer bir haberinde Almanya'nın Romanya'ya girişinin İngilizleri şaşırtmadığına dair haber verilmiştir. Ayrıca bu işgal hareketinden Sovyetlerin haberdar edilip edilmediğinin önemli bir konu olduğuna değinilmiştir. Haberin devamında Sovyetlerin bilgisinin olup olmadığı hakkında bir bilgi verilmemiştir⁷⁸. **Ulus** Gazetesi de Sovyetlerin, Almanya'nın Romanya'ya olan hareketinden haberdar olup olmadığına değinmiştir. Haberde Romanya'nın petrol kuyularından da bahsedilmiştir. Almanya'nın bu petrol kuyularının başına geçecek olmasının İngiltere için çok önemli olmadığına değinilmiştir. Çünkü İngiltere'nin Romanya dışında da petrol sahaları vardır⁷⁹. İngiltere'nin yeterince petrol sahası olması Almanya'nın endişeni gidermemiştir. Romanya petrollerinin satışının yasaklanması da Almanya'nın bu endişesinin nedenlerindedir.

Son Posta Gazetesi gibi **Akşam** Gazetesi de 10 Ekim tarihli yayınında, Alman birliklerinin sayısı arttırılarak Romanya'ya gönderildiğinin bilgisini vermiştir. Romanya'nın bazı bölgelerinde Alman birliklerine kışlalar hazırlandığı da bildirilmiştir. Alman birliklerinin yanı sıra harp malzemeleri de Romanya'ya taşınmaktadır. Ayrıca gazete, Sovyet basınının bu haberi yorum yapmadan yayınladığına da değinmiştir⁸⁰. **Tan** Gazetesi de bu habere ek olarak Almanların ilk kuvvetlerinin Transilvanya hududunu geçtikleri belirtilmiştir. Haberde, Alman birliklerinin gelmelerinin nedeni olarak Romanya petrol mıntikasını müdafaa etmek ve Rumen ordusunu tanzim etmek olduğu bildirilmiştir. Rumen askeri meydanlarının genişletilmesi için Almanya'dan gerekli malzemelerin gönderildiğinin bilgisi de verilmiştir⁸¹. **Ulus** Gazetesi de bu haberi diğerleri ile aynı içerikte yayınlamıştır. **Ulus** Gazetesi ayrıca Times gazetesinin, Almanya'nın Romanya işgali karşısında diğer devletlerin nasıl tepki verdiklerini içeren bir makalesine de yer vermiştir. İşgal karşısında Sovyetler bu haberi radyolarında yorumsuz bir şekilde vermişlerdir. Bu işgalin Yunanistan'ı endişelendirdiği de söylenmiştir. Makale, İngilizlerin Almanlara karşı hazırlıklı olduğu bildirilerek bitirilmiştir⁸². Times gazetesinin bu makalesinde İngiltere, herhangi bir saldırı hareketinde bulunabilecek olan Almanya'ya hazır bir şekilde beklediğini de göstermek istemiştir.

Akşam Gazetesi 11 Ekim tarihli yayınında Romanya ile ilgili haberlere oldukça geniş bir şekilde yer verilmiştir. Necmettin Sadak, Alman birliklerinin Romanya'nın bazı bölgelerini işgale başladığını ve Romanya'nın bu duruma sessiz kaldığını söylemiştir. Sadak,

⁷⁸ “ İlk Alman Kuvveti Romanya’da”-“Almanların Romanya’ya Nüfuzu ve Akisleri”, Son Posta Gazetesi, (9 Ekim 1940)1,3.

⁷⁹ “Almanların Romanya’ya Nüfuzu”, Ulus Gazetesi, (9 Ekim 1940), 1,4.

⁸⁰ “ Romanya’ya 4 Fırka Alman Askeri Geliyor” , Akşam Gazetesi, (10 Ekim 1940), 1,2.

⁸¹ “ Romanya’ya Gelen Kıtalar 4 Fırkayı Bulacak” , Tan Gazetesi, (10 Ekim 1940),1,2.

⁸² “ Romanya İşinin Akisleri”, Ulus Gazetesi, (10 Ekim 1940), 1,2.

işgaldeki asıl amacın Rumen ordusunu düzenlemek olmadığını, Romanya'yı bir üs haline getirmek olduğunu beyan etmiştir. Romanya'nın üs yapılmasının nedeninin ise, daha geniş hareket alanına sahip olmak olduğunu da bildirmiştir. Akşam Gazetesinin bir diğer haberinde de, Romanya'da genç nüfusun askere alınacağı da bildirilmiştir. Haberin devamında da 7 Alman vapurunun daha Romanya'ya doğru yola çıktığı bilgisi verilmiştir⁸³.

Ulus Gazetesi haberinde Almanların Romanya'ya hangi yollardan ve nasıl geldiğini anlatan bir yazı yayınlamıştır. Yayımlanan yazıda Alman birlikleri yaklaştıkça İngilizlerin Romanya'yı terk etmeye hazırlandıklarının da bilgisi verilmiştir. Romanya, Almanya tarafından işgal altına alınması konusunda İngiltere'nin sorduğu soruları cevapsız bırakmıştır. Ayrıca haberde Almanların Macaristan'dan geçtiği haberlerinin ortaya atıldığı ve Macar hükümetinin bu haberleri yalanladığı söylenmiştir⁸⁴. **Vatan** Gazetesi de Bükreş'in Alman birlikleri hakkında doğru bilgi vermediği iddiasında bulunmuştur. Ardından da Alman birliklerinin Romanya'nın bazı bölgelerini geçtiğini bu nedenle de İngiltere ve Romanya'nın münasebetlerinin kesilmesinin olası olduğu söylenmiştir⁸⁵.

Vatan Gazetesinden Mecit Sakmar, Almanya'nın Romanya'da ne yapacağı konusunda yorumda bulunmuştur.

“İşgal edilen arazi ele geçirilen benzin stokları nihayet tükenmeye mahkûmdur ve harp uzadığı takdirde petrol ihtiyacının sağlam kazığa bağlamak istenecektir. İlk iş olarak Romanya petrollerini ele almak, bizzat idare ve kontrol eylemek ve muhafazasını da deruhte etmek istenildiğine hükümlenabilir⁸⁶”.

Bu ifadeler ile Almanya'nın Romanya'nın petrollerini kendi çıkarları doğrultusunda işleteceği iddia edilmiştir.

Son Posta Gazetesi, Alman birliklerinin Romanya'ya gelmeye devam ettiğini ve nasıl konumlandıracağı hakkında bilgiler vermiştir. Gazetenin haberinde, Romanya'nın bu durumu nedeniyle, İngilizler ile ilişkilerinin kesilmesine kesin bir gözle bakılmıştır. Halkını Romanya'da bırakmayan İngiltere'nin ilişkilere devam etmeyeceğini düşünmek zor değildir. Romanya'nın birçok şehrinde Alman subaylarının kendini göstermeye başladığı da söylenmiştir⁸⁷. Ayrıca Bükreş üzerinde bombardıman tayyareleri olduğunun da bilgisi verilmiştir. Romanya, bütün bu yazılanlara rağmen Alman birliklerinin Rumen ordusunu talim ve terbiye için geldiklerini anlatma konusunda ısrarcı olmuştur.

⁸³ Necmettin Sadak, “Almanya'dan Romanya'ya Harp Levazımı Geliyor”, Akşam Gazetesi, (11 Ekim 1940),1.

⁸⁴ “Almanlar Romanya'ya Giriyorlar”, Ulus Gazetesi, (11 Ekim 1940),1,4.

⁸⁵ “Motorlu Alman Kıtaları Tımşovara Doğru İlerliyor”, Vatan Gazetesi, (11 Ekim 1940), 1,2.

⁸⁶ Mecit Sakmar, “Askeri Vaziyet”, Vatan Gazetesi, (11 Ekim 1940),1,4.

⁸⁷ “Alman Kıtalarının Romanya'ya Akını Devam Ediyor”, Son Posta Gazetesi, (12 Ekim 1940), 1,3.

Vatan Gazetesi haberinde Alman birliklerinin Romanya’da bulunmasını "*Romanya Hâkimiyet Altına Girdi*" başlığını atarak yorumlamıştır. Ayrıca İngilizlerin hemen Romanya’yı terk etmelerinin bildirildiğinin de bilgisini vermiştir. **Vatan** Gazetesi Almanya’nın Romanya’ya girmesinin sebebi olarak Demir Muhafızları göstermiştir. İddiasını da şu sözlerle beyan etmiştir;

"Bugün Romanya ecnebi esareti altına düşmüş, bir müstemleke halini almış bulmuyor. Rumen esaretinin tohumunu Demir muhafızlar ekmişler, büyütmüşler, nihayet iş başına geçerek memleketi kendi elleriyle yabancılara teslim etmişlerdir. Buna da Romanya'nın yeniden doğması demişlerdir."

Habere Demir Muhafızlar teşkilatını kurmuş olan Kornelyus Kodreanu'nun resmini de eklemiştir⁸⁸.

Falih Rıfki Atay Romanya'nın mevcut durumunu şu sözlerle yorumlamıştır; "*Bugünkü Romanya, tam manasıyla içinden sıyrılmak kendi arzu ve iradesine tabi olmayan, bir nüfuz bölgesinden, yani, sade siyasi ve iktisadi değil, askeri teminat altına da giren bir hayat sahası parçasından da ibarettir*". Romanya’ya gelmiş olan Alman askerleri hakkında yorum yapan **Ulus** gazetesi, bundan sonra gelecek olan Alman askerlerinin miktarını Romanya'nın değil de Almanya'nın belirleyeceği iddiasında bulunmuştur. Haberde Romanya'nın tüm stratejik bölgelerinin Almanlar tarafından işgal edildiği ve Romanya'nın Almanya'nın askeri hâkimiyetinde olduğu söylenmiştir⁸⁹.

Tan Gazetesinin baş muhabiri Zekeriya Sertel Almanya'nın Romanya’yı işgali hakkında şu sözleri söylemiştir; "*Almanlar Romanya’yı işgal etmek ve Karadeniz'e inmekle Moskova'yı zaten kâfi derecede rencide etmişlerdir. Tecavüzlerini Türkiye'ye kadar sirayet ettirmek suretiyle Sovyetleri büsbütün tahrik etmekten içtinap edeceklerini tahmin etmekte doğru olur*". Diğer gazete yazarlarında olduğu gibi Sertel’de, Almanya amaçlarından birisinin Romanya’daki petroleri kendi çıkarları için emniyet altına almak istemesi olduğunu iddia etmiştir. Tan gazetesinin diğer bir haberine göre Romanya hükümetinin talebi ile Alman askerlerinin Bükreş’e geldiği söylenmiştir. Ayrıca 150 Alman uçağının Romanya’ya getirildiğinin bilgisi verilmiştir. Haberin devamında bu Romanya istekli işgalin İngilizler ve Rumenlerin ilişkilerini bitirdiğine değinilmiştir⁹⁰. **Vatan** Gazetesi de "*Alman Askeri Heyeti*" isimli haberini **Tan** Gazetesi ile aynı içerikte yayınlamıştır.

Son Posta Gazetesi haberinde, Romanya’da 20 bin Alman askeri olduğunun ve Romanya hükümetinin bu askerler için 14 Milyar Ley ayırdığının bilgisi verilmiştir. Diğer bir haberde

⁸⁸ "Rumen Esaretinin Tohumunu Eken Adam", **Vatan** Gazetesi, (12 Ekim 1940), 1,4.

⁸⁹ "Romanya Hadisesinden Sonra", **Ulus** Gazetesi, (12 Ekim 1940),1.

⁹⁰Zekeriya Sertel, "Romanya Hadiselerinin İnkişaf Seyri Ne Olabilir" –"Alman Askeri Heyetleri Bükreş'e Geldi", **Tan** Gazetesi, (13 Ekim 1940) 1,4.

ise Alman birliklerinin ardından iki Alman generali de Bükreş'e gelmiştir. Generaller ve birliklere gösterişli karşılamlar yapılmıştır. Ayrıca Alman pilotları tarafından uçular yapılmaya başlanmış ve yapılan uçuların İngilizleri korkutmak için olduğu bildirilmiştir. Olaylar devam ederken İngiliz sefiri ve bazı gazeteciler Romanya'yı terk etmiştir. Romanya'ya yerleşen Alman birlikleri karargâhlar kurmaya başladıklarının bilgisi verilmiştir⁹¹. **Vatan** Gazetesi de, Romanya'da bulunan Alman birliklerinin sayısının 20 bini bulunduğunu söylemiştir. Ancak birliklerin sayısının başka kaynaklarda 50 bin olduğunun da söylendiğini bildirmişlerdir. Haberin devamında da ilk Alman askerlerinin Romanya'ya geldiğinin ve Rumen birliklerinin yerini Alman birliklerini aldığı bilgisi verilmiştir⁹².

Ulus Gazetesinden Mümtaz Faik Fenik, Alman birliklerinin Bükreş'e yerleştiği ve sokaklarda kendilerini gösterdiklerini söylemiştir. İşgaldeki amacı Rumen ordusunu eğitmek olduğu iddiasından da vazgeçilmemiştir. Fenik bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir; "*Öğretmenler talebenin ayağına gitmiştir. Bunlar bir düşman hücumu veya taarruzu karşısında nasıl müdafaa yapılacağını, Rumen askerlerine talim ve tedris edeceklerdir. Almanya, müderris, Rumenler tilmiz ve Bükreş bir medresedir.*" Yazısının devamında da Romanya işgal altında iken İngiltere'nin ne yapacağını değerlendirmiştir⁹³.

Necmettin Sadak, Romanya'nın işgalini şu sözlerle yorumlamıştır;

" Romanya'nın işgali hangi maksat için olursa olsun bu işgal bir memleketi harpsiz, hatta gürültüsüz ve sıkıntısız ele geçirmek hususunda Hitler rejiminin usta olduğu bir teknik şaheserdir. Romanya dört-beş aylık harici ve dâhili politika manevraları ile kendiliğinden Alman himayesine geçivermiştir."

Sadak, yazısına Romanya'nın Alman himayesine nasıl girdiğinin aşamalarını anlatarak devam etmiştir. Romanya, Fransa'nın mağlubiyeti ile büyük devlet arayışına başlamıştır. Almanya'nın Romanya'nın arayış durumunu hemen değerlendiğini söylemiştir. Almanya ilk başta Romanya'yı güven veren antlaşmalar ile kendine bağlamıştır. Ardından da kendi istediği yöneticilerin başa geçmesini sağlamıştır⁹⁴. Sadak, Almanya'nın dostluk teminatı ile Romanya'yı esir bir hükümet haline getirdiğini iddia etmişse de daha önceki yazılarında olduğu gibi bu yazısında da Alman işgalini yumuşatarak anlatmaya devam etmiştir.

Zekeriya Sertel Romanya ve Almanya'nın durumunu değerlendirirken Sovyet Rusya'nın Romanya işgali karşısında sessiz kalmasını şaşkıncı bulmuştur. Romanya'nın işgalinin bütün dünya basınında ele alınmış olması ve işgalin Sovyet Rusya'ya karşı büyük bir

⁹¹ " Almanlar Bükreş'te Karargâh Kurdular", Son Posta Gazetesi, (13 Ekim 1940), 1,3.

⁹² " Romanya'ya 20000 Alman Askeri Geldi", Vatan Gazetesi, (14 Ekim 1940), 1,4.

⁹³ Mümtaz Faik Fenik, "Romanya Hadisesinin İnkişafı", Ulus Gazetesi, (13 Ekim 1940),1,4.

⁹⁴ Necmettin Sadak, " Memleketlerin Harpsiz İstilasında Alman Tekniği" , Akşam Gazetesi, (13 Ekim 1940), 1,4.

tehlike olmasına rağmen susmayı devam ettirdiğini bildirmiştir. Sertel, Almanya'nın Romanya işgal etmesi konusunda Sovyet Rusya'nın rızası olduğu iddiasında bulunmuştur. Bu iddiasını birkaç madde ile desteklemek istemiştir. Bu maddeler ise şunlardır;

- “1- Alman orduları Romanya'ya girerken Sovyet vapurları Köstence limanında Almanya'ya sevk edilmek üzere petrol ihracına devam etmişlerdir.
- 2- Tass ajansı, Polonya'da hudut tashihi vesilesiyle Sovyetlerle Almanlar arasında bir ihtilaf çıktığı hakkında İngiliz matbuatı tarafından neşredilen şayiayı tekzip ederken, bu kabil tahrikatin iki memleket münasebetlerinin bozmaya kafi gelmeyeceğini söylemiştir.
- 3- Brenner mülakatından beri İtalyan matbuatında Sovyet Rusya lehinde dikkat neşriyat görülmektedir...”⁹⁵.

Sertel'in sözlerinden anlaşılıyor ki Almanlar Romanya'ya girmeden önce Sovyetleri verdiği teminatlar ile susturabilmeyi başarmışlardır.

Tan Gazetesi'nin bir diğer haberine göre, Alman birliklerinin masraflarını Romanya hükümetin ödeyeceği ve birliklerin sayıları hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca Bükreş'ten verilen bir tebliğde yayınlanmıştır. Yayınlanan bu tebliğde gelen Alman birliklerinin dostane niyette oldukları beyan edilmiştir⁹⁶.

Son Posta Gazetesi Almanya'nın Deutsche Diplomatische Korrespondence Gazetesinin beyannamesini yayınlamıştır. Beyannamede Almanların neden Romanya'ya geldikleri açıklanmıştır. “ Rumen milletine emniyet hissi verilmeli ve bu suretle bu devletin başına gelen bütün hadiseler ve büyük inkisarlardan sonra kendisini barış ve huzur içinde münhasıran yeni iktisadi ve sosyal teşkilatlanmasına varabilmelidir. Bu işte muvaffakiyet Almanya ve Romanya için müşterek bir menfaat arz eder”⁹⁷. Bu ifadeler ile Romanya'ya güven vermenin önem teşkil ettiğini beyan etmiştir.

Ulus Gazetesinde, Romanya'da lejyonerlerin gazetesi olarak bilinen bir gazeteden yazı alınmıştır. Bu yazı Almanya-Romanya ittifakı üzerinedir. Gazetenin ittifak hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

“Romanya'nın Mihvere iltihakı yalnız iktisat ve kültür münasebetlerini kuvvetlendirmekle kalmamış, fakat aynı ölçüde sıkı bir siyasi ve askeri bağlılık yaratmıştır. Bunu unutmayalım. Romanya'nın arazi tamamlığı için verilen garanti, Alman - Rumen işbirliğinin başlıca rehinesi olan teknik ve askeri hususatin ameli bir surette yeniden gözden geçirilmesini icap ettirmektedir”⁹⁸.

Bu açıklamadan görülüyor ki sadece Romanya Hükümeti değil halkıda Alman-Rumen ittifakına sıcak bakmaktadır.

İngiliz basınının farklı bir yorum getirdiği görülmektedir. **Akşam** Gazetesi, İngiliz basının önemli temsilcilerinden Times'ın Balkanlar hakkındaki yazısını yayınlamıştır.

⁹⁵ Zekeriya Sertel, “ Sovyetler Ne İçin Susuyor” , Tan Gazetesi, (14 Ekim 1940), 1,4.

⁹⁶ “Balkanlarda”, Tan Gazetesi, (14 Ekim 1940), 1,2.

⁹⁷ “Rumen Milletine Emniyet Verelim Diye Geldik”, Son Posta Gazetesi, (15 Ekim 1940), 1,3.

⁹⁸ “Romanya Alman Kontrolü Altında”, Ulus Gazetesi, (15 Ekim 1940), 1,3.

Yayınlanan yazıda farklı bir iddia ortaya atılarak Almanya'nın Romanya'yı korkutma siyaseti ile himayesi altına aldığı beyan edilmiştir. Balkan devletlerine de Romanya gibi korkutma siyasetinin uygulanacağı iddia edilmiştir⁹⁹.

Almanlar karadan askeri birliklerini Romanya'ya göndermelerinin yanı sıra deniz üssü inşası için de çalışmalar başlatmıştır. Karadeniz'de önemli bir deniz üssü sahibi olacaktır. **Tan** Gazetesinin Bükreş'ten aldığı habere göre, Alman Bahriye Heyetinin geleceğinin bilgisi verilmiştir. Heyetin geliş sebebi ise, Köstence civarında yapılacak deniz üssü inşasıdır. Haberde ayrıca 10 Alman fırkasının daha Romanya'ya geleceği bildirilmiştir. Haberin devamında, Romanya devlet adamları ve Alman birlikleri arasındaki ziyaretlerden bahsedilmiştir¹⁰⁰. **Son Posta**, **Vatan** Gazetelerinde de haber aynı şekilde yayınlamıştır. **Vatan** Gazetesi diğer bir haberde, Alman kıtalarının tayyarelerinin Bükreş üzerinde uçmaları ve birliklerin hala gelmeye devam etmesinin Romanya'nın tamamen hâkimiyet altına girdiğinin bir kanıtı olduğunu ifade etmiştir¹⁰¹. Almanya Romanya'yı karadan, denizden ve havadan tam anlamıyla ele geçirmiştir.

Sadrettin Enver, **Ulus** gazetesinde Romanya petroleri ve Almanya ile ilgili bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazısında Romanya için ilk akla gelen sözlerin "*Almanya'da petrol darlığı çekmek ihtimali kalmamıştır. Bütün Romanya petrolü kendine celbedebilir*" olduğunu söylemiştir. Devamında da Romanya petrolerinin hangi devletler için oranlarının arttırıldığının ve işgal altındayken neler olabileceğini değerlendirmiştir¹⁰².

Romanya'ya gelen Alman askerlerinin sayısı Sovyetler tarafından takip edildiği anlaşılmaktadır. **Vatan** Gazetesinin haberinde, Alman birliklerinin Romanya'ya gelmeye devam edeceğinin muhtemel olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Sovyetlerin, Alman birliklerinin sayısı hakkında bilgisinin olduğu ve henüz bir tehdit olmadığını söyledikleri beyan edilmiştir. Almanların gelmesiyle Romanya'da hayat eskisine göre daha pahalı olmaya başlamıştır. Alman heyeti azaları rahat bir şekilde Romanya'ya yerleşmeye başlamışlardır. Haberde, Romanya-Alman iş birliğinin karşısında olmaya teşebbüs edebilecek Rumen halkından olan kişiler için Hitler'in esir kamplarına gönderilmesinin olası olduğu belirtilmiştir¹⁰³. Romanya'ya gelen Almanların Rumen halkı üzerinde baskı ve Alman hâkimiyeti kurmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda ordu ıslahı için geldiğini söyleyen Almanların neden Rumen halkı üzerinde baskı kurmaya çalıştıkları düşünülmesi

⁹⁹ "Romanya'da Sonra Hedef Neresi?", Akşam Gazetesi, (15 Ekim 1940), 1,7.

¹⁰⁰ "Köstence'de Bir Deniz Üssü İnşa Edilecek ", Tan Gazetesi, (15 Ekim 1940), 1,2.

¹⁰¹ "Romanya İşgal Altında", Vatan Gazetesi, (15 Ekim 1940), 1,4.

¹⁰² Sadrettin Enver, "Romanya Petrolleri ve Almanya", Ulus Gazetesi, (15 Ekim 1940),2.

¹⁰³ "Romanya'da 20 Alman Fırkası Varmış", Vatan Gazetesi, (16 Ekim 1940), 1,4.

gereken bir konudur. Bu konuda gazete yazarlarının Almanya'nın gösterdiği nedenlerin arkasında başka bir neden olduğu iddiasını doğrular niteliktedir.

Necmettin Sadak, Almanların Romanya'yı işgalinin Sovyetlerin aleyhinde olduğunun açık bir durum olmasına rağmen sessiz kalmasının şaşkıncı olduğunu beyan etmiştir. Almanya'nın Romanya'yı hakimiyet altına alarak Sovyetlere karşı üstünlük elde etmeyi amaçladığı iddia edilmiştir. **Akşam** Gazetesinin başka bir haberinde de Romanya'ya gelmiş olan Alman birliklerinin sayılarının artmasıyla Sovyetler tedbir almaya başladığı bilgisi verilmiştir. Sulina'ya doğru ilerleyen Sovyet Birlikleri ile Alman birlikleri arasında çatışma yaşanmıştır. Sovyetler haberini **Tan** Gazetesi de içeriği aynı vermiştir¹⁰⁴. **Tan** Gazetesi ek olarak haberde, gün geçtikçe Romanya'da bulunan Alman birliklerinin sayısının fazlaştığını bildirmiştir. Ayrıca Bükreş'te haber ajanslarının Alman kontrolünde olduğunun da bilgisi verilmiştir. Bazı kesimlerin Almanlara karşı beyannameler yayınladığı da bildirilmiştir¹⁰⁵. Romanya'da bulunan Alman birliklerinin sayısının tehdit olmadığını belirten Sovyetler, sayının artmasıyla fikrini değiştirenin ne olduğu ve neden sınırlarında tedbir almaya başladığı merak konusu olmuştur.

Mümtaz Faik Fenik, Almanların Romanya'yı hangi sebeplerden dolayı işgal ettiğini değerlendirdiği yazısında şu sözleri ile durumu özetlemiştir; "*Almanların istila hırsları bittabi başta gelir. Fakat Romanya'ya askerlerini beslemek, Romanya'da harp sanayi kurmak, belki Sovyetler Birliğine karşı tedbir almak ve nihayet İtalyanların Akdeniz harekâtını tutar gözükmek bu işgalin başlıca sebepleri meyanında zikredilebilir*"¹⁰⁶. Bu ifadeler ile Almanya'nın hem tedbir hem de çıkar amaçları olduğu belirtilmiştir.

H. Emir Erkilet, Son Posta Gazetesinde yayınlanan yazısında devletler arasında son durumdan bahsetmiştir. Almanya ve Romanya içinde şu sözleri söylemiştir; "*Almanya'nın şimdi asıl yapacağı şey, İngiltere'yi istila etmek iken Romanya'yı işgal ve istilaya kalkışması, ne maksatla olursa olsun aykırı bir hareket sayılabilir ve harbi kısa kesecek yerde uzayıp yayılmasına sebep olur*"¹⁰⁷. Erkilet'in bu sözlerinden çıkarılabilecek sonuç ise, Almanya'nın Romanya'yı işgalinin yanlış hamle olduğudur.

Zekeriya Sertel ise, Romanya'dan Türkiye'ye gelmiş olan İngilizlerin anlattıklarına makalesinde yer vermiştir. İngilizler Romanya işgali hakkında şu sözleri söylemiştir; "*Alman orduları Romanya topraklarına girdiği günden itibaren memleket içinde anarşi başlamıştır.*

¹⁰⁴ Necmettin Sadak, "Kime Karşı" – "Sovyet Askerler Sulina'ya Varmışlar", Akşam Gazetesi, (16 Ekim 1940),1.

¹⁰⁵ "Bükreş'te Nazi Aleyhtarı Beyannameler", Tan Gazetesi (16 Ekim 1940), 1,2.

¹⁰⁶ Mümtaz Faik Fenik, "Harbe Dair" Ulus Gazetesi (16 Ekim 1940),3.

¹⁰⁷ H. Emir Erkilet, "Romanya'nın İşgali Mihvercilere Harbi Kazandırır mı?" , Son Posta Gazetesi (17 Ekim 1940), 1,5.

Hükümetin otoritesi kalmamış arkalarını Almanya'ya dayayan Demir Muhafızlar her tarafta idareyi ellerine almışlardır. Bunlar gruplar halinde şehirlerde dolaşmakta önlerine geleni tevkif edip temerküz kamplarına sevk etmektedirler". Zekeriya Sertel bu ifadelerin ardından Romanya'nın mevcut durumundan bahsetmiştir. Almanların gelişiyle Romanya'da hayatın pahalılaştığını ve Alman kontrolüne girdiğini bildirmiştir. Bu durumu da " Romanya Almanya'nın yalnız askeri işgali altına girmekle kalmadı iktisaden de onun sömürgesi oldu" sözleri ile özetlemiştir. Aynı zamanda Bulgaristan'ın da bu durumda Romanya'nın durumunu örnek alarak ders çıkarması gerektiğini beyan etmiştir. Gazetenin aynı tarihli başka bir haberinde de Bükreş'teki 65 yolcu treninin ay sonuna kadar çalıştırılmayacağını bilgisi verilmiştir. Ayrıca bu dönemde Almanların çok yüksek bir petrol talebi olmuştur¹⁰⁸. Gazete haberinde bu iki durumun aynı zamana denk gelmesine vurgu yapmıştır.

Romanya'nın işgalinin ardından Ahmet Emin Yalman'da, Almanya'nın nasıl bir yol izlediği ve nelere sebep olduğu hakkında bir makale yayınlamıştır. Makalesinde " *Almanlar, Romanya'ya inip oraya yerleşince iş değişti. Harp bizim için gözle görülür bir mesafeye geldi... Almanlar Romanya'ya bir dost sıfatı ile gelmişlerdir. Hâlbuki Rumen milleti hesabına çok matemli bir kıyamet günü kopmuştur*¹⁰⁹" ifadeleriyle Almanların bu işgalinin bizim için bir tehdit unsuru olabileceğini ve durumun Rumenlerin düşündüklerinden çok farklı olduğunu belirtmiştir.

Vatan Gazetesi, Dail Mail Gazetesinden Romanya'nın vaziyetini anlatan bir makalesini yayınlamıştır. Makalede, " *Almanlar, Romanya'daki vaziyetlerini takviye etmekle meşgul bulunuyorlar. Karadeniz'de bir Alman üssü kurmak üzere Köstence'ye bir askeri heyet gönderilmiştir*¹¹⁰". Bu ifadeler ile Almanya'nın yeni bir deniz üssü inşa edeceği ve gün geçtikçe Romanya'da yerini sağlamlaştırdığı anlaşılmaktadır.

Akşam Gazetesi de Londra kaynaklı haberinde, Alman birliklerinin Romanya'da etkin bir şekilde faaliyet gösterdiklerini bildirmiştir. Alman birliklerinin hazırlıklarının durumu hakkında da bilgi verilmiştir. Habere göre, petrol idare işlerinde, sokaklarda Alman askerlerinin kendilerini göstermeye başlamıştır¹¹¹. **Son Posta Gazetesi** de Alman birliklerinin faaliyetlerine ele alan bir haberinde, Romanya'daki tayyare meydanlarında Almanlar tarafından inşaat çalışmalarının olduğu ifade edilmiştir. H. Emir Erkilet, Romanya'nın

¹⁰⁸ Zekeriya Sertel, "Bulgaristan'ın Romanya Misalinden Alacağı Ders"- " Romanya'da", Tan Gazetesi, (17 Ekim 1940), 1,2.

¹⁰⁹ Ahmet Emin Yalman , " Romanya'dan Sonra Ne Olacak", Vatan Gazetesi (18 Ekim 1940), 1,4.

¹¹⁰ "Almanlar Tuna Ağzını Ele Geçirdiler", Vatan Gazetesi, (18 Ekim 1940), 1,4.

¹¹¹ " Romanya'da Almanların Faaliyeti", Akşam Gazetesi, (18 Ekim 1940), 1.

işgalini ve Mihverin çalışmalarını anlatan bir yazı yayınlamıştır. Erkilet yazısını şu sözler ile özetlemiştir;

“ Görülüyor ki Mihver Devletleri'nin niyet ve planları ile hareketlerinde tam bir vuzuh ve Romanya'nın işgalinde, şimdilik Balkanlarda bir harekete başlamaktan ziyade Sovyet Rusya'nın vaziyetini aydınlığa çıkarmak kasti mevcuttur. Üçlü ittifakın hedefinde Amerika'dan ziyade bu olduğunu zaten evvelce izah etmiştik. O halde Üçlü İttifak ve Romanya'nın işgali aynı planın ipuçlarından başka bir şey olmasa gerekir¹¹²”.

Erkilet'e göre Almanya'nın Romanya'yı işgali Balkanlarda yapacağı hareketlerinin bir göstergesidir.

Tan Gazetesi'nin Reuter Ajansı'ndan aldığı bilgiye göre Almanların amacı Romanya'yı bir üs haline getirmektir. Bu konuda da büyük bir çaba sarf ettikleri söylenmiştir. Almanların Romanya'da tayyare sayısının 150'yi bulduğunu ayrıca 150 tayyare daha geleceği bildirilmiştir. Haberin devamında ise Alman askerlerinin sayısı verilmiş ve bu birliklerin Romanya'nın stratejik noktalarında bulunduğu söylenmiştir. Ancak bu birliklere henüz işgal ordusu ismi verilmemiştir. Başka bir haber ise, Almanya'nın Romanya işgalinin ardından Türkiye'ye göçlerin yaşandığı haberi verilmiştir. Devamında da gelen kabilelerin sayıları açıklanmıştır¹¹³. Akşam Gazetesi'nin Bükreş'ten aldığı haberde ise, bazı yerlere *“Kahrolsun Hitler, Yaşasın İngiltere. Bütün iyi Rumenler İngiltere'nin zaferini temenni etmektedirler”*¹¹⁴ ifadelerinin yer aldığı afişler asılmıştır. **Vatan** Gazetesinin haberinde, polisin, bu afişleri asan kişinin akli dengesi bozuk bir kadın olduğunu beyan ettiği bildirilmiştir¹¹⁵. Haberden de anlaşıldığına göre artık Alman hâkimiyetine karşı başkaldırıların başladığı görülmektedir. Fakat yine de afişlerde kendi hürriyetleri değil İngiltere'nin zaferi temenni edilmiştir. Bu durumda Almanlara muhalif olan Rumen kesimin İngiltere'nin zaferinden medet umdukları anlaşılmaktadır. Afişleri asanın da bir kişi olduğunun söylenmesinin amacının da Rumenler arasında Alman aleyhtarlığının gün yüzüne çıkarılmamak istenmesidir.

Tan Gazetesi'nin 30 Ekim tarihli yayınında da hala Romanya'ya Alman askerlerinin gelmeye devam ettiği bildirilmiştir. Almanya 6000 askerini daha Romanya'ya göndermeye karar vermiştir. Bu haber diğer gazetelerde de aynı şekilde verilmiştir¹¹⁶.

Akşam Gazetesi'nin Londra'dan aldığı habere göre, Alman kıtaatlarının Romanya'da büyük ölçekte hareket halinde olduklarını bildirmiştir. Gazetenin aynı tarihli haberinde D.N.B ajansının bildirisi yayımlanmıştır. Bu bildiri de Romanya'daki İngiliz Elçiliğinin terk etmesi istenmiştir. Birkaç gün içerisinde İngiliz elçisi ve gazetecilerinin Romanya'yı terk edeceği

¹¹² H. Emir Erkilet, “Askeri Vaziyet”, Son Posta Gazetesi, (18 Ekim 1940), 1,3.

¹¹³ “Romanya Büyük Bir Üs Haline Geliyor”, Tan Gazetesi, (19 Ekim 1940), 1,2.

¹¹⁴ “ Bükreş'te Alman Aleyhinde Beyannameler Yapıştırıldı”, Akşam Gazetesi, (19 Ekim 1940),1.

¹¹⁵ “ Almanlar Tuna'ya Köprü Kuruyorlar”, Vatan Gazetesi, (20 Ekim 1940), 1.

¹¹⁶ “Romanya'ya 6000 Alman Askeri Daha Gönderilmiş”, Tan Gazetesi, (30 Ekim 1940),1.

bildirilmiştir¹¹⁷. Son Posta Gazetesi'nin haberine göre de, Romanya Başvekili Antonesco Berlin'e davet edilmiştir¹¹⁸.

Son Posta Gazetesi'nden H. Emir Erkilet savaş durumunu değerlendiren bir yazı yayınlamıştır. Erkilet, Almanya'nın diğer Balkan devletlerini sıkıştırmak amacıyla Romanya'ya girdiğini söylemiştir. Almanya'nın Romanya'yı işgali ve İtalya'nın Yunanistan'ı işgali ile Yugoslavya'nın tamamen sıkıştırılacağı iddiasında bulunmuştur¹¹⁹. H. Emir Erkilet, daha önceki yazılarında Almanya'nın Balkanlara olacak hareketlerine dair ipucu verdiğini beyan ederken bu yazısında Almanya'nın nereye hareket edeceği üzerine tahminlerde bulunmuştur.

Vatan Gazetesi'nden M. H. Zal ise Romanya'nın durumunu değerlendiren bir makale yayınlamıştır. Makalesine “ *Vakit vakit Rumen hükümetinden bahsedilir. Böyle bir şey yoktur. Bugünkü Romanya'yı anlamak için (Rumen) diye sarf edilen her sözü (Alman) kelimesi ile tercüme etmek lazımdır. Romanya'nın başında bulunan Demir Muhafızlar Almanya'nın eski beşinci kolundan başka bir şey değildir*” sözleriyle başlamıştır. Bu sözler ile Romanya'nın izlediği politikalar nedeniyle kendi kimliğinde ziyade Alman kimliğine büründüğünü anlatmak istemiştir. Ayrıca, Rumenlerin kendi milli benliklerini hiçe sayarak Almanların himayesi altında olduğunu ifade etmiştir. M. H. Zal, “*Romanya'nın diktatörü General Antonescu değil, Alman kumandanı General Hansen'dir*” ifadeleri ile de eleştirilerine devam etmiştir. Zal, Romanya'nın Almanya'nın bir hareket üssü haline gelmesini Romanya halkını rahatsız ettiğini de söylemiştir¹²⁰.

M. H. Zal, 13 Kasım 1940 tarihli yazısı Romanya'da meydana gelen depremden bahsetmiştir. Depremin acısının yanında Almanların bu kadar Romanya içinde olmasının da bir acı olduğunu söylemiştir. Bu yorumu şu ifadelerle dile getirmiştir; “ *Rumen milleti zaten felaket içindedir. Bir avuç Demir Muhafız memleketin arka kapısını kendi menfaatleri namına açmışlar, ecnebileri içeri sokmuşlardır. Rumen milleti için istila felaketine, istiklalinin fasılaya uğraması acısına, türlü türlü maişet sıkıntıları da karışmaktadır*”¹²¹. Zal, yorumlarının çoğunda Romanya Hükümetinin Almanya ile olan ilişkisini eleştirel bir tutumla ele almıştır. Necmettin Sadak ise, Almanya'nın Romanya'yı işgal etmesiyle harbin Balkanlara sirayet ettiğini söylemiştir¹²².

¹¹⁷ “Romanya'da Alman Kıtalarının Harekatı”, Akşam Gazetesi, (3 Kasım 1940),1.

¹¹⁸ “ Rumen Başvekili Berlin' Davet Edildi”, Son Posta Gazetesi, (4 Kasım 1940),1.

¹¹⁹ H. Emi Erkilet, “Harp Vaziyetine Umumi Bir Bakış”, Son Posta Gazetesi, (5 Kasım 1940), 2.

¹²⁰ M.H. Zal, “Romanya'nın İç Manzarası”, Vatan Gazetesi, (9 Kasım 1940), 2.

¹²¹ M. H. Zal, “Harp Hesaplarına Karışan Zelzele”, Vatan Gazetesi, (13 Kasım 1940),2.

¹²² Necmettin Sadak, “ Berlin Mülakatı”, Akşam Gazetesi, (14 Kasım 1940), 1,2.

Tan Gazetesi Bükreş'te yayınlanan bir kararnameyi yayınlamıştır. Bu kararlar yine Alman ittifakına yönelik kararlar olmuştur. Yayınlanan maddeler şu şekildedir;

- “1- Yahudiler aleyhindeki Nuremberg kanunlarının¹²³ tatbiki
- 2- Rumen bayrağına yapılan merasimin Alman bayrağına da yapılması,
- 3- Nazi partisi devlet tarafından himaye gören ve şahsiyeti hükmiyeti haiz bulunan bir teşkilat olacaktır,
- 4- Yalnız Alman milletinin zihniyeti ve telakkisine malik bulunanlar ve devlet erkanı tarafından tanınmış olanlar parti azası olabileceklerdir,
- 5- İdare heyeti, Rumen hükümetinin tasdikine iktiran etmek şartı ile Alman muhtariyet hukukuna ait nizamnameler neşretmek salahiyetini haiz olacaktır.”¹²⁴.

Ulus Gazetesi Bükreş'te yayınlanan kararnameyi **Tan** Gazetesi'nde olduğu gibi vermiştir¹²⁵. Yayınlanan kararlara bakıldığında Almanların, Romanya siyasetine girmeye başladığı görülmektedir. Fakat bu kararnamenin Romanya'nın kendi isteğiyle mi yoksa Almanya'nın bir etkisiyle mi yayınlanmıştır bu konuda bir beyan yoktur.

Son Posta Gazetesi, İngiliz gazetelerinin Balkanlar ile ilgili haberine yer vermiştir. Bu haberde Mihver devletlerinin mağlup olma ihtimali karşısında Mihvere henüz dahil olmamış devletlerin ne yapacağı üzerine tahminlerinde bulunmuştur. Bu tahminleri,

“ Macaristan'ın, Romanya'nın ve Bulgaristan'ın Mihver devletlerinin mağlup olacaklarına inanmaya başladıklarını katiiyetle ifade etmek gülünç olur. Fakat bu hükümetler ve bu milletler, Mihver devletleri siyasetine ve kati askeri hakimiyetlerine fazla itimat etmedik mi diyorlar. Yine öyle zannedilmeye başlanıyor ki müttefiklerin niyeti Almanya ile kati hesabı görmeden evvel Mihverin en zayıf ucunu kırmaktır”¹²⁶.

ifadeleriyle dile getirmişlerdir. Bu ifadelerle Romanya'nın ve diğer iki devletin Mihver Devletleri'nin mağlup olmasına ihtimal vermedikleri beyan edilmiştir.

1.5.3. Romanya'nın Mihvere Katılması

Romanya'nın izlediği politikalar neticesinde Mihvere katılacağı düşüncesi oluşmuştur. Romanya'nın Alman yanlısı tutumu ve topraklarında bulunan Alman birlikleri bu düşüncüyü tasdikler niteliktedir. Gazeteler de ortaya çıkan bu düşünceye dair tahminlerine yer vermiştir. Gazete yazarları yazılarında yabancı kaynaklardan aldıkları bilgileri değerlendirerek Romanya'nın nasıl bir tutum izleyeceğini ele almışlardır. **Akşam** Gazetesinin Havas Ajansından aldığı bilgilere göre Romanya'nın çok kısa bir zaman içerisinde üçlü pakta

¹²³ Nuremberg (Nürnberg) Kanunları Nazi hükümetinin başa geçtiği dönemde çıkardığı ırkçı bir kanundur. Kanunun amacı Alman ırkını ve şerefini korumaktır. Kanunda ele alınan başlıca konu Yahudilerdir. Almanların Yahudiler ile herhangi bir ilişki kurması yasaklanmıştır. (Ahmet Asker, “Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, sy.25, (2012): 82).

¹²⁴ “Rumen Ordusu Bugün Terhis Ediliyor”, Tan Gazetesi, (15 Kasım 1940), 1,2.

¹²⁵ “Rumen Askeri Kuvvetler Terhis Ediliyor”, Ulus Gazetesi, (15 Kasım 1940), 3.

¹²⁶ “ Balkanlarda Zihniyet”, Son Posta Gazetesi, (20 Kasım 1940), 3.

katılacağı düşünülmektedir. Bunun da Romanya Başvekilinin Almanya'yı ziyareti sırasında olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca haberde Alman Hariciye Nazırı Von Ribbentrop'un yakın zamanda birçok devletin Mihvere iltihak edeceği iddiasına da yer verilmiştir¹²⁷. **Ulus, Vatan** ve **Tan** Gazeteleri de bu iddialara aynı şekilde yer vermiştir. **Vatan** Gazetesi, Times Gazetesinden aldığı Mihver ile ilgili bir yazını yayınlamıştır. Bu yazısında Romanya'nın Almanya'nın Yunanistan'a olacak askeri harekâtını kolaylaştırmakla kalmayıp bu harekâta katılacağı da iddia edilmiştir¹²⁸. **Akşam** Gazetesi'nin haberine göre Romanya Başvekili Berlin'e gittiğinde Hitler ile görüşmeler yapmıştır. Gazetenin aynı gün tarihli haberinde Türk-Rumen Ticaret Anlaşmasının yenilendiğine de değinilmiştir¹²⁹. Gazetelerin daha önceki haberlerinde Başvekilin Berlin'e gittiğinde Mihvere katılacağı düşünülmekte idi. Romanya Başvekilinin bu ziyareti Mihvere katılacak mı sorularını akla getirmiştir.

Gazete yazarları tahminlerinde yanılmamış ve 23 Kasım 1940 tarihinde Romanya Mihvere katılmıştır. Bu haber gazetelere bir gün sonra yansımıştır. **Akşam** Gazetesi 24 Kasım tarihli Berlin kaynaklı haberinde Romanya'nın üçlü pakta dâhil olduğunu duyurmuştur. Haberde Romanya'nın pakta dâhil olurken kabul ettiği maddelere yer verilmiştir. Kabul edilen maddeler şu şekildedir;

“Madde 1: Romanya 27 Eylül 1940 tarihinde Berlin’de imza edilen üçler paktına iltihak eder.

Madde 2 : Romanya mümessilleri üçler paktının dördüncü maddesinde zikredilen teknik komisyonların mesaisine, bu komisyonlar Romanya'nın menfaatlerine müteadire meseleleri tetkik ettikleri zaman iştirak edeceklerdir.

Madde 3 : Üçler paktının metni lahika olarak işbu protokole ilave edilmiştir”¹³⁰.

Vatan, Ulus, Son Posta Tan ve Tasvir-i Efkâr Gazetelerinin hepsi de Romanya'nın Üçler Paktına katıldığının haberini vermiştir. Gazeteler **Akşam** Gazetesi ile aynı şekilde Romanya'nın kabul ettiği maddeleri haberin içeriğinde vermiştir. **Tan** Gazetesi haberinde, Alman Hariciye Nazırı Von Ribbentrop'un Romanya'nın Mihvere katılması ile ilgili görüşlerine de yer verilmiştir. Ribbentrop, Romanya ve Macaristan'ın Mihvere katılmasının ilerleyen zamanlarda savaşın genişlemesine engel olacağını beyan etmiştir¹³¹. **Tasvir-i Efkâr** Gazetesi'nden Muharrem Feyzi Togay'da Romanya'nın Mihvere katılması konusunu ele almıştır. Romanya'nın Mihvere katılmasının ittifakta söz sahibi olmaya yetmediğini belirtmiştir. Mihveri kuran Almanya-İtalya-Japonya devletleri dışındaki diğer devletlerin

¹²⁷ “ Romanya Üçlü Pakta Giriyor”, Akşam Gazetesi, (22 Kasım 1940), 1.

¹²⁸ “Mihverin Yeni Planı”, Vatan Gazetesi, (22 Kasım 1940), 1.

¹²⁹ “Antenesco Berlin’de ”, Akşam Gazetesi, (23 Kasım 1940), 2.

¹³⁰ “Romanya’da Üçler Paktına Girdi”, Akşam Gazetesi, (24 Kasım 1940),2.

¹³¹ “ Üçler Paktına Romanya’da Dahil Oldu”, Tan Gazetesi, (24 Kasım 1940), 1,2.

sözünün bir önemi olmadığını ve Romanya'nın Mihvere katılarak bu büyük devletlerin hâkimiyetini kabul ettiğini vurgulamıştır¹³².

Romanya Mihvere katılarak savaşta tarafını artık resmi olarak belli etmiştir. Romanya'nın nasıl bir politika izleyeceği hem diğer Balkan devletleri tarafından hem de İngiltere tarafından merak konusu olmuştur. **Akşam** Gazetesi, Romanya Hariciye Nazırının bildirisini yayınlarak Romanya siyaseti hakkında bilgiler vermiştir. Bu bildiri de Romanya'nın yeni siyaseti madde madde özetlenmiştir. Bu maddeler ise şu şekilde verilmiştir;

“

- 1- *Eski şekilde bir Balkan Antantı maziye intikal etmiştir. Romanya buna benzer hiçbir şeye hayatı müddetince karışmayacaktır.*
- 2- *Yahudi sermayesiyle ve yahut ecnebi diyardan gelen direktiflerle dâhili ve harici siyasetini idare eden hiçbir memleket felah bulamaz. Bu hal, General Antesco iktidar mevkiine gelinceye kadar Romanya'nın halidir.*
- 3- *Romanya Mihvere iltihak etmiştir. Bunun manası Avrupa politikasını idare hususuna hukuken iştirak etmektir.*
- 4- *Bir memleket asri ve kuvvetli bir orduya malik olmadıkça terakki edemez.*
- 5- *Romanya ordusunu islah için kendisine muallim zabıtlar gönderen Almanya Hükümetine karşı minnettardır.*
- 6- *Sovyet Rusya ile münasebat: Prens Struza bu münasebetlerin iyi şekilde devamının arzu edilmekte olduğunu işaret etmektedir.*
- 7- *İtalya-Yunanistan harbi: Romanya başkalarının işine karışmayacaktır*¹³³.

Romanya'nın bu yeni siyaseti tamamen Mihver devletlerinin isteği üzerine şekillenmiştir. Maddelerden de anlaşılıyor ki Romanya, Mihvere katılmasıyla Balkan Antantını tamamen terk etmiştir. Bu durumda Romanya'nın başta Almanya olmak üzere Mihver Devletleri'ne güvendiği ve Alman tehdidi altında olan diğer Balkan Devletleri'ni karşısına aldığı görülmektedir.

Akşam Gazetesinin Bükreş'ten aldığı haberde, General Antesco'nun Berlin dönüşünde Rumen devlet adamlarına, “ *Führer'in ve Alman milletinin itimadı ile geldiğime emin olabilirsiniz. Romanya zafere doğru gidiyor, haklarına sahip olacaktır*” sözlerini söylemiştir. Generalin bu ifadeleri Romanya'nın, Alman desteği ile haklarını elde edeceklerine dair beklentisi olduğu görülmektedir. Gazetenin bir başka haberinde de Times gazetesinin diplomatik muhabirinin bir tespitine yer verilmiştir. Muhabir, Romanya, Macaristan ve Slovakya'nın üçler paktına katıldıktan sonra paktın isminin neden değişmediğine dair bir

¹³² Muharrem Feyzi Togay, “ Siyasi Vaziyet”, Tasvir-Efkar Gazetesi, 24 Kasım 1940), 1,5.

¹³³ “Rumenler Balkan Antantına Girmeyecek”, Akşam Gazetesi, (25 Kasım 1940), 2.

yorumda bulunmuştur. Sonradan katılan devletlerin Almanya, İtalya ve Japonya devletlerinin siyaseti hakkında söz sahibi olmadığını iddia etmiştir¹³⁴.

Son Posta Gazetesinin haberine göre, Romanya'daki Demir Muhafızlar tarafından eski rejime mensup devlet adamları katledilmeye başlanmıştır. Bunun üzerine Rumen ordusunda ki generaller istifa etmişlerdir. Çünkü idam edilen kişilerin çoğunluğu askeri ve siyasi anlamda önemli başarıları olan kişilerdir. Bu yüzden ordu bu duruma sessiz kalmamıştır. Ayrıca idam edilenler arasında halk tarafından sevilen kişilerin olması durumları oldukça karıştırmıştır. Generaller katillerin cezalandırılması beyanında bulunmuştur. **Son Posta** Gazetesi bu durumla ilgili aldığı haberlere binaen asker ile lejyonerlerin çarpışmasının muhtemel olduğu belirtilmiştir¹³⁵. **Akşam** Gazetesi'nin haberine göre, idam edilenlerin arasında eski devlet adamları da mevcuttur. Fakat bu harekete halk daha fazla sesiz kalmamıştır. Demir Muhafızların aleyhtarları Bükreş'te bulunan Demir Muhafızların karargâhlarını basmışlardır¹³⁶. **Ulus** Gazetesi'nin haberine göre de lejyonerlere dair ceza maddelerini içeren bir kanun yayınlanmıştır¹³⁷.

Tan Gazetesi, Philip Walton Kerr'in "Gestapo" adlı yazısını 27 ve 28 Kasım günlerinde parça parça yayınlamıştır. Bu yazıda Hitler'in Romanya'da izlediği politikalar yorumlanmıştır. Romanya ile Almanya ilişkilerine de değinilmiştir. Philip Walton Kerr'in 27 Kasım 1940 tarihinde yayınlanan yazısında, Hitler'in Romanya'ya girmeden önce Romanya'nın siyasi, askeri ve iktisadi konuları hakkında bütün bilgilere sahip olduğunu söylemiştir. Romanya'yı ilk başta işgal dışında siyasi, askeri ve iktisadi konularda kendine bağlamayı amaçladığını ifade etmiştir. Ayrıca Hitler'ini Romanya'daki mevcut olan iç karışıklıklara göre adımlarını attığını da belirtmiştir. Philip Walton Kerr, Romanya'da ki Alman faaliyetlerini şu sözlerle yorumlamıştır;

" Gestaponun Romanya'da takip ettiği gayeler, Çekoslovakya'da takip ettiklerinden çok farklıdır. Romanya'da bu gayelere varmak için ekalliyetler, bilhassa Alman ekalliyetleri kuvvetli bir vasıta olarak kullanılmıştır. Buradaki faaliyetin en büyük gayesi Romanya'yı, Fransa'dan ayırmak için hükümet üzerinde tazyik yapmaktır. Romanya'yı Fransız siyasetinden ayırdıktan sonra, Almanya'ya çevirmek kolaylaşacaktı¹³⁸".

Bu ifadeler ile Almanya'nın Romanya'yı Fransa'dan ayırmak için azınlıkları kullandığı öne sürülmüştür. Yazısının devamında da Almanların devam eden faaliyetlerini ele almıştır.

¹³⁴ "General Antonesco Berlin'den Döndü", Akşam Gazetesi, (27 Kasım 1940), 2.

¹³⁵ "Rumen Ordusunun Tüm Generalleri İstifa Etti – Romanya'da Dahili Vaziyet Vahim" , Son Posta Gazetesi, (28 Kasım – 29 Kasım 1940),1.

¹³⁶ "Romanya'daki İdamlar", Akşam Gazetesi, (28 Kasım 1940), 1.

¹³⁷ "Romanya' da Büyük Şahsiyetlerin Katli Meselesi", Ulus Gazetesi, (29 Kasım 1940), 1.

¹³⁸ "Gestapo" , Tan Gazetesi, (27-28-29-30 Kasım 1940),2.

Türk Basını Romanya'daki Alman varlığı karşısında İngilizlerin bakış açısını yansıtmaması bakımından sık sık Times gazetesinin haberlerine başvurduğu görülmektedir. **Son Posta** Gazetesi'nin Times Gazetesinden aldığı haberde, Kraliçe Helene ve Kral Michel'in Romanya'dan kaçtığına bilgisi verilmiştir. Ayrıca lejyonerler tarafından idamların hala devam ettiği ve karışıklıklarının daha da arttığına haberi de verilmiştir. Almanya'nın yeni hükümete yardım teklif ettiğinin de bilgisi verilmiştir. **Ulus** Gazetesi de haberi aynı şekilde vermiştir. Ek olarak ise Romanya Hükümeti tarafından hala katillerin arandığını belirtmiştir¹³⁹. **Ulus** Gazetesi de haberi aynı şekilde ve içerikte yayınlamıştır.

Akşam Gazetesi'nin haberinde, yabancı basının Romanya'daki Alman birliklerinin sayısının artmaya başladığı bildirilmiştir. Fakat Bükreş basını bu haberleri yalanlayarak Romanya'nın sükûn ve intizam içinde olduğu söylenmiştir¹⁴⁰.

Son Posta Gazetesi, Times 'ten aldığı haberde Romanya'da katledilen eski rejime mensup kişilerin sayılarının iki bini bulduğu bildirilmiştir¹⁴¹. **Tan** Gazetesi de haberi hiçbir yorum yapmadan sadece "2000 Kadar Romanyalı Katledildi" başlığıyla vermiştir¹⁴². **Akşam** Gazetesi'nin haberinde Romanya'nın iç durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Demir Muhafızlar ve içerisindeki asi gruplar arasında çatışmalar yaşandığı bildirilmiştir. Haberde, Almanya'nın da bu duruma el koymak için hazırda beklediğinin de altı çizilmiştir¹⁴³.

Akşam Gazetesi, Romanya sefiri B. Tilea'nın Romanya'nın durumu hakkında değerlendirmesini yayınlamıştır. Bu değerlendirmede B.Tilea şu ifadeleri kullanmıştır; "Rumenlerin yüzde doksan dokuzunun bu hareketleri takbik ettiğini tam bir itimatla beyan edebilirim bu delice hareketler, Romanya'da halen mevcut Nazi aleyhtarı idarenin ne kadar zayıf ve halkı hoşnut etmeyen bir idare olduğunu gösterir"¹⁴⁴.

Ulus Gazetesi de konu ile ilgili yayınladığı haberde, Romanya'nın içerisindeki anarşi hareketlerinin devam ettiğini bildirmiştir. Ayrıca Almanya ile olan durum içinde "Mihvere boyun eğmenin fayda teşkil edeceği zannına düşmek sadeliğini gösteren memleketler için yeni nizamın ne demek olduğunun acıklı misali Romanya'dır"¹⁴⁵ ifadeleri kullanılmıştır. Bu ifadeler ile Mihvere katılabilecek devletler Romanya'nın durumu örnek gösterilerek uyarılmıştır.

¹³⁹ "Romanya'da Karışıklıklar Artıyor", Son Posta Gazetesi, (30 Kasım 1940), 1,7.

¹⁴⁰ "Bükreş'te Yeni Hadiseler Oldu", Akşam Gazetesi, (1 Aralık 1940), 2.

¹⁴¹ "Romanya'da 2000'den Fazla İnsan Katledildi", Son Posta Gazetesi, (2 Aralık 1940),1.

¹⁴² "2000 Kadar Romanyalı Katledildi", Tan Gazetesi, (3 Aralık 1940),3.

¹⁴³ "Romanya Anarşi İçinde", Akşam Gazetesi, (2 Aralık 1940),1.

¹⁴⁴ "Romanya'daki Hadiseler", Akşam Gazetesi, (3 Aralık 1940),2.

¹⁴⁵ "Romanya'da Vaziyet" , Ulus Gazetesi, (3 Aralık 1940), 1,6.

4 Aralık 1940 tarihinde Almanya ve Romanya arasında Ticaret Antlaşması imzalanmıştır¹⁴⁶. Bu haber **Akşam** Gazetesinin haberinde de verilmiştir. Almanya ve Romanya'nın bir Ticaret Antlaşması yaptığı ve antlaşmaya göre Almanya'nın Romanya'ya para yardımı yapacağını bilgisini verilmiştir¹⁴⁷. Tan Gazetesi de haberi daha ayrıntılı bir içerikle yayınlamıştır. Haberde Romanya'nın ziraatını, petrol kuyularını ve demiryollarını Alman yardımı ile işletmeyi devam ettireceği bildirilmiştir. Devamında ise antlaşmanın maddelerine yer verilmiştir. Bu maddelerin bir kısmı şu şekildedir;

- 1- *“Planın tatbiki için olan uzun vadeli krediler fevkalade şartlarda Almanya tarafından açılacaktır*
- 2- *Ziraata müsait arazinin tarama ve sulama işleri için lazım olan tesisat, alet ve makineler Almanya tarafından verilecektir,*
- 3- *Almanya, Romanya'ya teknik ve mali yardımda bulunmak suretiyle Rumen sanayii ile işbirliği yapacaktır....¹⁴⁸”*

Bu maddelerden Romanya'nın Almanya'nın ekonomik hâkimiyetine tamamen girdiği anlaşılmaktadır.

Akşam Gazetesi'nin teyit edilmemiş kaynaklardan aldığı habere göre 17 ve 18 Aralık günlerinde yeni Alman birliklerinin Romanya'ya geldiği bildirilmiştir. Fakat haber Romanya hükümeti tarafından doğrulanmamış ve Alman hükümeti tarafından da yalanlamıştır¹⁴⁹. **Tan** Gazetesi ise, New York kaynaklı haberinde Romanya'da bulunan Alman askerlerinin sayısının arttığını ve bu askerlerin Yunanistan'a müdahalede bulunabileceği iddiasında bulunulmuştur¹⁵⁰. Romanya ve Almanya hükümetleri tarafından kabul edilmese de askerlerin sayısında artış olduğu iddiaları devam etmiştir. Alman birliklerinin zaten Romanya'da olduğu bilinmektedir.

Yeni Alman birliklerinin Romanya'ya gelişi her ne kadar yalanlamışsa da Necmettin Sadak, böyle bir bu ihtimali olabileceği beyanıyla durumu değerlendirmiştir. Sadak'a göre, *“Romanya'ya yüz binlerce asker yığılması ancak bir tecavüz hazırlığı olacağına göre, böyle bir hazırlık Balkanlara teveccüh etmeyecekse Sovyet Rusya'ya karşı olabilirdi”*. Bu ifadelerin ardından Sadak, Almanya'nın Sovyetlere karşı böyle bir hamlede bulunmayacağını ifade etmiştir. Fakat bu kadar asker toplamanın Almanya'nın, Sovyetler ile arasını açacağı iddiasını öne sürmüştür¹⁵¹.

¹⁴⁶ Dırık, *Uluslararası Diplomasi Tarihi*, 81.

¹⁴⁷ “Alman-Rumen Ticaret Antlaşması”, **Akşam** Gazetesi, (5 Aralık 1940), 1.

¹⁴⁸ “İktisadi Sahada”, **Tan** Gazetesi, (6 Aralık 1940), 1,2.

¹⁴⁹ “Romanya'da Alman Askeri”, **Akşam** Gazetesi, (24 Aralık 1940), 1.

¹⁵⁰ “Romanya'ya Nazi Kıtaatı Sevk Edildi”, **Tan** Gazetesi, (27 Aralık 1940), 1.

¹⁵¹ “Romanya'da Alman Askeri ve Balkanlar”, **Akşam** Gazetesi, (28 Aralık 1940), 1,4.

1.5.4. Romanya’da Alman Varlığının Balkanlara Etkisi

Almanya, Romanya’nın Mihvere katılmasıyla Balkanlarda etkisini artırmıştır. Gazete yazarları Romanya’nın Mihvere katılmasını ele alırken bu gelişmenin diğer Balkan ülkeleri için ne gibi sonuçlar doğuracağına da değinmişlerdir. Ekim ayında yayınlanan haberlere bakıldığında tamamen Romanya’nın Almanya tarafından işgali üzerinedir. Yapılan yorumlar tahminlerden daha çok olanı mevcut durumu değerlendirme şeklinde olmuştur. Kasım ayında da Romanya’nın Mihvere iltihakı değerlendirilmiştir. Haberlerde değerlendirmelerin yanı sıra tahminlerde yerini almıştır. Aralık ayında verilen haberler ise Ekim ayında olduğu gibi direk bilgi olarak verilmiştir. Ayrıca Romanya-Almanya içerikli haberlere diğer aylardan daha nadir rastlanmıştır. 1941 yılı Ocak ve Şubat aylarındaki yayınlarda ise daha çok Romanya’nın genel vaziyetini beyan eden haberler yapılmıştır. Fakat Almanya’nın diğer Balkan devletleri olan Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan işgalleri değerlendirilirken Romanya ile de ilişkilendirilmiştir. Verilen haberler şu şekildedir;

Ömer Rıza Doğrul **Cumhuriyet** Gazetesi’nde ki yazısında Mihver ve Balkanları ele almıştır. Doğrul, Mihver devletlerinin politikalarının Balkan devletlerini “yutmak” olduğu söylemiştir. İtalya’nın başarısız olduğunu ancak Almanya’nın Romanya’yı yutarak Balkanlar politikasına başarılı başladığını ifade etmiştir¹⁵².

Vatan Gazetesi’nin Sofya kaynaklı haberinde Romanya’da bulunan Alman birliklerinin Bulgaristan’a geçtiği bildirilmiştir. Giden birliklerin yerine yeni motorlu kuvvetler gelmiştir. Haberde bu birliklerin el altında toplanmasının nedeni olarak Yunanistan taarruzuna hazırlık olduğu vurgulanmıştır¹⁵³. Aralık ayında da öne sürülmüş olan Yunanistan’ın işgali iddiası yeniden gündeme gelmiştir. Almanya artık bu durumu gizlemeye değil yapacağı işgal için nedenler üretmeye başlamıştır. Bu nedenle Romanya’ya asker geldiği haberlerini yalanlama gereği duymamıştır.

Vatan Gazetesi’nin haberinde Yugoslavya’nın Mihvere girip girmeyeceği konusu değerlendirilirken Romanya da göz önünde bulundurulmuştur. Yugoslavya’nın Mihveri reddetme nedenlerinden birisi olarak Romanya’nın Mihvere katıldıktan sonra Alman işgaline uğraması örneğidir¹⁵⁴. Romanya, Mihvere gönüllü yaklaşmış olsa da sonuç olarak Alman baskısı ve işgaline maruz kalmıştır. Durum böyle olunca da diğer Mihvere katılma ihtimali olan devletlerin gözler korkmuştur.

¹⁵² “Balkanların 20 Senelik Siyasi Tarihi”, Cumhuriyet Gazetesi, (9 Mart 1941),5.

¹⁵³ “48 Saat İçinde Yunanistan’a Taarruzdan Bahsediliyor”, Vatan Gazetesi, (9 Mart 1941), 1.

¹⁵⁴ “Almanlar Yunanistan’a Girmiyorlarmış”, Vatan Gazetesi, (18 Mart 1941), 1.

Ahmet Emin Yalman, Balkanların durumunu değerlendirdiği yazısında Romanya işgali hakkında şu sözleri beyan etmiştir;

“Romanya’ya atıp tutanlar var. Çok haksızlık ediyorlar. Kral Karol, kendi tahtını kurtarmak ümidi ile Romanya’yı yabancılara eli bağlı teslim etmiş, satmıştır. Fakat Rumen milleti bu hareketi hiçbir zaman affetmemiş ve buna boyun eğmemiştir. Menfaat arayan bir avuç adam hariç bırakılırsa Rumen milleti, ecnebi istibdadına karşı gizli bir isyan halindedir”¹⁵⁵.

Yalman sözlerine Rumen milletinin içten direnişine devam ettiği ve istiklalinden vazgeçmeyeceğini anlatarak devam etmiştir.

Necmettin Sadak, Balkanları değerlendirdiği yazısında Bulgaristan’a gelen Alman ordularının Romanya’da oldukları kadar rahat ve güvende olmadıklarını beyan etmiştir¹⁵⁶. Sadak’ın bu ifadelerinden Romanya hükümetinin Alman birliklerini yeterince rahat ettirdiği anlaşılmaktadır. Alman birliklerinin Romanya’ya geldiği dönemde de ziyafet verildiği haberleri gündeme gelmiştir.

Romanya ile ilgili yapılan haberlerde Türk gazete yazarlarının herhangi bir tarafı desteklemediği görülmüştür. Haberlerde genellikle Romanya’nın mevcut durumu ve ortaya atılan iddialar değerlendirilmiştir. Ayrıca haberler verilirken İngiltere ve Sovyetler gibi devletlerin tepkileri üzerinden de değerlendirmeler yapılmıştır. Romanya’nın Mihvere dahil olması ve Alman birliklerinin Romanya’ya gelmesi haberlerinden de anlaşılacağı üzere gazeteciler bu durumlara şaşırمامışlardır. Romanya’nın istiklali konusuna haber yorumlarında nadiren yer verilmiştir. Gazete yazarlarının bu tutumlarının başlıca nedeni Romanya’nın Alman yanlısı politikası olmuştur.

¹⁵⁵ Ahmet Emin Yalman, “Balkanların Hasta Adamı”, Vatan Gazetesi, (19 Mart 1941), 1,5.

¹⁵⁶ Necmettin Sadak, “Anlaşıyor ki Balkanlar Tekin Değildir”, Akşam Gazetesi, (31 Mart 1941), 1,7.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGARİSTAN

2.1. BAĞIMSIZLIĞI

Bulgaristan, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine I. Murat zamanında girmiştir. Bulgar tarihçilerinin birçoğu Osmanlı hâkimiyet dönemini “karanlık çağ” olarak adlandırırken. Türk tarihçileri aksi bir şekilde Bulgarların Osmanlı Devleti'nin hoşgörüsü siyasetinden faydalandığından ve bu sayede kimliklerini kaybetmediklerini iddia etmişlerdir¹⁵⁷. Osmanlı Devleti uyguladığı hoşgörüsü politikası çerçevesinde din, kültür ve yaşayış tarzı gibi konularda Bulgarlar üzerinde her hangi bir baskı oluşturmamıştır. Bu nedenle Fransız İhtilali'nin ardından 19. yüzyılın başlarında belirginleşmeye başlayan milliyetçilik hareketleri, Bulgarlar da kaybedilmemiş milli benliğin yeniden canlanmasına neden olmuştur. Kısaca Osmanlı Devleti'nin hoşgörüsü siyaseti Bulgarlarda bağımsızlık düşüncesinin oluşmasına neden olmuştur. Çünkü Bulgarlar dilini ve kültürünü bu siyaset sayesinde koruyabilmiştir. Balkanları ele geçirmek isteyen Rusya, milliyetçilik akımından istifade ederek Balkan topluluklarını Osmanlı Devleti aleyhinde ayaklandırmıştır¹⁵⁸. Rusların Balkanlarda takip ettiği Panslavist politika ile Fener Rum Patrikhanesi, Bulgaristan'da isyan komitelerinin kurulmasını sağlamışlardır. Milli benliğini idrak etmiş olan Bulgar gençleri 1835'ten itibaren isyan tohumlarını ekmeye başlamış ve köylere giderek Bulgar halkını ayaklandırmaya çalışmışlardır¹⁵⁹. Bulgar ayaklanmalarında ki diğer nedenler ise, Bulgar din adamlarının aykırı olan faaliyetleri ve Bulgar köylülerinin can ve mal güvenliğinin korunamadığının düşünülmesidir¹⁶⁰. Osmanlı Devleti'ne karşı ilk ayaklanma 1841' de vergi fazlalığı ve memurların Bulgar halkına kötü davrandığı iddiasıyla başlatılmıştır. İsyân kısa süre de bastırılmış olsa da büyük devletlerin müdahalelerine yol açmıştır. 1849'da ise Vidin'de Rusya'nın teşviki ile isyan çıkmıştır. Ancak Rusya bu isyan sırasında Bulgar halkını yalnız bırakmıştır. İki yıl süren bu isyanın bastırılmasından sonra yeni ve daha kapsamlı isyanlar çıktığı görülmektedir. Bulgar ayaklanmalarına bu dönemde yaşanan Yunan ayaklanmalarının

¹⁵⁷ Can Yalçiner, “ Türkiye- Bulgaristan İlişkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul,2016) , 5.

¹⁵⁸ Yusuf Halaçoğlu, “Bulgaristan”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.6, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992),396,399.

¹⁵⁹ Suzan Ertürk , “ Bulgaristan Basımında Türkiye ve Atatürk (1923-1938)”, (Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2005) , 401.

¹⁶⁰ Barış Özdal, *Diplomasi Tarihi*, (Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti, 2017), 563.

da etkisi vardır. Yaşanan her durum Bulgar milli bilincinin oluşmasına ve yayılmasına neden olmuştur. Bulgarlar bu duruma “Yeniden Doğuş(Vıvrajdenyi)” demişlerdir¹⁶¹.

Yaşanan milliyetçilik hareketlerinden faydalanan Rusya, Bulgaristan’ın destekçisi görünümünü vererek Bulgarları Osmanlı Devleti aleyhinde kışkırtmaya devam etmiştir.. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan Bulgarlar oldukça faydalanmıştır. Bulgarlar, Osmanlı Devleti’nde oluşan istikrarsızlık ortamını değerlendirerek isyan ve komite faaliyetlerine hız vermiştir. 93 Harbi sırasında birlikte Bulgaristan’daki Türk nüfus kitlesi ilk defa azınlık konumuna düşmüştür¹⁶². Bu savaş esnasında Rusların desteğini alan Bulgarlar, Türk-Müslüman halka çeşitli zulümlerde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti’nin yenilgisi ile biten savaşın neticesinde Ayastefanos Antlaşması¹⁶³ yapıldı. Ancak bu antlaşma Rusya’nın Osmanlı Devleti üzerinde nüfuz sahibi olması ve mevcut siyasi dengeyi tek taraflı olarak bozması, diğer büyük devletlerin muhalefetiyle karşılandı. Ayestefanos Antlaşması tekrar görüşülmek için Berlin’de toplanılmıştır. Berlin Antlaşması ile verilen yerler ve haklar sonucunda Bulgaristan Prensiği kuruldu. Osmanlı Devleti’ne bağlı bir prenslik olsa da Bulgaristan prensi halk tarafından serbestçe seçilecekti. Seçilen prensi öncelikle Avrupa Devletleri onaylayacak ardından da Osmanlı Devleti onaylayacaktı. Yani prenslik her ne kadar Osmanlı Devleti’ne bağlı olsa da karar Avrupa Devletleri’nin onayını alır ise kabul edilecek idi. Bu dönemde bölgede çete hareketleri ve savaş nedeniyle önemli nüfus değişimleri olmuştur. Yusuf Halaçoğlu, Doğu Rumeli’nin nüfusu hakkında kaynaklarda farklı bilgiler yer aldığını belirtmektedir. 1878 tarihine ait bir salnameye göre nüfus 1.914.638 olarak kaydedilmişse de Alman A.Ritter’e göre yine aynı yıl Doğu Rumeli nüfusu

¹⁶¹ Mustafa Burma, “Bulgaristan’ın Osmanlı İmparatorluğu’ndan Ayrılış Sürecinde Bulgar Ayaklanmaları”, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Edirne, (2012): 67,90.

¹⁶² Kader Özlem, “Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci Ve Türk Azınlığa Etkileri”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, sy.1/2, (2008): 342,371.

¹⁶³ 3 Mart 1878 tarihinde imzalandı. Tamamı yirmi dokuz madde olan antlaşmaya göre Osmanlı Devleti Romanya, Karadağ ve Sırbistan’ın bağımsızlıklarını kabul edecekti. Karadağ Adriyatik denizine kadar uzanacak, Sırbistan Niş’i alacaktı. Romanya Besarabya’yı Rusya’ya verecek, karşılığında Dobruca kendisinde kalacaktı. Bulgaristan, Osmanlı Devleti’ne bağlı özerk bir prenslik haline getirilecek ve sınırları Tuna’dan Ege denizine, Arnavutluk’tan Karadeniz’e kadar uzanacaktı. Bulgaristan prensi halk tarafından serbestçe seçilecek, Avrupa Devletlerinin tasvibi ve Osmanlı Devleti’nin tasdiki ile tayin edilecekti. Ancak bu prens Avrupa Devletlerinin hânedanlarına mensup bulunmayacaktı. Rusya ve Avusturya’nın kontrolünde olmak üzere Bosna ve Hersek’te, Rumeli’nin hristiyanlarla meskûn bölgelerinde ve Doğu Anadolu’da Ermeniler’in bulunduğu yerlerde ıslahat yapılacaktı. Girit’te 1868 nizamnâmesi uygulanacak ve Osmanlı Devleti, savaş tazminatı olarak Rusya’ya 1.410.000.000 ruble verecekti. Ancak bu tazminatın büyük bir kısmına karşılık Rumeli’deki bazı yerler ile Kars, Ardahan, Batum ve Doğubayazıt’ı Rusya’ya bırakacaktı. Kalan 300.000.000 ruble ise para olarak ödenecekti. Rus askerleri, Bulgaristan hariç olmak üzere, antlaşmanın imzalanmasından üç ay sonra Rumeli’yi, altı ay sonra da Doğu Anadolu’yu boşaltacaktı. Osmanlı topraklarında yaşayan Rus tebaası savaktan önceki gibi ticaret yapabilecek ve Rus konsoloshâneleri onları resmen himaye edebilecekti. Ali İhsan Gencer, “Ayastefanos Antlaşması” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.4, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991) , 225.

1.304.352'dir. 1888'de Bulgar Prenslüğünün nüfusu 3.154.375 olarak verilmiştir. Bu dönemde ki Doğu Rumeli nüfusu ise 960.941'dir ¹⁶⁴.

Osmanlı Devleti Berlin Antlaşması'ndan sonra antlaşmaya dahil olan devletlere, antlaşmada geçen maddelere uyulmasına ve bu maddeler dışına çıkılmamasını isteyen birer nota gönderilmiştir. Bulgaristan ile ayrı bir şekilde 5 Nisan 1886'da Bulgaristan ve Doğu Rumeli vilayetinin birleştirilmesine karar verilmiştir.1889'a gelindiğinde Bulgaristan da iktisadi ve mali bir buhran meydana gelmiştir. Tarıma dayalı sanayi üretiminde gerileme yaşanmıştır¹⁶⁵.

1894 yılına gelindiğinde Konstantin Stailov tarafından yeni bir hükümet kuruldu. Bu dönemde Rusya ile dostluk kurulmaya çalışılmıştır. Ülkenin modernleşmesine ilgi gösterilse de hiçbir önemli sanayileşme hareketi meydana gelmemiştir. Ancak yerli sanayiye destek vermek için bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanunda işçi çalıştıran yerlere en az yirmi işçi olması koşuluyla kredi verme kararı alınmıştır. Bulgaristan'ı Batı Avrupa'ya bağlayan bir demiryolu hattına başlanmış ve 1898 yılında tamamen bitirilmiştir. Yapılan demiryolu büyük bir oldukça fazla bir maliyete sebep olmuştur. Bu durumda da ülke refahı geri plana atılmıştır. 1899'da Stoilov, demiryolları yolsuzluğu meselesinden dolayı istifa etmiş yerine ise Vasil Radoslavov önderliğindeki liberaller iktidara gelmiştir. Bu dönemde hava koşulları tarımı kötü etkilemiş ve iyi bir hasat elde edilememiştir. Ardından Bulgar ileri gelenleri tarafından Bulgar köylülerine yönelik Zirai Birlik kurulmuştur. Bu birlik öğretmenler, yazarlar, gazeteciler ve daha birçok gruplar tarafından destek görmüştür. Üyelerin önem verdiği konuların başında eğitim gelmektedir. Birliğin asıl amacı zirai verimi artırmak ve köylünün borçlarına çare bulmaktı. 1899'da bu birlik ilk kongresini yapmıştır. Yapılan kongrede konu Bulgar hükümeti'nin bu dönemde halktan almaya karar verdiği yeni bir vergidir. Fakat halk bu vergi karşısında büyük bir tepki göstererek ayaklanmışlardır. 1901 yılında bu vergi Ferdinand'ın talimatıyla kaldırılmıştır. Zirai Birlik zamanla siyasi bir parti olma düşüncesi içine girmiştir. Fikir ayrılıkları yaşansa da bir parti olma kararı alınmıştır. 1901 yılında Zirai Birlik 'in adı Bulgar Ulusal Siyasi Birliği adını almıştır. Bu birlik 1906 yılından sonra tarıma fayda sağlayacak bir konuma gelmiş ve örgütlenmeye başlamıştır¹⁶⁶.

¹⁶⁴ Halaçoğlu, "Bulgaristan", 396,399.

¹⁶⁵ Ertürk, "Bulgaristan Basınında Türkiye ve Atatürk (1923-1938)", 401,402.

¹⁶⁶ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 2*, (İstanbul: Küre Yayınları, 2015) , 38,41.

Bulgar hükümeti ve ileri gelenleri artık tam bağımsızlık istiyordu. Zaten hükümet iç ve dış siyasetinde yapılan işler tamamen bağımsızmış gibi ilerliyordu. Bulgarlar ulusal bir ilerleme kaydetmeye başlamıştır. 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyetin ilanından sonra Bulgaristan 5 Ekim 1908' de bağımsızlığını ilan etmiştir¹⁶⁷.

Bu dönemde Bulgaristan'da yaşayan Türkler nüfus olarak fazla olmaları sebebiyle göçe zorlanmıştır. Fazla Türk nüfusu Bulgar milliyetçiliği düşüncesine ters düşmektedir. Göçlerin bir diğer etkisi de Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında yaşanan savaşlardır. Türkler, Bulgaristan'dan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında göç etmeye başlamışlardır. Savaş esnasında Türklerin katliama uğraması büyük kitlesel göçlere neden olmuştur¹⁶⁸.

Bulgaristan'ın bağımsızlığından sonra da Bulgaristan'daki Türkler üzerindeki baskılar artarak devam etmiştir. Türkler üzerindeki bu baskılar Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın müttefik olması ile azalmıştır. Fakat Bulgaristan'da ilerleyen dönemlerde faşist partilerin başa gelmesi Türkler üzerinde yeniden baskıların artmasına neden olmuştur. Yapılan baskılar sonunda Türkiye'ye yoğun göçler meydana gelmiştir¹⁶⁹.

2.2. BALKAN VE I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA BULGARİSTAN

2.2.1- Balkan Savaşları ve Bulgaristan

20. yüzyılda devletlerarası diplomatik ilişkiler oldukça karışık durumda iken Bulgaristan mevcut statükodan rahatsızdı. Bağımsızlığını elde eden Bulgaristan bundan sonraki aşamada Osmanlı Devleti'ne karşı topraklarını genişletme politikası gütmüştür. Bu çerçevede diğer Balkan Devletleri ile ittifaklar kurmuştur. Bu dönemde aralarında ki Makedonya sorununa rağmen Rusya ile Bulgaristan “Türk Düşmanlığı” ortak noktasıyla bir araya gelmişlerdir. Rusya'nın da desteğini alarak Osmanlı Devleti'ne karşı Balkan Birliği oluşturma çabalarına başladı. Bulgaristan adeta Rusya'nın Balkanlarda ki uydusu konumundaydı¹⁷⁰. Balkanlarda kalan Osmanlı toprakları Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Karadağ arasında paylaşılmak isteniyordu. Bu dönemde Bulgaristan, Osmanlı Devleti aleyhine karşı bir Balkan İttifakı oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ Devletleri ile Osmanlı Devleti'ne karşı savaş antlaşmaları

¹⁶⁷ Nazif Kuyucuklu, “ Bulgaristan”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.6, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlar, 1992), 399,401.

¹⁶⁸ Hatice Yıldırım, “ Bulgaristan Göçmenlerinin Çorum'da İskânı (1938)”, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, c.9, sy.1, (2020): 200,202.

¹⁶⁹ Yıldırım, “ Bulgaristan Göçmenlerinin Çorum'da İskânı (1938)”, 202,203.

¹⁷⁰ Kuyucuklu, “ Bulgaristan”, 399.

yaptı. Anlaşılacağı üzere Bulgaristan diğer Balkan Devletleri ile birliğinin amacı tamamen Osmanlı Devleti'ni saf dışı bırakmak üzerine idi. Times Gazetesinde yer alan haberlerden bu ittifaka Avrupa tarafından özellikle İngiltere'nin destek olduğu anlaşılmaktadır. Mehmet Okur'un Times Gazetesinden aldığı haberlere göre; savaşa hazırlık yapan Balkan Devletleri'ne yönelik olarak bu devletlerin savaşa harcayacak parasının olmadığını büyük devletlerin bu duruma el koyması gerektiğini bildirmiştir. Ardından 8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle I. Balkan Savaşı başlamış oldu. Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ da birlikte savaşa dâhil olmuşlardır. Savaşın ertesi günü Times Gazetesi savaşı başlatan tarafından Balkan Devletleri olduğunu ancak bu duruma Osmanlı Devleti'nin neden olduğunu yazarak savaş suçlusunu olarak Osmanlı Devleti'ni göstermiştir¹⁷¹.

Balkan Devletleri cephesinde en büyük savaş, Osmanlı kuvvetleri ile Trakya'da karşılaşan Bulgar ordusu tarafından yapılmıştır. Çar Ferdinand'ın istila hırsı ile Bulgar birlikleri Çatalca hattına sevk edilmiştir. Bulgar komiteleri Türk halkına zulüm ve yağma yapmışlardır. 3 Aralık 1912'de yapılan ateşkesin ardından Londra'da yapılan konferansta Bulgaristan Edirne'nin teslimini istemişlerdir. Osmanlı heyeti ise Bulgaristan'ın bu isteğini reddetmiştir. Daha sonra tekrar Londra'da, 30 Mayıs 1913'de Osmanlı ile Bulgaristan arasında imzalanan Londra Antlaşması ile Midye-Enez hattı sınır olarak kabul edilmiştir. Savaş bitiminde Osmanlı Devleti mağlup olmuş ve Edirne'yi kaybetmiştir¹⁷². Bu savaş Osmanlı Devleti için ilk "topyekûn savaş" özelliğini taşıyordu. I. Balkan Savaşı'ndan alınan yenilgi basında büyük tepki yarattı. Bu dönemde bir grup gazeteci tarafından Neşr-i Vesaik Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin hedefi Balkanlarda Müslüman halka yapılan baskılara kamuoyunun dikkatini çekebilmektir. Ancak savaştan sonra herhangi faaliyette bulunmamışlardır¹⁷³.

I. Balkan Savaşı sonrasında Balkan Devletleri arasında toprak paylaşımı konusunda sorunlar yaşandığı görülmektedir. Londra Antlaşması'nda Edirne Bulgaristan'a, Girit ise Yunanistan'a verilmiştir. Ancak Makedonya topraklarının paylaşılması tam olarak halledilememiştir. Bu dönemde yaşanan bir diğer toprak sorunu ise, Arnavutluk toprakları ile ilgilidir. Savaştan önce Arnavutluk topraklarının paylaşılmasına karar verilmiştir. Ancak savaş sonrasında büyük devletler Arnavutluk'un devlet olmasını desteklemiştir. Sırbistan ve

¹⁷¹ Mehmet Okur, "The Times Gazetesine Göre Balkan Savaşları ve İngiltere'nin Politikası", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, sy. XII/2, (2012): 183,197.

¹⁷² Kuyucuklu, "Bulgaristan", 400.

¹⁷³ Hasan Taner Kerimoğlu, 'Balkan Savaşları'nda Osmanlı Propagandası: Neşr-i Vesaik Cemiyeti'Tarih İncelemeleri Dergisi, sy.XXIX / 2, (2014): 539.

Yunanistan, Arnavutluk'tan istediği toprakları alamayınca gözlerini Makedonya topraklarına çevirmişlerdir. Yunanistan ve Sırbistan'ın bu konuda yaptıkları gizli antlaşmalar tamamen Bulgaristan aleyhine idi. Çünkü Makedonya topraklarında Bulgaristan daha geniş topraklara sahip olmuştur. Bu durum Yunanistan ve Sırbistan'ı Bulgaristan'a karşı ittifak yapmasına sebep olmuştur. Bulgaristan kendisine karşı oluşan durumun farkına varmış ve kazanacağına emin bir şekilde Yunanistan ve Sırbistan'a savaş ilan etmiştir. Böylece II. Balkan Savaşı meydana gelmiştir. Ancak durum Bulgaristan'ın istediği gibi olmamıştır. Yunanistan ve Sırbistan'ın yanında Romanya, Karadağ ve Osmanlı Devleti de savaşa katılmıştır. Yunanistan, Romanya, Karadağ, Sırbistan ve Osmanlı Devleti Bulgaristan'ı dört bir yandan sarmıştır. Bu ülkeler tarafından Bulgaristan büyük bir yenilgiye uğratılmıştır. Osmanlı Devleti ise bu karışıklık ortamından yararlanarak 20 Temmuz 1913 tarihinde Edirne'yi geri almıştır. 10 Ağustos 1913 de Bulgaristan ve Sırbistan, Romanya, Yunanistan arasında Bükreş Antlaşması imzalanmıştır. Bulgaristan bu antlaşma ile Güney Dobruca' yı Romanya'ya bırakmıştır.

Birinci Dünya Savaşı arifesinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ittifakı yeniden gündeme gelmiştir. Bu dönemde Osmanlı-Bulgar ilişkileri Bulgaristan'ın revizyonist tutumu nedeniyle gergin durumdaydı fakat çıkarların ortaklığı iki devlet için ittifakı gerektiriyordu. 1914 yılı geldiğinde İtilaf ve İttifak Blokları arasında meydana gelen dünya savaşı sırasında Bulgaristan bitaraf kalmak istese de daha sonra Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında ittifak çalışmaları başlamıştır. Osmanlı Devleti için ittifakın sebebi Ege Adaları ve Yunanistan'a kaptırdığı yerleri almak için iken, Bulgaristan'da II. Balkan Savaşı'nda kaybettiklerini geri istiyordu. İki ülke arasında yapılan görüşmelerde Sırbistan ve Yunanistan'a karşı yapılacak savaşta başarılı olunduğu takdirde Osmanlı Devleti Batı Trakya'yı, Bulgaristan ise Mesta ve Struma arasındaki bölgelerin alınmasına karar verilmiş olsa da Gandiev'in istifası ve Pomak¹⁷⁴ sorunu nedeniyle bu antlaşma imzalanamamıştır. Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasında 19 Ağustos 1914'te Dostluk ve İttifak Antlaşması yapılmıştır. Böylece ilişkiler yumuşama dönemine girmiştir. Antlaşmaya göre iki tarafta birbirlerinin sınırlarını tanımaya mecbur edilmiştir. Mustafa Kemal bu dönemde (1913-1915 yılları arası) Sofya'da ateşe militer olarak bulunmaktaydı ve Bulgarlarla sıkı bağlar kurmuştur. Mustafa Kemal, Bulgarlar ile Osmanlı Devleti arasında ki askeri sorunların çözülmesi ve Bulgar dış politikasının Osmanlı dış politikasına paralel hale getirilmesi gibi

¹⁷⁴ *Büyük gruplar halinde, Meriç düzlüklerini Ege kıyılarından ayıran yüksek yaylalar ve ovalarla örtülü Arda, Karasu (Mesta) nehirlerinin geçtiği yeşil vadili Rodoplar ile Pirin ve Vardar Makedonyası bölgelerinde yaşarlar. Ayrıca Bulgaristan'ın kuzeyinde Loçça, Plevne, Teteven, Selvi (Sevlievo), Rahova'da; Orta Bulgaristan'da Filibe ve eski Selânik, Manastır, Kosova ile İşkodra vilâyetlerine dağılmış halde küçük gruplar da mevcuttur.* Hüseyin Memişoğlu, "Pomaklar", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.36, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 320.

görevlerde bulunuyordu. 1914 yılında yapılan Bulgaristan seçimlerinde Mustafa Kemal, Türk oylarının parçalanmaması için çabalamış ve 17 Türk'ün Bulgar meclisine girmesine olanak sağlamıştır¹⁷⁵.

2.2.2. Birinci Dünya Savaşı ve Bulgaristan

Balkan Savaşları'ndan istediğini elde edemeyen Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı sürecinde de hayal kırıklığına uğramıştır. 19. yüzyılda milliyetçilik hareketleri oldukça aktif bir rolde idi. Alman ve İtalyan milli birliğinin kuruluşu Avrupa'nın dengesini değiştirmiştir. Bu durum Balkanlarda da fitili ateşlemiş ve milliyetçilik hareketleri yoğun bir şekilde etkisini göstermiştir¹⁷⁶. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise ülkeler arasında bloklar oluşmaya başladı.1882 yılında Almanya, Avusturya- Macaristan ve İtalya bir araya gelerek “Üçlü İttifak” grubunu oluşturmuşlardır. Amaçları yeni sömürgeler elde etmek ve nüfuzlarını daha fazla yere yaymaktı. Ancak karşılarında İngiltere, Fransa ve Rusya gibi önemli muhalefetler vardı. Üçlü İttifak'ın karşısında ki muhalefet devletler ise bir araya gelerek “Üçlü İtilaf” grubunu oluşturmuşlardır. Her iki grupta hızla silahlanma amacı gütmüştür. Sonuç olarak karşılıklı olarak bloklar arasında bir silahlanma yarışı meydana gelmiştir¹⁷⁷. Bu dönemde yaşanan her olay dünya savaşının nedenleri ve habercisi olmuştur. Avusturya Veliahdı Ferdinand'ın öldürülmesiyle Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilan etmesini Bulgaristan gazeteleri memnuniyetle karşılamışlardır. Bulgaristan, Avusturya-Sırbistan savaşı çıkması durumunda bitaraf kalacaklarını bildirmiştir¹⁷⁸.

Savaş durumunun yarattığı tehlikelerden dolayı bitaraf kalamayan Osmanlı Devleti savaşa İttifak bloğunun yanında girecektir. Ancak savaşa girmek için Bulgaristan'ın da İttifak bloğunda yer almasını istemiştir. Bunun nedeni ise, Almanya ile Osmanlı arasında kara bağlantısı kurulması, Almanya'nın silah ve cephane yardımı gönderebilmesi gerekiyordu. Bu durumda Bulgaristan kilit nokta durumuna gelmiştir. Bulgaristan bitaraf kalarak fırsat kollamıştır. Bulgaristan 'ı İttifak bloğunda savaşa girmeye ikna etmek için Talat ve Halil

¹⁷⁵ Ertürk ,“ Bulgaristan Basınında Türkiye ve Atatürk (1923-1938)”, 15,18.

¹⁷⁶ Fahir Armaoğlu, *20.yy Siyasi Tarihi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015), 54.

¹⁷⁷ Ercüment Kuran, “ Birinci Dünya Savaşı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.6, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 200.

¹⁷⁸ Ayşe Eryaman , “Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk-Bulgar İlişkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2009), 61,110.

Beyler Sofya'ya gönderilmiştir. Ardından Bulgaristan ikna edilerek ittifak antlaşmaları yapılmıştır¹⁷⁹.

Bulgaristan'ın savaşa katılma amacı II. Balkan Savaşı'nda kaybettiği toprakları geri alabilmektir. Hem İtilaf bloğu hem de İttifak bloğu Bulgaristan'ı yanına çekmeye çalışmıştır. Her iki tarafında amacı, Balkanlardaki kuvveti kendi lehine kullanmak istemeleridir. Yunanistan ve Sırbistan üzerinde toprak talebi olan Bulgaristan, bu devletlerin müttefiki olan İtilaf Bloğuna sıcak bakmamıştır. Bu nedenle kendisine isteklerini sunan ve Balkanları kontrolü altında bulunduran İttifak Bloğuna yönelmiştir. Ancak savaşa dahil olmak için Çanakkale Savaşı'nın sonucunu bekledi. Savaş sonunda Almanya, Avusturya ve Osmanlı Devleti ile görüşmelere başladı. 12 Ekim 1915'de Sırbistan'a savaş ilan etti. Savaşın ilk yıllarında İttifak kuvvetlerinin yardımıyla Sırbistan'ın tamamına yakını işgal eden Bulgarlar, basında savaşın istedikleri seyirde gittiği açıklamalarında bulunmuştur. İtilaf Devletleri ne kadar uğraşmışlarsa da başarılı olamadılar ve Bulgaristan Makedonya hedefine ulaşmak üzere idi. Ancak 1917 yılında Yunanistan'ın İtilaf bloğunda savaşa katılması, Almanya'nın askeri ve mali yardımı kesmesi Bulgaristan'ı tökezletmiştir. İç karışıklıklar çıkmış Başbakan Radoslavof istifa etmiş yerine Malinof Hükümeti gelmiştir. İngiliz, Fransız ve Sırlar birleşerek 14 Eylül 1918 'de Bulgaristan'a karşı taarruza geçti ve Bulgaristan geri çekilmek zorunda kaldı. 1918 yılı Eylül-Ekim aylarında ki İngiliz gazetelerinde bu durumun memnuniyetle karşılandığı gayet açık bir şekilde ifade edilmiştir. Basın Bulgaristan'ın savaşa Almanya'nın yanında girilmesinden ve sonucunda ki mağlubiyetten Kral Ferdinand'ı sorumlu tutuyordu. İngiliz basını bu durumu düşman bloğunda kopuşun başlangıcı şeklinde duyurmuştur. 29 Eylül 1918 'de imzalanan Selanik Ateşkes Antlaşması ile Bulgaristan resmen savaştan çekilmiştir. Bu antlaşmaya göre, Bulgaristan bütün askeri faaliyetlerini durduracak, savaş sürecinde aldığı toprakları geri verecektir¹⁸⁰. Bulgaristan bu antlaşma maddelerini kabul ederek resmen İtilaf Devletleri'nin işgaline açık bir hale gelmiştir ve Bulgar topraklarını girdikleri takdirde antlaşma gereği savunma yapamayacak durumdadır.

Birinci Dünya Savaşı bittiğinde mağlup devletlere imzalatılan antlaşmaların arasında Bulgaristan'a imzalatılan Neuilly Antlaşması da vardır. Bulgaristan bu antlaşma ile Güney Dobruca'yı Romanya'ya, Gümilcine ve Dedeağaç'ı Yunanistan'a ve Makedonya'da bazı toprakları Yugoslavya'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Böylece Bulgaristan'ın Ege Denizi ile

¹⁷⁹ Eryaman , “Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk-Bulgar İlişkileri”, 101.

¹⁸⁰ Muzaffer Başkaya , “ İngiliz Basınına Göre Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan Çekilişi ve Selanik Antlaşması” Akademik İncelemeler Dergisi, c.51, sy. 1, (2015): 51,74.

bir bağlantısı kalmamış ve küçük bir devlet haline gelmiştir¹⁸¹. Bu nedenle Bulgaristan Balkan Devletlerinden farklı olarak revizyonist bir tutum içerisine girmeye başlar. Amacı ise kaybettiği toprakları geri almaktır. Balkanlarda bu dönemde dikta rejimler kurulmaya başlamıştır.

2.3. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA BULGARİSTAN

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlerde Bulgaristan'da ciddi karışıklıklarla birlikte hükümet değişikliklerinin yaşandığı görülmektedir. Bulgaristan Başbakanı Stambulski Balkan ülkeleri arasında bir yakınlaşma kurmak için çabalamıştır. Amacı ise herhangi bir saldırıya karşı "Balkan Birliği" ni sağlayabilmektir. Fakat İç Makedonya İhtilal Teşkilatı ve askerler 1923'te Stambulski'yi indirmiş ve katletmişlerdir. Daha sonra Bulgaristan'ın başına politikası intikam olan askeri hükümetler gelmiştir¹⁸². 1923 Kasım'ında Tsankov, 1926'da ise Tsankov yerine Andrei Lipçev başa geçmiştir¹⁸³. 1929 ekonomik buhranının getirdiği ağır koşullarda ise Liyapçev hükümeti başarılı bir idare göstermiştir. Fakat 1930 yılında başlayan siyasi istikrarsızlık nedeniyle Aleksandar Malinov'un partisi olan Demokrat Parti ve muhalif partiler birleşmişlerdir. Kendilerine Halk Cephesi adını vermişlerdir. Böylece halkında ilgisini çekerek 1931 seçimlerinde iktidara gelmeyi başarmışlardır¹⁸⁴.

Bir süre Balkan Devletleri Balkan Birliği ilkesinin üzerinde durarak ilişkilerini iyileştirme yolunda politikalar izlemişlerdir. Balkan konferansları düzenlemeye başlanmıştır. Ancak 23-26 Ekim 1932' Bükreş' te toplanan konferansta Bulgaristan, revizyonist emellerini dolaylı yoldan anlatarak azınlık meselelerinin de konuşulmasını talep etmiş ve bu konuda oldukça ısrarcı olmuştur. Ama konferansta bulunan Türkiye, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan bu konuya engel olmuşlardır. Bunun üzerine Bulgaristan konferansı terk etmiştir. Türkiye her ne kadar bu kopuşa engel olup Bulgaristan ile işbirliği yapmak istese de başarılı olamamıştır. Bulgaristan'ın bu dönemde "Büyük Bulgaristan" emeli vardı ve bu doğrultuda tamamen revizyonist bir tutum içerisindeydi¹⁸⁵. Türkiye ve Yunanistan Balkanlar'da işbirliği kurulmasına karar vermişlerdir. Bunun üzerine Balkan Antantı düşüncesi Bulgaristan'a bildirilmiştir. Fakat Bulgaristan birleşmeye katılmamış hatta bu yakınlaşmadan şüphe

¹⁸¹ Oral Sander , *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye(1945-1965)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1969), 5,11.

¹⁸² Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye(1945-1965)*, 5,11.

¹⁸³ Jelavich, *Balkan Tarihi 2*, 175,181.

¹⁸⁴ Hüseyin Avni Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, (Ankara: İmge Kitapevi, 2015), 78,91.

¹⁸⁵ Barış Ertem, "Atatürk'ün Balkan Politikası ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye – Balkan Devletleri ile İlişkileri", *Akademik Bakış Dergisi*, sy.21, (2010): 7,8.

duymaya başlamış ve oluşan yakınlaşmaların kendisine karşı bir birleşme olarak görmüştür. Bulgaristan'ın şüphelerini gidermek için Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşti Aras Sofya'ya gitmişlerdir ve bir sonuç alamamışlardır¹⁸⁶.

9 Şubat 1934 tarihinde Yunanistan, Yugoslavya, Türkiye ve Romanya arasında Balkan Antantı kuruldu. Bu antlaşma katılan devletlerin birbirlerinin sınır güvenliklerini korumalarını garanti edildiği dayanışma antlaşmasıdır. Bulgaristan'ın bu pakta katılmamasının sebeplerinin başında, pakta katıldığında revizyonist emellerini gerçekleştiremeyecek olması konusu vardır. Çünkü bu antlaşmanın amacı Balkan birliğinin sağlanması iken Bulgaristan kaybettiği topraklarını geri istiyordu. Hal böyleyken de Bulgaristan bu birliğin içinde yer alamazdı. Bulgaristan'ın Balkan Antantı'na katılmaması İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği tarafından da hoş karşılanmamıştır. Çünkü Bulgaristan'ın revizyonist emelleri bu büyük devletleri tereddüde yöneltmektedir¹⁸⁷.

Balkan Antantı, Balkan ülkeleri arasında sadece Bulgaristan karşıtı gibi görünüyorsa da Yugoslavya'yı da aralarına alarak ileride oluşacak herhangi bir Bulgaristan-Yugoslavya yakınlaşmasını engelleme amacı da vardır. Bunun nedeni de bu birleşme ile ileride yaşanacak büyük Slav bloğunun kurulması sorununu ortadan yok etmektir.

Balkan Antantı'na katılmayan Bulgaristan Kralı 28 Şubat 1934 günü Berlin'e ani bir ziyaret yapmıştır. Bu ziyaret hem Alman hükümetini hem de Bulgar kamuoyunu şaşırtmıştır. Alman hükümeti, Bulgar kralına Berlin'de ziyafetler vermiştir. Bu ani ziyaretin nedeninin ne olduğu açıklanmamıştır. Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami, bu durum üzerine raporunda Almanya ve Bulgaristan arasında dostluk başlayacağını belirtmiştir¹⁸⁸. Bulgaristan'ın Balkan Antantına katılmayıp Almanya'ya yaklaşması elde etmek istediklerinin yolunun Balkan Devletlerinden geçmediği düşüncesini yaratmıştır. Bulgaristan'ın bu yakınlığını da Almanya'nın yadırgamadan kabul etmesi iki devletin çıkarları doğrultusundan birleştiğinin bir göstergesi olmuştur.

Bu dönemde Almanya'da iktidara gelen Hitler tüm dünyada olduğu gibi Bulgaristan'da da etkisini göstermiştir. Aleksandar Tsankov Alman eğilimi olan "Halkçı Sosyal Hareket" örgütünü kurmuştur. Aynı zamanda kurulan Zveno¹⁸⁹ örgütü ise Yugoslavya

¹⁸⁶ Armaoğlu, 20. Yüzyıl, 173,175.

¹⁸⁷ Yusuf Sarıncay, "İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Balkan Ülkeleri ile Münasebetleri (1919-1939)" On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sy. 1, (1987): 232,259.

¹⁸⁸ *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (CBDAB), 30-10-0-0/ İkinci Daire Umum Müdürlüğü 242-632-20.*

¹⁸⁹ "Gizli Askeri Birlik ile 1927'de burjuva siyasi partilerinin ve partisiz burjuva aydınlarının oluşturduğu burjuva siyasi örgütüdür. Kısaca Bulgar Aydınlar Birliği. Bulgaristan'da kısa ömürlü bir diktatörlük kuran örgüt Albay Kimon Georgiev tarafından yönetiliyordu. Örgütte çoğunluğu oluşturan

ve Yunanistan ile ilişkilerin iyi tutulması gerektiğini savunuyordu. Bu örgüt yaptığı baskılarla 1934 yılında hükümetin istifa etmesine sebep olmuştur. Kurulan Kimon Georgiev kabinesinin politikası ise Fransa ile yakın ilişkiler kurmak olmuştur. Ancak bu durum Kral Boris ve Alman taraftarlarının hoşuna gitmediğinden Georgiev kabinesi istifa etmek mecburiyetinde kalmıştır. Yerine ise Köseivanov hükümeti geçmiştir. Bulgaristan 1935'ten sonra Almanya ve İtalya ile yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. Kurulan ilişkiler çerçevesinde ekonomisi zamanla Almanya etkisine girmiştir. Almanya Bulgaristan'ı Sovyetler Birliği'ne karşı bir üs olarak görmüştür ve bunun için ortam hazırlamaya başlamıştı. Alman nüfuzu zamanla Bulgaristan'a yayılmaya başlamıştı ve 1937'de sonra da hızla artmıştır. 1930'ların sonunda artık Balkan Birliği çözülmeye başlamıştır. Bunun başlıca sebebi ise Nazi Almanya'sının baskıları olmuştur. Türkiye bu çözülmeyi engellemek için çaba sarf etse de başarılı olamamıştır¹⁹⁰.

2.4. TÜRKİYE VE BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ

İtilaf Devletleri ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından Anadolu'da Mustafa Kemal önderliğinde Milli Mücadele hareketi başlatılmıştır. Bulgaristan bu direnişe hem sempati duymuş hem de sözlü olarak desteklemiştir. Trakya'nın Yunanlılara verilmesi üzerine toplanan Trakya Paşaeli Cemiyeti'nin Edirne Kongresi'ne Bulgar komitecilerde katılmış ve Trakya'nın savunulması kararı alınmıştır. Cafer Tayyar Paşa'da 1920 Mayıs'ında Karaağaç'a giderek Bulgarlarla Trakya'nın geleceği hakkında görüşmeler yapmıştır. Cafer Tayyar Paşa daha sona müşaviri Şakir Bey'i Sofya'ya göndermiştir. Şakir Bey, Makedonya Komitesi'nin üyeleriyle görüşmüş ve bu görüşmelerden sonra Bulgaristan'ın Yunanlılar ile yapılacak mücadelede fiili olarak yardım sağlayamayacağını ancak Bulgaristan'a sığınacak Türklere iyi bakılacağı sözünü

radikal siviller, ordunun baskısı altında etkisizleşen hükümete, sorumsuz siyasi partilere ve başı boş terörist etkinliklere tepki duydukları için bir araya gelmişlerdi. Örgütün yandaşlarından Albay Damian Velçev 19 Mayıs 1934 tarihinde bir askeri darbeyle hükümeti devirdi. Georgiev başbakan oldu. Zveno Grubu'nun Bulgaristan'ın siyasal yaşamına istikrar kazandırmak ve ülkenin ekonomisiyle uluslararası konumunu güçlendirmek için gösterdiği çabaya karşın, bütün nüfuzunu kaybetmiş olan Kral III. Boris grubun cumhuriyet ilan etmeye hazırlandığı yolundaki asılsız söylentilerden yararlanarak bazı subayların desteğini sağladı ve 22 Ocak 1935 tarihinde Georgiev ve hükümetini iktidardan uzaklaştırdı. Zveno Grubu 1943'te, Mihver Devletleri'ne karşı oluşturulan "Anavatan Cephesi" adlı direniş hareketine katıldı. 1944'te grubun önderi albay Kimon Georgiev, Bulgaristan'ın kurtuluşundan sonra kurulan ulusal birlik hükümetine başkanlık etti."

(<https://ipfs.io/ipfs/QmT5NvUtoM5nWFfrQdVrFtvGfKFmG7AHE8P34isapyhCxX/wiki/Zveno.html>)

Erişim Tarihi 28 Ağustos 2019.

¹⁹⁰ Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, 78,91.

almıştır. Aynı zamanda Stambolyski hükümeti Bulgaristan Türklerinin Milli Mücadele için yardım kampanyaları açmasına izin vermiştir. Milli Mücadele esnasında Bulgar temsilcileri Ankara'ya ardından da diğer cephelere ziyaretlerde bulunmuştur¹⁹¹. Ankara hükümetinin Bulgaristan'a karşı takip ettiği politikasının iki hedefi bulunmaktadır. İlk olarak yürüttüğü mücadelede Bulgaristan'ın desteğini sağlamak ikinci olarak ise yeni kurulan devlet olarak uluslararası alanda Bulgaristan'ı yanına almaktır.¹⁹²

Stefan Velikov' un belirttiğine göre Milli Mücadele devam ederken Mustafa Kemal Bulgarlar için şu sözleri yazmıştır; “ *Bizim düşmanlarımız Bulgarların da düşmanıdır. Bunun için düşmanlarına karşı ve onları destekleyen Yunanlılara karşı eylemlerinde başarılar diliyoruz. Bu durumu göz önüne alarak, Bulgarlarla uzun süreli iyi komşuluk ilişkileri kurulması maksada uygun olur.*”¹⁹³ Mustafa Kemal bu sözleriyle hem Bulgarlara desteğini hem de Bulgarlardan destek istediğini belirtmiş ve birlikte hareket edilmesi temennisinde bulunmuştur. Bulgaristan, Ankara hükümeti'nin Sofya'da bir temsilcilik buldurmasına izin vermiştir¹⁹⁴. Sofya 'da bulunacak olan temsilci Mustafa Kemal'in güvendiği adamlarından Cevat Abbas olmuştur.

Stambolyski bu dönemde Ankara'da elçilik açmak için çok çaba sarf etmiştir. Bunun için Ankara ve İstanbul hükümetlerinin birbirinden farklı olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Fakat bu girişimleri İtilaf Devletleri tarafından durdurulmuştur. 1921'de Stambolyski başta A. Grozkov olmak üzere itimat ettiği adamlardan oluşan bir heyeti Ankara'ya göndermiştir. Bulgar hükümetinin amacı Ankara hükümeti ile dostluk ilişkisi kurabilmektir. Heyet Ankara'ya geldiğinde Mustafa Kemal ve İsmet Paşa tarafından karşılanmış ve görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. İki hükümet arasında askeri şifreleme yöntemi ile görüşmeler yapılmıştır. Haberleşmenin sağlanabilmesi için Mustafa Kemal yardımcı bir telsiz istasyonu kurdurmuştur. Ancak bu görüşmeler müttefikler tarafından öğrenilmiş ve Bulgaristan hükümeti hem Batılı Devletler tarafından hem de yönetime muhalif iç gruplar tarafından eleştirilmiştir. Bulgar heyetinin Türkiye'den dönüşünden sonra Bulgaristan'dan Türkiye'ye silah sevkiyatı yapılmıştır¹⁹⁵. Stambolyski 1922 yılında tekrar bir heyet göndermiştir.

¹⁹¹ Ertürk, “Bulgaristan Basınında Türkiye ve Atatürk (1923-1938)”, 18,21.

¹⁹² Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, 54,77.

¹⁹³ Stefan Velikov, “Kemal Atatürk ve Bulgar-Türk İlişkileri”, IX. Türk Tarihi Kongresi Bildirileri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, (1989): 1956,1957.

¹⁹⁴ Ertem, “Atatürk'ün Balkan Politikası ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye – Balkan Devletleri ile İlişkileri”,10.

¹⁹⁵ Rıdvan Tümenoğlu, “Bulgar Kaynaklarına Göre Mondros'tan Lozan'a Bulgaristan Ve Türk Bulgar İlişkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2006), 81,91.

Mustafa Kemal heyeti samimi bir şekilde karşılamış, görüşmelerde iyi ilişkilerin devamı ve Stambolyyski'nin heyetine not ettirdiği meseleler konuşulmuştur¹⁹⁶.

Türk Milli Mücadelesi'nin zafer ile bitmesini Bulgar hükümeti coşkuyla karşılamıştır. Başbakan Stambolyyski coşkusunu şu sözlerle dile getirmiştir ; “ *Büyük Devlet adamı Kemal Paşa şahsında Türkiye'nin katkı payını kabul etmeliyiz. Kemal Paşa'nın çabaları sayesinde günümüzde Türk sorunu gözden geçirilmek üzere tekrar gündeme alındı. Türklerin başarılarından önce böyle bir şey kimsenin aklından geçmiyordu. Sevr Antlaşması'nın revize edilmesiyle birlikte öteki antlaşmaların bütün ağır maddelerinin de revize edilmesine başlanacaktır.*”¹⁹⁷ Stambolyyski 'nin bu sözlerinden yola çıkarak Mustafa Kemal'in Milli Mücadele hareketinin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ağır antlaşmalar imzalayan devletlere bir örnek olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

9 Haziran 1923'te Bulgaristan'da yapılan darbe ile Stambolyyski ve birçok kişi öldürülmüş, birçok kişi de Türkiye'ye sığınmıştır. Yaşanan olaylar sebebiyle Türkiye ve Bulgaristan'ın kuracağı diplomatik ilişkiler gecikmiştir.

Zaman zaman kesintiye uğramasına rağmen devam eden Lozan Görüşmelerine Türkiye'nin isteği üzerine Bulgaristan da katılmıştır. Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez Türkiye'nin desteği ile uluslararası bir konferansa katılmıştır¹⁹⁸. Türkiye'nin Bulgaristan'ın görüşmelere katılmasını istemesindeki amaç; Bulgaristan ile ilgili konuların uluslararası ortamda görüşülmesidir. Konferansta Bulgaristan Ege Sahiline çıkış istemesini katılan devletler arasında sadece Türkiye desteklemiştir. Hatta Mustafa Kemal, İsmet İnönü'ye Bulgaristan'ın desteklenmesi konusunda telgraf göndermiştir. İsmet Paşa da konferansta Bulgaristan'ın bu isteğinin Balkanlardaki barışın lehine olduğunu savunmuştur. Ancak bu sorun bir çözüme kavuşamamıştır. Bulgaristan'ın bir diğer isteği de Doğu Trakyalı göçmenler sorunu olmuştur. Ancak bu isteğine sadece Türk heyeti karşı çıkmıştır. İsmet Paşa bu sorunun on sene önce çözümlendiğini belirterek, Bulgaristan'ın dinlenilmesini protesto etmiştir. Yabancı basın bu durumu çarpıtmaya çalışsa da başarılı olamamıştır. Türkiye'nin Yunanistan'dan tazminat olarak Karaağaç'ı alması Bulgaristan'ı memnun etmemiş ve Bulgaristan'ın denize çıkışının zorlaşacağını iddia etmiştir. Her ne kadar Bulgaristan sorunlarını dile getirse de çözümlenme aşamasında Türk Heyetine karşı ılımlı bir tavır sergilemiştir.

¹⁹⁶ S. Esra Değerli, “Türk-Bulgar İlişkilerinde Mustafa Kemal Atatürk (1919–1923)”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.18, (2007): 312.

¹⁹⁷ Ertürk, “ Bulgaristan Basınında Türkiye ve Atatürk (1923-1938)”, 18,21.

¹⁹⁸ Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, 54,77.

24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Türkiye Cumhuriyeti resmi olarak kurulmuştur. Yeni Türkiye ile Bulgaristan arasında askıya alınan konular yeniden görüşülmeye başlanmıştır. Bulgaristan, Türkiye'ye hemen bir temsilci göndermiştir. Yarı resmi bir şekilde devam eden ilişkiler artık resmîyet kazanmıştır. İlişkilerin önündeki engellerin kalkmasının ardından her iki devlette dostluk antlaşması imzalamak istiyordu. Bunun üzerine Türkiye ve Bulgaristan heyetleri Ankara'da görüşmelere başladılar. Türk-Bulgar görüşmelerinin merkezinde iki ülke arasındaki göçmenler sorunu ve azınlıkların durumları ile ilgili konular mevcuttu. Heyetler arasında bir türlü anlaşma sağlanamamasından dolayı görüşmeler sürekli kesiliyordu. Ancak 18 Ekim 1925'te anlaşma sağlanmış ve iki devlet arasında bir Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma Türk- Bulgar ilişkilerine yeni bir yön vermiştir. Antlaşmada her iki devletin sonsuz barış ve dostluk içinde kalacağı maddesi ile ilişkiler güvence altına alınmıştır ¹⁹⁹.

Antlaşmanın maddeleri ise ²⁰⁰;

- 1- *Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgar Krallığı arasında bozulmaz bir barış ve içten ve sonsuz bir dostluk kurulacaktır.*
- 2- *Bağıtlı yüksek taraflar, iki devlet arasındaki diplomasi ilişkilerini devletler hukuku kurallarına uygun biçimde kurmak konusunda anlaşmışlardır. Taraflar, her birinin diplomatik temsilcilerinin öteki taraf ülkesinde karşılıklı olma koşulu ile devletler genel hukuku kurallarına dayanan bir işlem görmesini kararlaştırmışlardır.*
- 3- *Bağıtlı yüksek taraflar, bir ticaret sözleşmesi, bir oturma sözleşmesi ve bir hakem antlaşması yapma konusunda anlaşmışlardır.*
- 4- *Bu antlaşmaya bağlı olarak kabul edilen protokol, onun bütünleyici bir parçasını oluşturacaktır.*

Antlaşma 29 Mayıs 1926'da kabul ve tasdik edilmiştir. Ancak bu antlaşma Bulgaristan'da bazı kesimler tarafından protesto edilmiştir. Makedonya ve Trakya Komiteleri'nin kışkırtması sonucu mitingler yapılmıştır²⁰¹. Antlaşmanın ardından Türkiye ve Bulgaristan arasında ki diplomatik ilişkiler düzene oturtulmaya ve sorunların çözülmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Temsilci heyetler karşılıklı olarak iki devlet arasında gidip gelmişlerdir. Yeni temsilciler atanmıştır.

1927 yılına gelindiğinde Bulgaristan'ın revizyonist tutumu kendini tekrardan göstermeye başlamıştır. 1930 yılında da Bulgaristan'ın dış politikası yeni bir döneme girmeye başlamıştır.

¹⁹⁹ Yalçın, "Türkiye- Bulgaristan İlişkileri",10.

²⁰⁰ Veysi Akın, "Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Arasında Siyasi İlişkilerin Kurulmasında 1925 Dostluk Antlaşması'nın Yeri ve Önemi", Balkan Araştırmaları Enstitü Dergisi, (2012): 41,55. (Antlaşmanın metni için bkz. Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Krallığı Arasında Mün'akid Muhadenet Muahede ve İkamet Mukavelenamesi, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekaleti Yay., Ebu Ziya Matbaası 1926, 1,8, ayrıca bkz. İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945), c.I, Türk Tarih Kurumu Yay., (1983): 255,259.

²⁰¹ Melisa Urgandokur , "Türkiye – Bulgaristan İlişkileri (1923-1933)", (Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2004), 35,39.

“Büyük Bulgaristan” hedefi ortaya atılmıştır. Makedonya ve Batı Trakya sorununu tekrar gündeme getirmiştir. Bulgaristan Dışişleri Bakanı’nın İtalya ziyareti de bu durum ile alakalı idi. İtalya, Bulgaristan ve Türkiye ile bir güvenlik çemberi kurarak Balkanların bir kısmında etkili olmak istiyordu. Yapılan bu ziyaret Türkiye’yi endişelendirmiştir. Ancak Türkiye barış politikasını izlemeye devam etmiştir. Her ne kadar bir tepki gösterilmese de Türk sınırları güvence altına alınmıştır. Aynı zamanda bu dönemde Türkiye’nin Yunanistan ve Yugoslavya ile iyi ilişkiler kurması Bulgaristan’ı hem tedirgin etmiş hem de kızdırmıştır. 1933 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan antlaşma ile Bulgaristan ile ilişkiler daha fazla gerilmeye başlamıştır. Yapılan antlaşmayla Bulgaristan’ın Trakya’dan Ege’ye inme şansı ortadan kalkmıştır. Bulgaristan ise bunu Türkiye’nin düşmanca tavrı olduğunu düşünmüşlerdir²⁰². Türkiye için asıl tehdit “Bizim Deniz(Mare Nostrum)” emeli olan İtalya idi.

1927 yılında Türk-Bulgar ilişkilerini etkileyen en önemli unsurlardan biri Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelen göçmenler sorunuydu. Bu dönemde Bulgarlar, “ Bulgaristan Bulgarlarındır” politikaları çerçevesinde Türklere oldukça kötü davranıyordu. Amaçları ise, Türkleri eziyet ve baskıyla Türkiye’ye göç ettirmekti²⁰³.

Türkiye, bu konuda Bulgaristan’a yeni bir antlaşma yapmayı teklif etmiştir. Bunun üzerine iki devlet arasında yapılan görüşmeler sonucunda 6 Mart 1929’da Türkiye - Bulgaristan Hakem ve Uzlaşma Antlaşması imzalanmıştır. 23 Aralık 1929’da ise suçluların iadesi hakkındaki durumların tek bir antlaşma altında toplandığı İade-i Mücrimin Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın kabulünün bir yıl sonrası Tefik Rüştü Bey Sofya seyahatine gitmiştir. Amaç, Bulgar kamuoyunun dikkatini Balkan Barışı tarafına çekmekti²⁰⁴.

1929 yılında yaşanan buhran tüm dünyayı etkilemiş ve ekonomide durgunluk dönemine girilmiştir. Bu dönemde, Birinci Dünya Savaşı’ndan yenik çıkan devletler revizyonist politikalar izlemeye başlamıştır. Almanya ve İtalya bu revizyonist devletlerin başında gelmekteydi. Bulgaristan’da revizyonist ülkeler safında yer almaktaydı. Dünya adeta bir kutuplaşma dönemine girmiştir. Revizyonist ve anti revizyonist ülkeler karşı karşıya gelmişlerdir. Bulgaristan bu dönemde Almanya ile yakınlaşmaya başlamıştır²⁰⁵.

Bulgaristan’ın revizyonist tutumu her ne kadar Türkiye için endişe yaratsa da 1930’da Türk-Bulgar ilişkileri iyi bir seyirde olmuştur. Bunun en önemli nedenlerinden biriside

²⁰² Ertem, “Atatürk’ün Balkan Politikası ve Atatürk Dönemi’nde Türkiye – Balkan Devletleri ile İlişkileri”,9.

²⁰³ Ahmet Özgiray , "Türk-Bulgar Siyasî İlişkileri (1920-1938)", Tarih İncelemeleri Dergisi, sy. 10, (1995): 55,70.

²⁰⁴ Urgandokur, , “Türkiye – Bulgaristan İlişkileri (1923-1933)”, 54,58.

²⁰⁵ Yalçın, “ Türkiye- Bulgaristan İlişkileri”,10,12.

Bulgarların Türklere olan baskısının azalmasıdır. Her iki devlet arasında yapılan sıkça ziyaretler ve devlet adamlarının birbirlerine olan övgüleri ilişkileri iyi bir boyutta olduğunu göstermektedir. Bütün bu iyi ilişkiler çok uzun bir süre devam etmedi ve pürüzler kendini göstermeye başladı. Bir Bulgaristan Türk'ü tarafından Bulgar bir polisin öldürülmesiyle Haskovo Katliamı başlamıştır. Daha sonrasında olaylar tamamen karışmış, Türk okulları ve camileri ateşe verilmiştir. Türkler işlerden çıkarılmış ve Türkiye'ye göç etmeleri istenmiştir. Bu olayların yaşanmasının ardından iki devletin basını birbirini eleştirel nitelikte yazılar yazmaya başlamıştır. 1933 yılında ise, I. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'ın Edirne'yi almasının yıl dönümü sebebiyle Sofya'da gösteri yapılmıştır. Bundan rahatsızlık duyan Türkler ise gösteriyi protesto etmeye başlamışlardır. Bulgar hükümeti, gösterinin Bulgar askerlerini anmak için olduğunu açıklamıştır. Ancak bu defa da Bulgarlar Türklere ait yerlere zarar vermeye başlamışlardır. Türk ve Bulgar basınında bu olaylara oldukça abartılı ve geniş bir şekilde yer verilmiştir²⁰⁶.

Türkiye ve Yunanistan'ın bir araya gelmeleri, Balkan Birliği için çalışmalar yapmaları ve 10 yıllık bir antlaşma yapmaları Bulgaristan'ın tepkisine sebep olmuştur. Bunun üzerine İsmet Paşa ve Tefik Rüşti Bey Sofya'ya gitmişlerdir. Yapılan antlaşmanın Bulgarlara karşı olmadığına Bulgar hükümeti'ni ikna etseler de ilişkiler oldukça soğuk bir hava içerisindeydi. Her ne kadar ilişkiler soğuk durumda olsa da 24 Ekim'de Hakem ve Uzlaşma Antlaşması yenilenmiştir. Ardından 21 Aralık'ta ise bir Ticaret Antlaşması yapılmıştır²⁰⁷. Ancak yapılan bu antlaşmalar iki devletin basını arasında ki polemikleri durdurmamıştır. Adeta iki devlet basınında karşılıklı bir savaş başlamıştı. Basının bu durumu Türk-Bulgar ilişkilerini daha kötü etkilemekteydi. İsmet İnönü, gazetecilere durumun fazla abartılmaması gerektiğini söylese de pek etkili olamamıştır. Bulgar sınırında Pomaklara ateş açılmasıyla da Türk basını eleştiri yağmurunu daha da fazlalaştırmıştır.

Bulgaristan, 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında yapılan Balkan Antantı'na revizyonist emelleri nedeniyle katılmamıştır. Türkiye Balkan Birliği'ne Bulgaristan'ı da dâhil etmeye çalışsa da başarılı olamamıştır. Ancak iki devletin ilişkileri kesilmemiştir. 1936 yılında Türkiye ve Bulgaristan arasında yapılan antlaşma ile 10.000 Bulgar Türkü'nün Türkiye'ye göçüne karar verilmiştir. 1937 yılında ise ilişkiler aynı seyrinde devam etmiştir. Türkiye, Bulgaristan'a karşı herhangi bir düşmanlık beslememekte ve Bulgaristan'ın silahlanmasını istememekteydi. Fakat Bulgarlar aynı düşüncede değildi.

²⁰⁶ Özgiray, "Türk-Bulgar Siyasî İlişkileri (1920-1938)", 55,70.

²⁰⁷ Yusuf Sarıay, "İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Balkan Ülkeleri ile Münasebetleri (1919-1939)" On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sy 1, (1987): 232,259.

Türkiye'nin kendisine karşı düşmanlık beslediğini düşünmekteydi. Türkiye'nin çabaları ile iki devlet arasında ki ilişkiler 1938'de de sorunsuz bir şekilde devam etmiştir²⁰⁸.

Almanya'nın zamanla Balkanlarda etkisi artmıştır. Bu etki ile Balkan Antantı işlevsiz hale gelmeye başlamıştır. Bulgaristan ve Yugoslavya arasında yapılan pakt ise Antantı daha çok zayıflatmıştır. Ancak 31 Temmuz 1938'de Balkan Devletleri arasında imzalanan antlaşma ile ikilik sona ermiştir. 1939 yılına gelindiğinde ise Bulgaristan dış politikada güvensizlik ortamı yarattı. Bulgar Devlet adamları tarafından dile getirilen, bütün devletler ile iyi ilişkiler kurma açıklamaları yerine "Büyük Bulgaristan" açıklamaları güvensizliğe neden oldu. Ardından Bulgaristan'ın Mihver Devletlerine katılacağı konusu durumu daha da kötüleştirdi. Türkiye, Almanya'nın Balkanlarda ki hareketleri sonucunda sınırlarında güvenlik önlemleri almıştır. Bulgaristan ise bu çalışmaların kendisine olduğunu düşünerek endişelenmiştir. Her iki devlette 17 Şubat 1941'de birbirlerine saldırmayacaklarını taahhüt ettiler²⁰⁹. Hüseyin Avni Bıçaklı 'ya göre Türkiye yaptığı bu antlaşma ile Bulgaristan'ın Mihvere katılmasını ve Almanların Bulgaristan'ı kullanarak Yunanistan'a saldırmasını onaylamış sayılıyordu. Ancak bu durum Türkiye'ni İngiltere ile olan ilişkilerine zarar verecek nitelikte idi. Çünkü Almanya Yunanistan'a saldırdığında İngiltere müdahale edecekti. Bu durumda da yapılan antlaşmaya göre, Türkiye'nin İngiltere'ye yardıma gitmesi gerekiyordu. Türkiye, İngiltere ile olan ittifaka zarar verilmeyeceğini bildirirse de ortaya çelişkili bir durum çıkıyordu²¹⁰.

Cengiz Hakov, İkinci Dünya Savaşı esnasında Türk-Bulgar ilişkilerinin büyük devletlere bağlı olduğunu söylemiştir. Bunun nedeni ise, büyük devletler Balkanlar üzerinde büyük ve çelişkili politikalar gütmektedirler. Savaşın Balkanlara yayılması ihtimali üzerine İngiltere, Balkan Devletlerine, Balkan bloğu kurulmasını önermiştir. Türkiye bu bloğu kurmak için çalışmalar yapmıştır. Bulgaristan sınırındaki askerlerinin bir kısmını çekmiştir. İki devlet arasında ilişkiler biraz da olsa yumuşamıştır. Aynı zamanda Bulgaristan ve diğer Balkan devletler arasında arabuluculuk yapma görevini üstlenmiştir. Fakat Bulgaristan, Alman aleyhtarı bir birleşmeye katılmak istemediğinden Türkiye'nin çabaları sona ermiştir. Bunun üzerine Türkiye, Bulgar sınırından çektiği askerleri yeniden yerleştirmiştir²¹¹.

²⁰⁸ Özgiray "Türk-Bulgar Siyasî İlişkileri (1920-1938)", 5,70.

²⁰⁹ Yalçın, "Türkiye- Bulgaristan İlişkileri", 12,14.

²¹⁰ Bıçaklı *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, s.54,77.

²¹¹ Cengiz Hakov, *İkinci Dünya Savaşı Arifesi ve Başlangıç Bulgar-Türk İlişkilerinin Bazı Siyasî Yönleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989), 1947,1951.

2.5. BULGARİSTAN'IN MİHVERE KATILMASI- İŞGALİ VE TÜRK BASINI

2.5.1. Alman-Bulgar İttifakı

Almanya ve Bulgaristan çıkarları konusunda ortak bir noktada buluşuyordu. Almanya, Yunanistan'ı hakimiyeti altına almak isterken Bulgaristan, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı yaralarını kapatmak istiyordu. Bulgaristan'ın isteklerini kendi çıkarları için kullanmak isteyen Almanya Bulgar Hükümetini Mihvere dahil etmek için harekete geçmiştir. Sonuç olarak Bulgaristan, 1 Mart 1941 'de Mihver Devletleri ile Viyana'da antlaşma imzalayarak üçlü pakta katılmıştır. Bulgaristan bu pakta katılarak Mihvere yapılacak bir saldırıya karşı koymayı ve Avrupa'da Almanya ve İtalya idaresindeki yeni düzeni kabul etmiş oluyordu²¹². Bulgaristan'ın Mihvere katılmasının ardından Alman işgaline uğraması ile Türkiye'nin Trakya sınırları açık savaş sahası haline gelmiştir²¹³.

Mihverin imzalanmasının hemen ardından Bulgaristan'a yapılan Alman işgali, Bulgaristan tamamen Alman etkisi altında bırakmıştır. Sınır komşusu Bulgaristan'da yaşanan bu gelişmeler Türkiye'de yakından takip edilmiştir. Türk Basını da bu konuya sayfalarında geniş yer ayırmıştır.

Yaşanan gelişmeler Türk basınında ağırlıklı olarak 2 Mart tarihinden itibaren gündeme gelmiştir. Sadece 1 Mart'ta **Tan** Gazetesi İngiltere'nin Sofya elçisi Rendell'in beyanatını yayınlamıştır. Rendell beyanatında, İngiltere'nin Bulgaristan'ın tarafsızlığını ihlal etmek niyetinde olmadığını ve Bulgaristan'a giren uzman Alman nüfuzun ihtiyaçtan fazla olduğunu belirtmiştir. Bulgaristan ve İngiltere ilişkileri konusunda ise, ilişkilerin şuan devam ettiğini ancak Bulgaristan Alman kontrolü altına geçtiği zaman ve müttefiklerine karşı bir üs olarak kullanıldığı zaman ilişkilerin kesileceğini beyan etmiştir. Rendell'in bu beyanati Bulgaristan için son uyarı niteliğindedir²¹⁴. 2 Mart'ta **Son Posta**, **Vatan**, **Cumhuriyet** ve **Tan** Gazetelerinde "Bulgaristan Üçlü Pakta Girdi" başlıkları atılmıştır. Bu haberlerin içeriğinde genel olarak Bulgaristan'ın Almanya ve Japonya ile üçlü pakta katıldığından, pakt imzalanırken Almanların Tuna Nehri'nin birçok noktalarından geçerek Bulgar arazisine girdiğinden bahsedilmektedir. **Tan** Gazetesi yazarı Zekeriya Sertel Bulgaristan'ın Mihvere katılmasını şu sözlerle yorumlamıştır;

Biz Bulgarların Alman askerlerini topraklarına sokmak istemeyeceklerini ümit etmek isteriz. Almanya'nın da herhangi bir gün işgal edebileceği Bulgaristan'ı elinde bulundurmakla iktifa ederek şimdilik bir tecavüz hareketine geçmek istemeyeceğini

²¹² Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, 112,134.

²¹³ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam(1938-1950)*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017), 180.

²¹⁴ "Sofya'ya Son İhtar", *Tan Gazetesi*, (1 Mart 1941), 1,5.

zannediyoruz. Fakat bütün bu ihtimallere rağmen Almanya Bulgaristan'a girer ve Selanik'e doğru yürümeye kalkarsa o vakit mutlaka karşısında İngiltere ve belki de Türk-İngiliz ittifakını bulacaktır.

Sertel bu sözleriyle Bulgaristan'ın herhangi bir saldırısında Türkiye'yi de karşısına alabileceğini ve Balkanlarda Alman saltanatının başladığını bildirmiştir. Konu hakkında uzunca bir yazı yazan Sertel ve devamında ise Bulgaristan'ın Mihvere katılacağını Almanlar tarafından tahmin edildiğini ve birçok durumun bunu onaylar nitelikte olduğunu belirterek örnekler vermiştir. Bulgar hükümet ricalinin Viyana'yı ziyaretleri, Bulgar topraklarında Alman nüfuzunun kuvvetlenmesi ve teşkilatlanması, Alman ordularının Bulgar topraklarına girmek için yaptığı hazırlıklar, Bulgaristan hükümetinin takındığı tavır açıkça gösteriyordu. Sertel, Bulgaristan'ın Mihvere katılmasını devletin lehine mi aleyhine mi olacağı konusunu şu sözlerle dile getirmiştir; “ *Burası bizi alakadar etmez, kendi rızasıyla Romanya ve Macaristan'ın vaziyetine düşmeyi kabul eden bir hükümet bunun akıbetlerine katlanmayı göze almış demektir.*” Görüldüğü gibi açık bir şekilde bu durumun Bulgaristan'a fayda getirmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye açısından, Bulgaristan'ın Mihvere girmesi ve bunun akabinde Balkanlarda hasıl olacak durumun önem arz ettiğini de vurgulamıştır. Asıl sorun ise Mihvere katılmadan birkaç gün önce Bulgaristan'ın Türkiye ve diğer komşularına karşı herhangi bir tecavüz hareketinden kaçınacağını taahhüt eden bir deklarasyon imzalaması ve ardından, Mihvere katılması idi. Sertel, Bulgaristan'ın bu tutumunu “iki yüzlülük” olarak nitelendirmiştir²¹⁵.

Vatan Gazetesinin başyazarlarından olan Ahmet Emin Yalman'da bu durumu şu ifadeleri ile eleştirmiştir;

Mihverin hesap tarafı oldukça gariptir. Almanya, İtalya, Japonya'dan sonra mihvere Romanya, Slovakya, Mançuko, Macaristan nihayet şimdi de Bulgaristan katılmıştır. Hesaba bakarsanız 8 eder, fakat mihver misakının adı hala üçüzlü pakttır. Demek ki yeni nizama göre, üç büyük efendi var. Bunların maiyetinde bir takım irili ufaklı, yarı müstakil memleketler geliyor ki, bunlardan biri de şimdi Bulgaristan'dır. Bulgarların bu garip kervana katılmaya mecbur kalmalarına teessüf duyuyoruz. Bu hareket elbette bir aciz ve iradesizlik alametidir.

Yalman'a göre, Bulgaristan'ın Mihvere katılması bir acizlikti. Yazının devamında konu Türkiye açısından ele alınmıştır. Türkiye'nin Mihver tarafından gelecek olan tehditlere karşı dikkatli olduğunun altı çizilmiştir. Yazının sonunda Bulgaristan'ın Alman baskısına karşı durabilecek kadar irade ve istiklal sevgisi gösteremediklerini dile getirmiştir²¹⁶.

²¹⁵ Zekeriya Sertel, “Bulgaristan Mihvere Girmiş Bulunuyor”, Tan Gazetesi, (2 Mart 1941), 1,4.

²¹⁶ Ahmet Emin Yalman, “ Bulgaristan Üçüzlü Pakta Girerken” , Vatan Gazetesi , (2 Mart 1941), 5.

Akşam Gazetesi yazarlarından Necmettin Sadak ise Bulgaristan'ın, Mihvere iltihakını Almanya, Japonya ve İtalya'nın kararlarına boyun eğmesi olarak değerlendirmiştir. İttifakın ardından Alman askerlerini hemen ertesi Bulgar topraklarına girmeye başlamışlardır²¹⁷. Sadak bu durumu ise ;“ *Dost olunca misafirlik adetse de, bütün evi barkı kaplayan bu acele ziyaretin hoşça gider tarafını eski nizam mantığı bir türlü anlamıyor*²¹⁸” sözleriyle eleştirmiştir. Alman işgali hemen başlamış ve Bulgar uçaklarının meydanlarına Alman uçakları yerleştirilmiştir. Bunun üzerine **Cumhuriyet** Gazetesinden Ömer Rıza Doğrul, Bulgaristan'ın işgalinin bir “emrivaki” olduğunu iddia etmiştir²¹⁹.

Almanların, Bulgaristan üzerindeki baskıları neticesinde Balkanlarda Alman ve Sovyet geriliminin artmasına neden olmuştur. İki devlet arasında Balkanlarda nüfuz çatışması yaşanmaktadır. Bu durumda Sovyet ve Türk yakınlaşmasına sebep olmuştur²²⁰. **Vatan** Gazetesi New York Post Gazetesinden aldığı habere göre Sovyetler Birliği Almanların Bulgaristan üzerinden geçerek ilerlemesi ihtimaline karşı itirazlarda bulunmuştur. Ahmet Emin Yalman bu durumu destekleyerek “*Moskova'dan akseden ikaz pek zamanında ve pek yerindedir*²²¹” ifadelerine yer vermiştir.

Almanya'nın Bulgaristan'a bu derece hâkim olması tabii olarak komşu ülkeleri endişelendirmiştir. Bunun üzerine Bulgar Başvekilinin beyanati **Akşam** Gazetesinde yayınlanmıştır. Bu beyanatta; Alman hükümetinin barış ve düzeni sağlamak için Bulgar hükümetine Alman birlikleri göndermek istediğini ve Bulgaristan'ın komşuları ile olan ilişkilerine karışmayacaklarını bildirmiştir. Bunun üzerine Bulgar hükümeti tarafından bu talebin kabul edildiği beyan edilmiştir²²². Ancak yine aynı gün Zekeriya Sertel ise Almanya'nın Bulgaristan'a girmesinin komşuları alakadar ettiğini söyleyerek bu işgalde en çok etkilenecek ülkenin Yugoslavya olduğunu, Yunanistan'ın ise şimdiden direnişe hazır olduğunu dile getirmiştir. Almanya'nın Bulgaristan'a neden girdiği konusunda Sertel, “*Almanya'nın menfaati Balkanların karışmamasındadır. Çünkü Almanya'nın Balkanlarda büyük iktisadi menfaatleri vardı. Balkanların karışması demek, Almanya'nın Balkanlarda iktisaden istifade edememesi demektir.*” sözleriyle Almanya'nın kendi iktisadi çıkarları

²¹⁷ Kuyucuklu, “Bulgaristan”, 401.

²¹⁸ Necmettin Sadak, “Alman Kuvvetleri Bulgaristan'a Girdiler”, Akşam Gazetesi, (3 Mart 1941), 1.

²¹⁹ Ömer Rıza Doğrul, “Bulgaristan'ın İşgali”, Cumhuriyet Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5.

²²⁰ Osman Akandare – Hasan Ali Polat, “II. Dünya Savaşı Yıllarında Almanya'nın Türkiye'ye Baskısı ve Savaşın İçerisine Çekme Gayretleri” 1.Uluslar Arası Tarihî Ve Kültürel Yönleriyle Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu, (2009): 6.

²²¹ Ahmet Emin Yalman, “Sovyetler”- “Balkanlara ve Almanlara Soğuk Bir Duş”, Vatan Gazetesi, (2 Mart 1941), 5.

²²² “Bulgar Başvekilinin Nutku”, Akşam Gazetesi, (3 Mart 1941), 7.

doğrultusunda Bulgaristan'a girdiğini beyan etmiştir²²³. Yani Almanya, Balkanlarda karışıklıkları engellemek için değil çıkarları için Bulgaristan'ı ya Mihver ile kendisine bağlayacaktı ya da fiilen işgal edecekti. Bulgaristan'ın da Mihver yanlısı olması Almanya'nın işini kolaylaştırmıştır. Ancak Almanya bununla yetinmemiş ve İngilizlerin karaya asker ihraç sahalarına daha yakın bir mesafeye gelmek için Bulgaristan'ı sözde işgal ederek topraklarını kullanmıştır.

Akşam Gazetesi, Bulgaristan'ın Mihvere katılmasından sonra dış basında yer alan tepkileri değerlendirmiştir. Habere göre; Belgrad, Bulgaristan'ın üçlü pakta katılmasını sükûnetle karşılamıştır. Hatta Filof'un beyanatını memnuniyetle karşılamışlardır. Sovyet radyosu Mihver konusunda bir yorumda bulunmamış, sadece Alman tebliğini yayınlamıştır. Gazeteler de bu konuya henüz değinmemiştir. Londra gazeteleri ise, Bulgaristan'ı bitaraf kalmamakla itham etmişlerdir. Sunday Times Gazetesi; “ *Avrupa, Balkanlar sulhunun, sevkulceyş bakımından ehemmiyeti olan bir toprağı işgal eden küçük bir devletin tekrarlanan ihanetler ile tehlikeye girmesine müsaade edemez. Kendimiz ve müttefiklerimizin mukadderatını müdafaa etmesini bildiğimizi göstereceğiz*” açıklamasında bulunmuştur²²⁴. Açıklamaya göre Mihverden hiçbir şekilde memnun olmayan Londra basını müttefiklerine karşı herhangi bir harekette savunmaya geçeceklerini belirtmiştir.

Vakit Gazetesi 3 Mart 1941 tarihli yayınında Bulgaristan haberlerine oldukça geniş yer vermiştir. Bulgar Başvekili Filof'un beyanatına, Bulgaristan üzerinde bulunan Alman tayyarelerine, Alman birliklerinin Bulgar hududunda ilerleyişlerine ayrı ayrı haberlerde değinilmiştir. Haberlerin içerikleri diğer gazeteler ile hemen hemen aynıdır²²⁵.

Son Posta Gazetesi ise; Almanya'nın yayınladıkları beyanatta, Almanya'nın Bulgaristan'a girmekteki gerekçesinin, İngiltere'nin savaşı Balkanlara sirayet ettirme niyetini önlemek için olduğu açıklamalarını yorum yapmadan vermiştir. Alman kuvvetlerinin, Bulgar hükümeti ile mutabık olarak Bulgar hududuna geçtiklerini belirtmiştir. Aynı gün Alman birliklerinin Bulgaristan'a girmesinin Bulgar meclisini karıştırdığını ve 20 milletvekilinin bu duruma karşı olduklarına dair bilgi vermiştir²²⁶. **Akşam** Gazetesi de Almanların Bulgaristan'a neden girdikleri konulu bir yazı yayınlamıştır. Bu yazısında yarı resmi bir Alman tebliğinden yararlanmışlardır. Yazıda Bulgaristan'a giren Alman askerlerinin Yunan hududuna doğru ilerlediği belirtilmektedir. Aynı zamanda Alman polis memurlarının vilayet şehirlerine

²²³ Zekeriya Sertel, “ Bulgaristan'a Alman Askeri Girerse”, Tan Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5.

²²⁴ “Bulgaristan ve Üçlü Pakt”, Akşam Gazetesi , (3 Mart 1941),5.

²²⁵ “Bulgar Başvekili Filof” – “ Bulgaristan'da” – “ Alman Başkumandanlığının Tebliği”, Vakit Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5.

²²⁶ “ Alman Ordusu Bulgar Arazisinde”, Son Posta Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,7.

yerleştiğini “ *Gestapo merkezini Sofya’da kurmuştur*” ifadeleri ile vermiştir.²²⁷ **Tan** Gazetesi de “*Bulgaristan Nazi Üssü Haline Geldi*” başlığını atarak **Akşam** Gazetesi ile aynı görüşte bir içerik yayınlamıştır. Gazete, Sofya’da ki Alman demiryolu memurlarının “horozlanarak” gezdiklerini söylemiş ve Sovyetlerin bu durumdan memnun olmamasını haklı bulmuştur.²²⁸

Almanya’nın Bulgaristan’a girmekteki gerekçesini **Tan** Gazetesi “ *Maksat İngilizlere Karşı Koymakmış!, İşgalin Bir Sebebi de Bulgar Menfaatlerini Himaye Etmekmiş!*” başlıklarıyla kinaye yaparak ortaya atılan işgal gerekçesini inandırıcı bulmadığını göstermiştir²²⁹.

Mihverin ardından Bulgaristan Başvekili Filof bir beyanat yayınlamıştır. Beyanatta;

Bulgar hükümeti memleketimizin ve milletimizin yaşamak haklarını korumak ve muhafaza etmek arzusu ile Almanya ile Bulgaristan arasında mevcut dostluğu nazarı itibara alarak ve Bulgar Devletinde mevcut kanun ve nizamın muhafaza edileceğini ve Bulgar menfaatlerine riayet olunacağı teminatını aldıktan sonra, Alman hükümetinin talebini kabule karar vermiştir.

Bu sözleriyle Mihvere giriş aşamasının nasıl geliştiğini anlatmıştır. Bulgaristan’ın Mihvere katılma konusunda Yunus Nadi ise; “ *Balkanlarda açılacak bir harp cephesi mihver hesabına ucu bucağı gelmez ve asla kati netice veremediği halde zamanla ister istemez vahim ihtilatlara yol açar bir uçurum olmak kabiliyetini haizdir*” sözlerini söylemiş ve devamında diğer gazete yazarlarından farklı olarak, Bulgaristan’ın üçlü pakta girmeden önceki bitaraflığını şüpheye düşülmesi için bir sebep olmadığını ve samimi olduğunu düşünmektedir. Nadi, Bulgar Başvekili Filof ‘un beyanatını, Bulgaristan’ın harp dışında kalmaya hasret kaldıklarını ve harbe karışmamak için elinden geleni yapacağı şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca Nadi’nin bir diğer haberine göre; Bulgaristan pakta girmeden önce topraklarına yabancı asker girmemesi şartını sunmuştur. Almanya’da bu şartı Bulgaristan’ı yanına çekmek maksadıyla kabul etmiştir. Ancak pakt imzalandıktan sonra bu şart gündeme getirilmemiştir²³⁰.

Vatan Gazetesi, Bulgaristan gazetelerinin sıkıntıda olduğunu belirten bir köşe yazısı yazmıştır. Bulgar gazetelerinin yayınlara dayanarak “**Memnuniyetsizlikleri Satırlar Arasından Okunmaktadır**” başlığını atmıştır. Yazının içeriğinde ise Zora ve Ultro gazetelerinin yayınlara bu durumu kanıtlayan haberlerini vermişleridir. Alıntılarda ise gazeteler, Bulgaristan’ın daracık hayat sahasında boğulduğunu ve yeni nizam istediklerini belirten ifadeler yer almaktadır²³¹.

²²⁷ “Bulgaristan’a Alman Askeri Sevkiyatı”, Akşam Gazetesi, (6 Mart 1941), 2.

²²⁸ “ Bulgaristan Nazi Üssü Haline Geldi” , Tan Gazetesi, (6 Mart 1941), 1,5.

²²⁹ “Bulgaristan Nazi İşgali Altında”, Tan Gazetesi, (3 Mart 1941),1.

²³⁰ “Alman Askeri Bulgaristan’a Girdi” – Yunus Nadi, “Bulgaristan Üçüzlü Pakta Girdikten Sonra”, Cumhuriyet Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5.

²³¹ “ Bulgaristan Gazeteleri Sıkıntıda”, Vatan Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5.

Akşam Gazetesinin yayınladığı Fransız ajansının bildirisine göre, Romanya'nın vaziyeti ve İtalya-Yunan harbi öncesinde Almanya ile Bulgaristan arasında antlaşma yapıldığı iddia edilmektedir. Almanya, Bulgaristan'a işçi göndermekle ilk adımlarını atmıştır. İngiltere, Bulgaristan'ın Alman nüfuzundan kurtulması için çare ve kolaylıklar göstermiştir. Bu çarelerden birisi ise Türk-Bulgar Paktı olduğunu ve kendilerinin de bu paktı tasvip ettiğini belirtmiştir. Alman işgali ardından Filof'un açıklama yapması üzerine Necmettin Sadak ;

Bulgar Başvekili, Bulgaristan'da Alman ordularının bulunmasının, Bulgaristan'ın sulh siyasetinin hiçbir suretle değişmediğini söylüyor. "Bulgaristan her türlü tecavüz ve tedbirlerden çekinecekti" diyor. Fakat bu teminatı sırf Bulgaristan'a aittir. Alman işgali altında bulunan bir Bulgaristan'ın komşularına karşı bizzat kendi arzusu ve kuvvetleri ile taarruza geçebileceğine kimse ihtimal vermez. B. Filof Bulgaristan'ı işgal eden Almanya'nın oradan başkalarını tehdit etmeyeceği hakkında Almanya'dan teminat aldığına dair bir şey söylemiyor. Bunun için Bulgar teminatının kıymeti Alman işgal kuvvetlerinin kararın bağlıdır." yorumunda bulunmuştur²³².

Sadak, Bulgaristan'ın komşularına verdiği teminatın bir önemi olmadığını, sonucun ve kararın Almanlara bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bulgaristan'ın istese bile işgal altındayken böyle bir taarruza geçemeyeceğini de belirtmiştir.

Falih Rıfıkı Atay , “ *Hadise, Danimarka ve Norveç işgallerinde olduğu gibi bir sürpriz teşkil etmedi. Almanya uzaktır, yollar ve nakil vasıtaları süratle baskına müsait değildir. Tuna boylarında bir hayli zaman, işgal hazırlığında bulunmak lazımdı ve bu hazırlığı gizlemeye imkan yoktu.*” sözleriyle Bulgaristan'ın Mihvere katılmasını hemen ardından Almanya'nın Bulgar topraklarına girmesini bir strateji olduğunu vurgulamıştır. Atay, Alman işgalinin tahmin edildiği gibi iyi sonuçlar vermeyeceğini iddia eder²³³. Yine Ulus Gazetesinden Mümtaz Faik Fenik ise Bulgaristan'ın başından beri Mihver tarafında olduğunu fakat belli etmediğini iddiasında bulunmuştur. Bu durumu da şu sözlerle yorumlamıştır; “ *Meşhur minare hikâyesinde olduğu gibi mihverin kılıfını bulamamış, bazı yerlerden bunun sivri uçları taşmıştır.*” Fenik, Almanların Bulgaristan'da önceden maddi manevi hazırlıklar yaptığını ve Bulgaristan'ın kendi menfaatlerinin korunması için Alman askerlerine sinesine bastığını söyler²³⁴.

Alman- Bulgar ittifakından İngiltere oldukça rahatsız olmuştur. Ancak Bulgaristan ile ilişkilerini hemen kesmemiştir. Rendell ²³⁵ ve Kral Boris arasında görüşmeler devam etmiştir. Bulgaristan'ın Türkiye olan ilişkileri üzerine Yunus Nadi ; “*Bulgaristan yeni vaziyetin komşuları ile tahsisan Türkiye ile olan münasebetlerine halel vermeyeceğini temin etmektedir.*

²³² “ Bulgaristan”, Akşam Gazetesi, (4 Mart 1941), 2.

²³³ Falih Rıfıkı Atay, “Alman Kıtaları Bulgaristan'da”, Ulus Gazetesi, (4 Mart 1941), 1,3.

²³⁴Mümtaz Faik Fenik, “Bulgaristan İstilasası” , Ulus Gazetesi , (4 Mart 1941), 3.

²³⁵ İngiltere Sofya Elçisi

Kendisinin buna muktedir de olmasını temenni ederiz"²³⁶. Ömer Rıza Doğrul yazdığı köşe yazısında , Bulgaristan'ın Alman işgaline müsaade ettiğini ve istiklaliline saygı göstermediğini dile getirerek Bulgaristan'ın durumunu eleştirmiştir. Aynı zamanda Almanya'nın Bulgaristan'a girmesinde ki mazeretlerinde inandırıcı olmadığını da eklemiştir²³⁷. Yunus Nadi ve Ömer Rıza Doğrul her ne kadar aynı gazete de yazıyor olsa da görüş bakımından ayrılmışlardır. Yunus Nadi Mihver yanlısı bir tutum sergilerken Ömer Rıza Alman-Bulgar ittifakına eleştirel bir tavır sergilemiştir.

Yunus Nadi, Filof'un yayınladığı beyanata göre; Almanların Bulgaristan' a askerlerini sokacağını ve memleketten geçireceğini bildirilmiştir. Bunun üzerine Bulgaristan'da işgal olmaması için Mihvere katılmayı uygun gördüğünü belirterek Bulgaristan'ın mihvere mecburi girdiğini iddia etmiştir²³⁸. Abidin Daver ise, Alman ordularının Bulgar demiryollarını kullanarak Bulgar-Yunan hududunun garp kısmında toplanacakları şeklinde tahminde bulunmuştur²³⁹.

Akşam ve **Tan** Gazetesinin haberlerine göre Bulgaristan halkı seferberlik ilan etmiştir. Haberlere göre; doktor, hasta bakıcı ve eczacılar hizmete çağırılarak sivil seferberlik başlamıştır. Bu seferberlikteki amaç Bulgaristan'ın her ihtimale karşı koyabilmesi ve hazırlıklı olması içindir. İngiltere'nin diplomatik ilişkilerini kesmesi seferberliğin ilan edilmesinde ki etkenlerden birisi olmuştur. **Cumhuriyet** Gazetesinin haberinde; Alman askerlerinin Bulgaristan'ın muhtelif noktalarına yerleştiği bildirilmiştir. Bu mevkiiler ise; Zlatograd, Menlik, Trigrad ve Mustafapaşa'dır²⁴⁰.

2.5.2. Bulgaristan'da Alman İşgali

Bulgaristan, Mihvere katılmasının hemen ardından Alman birlikleri Bulgar topraklarını işgale başlamıştır. Başta İngiltere olmak üzere Mihver dışındaki devletler Bulgaristan'ın bu işgale onay verdiği görüşündedirler. Bulgaristan topraklarını, Almanya'nın işgaline izin vermesi üzerine İngiltere Bulgaristan ile ilişkilerini kesmiştir. **Cumhuriyet** Gazetesi'de Bulgar halkının istilayı nefretle karşıladıkları beyan edilmiştir. Gazetenin Londra B.B.C' den aldığı habere göre; Bulgaristan'da halk ile Alman askeri arasında çarpışmalar olmuştur. Ankara Radyosu; " *Bulgaristan'ın attığı adım bu memleketi harbe sürükleyecek*" ifadelerini kullanmıştır. Bulgaristan pakta girerken savaştan uzak kalacağını ümit etse de

²³⁶ " İngiliz-Bulgar Münesabı ", Cumhuriyet Gazetesi, (4 Mart 1941), 3,5.

²³⁷ Ömer Rıza Doğrul, " Almanya'nın Bulgaristan'ı İşgali" , Cumhuriyet Gazetesi, (4 Mart 1941), 5.

²³⁸ Yunus Nadi, " Bulgaristan'da Alman Askeri", Cumhuriyet Gazetesi, (4 Mart 1941), 3.

²³⁹ Abidin Daver, "Almanlar Bulgaristan'a Nereden Girebilirler?", Cumhuriyet Gazetesi, (4 Mart 1941),3.

²⁴⁰ " Almanya'nın Bulgaristan'ı İşgali" , Cumhuriyet Gazetesi , (4 Mart 1941) , 5.

durum böyle olmamıştır. İngiltere'nin Bulgaristan ile ilişkilerini kesmesi **Cumhuriyet** Gazetesine göre harbe girmeden önceki son adımdır²⁴¹. Gazetelerde yayınlanan haberlere bakıldığında Almanya'nın Bulgaristan'a girmesinin Bulgar Devlet ricalinin düşündüğü gibi sonuç vermeyeceğinin belirtileri daha ilk günlerden kendisini göstermeye başlamıştır. Alman işgalinin ardından Bulgaristan'daki mülteciler memleketi terk etmeye başlamışlardır²⁴².

Yeni Sabah Gazetesi de diğer gazeteler gibi Bulgar işgaline dair haberleri aynı içeriklerde vermiştir. Gazete ayrıca Bulgaristan'ın işgalinden sonra Almanya'nın Balkanlarda yayılışını gösteren temsili bir harita yayınlamıştır. Gazetenin yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın, Bulgaristan'ın işgalinin sebebini "Dobruca'nın faturası" olarak nitelendirmiştir. Yazısının devamında da Alman işgali altında olan Bulgarların zamanla neler yaşayacaklarına dair tahminlerde bulunmuştur. Yalçın, Bulgaristan'da bazı kesimlerin bu işgale karşı tepki göstereceğini ve Almanya'nın bu tarz karşı çıkmalara Romanya'dan alışkın olduğunu ifade etmiştir²⁴³. Bu ifadelerden de anlaşıldığına göre, Bulgaristan çıkarlarını gerçekleştirmeyi planlasa da işler istediği gitmemiştir. Almanya, Bulgaristan'dan her istediğini almayı başarmıştır.

Bulgaristan'ın işgalinin ardından **İkdam** Gazetesi'nden Abidin Daver'e göre, Almanya'nın Bulgaristan'a girmesindeki asıl sorun Alman ordularının buradan Yunanistan'a yürüyecek olmasıdır. Daver, Alman ordularının Bulgaristan hükümeti ile mutabık olduğunu belirtmiştir²⁴⁴. Abidin Daver bir sonraki gün yayınladığı yazısında yine Almanya'nın Bulgaristan'ı işgali konusunu ele almıştır. Almanya'nın Bulgaristan'ı işgalinin tahmin edildiğini fakat Bulgaristan'ın bu duruma karşı koymamasının beklenmedik bir durum olduğunu söylemiştir. Yazısında, Almanya'nın artık Bulgaristan'ı istediği gibi kullanacağını vurgulamıştır²⁴⁵. Abidin Daver'in bu ifadeleri Bulgaristan hükümetinin Almanların hareketlerinden haberdar olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kendi çıkarları için işgale onay verdiği de anlaşılmaktadır.

Son Posta Gazetesinin, Correspondance Diplomatique et Politique Gazetesinden aldığı haber de Almanya, Bulgaristan'a girmesi üzerine açıklamalarda bulunmuştur. Haberde açıklamalar şu şekildedir;

Alman kut'alarının Bulgar topraklarına girmesinden Bulgar halkının sevinç ve ferahlık duyması kolayca anlaşılacak bir haldir. Çünkü Bulgaristan'ın üçler paktına iltihakından birkaç gün hatta birkaç saat evveline kadar İngiltere'nin, karşılığını Balkan milletlerinin

²⁴¹ " İngiltere Bulgaristan İle Siyasi Münasebetleri Dün Kesti", Cumhuriyet Gazetesi, (6 Mart 1941), 1,5.

²⁴² " Bulgaristan'dan Çıkanlar", Akşam Gazetesi, (6 Mart 1941), 5,7.

²⁴³ Hüseyin Cahit Yalçın " Bulgaristan İstilas", Yeni Sabah Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5,

²⁴⁴ Abidin Daver, " Alman Ordusu Bulgaristan'a Girdikten Sonra ", İkdam Gazetesi, (3 Mart 1941), 4.

²⁴⁵ Abidin Daver, "Bulgaristan Ateşle Oynamaya Başladı", İkdam Gazetesi, (4 Mart 1941), 1,4.

ödediği oyun oynamaktan hiçbir veçhile gösteren emareler çoğalmıştır.” yazının devamında, “Ne Almanya ne de Bulgaristan otobüsü kaçırmamıştır ” ifadeleri kullanılmıştır²⁴⁶.

Krasnaya Zvezda Gazetesinin haberinde “ *Bulgaristan’ın üçlü pakta iltihakını müteakip hemen derhal Alman kıtalarının Bulgaristan’a girmesi, Sofya’da, Bulgaristan’ın sulh davasına en büyük yardımı diye tavsif edilen 1 Mart hadisenin hakiki manasını pek güzel göstermektedir”* ifadeleri kullanılmıştır. Gazete, Almanya’nın Bulgaristan’a girmekteki gerekçesinin açıkladığı sebepler olmadığını, asıl sebebin işgal etmek olduğunu ifade etmektedir²⁴⁷.

Necmettin Sadak, “ *Almanya’nın Bulgaristan’ı işgal etmek için ileri sürdüğü sebeplerden hiç birinin tutar yeri yoktur. Hedef hiç şüphesiz daha geniştir.”* ifadelerini kullanarak Alman sebeplerini değerlendirmiştir. İlk sebep olarak gösterilen “ İngiltere’nin alacağı tedbirleri önlemek” gerekçesini İngiltere’nin henüz Balkanlara bir tehdidi olmadığı için çürük bir neden olarak yorumlamıştır. İkinci sebep ise, Bulgaristan’ı himaye etmek idi. Bu sebebinde Bulgaristan’ın hiçbir tehlikeye maruz olmamasından dolayı tutar yeri olmadığını ve bu tutarsız sebeplerden sonra Almanya’nın yeni bahaneler ilan etmeye başladığını da söylemiştir²⁴⁸.

2.5.3. Bulgaristan’ın İşgaline İngiltere’nin Yaklaşımı

Savaşın başında bitaraf bir politika izleyen Bulgaristan’ın Almanya ile ittifak yapması İngiltere’yi rahatsız etmiştir. İngiliz hükümeti Bulgaristan topraklarına giren Alman birliklerinin müttefiki olan Yunanistan’a tehdit niteliğinde olması İngiltere’yi rahatsız eden başlıca sebeplerden olmuştur.

Vatan Gazetesinin İngiltere Hariciye Müsteşarı B. Butler’in Bulgaristan konusunda açıklamalarına yer vermiştir. Bu açıklamada B. Butler; Alman birliklerinin Bulgar arazisinde bulunuş hedefinin Yunanistan’ı tehdit etmek olabileceğini ve Bulgar hükümetinin Alman işgalinde işbirliği yaptığını belirtir. İngiliz hükümetinin, Bulgaristan’ın bu kararından pişman olacağından şüphe etmediğini de açıklamasında belirtmiştir ²⁴⁹.

Sofya’daki İngiliz elçisi Bulgaristan’a bir nota vermiştir. Bu notada elçi,

Başvekil Filof’ un beyanatına nazaran, Alman hükümeti kendi kıtalarının Bulgaristan’da bulunuşunun muvakkat olduğunu ve vazifesinin de Balkanlarda

²⁴⁶ “ Alman İşgali Devam Ediyor”, Son Posta Gazetesi, (5 Mart 1941), 3.

²⁴⁷ “ Bulgaristan’ın Almanlar Tarafından İşgali Karşısında Sovyetler”, Ulus Gazetesi , (7 Mart 1941), 3.

²⁴⁸ Necmettin Sadak, “ Almanya’nın Bulgaristan’ı İşgal Etmek İçin İleri Sürdüğü Sebeplerden Hiç Birinin Tutar Yeri Yoktur. Hedef, Hiç Şüphesiz Daha Geniştir” , Akşam Gazetesi, (7 Mart 1941), 1,5.

²⁴⁹ “ Bulgaristan Meselesi Avam Kamarasında”, Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mart 1941), 1,5.

*sulhu ve sükuneti muhafaza etmek olacağını bildirmiştir. Halbuki İngiliz hükümeti'nin bildiği bir şey varsa , o da bu sulhun ve sükunetin , üçlü pakta dahil bulunmayan hiçbir devlet tarafından asla tehdit veya ihlal edilmemiş olduğudur*²⁵⁰ ifadelerini kullanmıştır.

İngiliz elçisinin hükümet adına verdiği notanın devamında Almanya'nın bu hareketini bir tecavüz olarak nitelendirmiş ve bu durumun Almanya'ya yakışacak bir hareket olduğunu ifade etmiştir. Elçi, Bulgar hükümetinin Almanya'nın işini kolaylaştırdığını da belirtir. Almanya'nın gerekçelerinin başında Balkanlarda sulh ve sükûnet olsa da Bulgaristan'a karşı hiçbir tehdit olmadığı halde işgalin asıl sebebi açıkça belli edilmese de Bulgaristan'ın köprü olarak kullanılmak istenmesidir.

İngiliz Hariciye Müsteşarı da Bulgaristan hakkında beyanatta bulunmuştur. Bu beyanatta Alman kuvvetlerinin Bulgar arazisinde bulunmasının amacını “müttefikimiz” olarak nitelendirdikleri Yunanistan'ı tehdit etmek için olacağını belirtilmiştir. İngilizler düşüncelerinden oldukça emindirler. Bulgarların pişman olacağını net bir dille beyan etmişlerdir. **Cumhuriyet** Gazetesinin yayınladığı Times'ın haberine göre, Almanların Türkiye'yi en sona bıraktığı ve Bulgar ordusunun Türk sınırlarına yığıldığı yazılmıştır²⁵¹. Son Posta Gazetesinin aynı gün yayınladığı Türkiye – Bulgaristan başlıklı bir yazıda resmi Bulgar Gazetesinden alınmış bir makale verilmiştir. Makaleye göre “*Türkiye ve Bulgaristan arasında ebedi bir dostluk devresi başlıyor.*” Sözleriyle ilişkilerin seyri belli edilmiştir²⁵². Veçer isimli bir Bulgar Gazetesi de, Türkiye'ye karşı hükümetin tavrının değişmediğini, son yapılan Dostluk Deklarasyonun geçerli olduğunu bildirmiştir. Türkiye ve Bulgaristan'ı ayıran davaların ortadan kalktığını beyan etmiştir²⁵³.

Yunus Nadi, Almanya ve Balkanların vaziyetini daha çok Bulgaristan'ı baz alarak maddelerle değerlendirmiştir. Bu maddeler özetle şu şekildedir;

- 1- Almanya, İngiltere ile mücadele etmek için küçük memleketlerin hayatlarına girmektedir. Bu sebeple Bulgaristan işgalinin nedeni, İngiltere'nin Balkanların sulhunu ve harbi Balkanlara taşınmasını önlemektir. Nadi, bu konuda İngiltere'nin böyle bir teşebbüsünün olmadığını belirtmiştir.
- 2- Bulgaristan, Balkanlar sulhuna havale olunan suikasta aletlik etmiştir. Türk – Bulgar beyannamesinin bir oyun olduğunu, etrafı yatıştırmak için düzenlendiğini söyler. Nadi bu beyannamede samimi olunmadığını beyan etmiştir.

²⁵⁰ “ Bulgaristan Sivil Halkı Seferber Etti”, Tan Gazetesi, (7 Mart 1941), 1,5.

²⁵¹ “ Times'a Göre”, Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mart 1941),1,5.

²⁵² “ Bulgarlar Pişman Olacaklar”, “ Türk- Bulgar İlişkileri”, Son Posta Gazetesi, (7 Mart 1941), 1,7.

²⁵³ “ Türk-Bulgar Münasebetleri”, Tan Gazetesi, (7 Mart 1941), 5.

3- *Bulgaristan'ın , Almanya ile tadilci siyaseti üzerinde geniş ölçüde anlaşmış olduğunu kabul etmek kestirme bir yoldur. Ayaklar altında çiğnenen hürriyet ve istiklali pahasına Bulgaristan'a bol keseden yapılmış olacağı tahmin edilen ve Bulgar hükümetine de cazip görünen vaatler artık yalnız Ege mahrecine inhisar ediyor olmasa gerekir. Bulgaristan'a Ege mahrecinden başka şeylerde vaat edilmiş olduğu tahmin edilebilir.*

Sözleri ile Nadi'nin Alman taraftarı tutumunun değiştiği görülmektedir. Mihver Devletlerinin Bulgaristan'ı tarafına çekmek için ortada olan vaatlerin dışında farklı şeyler de sunduğun da iddia etmiştir.

- 4- Almanya'nın, İtalya'yı zor durumdan kurtarmak için geldiğini, Balkanları karıştırmaya başladığını ve Bulgaristan'ın da buna kolaylık gösterdiğini söylemiştir.
- 5- Durumun bu şekilde devam etmeyeceği, olayın sadece Bulgaristan'dan ibaret olmadığını, Yunanistan'ın kendini müdafaa edeceğini iddia etmiştir.
- 6- Bulgaristan'da Yugoslavya gibi teslimiyet vaziyetine sürüklenmektedir.
- 7- Balkanlar davası çok çetin bir davadır²⁵⁴.

Tan Gazetesinin yayınladığı Times'ın diplomatik muhabiri şunları yazmıştır; “ *Bulgar Nazır ve Generalleri Alman işgalini sadece kabul ile iktifa etmemişler, bu işgale adeta iştirak etmişlerdir. Almanlar, her şey istedikleri gibi cereyan ettiği için sevinmektedirler. Fakat Sovyetlerin, Bulgaristan'a gönderdikleri protestoyu hiç beklemedikleri muhakkaktır*²⁵⁵.” Muhabir bu sözleri ile Bulgaristan'ın işgale razı olmasını eleştirmiştir. Almanlar her ne kadar bu durumdan memnun olsalar da karşısına Sovyetlerin çıkması pek memnun karşılanmamıştır. Times Gazetesinin diplomatik muhabiri; İngiltere ve müttefiklerine yapılacak herhangi bir saldırıda Bulgaristan'ın bir üs olarak kullanılacağını ifade etmiştir. “Bulgaristan tamamen düşman safına geçti” ifadeleri kullanılmıştır.²⁵⁶

Ahmet Emin Yalman , “ *Bulgaristan tek başına tesanüdü bozdu. Ya irade zaafı veya menfaat hesabı yüzünden kapılarını Almanya'ya açtı. Almanlarda ilk hamlede Yunan hududuna indiler ve durdular*²⁵⁷.” Sözleri ile Bulgaristan'ın dayanışma ortamını bozduğunu ve Yunanistan'ın işgaline sebep olacağını söylemektedir.

Son Posta Gazetesinin haberine göre, İki Bulgar süvari alayı Yugoslavya'ya geçmiştir. Gazete bunun sebebinin süvarilerin Almanya'ya satılmış olan memleketlerinde kalmak istememeleri olarak bildirmiştir. Bu sırada ülkeyi terk eden süvarilerin aksine Alman-Bulgar hükümetleri arasındaki durum farklı idi. Alman – Bulgar dostluğunun kutlanması için resmi bir geçit düzenlenmiştir. Geçitte bandolar eşliğinde kutlamalar yapılmıştır²⁵⁸.

²⁵⁴ Yunus Nadi, “Balkanların Büyük Karışıklığı”, Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mart 1941), 1,5.

²⁵⁵ “Bulgaristan'da Askeri Konferans”, Tan Gazetesi, (8 Mart 1941), 1,5.

²⁵⁶ “Bulgaristan Bir Üs Olarak Kullanılacak”, Akşam Gazetesi, (8 Mart 1941), 2.

²⁵⁷ Ahmet Emin Yalman, “ Balkanlar Tekin Değildir”, Vatan Gazetesi, (9 Mart 1941),1.

²⁵⁸ “Alman-Bulgar Dostluğu Kutlanıyor” Son Posta Gazetesi ,(11 Mart 1941), 1,7.

Ömer Rıza Doğrul, “ *Almanya yürüyor ve Romanya’yı yuttuktan sonra Bulgaristan’ı da işgal etmiş bulunuyor. Almanların bu sırada yaptıkları iş; Bulgaristan’ın işgalini tamamlamak ve bu işgali sağlamlaştıracak hazırlıklar yapmak, sonra Bulgaristan’ı atlama tahtası olarak kullanmaktır.*” ifadeleriyle Almanya’nın kendi çizgisine göre ilerlediğini , Balkanların tamamen işgali için Bulgaristan’ı kullandığını belirtmiştir. Gazetede aynı gün yayınlanan Abidin Daver’in yazısında ise Bulgaristan’ın durumu ve ne yapacağını yorumlamıştır. Daver’e göre; “ *Artık mihverle iş ve suç ortaklığı yağmayı kabul etmiş Bulgaristan’ın vazifesi şimdilik Türkiye’yi bitaraf bırakmaya ve Yunanistan’a karşı faal bir yardımda bulunmamasını temin etmeye matuf görünüyor. Türk-Bulgar anlaşmasının Bulgaristan ve mihver bakımından gayesi budur.*”²⁵⁹ ifadelerini kullanmıştır.

Bulgaristan’da zamanla artan Alman nüfuzunun yanı sıra Alman hükümeti Bulgaristan’a denizaltılar ve hava kuvveti göndermiştir. Bunun nedeni ise Yunanistan işgaline hazırlıktı. **Tan** Gazetesinin verdiği bu habere göre Almanlar bu kuvvetleri adalarda kullanmak niyetindeydiler²⁶⁰. Almanlar ile Bulgarlar arasında sürtüşmeler artmaya başlamıştır. Bu sürtüşmeler zamanla büyümeye başlamış ve ölümle sonuçlanmaya başlamıştır. Radyo Gazetesinden alınan haber şu şekildedir; “ *Bir Alman binbaşısı Almanların Bulgaristan’a gelmesinin iyi karşılanmadığı söyleyen bir Bulgar talebesini öldürmüş, çocuğun babası binbaşığı vurmuş, bunun üzerine de bu baba evinin önünde asılmıştır*”²⁶¹. Ancak bazı Bulgar gazeteleri ve Alman gazeteleri bu haberin bir hayal ürünü olduğunu iddia etmiştir. Bu olayın gerçek olup Alman yanlılarının üzerini örtme çabaları mı olduğu yoksa yalan haber mi olduğu belli olmasa da daha önce yaşanan sürtüşmeler karışıklığın bir kanıtıdır. **Akşam** Gazetesinin Stefani ajansından aldığı habere göre Bulgar Kralı Mareşal List ve mesai arkadaşlarına ziyafet vermiştir²⁶².

Vatan Gazetesinin haberinde Bulgaristan gazeteleri Almanların işgal hazırlıkları hakkında ise şöyle yorumlar yapmıştır; “ *Memleketlerine, İngiliz askerlerinin girmesine bakılırsa Yunanlıların Almanlara karşı harekatı göze aldıkları anlaşılmaktadır. Şu halde Almanların derhal harekete geçmeleri , Belçika’da olduğu gibi İngilizleri denize dökmeleri tabiidir.*” ifadeleri Bulgaristan’ın Almanların Yunanistan işgalini halka açık bir şekilde desteklediği görülmüştür. Yazının devamında ise Filof’un açıklamalarına yer verilmiştir. Bu açıklama ise şu şekildedir; “ *Biz artık, bize yapılan bu haksızlıkların tamir edileceğini ümit*

²⁵⁹ Ömer Rıza Doğrul, “ Balkanların 20 Senelik Siyasi Tarihi”, Abidin Daver, “ Balkanlarda Harbin Yeni İstikametleri”, Cumhuriyet Gazetesi, (9 Mart 1941), 5.

²⁶⁰ “Almanya Geniş Hazırlıklar Yapıyor” , Tan Gazetesi, (16 Mart 1941), 1,5.

²⁶¹ “ Bulgaristan’da Karışıklıklar”, Tan Gazetesi, (19 Mart 1941),1.

²⁶²“ Bulgar Kralı Alman Kumandanları Şerefine Ziyafet Verdi”, Akşam Gazetesi , (19 Mart 1941),1.

ediyoruz. Bunun zamanı gelmiş bulunuyor. Tarihimizin dönüm noktasında bulunuyoruz.” Sözleriyle meydan okumuştur²⁶³. Diğer taraftan Son Posta Gazetesinin bir haberine göre Bulgar radyoları Almanya'nın Yunanistan'a karşı harekete geçmek üzere olduğunu iddia etmişlerdir²⁶⁴. Filof'un açıklamasının ardından Ahmet Emin Yalman ;

Biz de Bulgaristan'ın haksızlığa uğradığını zannediyorduk. Son hadiselerden sonra artık bu kanaatte değiliz. Cihan harbinden sonra Bulgaristan hakkı olan akabete kavuşmuş tam layığını bulmuştur. İstiklalin kıymetini bilmeyen, emeline varmak için kuvvetli sandıklarının kölesi haline inmeyi göze alan bir memleket, müsavi hak sahibi diye tanımaya layık değildir. Sözleriyle oldukça sert bir şekilde eleştirmiştir.

Bulgar radyolarının verdikleri haber üzerine Yalman, Bulgaristan'ın maksadının Almanya'nın arkasında Yunan arazisine yerleşmek olduğunu iddia eder. Yalman yazısının devamında ;

Kuvvetlinin arkasına geçerek çığırkanlık eden, sinsî bomba hadiselerine karışan Bulgaristan'a gelince Bulgarlar ne gibi tarihi bir dönüm noktası ile karşılaştıklarını günün birinde pek acı bir surette öğreneceklerdir. Hadiselerin seyri ne olursa olsun, istiklaline kıymet vermeyen, başkalarının yedeğine sığınan bir memleket için sürekli bir varlık ve inkişaf hakkı ve imkanı yoktur ve olamaz. eleştirisine devam etmiştir²⁶⁵.

Abidin Daver'e göre; Fransa'nın hezimetî, Romanya'nın Balkanlık ruhuna ve Balkan paktına ihaneti, Macaristan'ın işbirliği, Bulgaristan'ın doymak bilmeyen arazi hırsları Almanya'yı Balkanların göbeğine sokmuştur. Yunanistan'a karşı yapılacak bir Alman taarruzuna Bulgarların er ya da geç fiilen iştirak edeceğini iddia etmiştir²⁶⁶.

Son Posta Gazetesinin Atina Proia Gazetesinden aldığı haberde Bulgaristan hakkında yorumlar yapılmıştır. Haberde şu ifadeler yer verilmiştir;

Bulgarların bu ilk ihaneti değildir. 1913'te de Bulgarlar Yunanistan'ı ve Sırbistan'ı arkadan vurmuşlardı. Büyük Harpte Almanlarla beraber olmuşlardı. Şimdi de aynı şeyi yapıyorlar. Pişman olacakları muhakkaktır. Nazi tahakkümünü birkaç gün tecrübe ettikten sonra orta seviyedeki Bulgarlar belki daha şimdiden pişman olmuşlardır²⁶⁷.

Haberden de açıkça görülüyor ki Yunanlılar Bulgarların kendilerine ihanet ettiğini düşünmektedir. Bu durumu da Birinci Dünya Savaşı'nda ki ittifaka dayandırarak anlatmışlardır. Ancak Bulgarların bu ittifaktan pişman olacaklarını net bir şekilde ifade etmektedirler. Bu sırada Almanlar ise Yunan işgali için hazırlıklar yapmaktaydı. Romen ve Bulgar sahillerine bataryalar yerleştirmektedirler²⁶⁸.

²⁶³ “ Bulgarlar Meydan Okuyorlar”, Akşam Gazetesi, (18 Mart 1941),5.

²⁶⁴ “ Bulgar Radyosuna Göre Alman Ordusu Yürümek Üzere”, Son Posta Gazetesi, (18 Mart 1941),1.

²⁶⁵ Ahmet Emin Yalman, “Balkanların Hasta Adamı”, Vatan Gazetesi, (19 Mart 1941), 1,5.

²⁶⁶ Abidin Daver, “ Alman-Bulgar Taarruzu”, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Mart 1941), 3,5.

²⁶⁷ “ Bulgarlar Pişman Olacaklar”, Son Posta Gazetesi, (23 Mart 1941), 3.

²⁶⁸ “ Romen ve Bulgar Sahillerinde Alman Topları”, Vatan Gazetesi, (31 Mart 1941),5.

Gazetelerde Mart ayının ilk yayınların da Bulgaristan'ın Mihvere girmesinden itibaren oldukça gündemde olan Bulgaristan haberleri son zamanlarda seyrekleşmeye başlamıştır. Gündem Almanya'nın hedefindeki diğer Balkan ülkelerine yönelmeye başlamıştır. Nisan ayında ise Mart ayının son günlerinden daha az Bulgaristan haberleri verilmiştir. Gazeteler haberleri verirken genelde yorumda bulunmamıştır. Dış basından aldıkları gibi vermişlerdir. Bulgaristan'da gergin günler baş göstermeye başlamıştır. Mart ayında yayınlanan haberlerde Bulgaristan'ın seferberlik ilan ettiği haberlerinin ardından **Son Posta** Gazetesinin haberine göre, Bulgaristan'da seferberlik ilan edildiğini resmi mahfiller yalanlamıştır²⁶⁹. Seferberlik haberleri resmi mahfiller tarafından yalanlanmıştır²⁷⁰. Almanya'nın diğer Balkan ülkelerin saldırmaya başladığı süreçte Bulgaristan sükuneti seçmiştir. Ancak **Cumhuriyet** Gazetesinin haberine göre olası bir duruma karşı Bulgar birlikleri hudutlarda nöbet tutmaktadır²⁷¹.

Bu esnada Yugoslavya'da yaşanan durum Bulgaristan'ı endişelendirmiştir. Başvekil Filof gazeteciler toplantısında bu konuya dair açıklamalarda bulunmuştur. “ *Etrafımızda cereyan edecek hadiselerin nasıl cereyan edeceğini bilmiyoruz. Bulgar milleti ve Bulgar ordusu hazırdır*” ifadeleriyle endişeleri açıkça görülmüştür. Stefani ajansının Sofya'dan aldığı haberlere göre, Sofya, Mihver- Yugoslavya münasebetlerinin son derece nazik bir durumda olduğunu belirtmişlerdir²⁷². Bulgaristan'ın Mihver-Yugoslavya ilişkilerine hem böyle bir yorum yapması hem de endişeye kapılıp tedbirler alması çelişki yaratan bir durumdur. Çünkü Almanya'nın Bulgaristan'a girmesinde gösterdiği sebeplerden birisi İngiltere'nin savaşı Balkanlara sirayet ettirmesini önlemektir. Bulgaristan hükümeti de açıklamasında savaş dışı kalmak istedikleri için bu durumu kabul etmişti. Böyle bir durumda Bulgaristan'ın kime karşı önlem aldığı merak söz konusudur.

Son Posta Gazetesinin Times'ten aldığı habere göre ; “*Bulgar askeri şefleri ve müfrit milliyetperverleri aldatıldıklarını söylemişler ve resmen Alman hükümetine bildirilen taleplerde bulunmuşlardır.*” Bu esnada Yugoslavya hududu civarında Bulgar köylüleri tarafından 5 Alman askerinin öldürüldüğü bildirilmiştir. Alman askerlerinin dayanılmaz tavırlarının buna sebep olduğu söylenmektedir²⁷³.

Bulgar ajansının bildirisini yayınlayan **Akşam** Gazetesinin haberine göre, Bulgaristan, Alman- Yugoslav harbine karışmadığı için tebrik beklerken, Yugoslavya hava kuvvetleri Bulgar arazilerine taarruzda bulunmuştur. Bulgar ajansı bu hareketi, “*Bu taarruz Alman askeri*

²⁶⁹ “ Bulgaristan Seferberlik Hareketini Tezkib Ediyor”, Son Posta Gazetesi, (1 Nisan 1941),3.

²⁷⁰ **Ayin Tarihi**, 1 Nisan 1941.

²⁷¹ “ Bulgar Ordusu Harekete Hazır”, Cumhuriyet Gazetesi, (2 Nisan 1941), 1,5.

²⁷² “ Akisler” Cumhuriyet Gazetesi, (4 Nisan 1941),5.

²⁷³ “ Sofya'dan Yükselen Sesler “,Son Posta Gazetesi, (5 Nisan 1941),3.

hedeflerine karşı değil, açık şehirlere ve sulhu sever Bulgar ahalisine karşı yapılmıştır²⁷⁴.” ifadeleriyle yorumlamıştır. **Vatan** Gazetesinde ise bu haber Bulgar hava kuvvetlerinin tebliğinden alınarak verilmiştir. Haber şu şekildedir; “Yugoslav bombardıman teyyareleri bugün, açık bir şehir olan Sofya ve Köstendil’e karşı taarruzda bulunmuştur. Çok yüksekten yapılan taarruzlar, Köstendil’de şehrin ortasına ve askeri olmayan hedeflere , Sofya’da ise şehrin garp varoşlarına tevcih edilmiştir. Çok ehemmiyetsiz olan hasarın derhal tamine başlanmıştır²⁷⁵.” Anlaşıldığı üzere durum Bulgaristan’ın beklediği gibi olmamış ve Yugoslavya’yı tamamen karşısına almıştır.

Almanların Belgrad’a yaptıkları hücumlara karşılık olarak İngilizler uçakları ile Bulgaristan askeri merkezlerini bombalamıştır²⁷⁶. Ardından da düşman mevzilerine yani Bulgaristan’daki Alman mevzilerine bombardıman yapılmış yangınlar çıkarılmıştır. Bulgar Kralı bombalanan yerleri ziyaret ederek çıkan yangınların söndürülmesini bildirmiştir²⁷⁷.

Bulgar ajansının haberine göre Filof bir beyanat yayınlamıştır. Bu beyanatta; “ *Harici siyasetimizin başlıca hedefi , meşru isteklerimizin sulh yolu ile tahakkukuna doğru yürümekti. Biz sulhu muhafaza etmek için her şeyi yaptık. Hatta mümkün olandan fazlasını bile yaptık.*” ifadelerini kullanmıştır²⁷⁸. Filof ‘un bu açıklamasında şiddetlenen işgallere karşı Bulgaristan’ın elinden bir şey gelmediği görülmektedir. Daha önceki günlerde yaptığı açıklamasında Almanya’nın başka bir yere saldırmayacağı konusunda da teminat verememesi bu durumu açıklamaktadır.

Bir hususi muhabirin **Akşam** Gazetesinde yayınlanan haberine göre; Bulgar birlikleri Türk hududundan geriye çekilmeye başlamıştır. Bu esnada Bulgaristan içinde de yeni tedbirler alınmaya başlanmıştır. Herhangi bir hareket yapıldığında nasıl hareket edileceği hakkında herkes bilgilendirilmeye başlanmıştır²⁷⁹. Alınan tedbirlerin ardından karşı kuvvetlerden atak gecikmemiştir. İngiliz ve Sırp uçakları, Sofya’da ki gayri askeri hedeflere hücum etmiştir²⁸⁰. **Son Posta** Gazetesi bu haberi verirken **Akşam** Gazetesi çelişki oluşturacak bir haber yayınlamıştır. Gazetenin Bulgar ajansından aldığı haberde; Yabancı tahakkümü altında bulunan Bulgar mıntıklarının kurtuluşu merasimle kutlandığı ve her tarafın Alman ve İtalyan bayrakları ile donatıldığı bildirilmiştir²⁸¹.

²⁷⁴ “Sofya ve Köstendil Bombalandı”, Akşam Gazetesi, (7 Nisan 1941),1.

²⁷⁵ “ Romanya ve Bulgaristan’ın Protestosu” , Vatan Gazetesi, (8 Nisan 1941), 3,5.

²⁷⁶ “ Sofya Bombardımanı”, Akşam Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1,2.

²⁷⁷ “Bulgaristan’da Alman Mevzilerine Hava Taarruzu”, Akşam Gazetesi, (9 Nisan 1941),1.

²⁷⁸ “Hadiseler Karşısında Bulgaristan”, Son Posta Gazetesi, (10 Nisan 1941), 1,3.

²⁷⁹ “Türk-Bulgar Hududunda”, Akşam Gazetesi, (12 Nisan 1941), 1.

²⁸⁰ “ Sofya Yeniden Bombalandı”, Son Posta Gazetesi, (15 Nisan 1941),1.

²⁸¹ “ Sofya Alman ve İtalyan Bayrakları İle Donatıldı”, Akşam Gazetesi , (15 Nisan 1941),2.

Yaşanan çekişmelerin ardından Bulgaristan, Yugoslavya ile ilişkilerini kesmiştir. Bu kararın alınmasını gerektiren sebepleri **Cumhuriyet** Gazetesi yayınlamıştır. Bu sebepler şu şekildedir;

- 1- *Bulgaristan tarafından sebebiyet verilmeksizin ve tahrik edilmeksizin Yugoslav askeri müfrezelerinin aybaşında Bulgar hudud karakollarına karşı yaptıkları hücumlar*
- 2- *Bulgaristan'ın harp harici olmasına rağmen Yugoslav tayyarelerinin açık Bulgar şehirlerine karşı hava hücumları yaparak sivillerin bilhassa kadın ve çocukların ölümüne sebep olmaları.*
- 3- *Başlıca sebepte Yugoslavya'nın Sofya'da ki elçiliğinin Bulgaristan'da kargaşalık ve hükümet darbesi hazırlayan tahrikçi unsurlarla münasebet idame etmesidir²⁸².*

Bulgaristan'ın bu sebeplerinde ne kadar haklı olduğu bir tartışma konusudur. Çünkü Almanya'ya kapılarını açması, Almanya'nın hedeflerini biliyor olması ve bu hedefleri gerçekleştirmesini kolaylaştırıyor vaziyette görünmesi Bulgaristan'ı diğer Balkan ülkelerinin gözünde suçlu duruma düşürmektedir. Bulgaristan, pişman olacağını iddia eden devletlere her ne kadar sözlü olarak dirense de mihvere iltihak ettiği zamanla bir ay sonrasındaki ilişkiler pek örtüşmemektedir. Bulgar halkı da başlarda nadir olarak tepki gösterecekler de artık halk ve Alman askerleri arasında sürtüşmeler de başlamıştır. Bu durumun da Bulgaristan'da endişe yarattığı açıkça görülmektedir.

Cumhuriyet Gazetesinin Stefani ajansından aldığı haber şu şekildedir;

Bulgar kıt'aları, Alman kuvvetleri tarafından tahsis edilen bazı Bulgar topraklarının işgali hareketine başlamış bulunmaktadır. Filhakika, Bulgar askerleri Ege denizine doğru ileri yürüyüşe başlamış olup önümüzdeki günler zarfında İskeçe, Gümilcine, Kavala, Dedeğaç, Serez, Drama ve Dimetoka'yı işgal edeceklerdir.

İşgal edilen bölgelerin Bulgar nizamlarına göre şekillendirileceği bildirilmiştir²⁸³.

Akşam Gazetesi de bu haberi **Cumhuriyet** Gazetesi ile aynı şekilde vermiştir.

Balkanlar ve Almanya arasında olaylar ne kadar karmaşık durumda olsa da Hitler ve Bulgar Kralı görüşmelerini devam ettirmiştir. Kral Boris, Hitler'i umumi karargahında ziyaret etmiştir²⁸⁴. Bulgaristan sınırlarını genişletmeye çalışıyordu. Trakya ve Makedonya'nın bazı kısımlarını işgal eden Bulgaristan'ın bununla yetinmediğini söyleyen **Cumhuriyet** Gazetesi bu konu için Kral Boris'in tekrar Hitler ile görüşeceğini bildirmiştir²⁸⁵. Bu haberle, Bulgaristan'ın Mihvere katıldığında ilan ettiği gerekçelerin bir önemi olmadığı görülüyor. Çünkü Bulgaristan harp dışı kalmak istediğini beyan etmişti ancak durumun böyle olmadığı ve çıkarları doğrultusunda hareket ettiği anlaşılmıştır.

²⁸² “Bulgaristan'da Yugoslavya ile Münasebatını Kesti”, Cumhuriyet Gazetesi, (17 Nisan 1941), 1,3.

²⁸³ “Bulgarlar Garbi Trakya'yı İlhaka Başladılar”, Cumhuriyet Gazetesi, (22 Nisan 1941), 1,5.

²⁸⁴ “Hitler Bulgar Kralı ve Fon Papen'i Kabul Etti”, Son Posta Gazetesi, (22 Nisan 1941), 1.

²⁸⁵ “Varisler Arasında İhtilaflar”, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Nisan 1941), 1,5.

2.5.4. Trakya Sınırında Alman Tehdidi

Almanya'nın hedeflerinden bir diğeri de Türkiye olduğı söylenirleri üzerine Hitler, İsmet İnönü'ye bir mektup göndermiştir. Hitler, herhangi bir yanlış anlaşılma olmaması için Bulgaristan'a giren Alman birliklerinin Türk sınırlarından uzakta olduğunu belirtir. İsmet İnönü'de Hitler'in mektubunu onun düşüncelerine katıldığını bildirdiğı bir mektupla yanıtlamıştır²⁸⁶. Bu mektuplaşmanın ardından Naziler, Türk sınırına 50 kilometre kala duracaklarını bildirmişlerdir. Verilen bu haber Türkiye'yi rahatlatmıştır²⁸⁷. **Cumhuriyet** Gazetesi de bu konuyla ilgili şu detaylara değinmiştir. Hitler; mektupta, Türk hududunda Bulgar askerinden başka asker olmadığını bildirmiştir. Aynı zamanda da Türkiye'nin tarafsız kalmasını istemiştir. Gazete bunun sebebi olarak Türk ordusunun çok kuvvetli müdafaa hatlarında yer alması olduğunu bildirir²⁸⁸. Hitler'in bu hareketi işgal ettiği diğer bölgelerin yanı sıra Türkiye ile savaşmak istemediğini ve Türkiye'yi işgal planlarından çıkardığını göstermektedir.

Bulgaristan'a giren Alman birlikleri Yunan hududuna yavaş yavaş geçmeye başlamıştır. Alman harp muhabirlerinin Yunanistan hududuna geçmeye başladığını ve bunun amacının da sinir harbi yaratmak olduğu iddia edilmiştir. Bu durumun ardından New York Post Gazetesi; “ *Ne Yunanistan ne Türkiye korkuya kapılmayacaklar ve Balkanlarda bir ordunun iaşesi gibi en korkunç meselelerden birisi ile karşı karşıya bulunan Hitlerin önünde teslim olmayacaklardır.*” Açıklamaları ile Türkiye ve Yunanistan'a güvence vermişlerdir. Balkanlara yapılan bir tecavüzün İngiliz kuvvetlerini alt edemeyeceğini ve Hitler'in artık sürpriz bir silahının kalmadığı da ifade edilmiştir²⁸⁹.

Bulgaristan'ın, Alman birliklerinin hemen ardından Trakya ve Makedonya'ya gireceklerine dair haberler üzerine Yunan Basını Bulgaristan'ı hedef almıştır. Messenger Dat'hanes Gazetesinin haberinde ;

Yarın Bulgarlar tek bir kurşun atmadan kahramanca işgal ettikleri topraklardan kovulacaklardır. Bu hadise 30 sene içinde üçüncü defa olarak tekrerr edecektir.... Bulgaristan'ın tarihi ihanet, caniyane hareketler, ölçsüz ihtiraslar ve hayal inkisarları ile doludur. Fakat bu sefer ceza tam ve kat'i olacaktır. Yarım asırdan beri Balkanları sarsan yirticilik artık zarar vermeyecek bir hale getirilmelidir. Yorumunda bulunmuşlardır²⁹⁰.

²⁸⁶ Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*, 112-134.

²⁸⁷ Can Güçlü, “İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanya'sı ve Türkiye”, 12, Erişim Tarihi 23 Ocak 2019. https://www.academia.edu/36749593/%C4%B0kinci_D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1nda_Nazi_Almanya%C4%B1_ve_T%C3%BCrkiye.

²⁸⁸ “Hitler'in Mesajı Etrafında”, Cumhuriyet Gazetesi, (6 Mart 1941), 1,5.

²⁸⁹ “ Bulgaristan'a 7 Alman Fırkası Gelmiş”, Akşam Gazetesi, (9 Mart 1941),5.

²⁹⁰ “Yunan Matbuatı Bulgaristan'a Hücum Ediyor” , Son Posta Gazetesi, (24 Nisan 1941), 1,5.

Bulgaristan, Almanya ile işbirliği yapmasından dolayı, Alman işgali altında olan Yugoslavya ve Yunanistan'ın tepkisiyle karşılaşmıştır. Yunan matbuatı Bulgaristan'ın ihanetinin yeni bir şey olmadığını ve bu durumun Balkan Savaşlarından beri yaşandığını ifade etmiştir.

Bulgar Kralı, işgal edilen şehirleri gezmiştir. Ayrıca **Akşam** Gazetesinin haberine göre, Bulgar gazetecilerinde büyük Bulgaristan'ın kurulduğunu beyan ettiklerini de bildirmiştir²⁹¹. **Cumhuriyet** Gazetesi ve **Tan** Gazetesi de Akşam Gazetesi ile haberi aynı şekilde vermiştir.

Cumhuriyet Gazetesine göre Bulgaristan'da Alman işgaline karşı sesler yükselmeye başlamıştır. Sofya'da çıkan Mir Gazetesi bu durumla ilgili şu sözleri yazmıştır. “*Alman kıt'aları sadece Bulgaristan'dan geçerek cenuba gideceklerdi. Bu iş olmuş bitmiştir. Bize ait olan topraklar kıtaatımız tarafından işgal edilmiştir. Bu şerait altında Almanlar daha ne kadar memleketimizde kalacaklardır?*” Gazetenin yayınladığı bu yazıdan sonra gazete hükümet tarafından üç günlüğüne kapatılmıştır²⁹².

Svilengrad'ın ²⁹³Alman işgali altında olması nedeniyle Svilengrad- Pityon demir yolu hattının Türkiye tarafından yönetilmesine dair görüşmeler yapılmıştır. Almanya ve Türkiye arasında Pityon'da bir toplantı yapılmasına karar verilmiştir²⁹⁴.

6 Mayıs'ta **Akşam** Gazetesinde Hitler'in nutku yayınlanmıştır. Hitler nutukta Bulgaristan ile anlaşmalı olduğunu belirtmiştir. Nutuk'ta Bulgaristan için “*Düşüncesi ve hattı hareketi sarsılmaz surette Almanya'ya sadık kalmış olan Bulgaristan*” ifadelerini kullanmıştır. **Cumhuriyet** Gazetesi de Akşam Gazetesi gibi Hitler'in nutkunu tamamen yayınlamıştır ve bütün hareket planını içermektedir. Hitler, Yunanistan'a yapacağı saldırı için Bulgaristan 'da bulunan orduların hazır halde beklediğini bildirmiştir. Harekat planı Bulgaristan üzerinden yapılmıştır²⁹⁵. Bu durumda Bulgaristan'ın savaş başından beri “harp dışı kalma” isteği ile yaptığı hareketler örtüşmemektedir. Ayrıca Bulgaristan komşuları ile sulhun devam edeceğini ve hiçbir komşusuna karşı saldırısı olmayacağını beyan etmişti. Bulgaristan Almanya'nın hareket planına uyduğunda her iki beyanati da geçersiz kalacaktır. Bulgaristan'ın mihvere katıldığı esnada bu durumların yaşanacağını bilmiyor olması mümkün değildir. Hal böyle olunca Bulgaristan'ın hükümsüzlüğü gün geçtikçe belirginleşiyor. Ulus Gazetesi de Hitler'in

²⁹¹ “Bulgar Kralı”, Akşam Gazetesi, (3 Mayıs 1941),3.

²⁹² “ Bulgaristan'da Şikayetler Başladı”, Cumhuriyet Gazetesi, (4 Mayıs 1941),3.

²⁹³ “ *Bulgaristan'ın Türkiye sınırı yakınında XVI. yüzyıla ait eski bir Türk köprüsü* “ (Osmanlı Devleti'nde kullanılan ismi Cısr-i Mustafa Paşa'dır. Bulgaristan toprakları arasına katılınca Svilengrad ismini almıştır.) Semavi Eyice, “ Cısr-i Mustafa Paşa”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.4, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 225.

²⁹⁴ CBDAB, 30-18-1-2 / Kararlar Dairesi Müdürlüğü (1941) 95-42-9.

²⁹⁵ “B. Hitler'in Nutkunun Alt Tarafı”, Akşam Gazetesi, (6 Mayıs 1941),1,7.

nutkunu tamamen vermiştir. Ancak diğer gazetelerden ayrı olarak bir kısım daha vermiştir. Burada Hitler'in Bulgaristan'ı yapılan adaletsizliğini telafi ettiğini iddia ettiği bir kısım mevcuttur. Hitler şu sözleri söylemiştir, *“Bilhassa Bulgaristan'a adaletsizliğin tamir edilebilmiş olmasından dolayı mütehassisiz. Eğer bu tadili Alman milleti kendi silahları ile mümkün kılabilmiş ise, büyük harpteki sadık silah kardeşlerimize olan tarihi ve ahlaki bir borcumuzu ödeyebildiğimizi zannediyorum.”*²⁹⁶. Hitler, Bulgaristan'ın mihvere katılmasından sonraki ilişkilerini bir yardım olarak görmüş ve Birinci Dünya Savaşı'nda olan silah kardeşliği borcunu ödediğini iddia etmiştir.

Tan Gazetesi Bulgaristan'ın Zora Gazetesinden “Türkler ve Biz ” adında bir makalesini almıştır. Haberin içeriğinde Bulgarların Türklere karşı düşüncelerine yer verilmiştir. Gazete, *“Bulgaristan'ın milli sevincine, Bulgar milletinin Balkanlarda cereyan eden hadiselerin komşumuz Türkiye Cumhuriyeti ile olan dostluğumuzu ihlal etmemiş olmasından mütevellit sevinci inzınam etmektedir.”* sözlerine yer vermiştir. Bulgaristan yayınladığı bu makalede ki açıklamalarına göre Türkiye ile ilişkilerinin bozulmasını istememektedir. Yazısının devamında ise, Türkiye'ye övgülerde bulunmuş ve Türk-Bulgar dostluğunun ebediyen devam etmesini arzu etiklerini bildirmiştir²⁹⁷.

Cumhuriyet Gazetesinin Bulgar ajansından bir haber almıştır. Bu haberin içeriğinde Bulgar Başvekili Filof toplanan mecliste bir beyanatta bulunmuştur. Bu beyanatta mihver ile ilgili şu sözleri söyler;

*Adaletin ve hakkaniyetin Mihver Devletlerinin idaresi altında nihayet bu yeni Avrupa camiası bölgesinde de muzaffer olmasından dolayı bütün Bulgar milleti bahtiyardır. Bulgar milleti, Bulgaristan birliğini tahakkuk ettirmiş olan Mihver Devletlerine ve bu devletlerin şefleri ola Adolf Hitler ile Benito Mussolini 'ye minnettar kalacaktır*²⁹⁸.

Filof'un açıklaması tamamen mihveri yüceltmek ve “Bulgaristan pişman değil” imajını göstermek amacıyla yapılmış bir açıklamadır. Haberin devamında ise gazetenin Londra'dan aldığı bir haber verilmiştir. Bu haberde ise eski Sofya elçisi Rendell'in, Bulgaristan'ın Almanya ile neden işbirliği yaptığı hakkındaki açıklamaları verilmiştir. Rendell, Bulgaristan'ın işbirliğinde ki sebeplerini sıralamıştır. Bu sebepler ise; Bulgaristan'ın, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere gibi devletlere Yugoslavya ile iyi ilişkileri olması nedeniyle yönelemezdi. İkinci sebep, Bulgar milletinin Alman ordusuna beslediği hayranlık ve tesiri altında kalması idi. Üçüncü sebep ise, Almanya ile işbirliği yaptıkları takdirde menfaatleri

²⁹⁶ “Alman Devlet Reisi Balkan Harekatının Bilançosunu Yapıyor”, Akşam Gazetesi, (6 Mayıs 1941),5.

²⁹⁷ “Türk-Bulgar Münasebetleri”, Tan Gazetesi, (14 Mayıs 1941),5.

²⁹⁸ **Ayn Tarihi**, 16 Mayıs 1941.

olacağını düşünmeleridir²⁹⁹. Bulgaristan'ın Almanya ordusunu ne kadar hayranlık duyduğu bilinmez ama bu işbirliğini menfaatleri için yaptığı oldukça açık bir durumdur.

Son Telgraf Gazetesinden Ethem İzzet Benice, Bulgar Kralının Almanya ve İtalya'ya olan sık ziyaretlerini değerlendirmiştir. Bulgaristan'ın ziyaretlerdeki amacını şu sözler ile ifade etmiştir; “ *Şimdi anlaşılıyor ki, Alman zaferi şartına muallak olarak Bulgaristan'ı tatmin etmemekte ve fedakârlıklarını karşılamamış bir tarzda görülmektedir. Kral Boris'in, Hitler'den Selanik'i ve diğer Makedonya kısımlarını istemiş olması pek muhtemeldir*³⁰⁰.”

Gazete haberlerinin Haziran ayı incelendiğinde ise Bulgaristan ile ilgili haberlerin Almanya işgali ile ilgili olmadığı görülmektedir. Haberlerin gündeminde daha çok Yugoslavya ve Yunanistan'ın işgali vardır.

²⁹⁹ “Bulgaristan Niçin Mihverle Birleşti?”, Cumhuriyet Gazetesi, (16 Mayıs 1941), 1,5.

³⁰⁰ Etem İzzet Benice, “ Bulgar Kralı Niçin Dolaşıyor”, Son Telgraf Gazetesi, (16 Haziran 1941),1 5.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUGOSLAVYA

3.1. YUGOSLAVYA'NIN BAĞIMSIZLIĞI

Yugoslav adı “Güney Slavlar” anlamına gelmektedir. Ülke İtalya, Avusturya-Macaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Adriyatik Denizi, Romanya ve Bulgaristan ile çevriliydi. Slav toplulukları çok uzun yüzyıllar bağımsız olamamıştır. 1389 Kosova Savaşını³⁰¹ takiben Sırp Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı Devleti bu hakimiyet ile yetinmemiş Balkanları hâkimiyeti altına almak istemiştir. Bu doğrultuda 1596 da Macaristan'ın kuzeydoğusuna karşı bir saldırıya geçmiştir. Fakat bu savaş 13 yıl sürmüş ve Osmanlı Devleti Macaristan üzerinde bir başarı elde edememiştir. Ardından da II. Viyana Kuşatması'nda başarısız olması Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetini zayıflatmıştır. 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması ile Güney Slav (Yugoslavya) bölgesinin bir kısmını kaybetmiştir. Osmanlı-Avusturya-Venedik arasında 1715-1718 yılları arasında yapılan savaşlar sonucunda Pasorafça Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Belgrad ve Sırbistan'ı kaybetmiştir. 1739'da Belgrad'ı kuşatan Osmanlı Devleti yapılan Berlin Antlaşması'yla Sırbistan ve Belgrad'ı tekrar hâkimiyeti altına almıştır.

Fransız devriminde ortaya çıkan ulusçuluk akımıyla birlikte Balkan ulusları Avrupa ülkelerinin desteğiyle bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamışlardır. Bu bağımsızlık süresi Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. 19. yüzyılın yarısında ise Slavlar arasında milliyetçilik hareketleri yayılmaya başlamıştır. Slavların sorunları görüşülmek üzere kongreler yapılmaya başlandı³⁰². Bu dönemde Hırvat milliyetçileri Yugoslavizm düşüncesini ortaya çıkarmışlardır. Hırvat milliyetçileri, Güney Slavların haklarının verilmesi ve bir devlet altında birleştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Amaçları, Hırvat ulusal birliğini de sağlamak idi. Ancak Hırvatlar kendi başına bir devlet kuracak kadar güçlü değillerdi. Bu

³⁰¹ Sırp Osmanlı önderliğinde birleşmiş olan, Bosna, Hırvat, Arnavut, Bulgar, Macar ve Çek askerlerinin oluşturduğu ordu ile I.Murat'ın karşı karşıya geldiği savaştır. Savaş Osmanlı'nın zaferi ile sonuçlansa da I.Murat bu savaşta öldürülmüştür. Türklerin Balkanlarda hakimiyetini ve üstünlüğünü sağlayan ilk savaştır. Feridun Emecen, “Kosova Savaşları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.26, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 221.

³⁰² Muharrem Turp, “ Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)”, (Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, 2013), 1,3.

nedenle Sırp-Hırvat-Sloven birliğine ihtiyaçları vardı³⁰³. Sırp'ların, Yugoslavya fikrine Çek ve Slovak birlikleri de büyük destek vermişlerdir. Bu birlikler oldukça bağımsızlık hareketleri de kendini daha çok göstermeye başlamıştır. Avusturya – Macaristan kuzeyinde bulunan Slavlar ve Sırp'lar ile beraber bir devlet kurmak isteseler de büyük devletler bu duruma karşı çıkmıştır. Büyük devletlerin karşı çıkması bir süre devlet fikrinin askıya alınmasına neden oldu³⁰⁴.

Balkanların stratejik konumundan ticari faaliyetleri için faydalanmak isteyen Rusya, Balkan uluslarını Osmanlı Devleti'ne karşı kendi etrafında toplamak istemiştir. Bunu yapabilmek içinde Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımından faydalanmaya çalışmıştır. Rusya, Slav ve Ortodokslarla işbirliği yaparak Osmanlı'ya karşı Balkan halkını kışkırtıyordu. Milliyetçilik hareketinin ortaya çıkardığı değişiklikten Balkanlar'da ilk etkilenen kesim Sırp'lar olmuştur. 1804 yılında silahlı mücadeleye başlamıştır. Bu durum Rusya'yı oldukça memnun etmiş ve Sırp'lara aktif bir şekilde destek vermiştir. Rusya, Katolik olan Sloven ve Hırvatları da etkileyebilmek için Panslavist bir politika izlemeye başlamıştır. 1828 yılında meydana gelen Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonunca imzalanmış olan Edirne Antlaşması ile Sırbistan özerklik kazanmıştır³⁰⁵.

Milliyetçilik hareketleri gün geçtikçe Slavlar arasında daha çok yayılmaya başlamıştır. Hatta 1848'in Haziran ayında ilk Panslavist³⁰⁶ Kongresi yapılmıştır. Kongrede Slavların sorunlarının görüşülmüş ve her yıl toplanma kararı alınmıştır. Ancak öğrenci ve işçi ayaklanmaları nedeniyle 1867 yılına kadar devam ettirilememiştir. 1867 yılında ise Moskova'da ikinci bir kongre düzenlenmiştir. Bu kongrede Güney Slav halklarının Krallık altında birleşmesi düşüncesi ortaya atılmıştır. Güney Slav halklarının dil ve edebiyat birliğini savunmak amacıyla Zagreb'de bir Yugoslav Akademisi kurulmuştur. Kongrede kurulmak istenen krallığın başkenti olarak Belgrad seçilmiştir.

1877-1878 yılları arasında yapılan Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı'nın mağlup olmasının ardından Ayestefanos Antlaşması imzalandı. Sırbistan, Karadağ ve Romanya bu antlaşma ile bağımsızlıklarını kazandı. Ancak Rusya'nın İstanbul'a donanmalarını indirebileceği üzerine olan maddeleri Avrupa devletlerini rahatsız etmiştir. Bunun üzerine Berlin'de 6-13 Temmuz 1878'de bir kongre düzenlenmiştir. Kongrenin amacı Rusya'yı durdurmak olmuştur. Bu kongre sonucunda da Sırbistan ve Karadağ yine bağımsız kabul

³⁰³ Hakan Demir, "Yugoslavya Krallığı Siyasal Yaşamında Hırvat Sorunu (1929-1941)", Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, sy. 1, (2017): 59,61.

³⁰⁴ Ezeli Azarkan, "2. Dünya Savaşından Önce Devletlerin Tanınmasında Etkili Olan Faktörler ", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, sy. 26-29, (2012-2013): 13,17.

³⁰⁵ Turp, " Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 1,5.

³⁰⁶Rusya önderliğinde Slavların hepsinin bir araya getiren siyasi akım. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/panslavizm>).

edilmiştir. Avusturya bu esnada kendi yönetimi altında olan Bosna-Hersek'i işgal etmiştir. Sırbistan bu işgale karşı çıkmıştır. Ancak sınırları o kadar elverişsiz durumdaydı ki mecburen Avusturya ile antlaşmak zorunda idi. Her ne kadar Bosna-Hersek işgaline karşı olsa da Avusturya ile yaptığı antlaşmaya göre Selanik ve Makedonya'da asayişin bozulması durumunda Avusturya'ya topraklarından geçiş hakkı vermek zorunda kalmıştır. 1913'te çıkan Bulgar-Sırp savaşında Sırp'ların galip gelmesi üzerine Güney Slavların öncüsü konumuna gelmişlerdir³⁰⁷.

3.1.1. Balkan Savaşları ve Slavlar

Yugoslavya'nın temeli olan ve uzun yüzyıllar bağımsız olamayan Slav topluluklarından Sırbistan ve Karadağ 1878 Berlin kongresiyle bağımsız kabul edilmiştir. Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya gibi Sırbistan ve Karadağ'ında bağımsızlığını kazanmasının ardından Osmanlı Devleti'nden toprak talepleri olmuştur. Bunun üzerine Balkanlarda yapılan ittifaklara amaçları doğrultusunda Sırbistan ve Karadağ da dâhil olmuştur.

Sırp'ların başlıca amaçlarından birisi Sırbistan Krallığını canlandırmaktır. Ancak önünde Avusturya engeli mevcuttur. Bosna Hersek'i alan Avusturya, Sırbistan'ın ilerleme yolunu kapatmıştır. Böylece Sırbistan'ın tek çaresi Osmanlı Devleti hâkimiyetinde olan Makedonya'yı almaktır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'ne karşı yapılan ittifaklarda yer almıştır. Sırbistan'ın Makedonya isteği ittifak kurduğu Bulgaristan ve Yunanistan ile ortaktır. Fakat istenilen sonuca ulaşıldığında Makedonya'yı kimin alacağı konusu daha sonradan meydana gelecek problemlerin başlıca kaynağıdır. Rusya'da Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda olan topraklarının Slav devletleri arasında paylaşılması gerektiği iddiasını ortaya atmıştır³⁰⁸.

Yapılan ittifak çalışmaları çerçevesinde 13 Mart 1912'de Sırp-Bulgar İttifak Antlaşması imzalanmıştır. Aynı yıl içinde Sırbistan ve Karadağ arasında İttifak Antlaşması imzalanmıştır. İttifakların sağlanmasının ardından Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan, Osmanlı Devleti'nde karışıklık çıkarma çalışmalarına başlamışlardır. Özellikle Karadağ, Osmanlı Devleti'nin sınırlarında olaylar çıkararak karışıklara sebep olmuştur³⁰⁹.

8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle I. Balkan Savaşı başlamıştır. Ardından Sırbistan da savaşa dâhil olmuştur. Osmanlı Devleti'nin yenilgisi ile sonuçlanan savaşın sonrasında yapılan anlaşma ile Kuzey ve Orta Makedonya

³⁰⁷ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 1,5.

³⁰⁸ Armaoğlu, *19.yüzyıl*, 652,660.

³⁰⁹ Armaoğlu, *19.yüzyıl*, 660,665.

Sırbistan'a verilmiştir. Daha önce bahsedildiği gibi Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ arasında yaşanan toprak paylaşımındaki anlaşmazlık 23 Haziran 1913'te II. Balkan Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur. Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Romanya ve Osmanlı Devleti Bulgaristan'a karşı harekete geçmiştir. Savaş, dört bir yandan sarılan Bulgaristan'ın mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. II. Balkan Savaşı'nın ardından Sırbistan'ın Osmanlı Devleti ile bir bağlantısı kalmamıştır³¹⁰.

3.1.2. Birinci Dünya Savaşı ve Slavlar

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ve Sırbistan arasında bir gerginlik vardı. Her iki devlette birbirinden rahatsız oluyordu. Bosna Hersek'in Avusturya – Macaristan'ın egemenliğinde olmasından rahatsızlık duyan Sırbistan, Balkanlardaki Slavları kışkırtıyordu. Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ise bu durumdan oldukça rahatsız oluyordu. Sırların amacı Güney Slav Birliğini kurmak idi³¹¹. Bir Sırp milliyetçisinin Avusturya – Macaristan veliahtı Franz Ferdinand'ı öldürmesiyle dünyayı etkileyecek olayın fitili ateşlenmiştir. Avusturya – Macaristan'ın karşılık olarak Sırbistan'a savaş açmasıyla Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Sırbistan ise karşı savaş ilan ederek, Sırp – Hırvat- Sloven halkların özgürlüğünün savunucusu konumuna gelmiştir. Sırp – Hırvat- Sloven siyasi sürgünler 1915 yılında Paris'te Yugoslav Komitesi'ni kurmuşlardır. Komitenin amacı, Slav azınlıkların sorunlarını kamuoyuna anlatmak idi³¹². Komitenin başkanlığında Ante Trumbić bulunuyordu. İngiltere ve Fransa, Sırların Güney Slav Birliği'ni kurma fikrine sıcak bakmıyordu.³¹³. Birinci Dünya Savaşı sırasında, güney Slav eyaletleri temsilcileri bir birlik kurmaya karar verdiler ve Yugo-Slav Milli Konseyi kuruldu³¹⁴.

Birinci Dünya Savaşı'nda Türkler ve Sırp-Hırvat-Sloven birliği birbirlerine karşı düşman saflarda yer almıştır. Savaşın hemen ardından 1918 Aralık ayında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (Yugoslavya) Osmanlı Devleti'nin izlerini silmek için çaba vermişlerdir. Türk-Müslüman olan toprak sahiplerinin azaltılması için mallarına el

³¹⁰ Cevdet Küçük, "Balkan Savaşları", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.5, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 23,25.

³¹¹ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 1,11.

³¹² Salih Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paketi ve Türkiye", (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2011), 12,14.

³¹³ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 1 ,11.

³¹⁴ Fahir Armaoğlu, *20.yy Siyasi Tarihi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015), 92,93.

koymuşlardır. Azınlıklarla yaşanan sorunların sonucunda baskı uygulayarak Türkiye'ye gönderme olmuştur³¹⁵.

3.2. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA YUGOSLAVYA

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması Sırbistan'ı emellerine ulaştırmıştır. Avusturya – Macaristan İmparatorluğu'ndan ayrılan Slavlar Sırbistan ile birleşti. Böylece Yugoslavya'nın temelleri atılmış oldu. 1917 yılında Sırp Hükümeti Başkanı Nikola Pašić ile Paris'te ki Yugoslav heyeti arasında 20 Temmuz'da Korfu Bildirgesi kabul edildi. Kurulacak olan devletin Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olması kararı alındı. 1918 yılında Baranja, Bačka, Banat, Srem, Ruma ve Podgorica Sırbistan'a bağlanmıştır. 1918 Ekim ayında Zagreb'de bir konsey kuruldu ve bu konsey Avusturya-Macaristan imparatorluğunda bulunan Slavların topraklarının Sırbistan'a katılması kararını almıştır³¹⁶. Hemen ardından 1 Aralık 1918'de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kurulmuştur³¹⁷. Krallığın başına Sırp olan I. Peter geçse de kısa bir zaman sonra vefat etmiştir. Peter'in yerine 1921'de krallığın başına I. Alexander geçmiştir. Yönetim şekli olarak anayasal, demokratik, parlamenter olması kararlaştırıldı³¹⁸.

Avusturya imzaladığı Saint Germain Antlaşması ile Yugoslavya'nın bağımsızlığını kabul etmiş ve Hırvatistan'ı Yugoslavya'ya bırakmıştır. Bulgaristan'ın imzaladığı Neuilly Antlaşması ile Sturmitsa bölgesini Yugoslavya'ya bırakmıştır³¹⁹.

Ancak Yugoslav sınırlarının belirlenmesinde sorunlar ve uyuşmazlıklar baş göstermiştir. İtalya, Arnavutluk ve Avusturya Cumhuriyeti, Yugoslavya'nın sınırlarında uyuşmazlık yaşadığı devletler olmuştur. Paris Barış Konferansı'nın başlaması ile daha fazla uyuşmazlıklar gündeme gelmiştir. En temel sorun insanların özgür iradeleriyle yaşamak istediği yerlerin sağlanamaması idi. Devletler taleplerini beyan ederken yeni bir şekil oluşturuyorlardı. İtalya ve Yugoslavya arasındaki Fiume kasabası sorununda yaşanan çekişmeler bu duruma örnek verilebilir. İtalyan'lar Fiume kasabasını İtalyan çoğunluk nedeni ile ele alınmasını isterken, Yugoslavlarda çevre yerleşkeleri yani Hırvatların çoğunlukta olduğu yerleri de Fiume kasabasına katarak ele alınmasını istiyordu. Konferansta alınan karara göre, yeni kurulan

³¹⁵ Barış Özdal, *Uluslararası Göç Ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, (Bursa: Diploması Araştırmaları Derneği, 2018), 100,102.

³¹⁶ Muhammed Aruçi, "Yugoslavya", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.43, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 573,574.

³¹⁷ Aruçi, "Yugoslavya", 574,576.

³¹⁸ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 1,11.

³¹⁹ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, 81.

ülkelerin sınırları belirlenirken bölge halkının isteği ve nüfus istatistiğine göre hareket edilecekti. Ancak bu karar sorunların çözümü olmamıştır. Nitekim nüfus istatistiği ile referandum sonuçları doğru orantılı olmadığı durumlar yaşanmıştır. Yugoslavya bunu yaşayan devletlerden biridir. Nüfus ve halkın isteğinde uyuşmazlık sorunu yaşayan devletler olmuştur ve Yugoslavya bu devletlerden biridir. Zira Carinthio'yı Sloven nüfusun çoğunlukta olmasından dolayı almak isteyen Yugoslavya'ya katılmayı burada ki yerel Slovenler istemiyordu. Yaşanan bu durumun ardından bir referandum yapıldı ve Slovenler Avusturya'yı seçmiştir³²⁰.

10 Eylül 1919 St. Germain Antlaşması'na göre, Sırp işgaline uğramış olan milletlerin temel insani haklarının olmadığı maddesiyle Kosova'nın geleceği de oldukça belirsiz bir durumda kalmıştır. Bu nedenle Müslüman halkın çoğunluğu Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Krallık Yugoslavya'sında Kosova ve Batı Makedonya bölgelerinde azınlıklar bakımından istikrarsızlık baş göstermeye başlamıştır. 1920 yılında Arnavut azınlıklar silahsızlandırılmış ve toplama kampları oluşturulmuştur. 1941 yılına kadar göç etmeyen Arnavutlar ve Müslümanlara eziyet edilmiştir³²¹.

Yaşanan gelişmeler karşısında Yugoslavya, Çekoslovakya ve Romanya 1921 yılında Küçük Antantı kurarak bir ittifak sağlamışlardır. İttifakın amacı birbirlerinin güvenliğini sağlamaktı. İttifak Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın 1920'de antlaşma imzalamasıyla başladı. Daha sonra da Balkanlarda ortaya çıkan Macar tehlikesi nedeniyle Romanya bu ittifaka 1921 yılında katılmıştır. Böylece Küçük Antant oluşturulmuştur. Ancak Ardından Fransa'nın bu ülkelerle yaptığı ikili antlaşmalar bu antantı Fransa'ya bağlamıştır.

28 Haziran 1921'de Yugoslavya'da Kralın yetkilerini belirleyen bir anayasa kabul edilmiştir. Anayasa, Hırvat ve Slovenlerin itirazlarına rağmen kabul edilmiştir. 1925 yılında Sırp ve Hırvat Partileri arasında koalisyon kurulmuştur. Ancak Hırvatların bazı bölgelerde özerklik istemeleri, Sırplarında bu duruma karşı çıkması üzerine 1927'de koalisyon sona ermiştir. Bu dönemde dış politika ilkesi; Fransa ile ortak bir şekilde hareket etmek olan Yugoslavya, 11 Kasım 1927'de Fransa ile bir Dostluk Antlaşması imzalamıştır. Kral Aleksander dış politikada barışçı bir politika izlemiş ve komşuları ile de bu şekilde ilişkilerini sürdürmek istemiştir. Ancak bu durum başta Almanya olmak üzere ülke içinde ki Hırvatları da rahatsız etmiştir³²². Daha sonra Hırvat Köylü partisi başkanı olan Stephan Raviç'in 1928 yılında Sırp birisi tarafından öldürülmesi Sırp –Hırvat anlaşmazlıklarını bir üst boyuta

³²⁰ Azarkan, “2. Dünya Savaşından Önce Devletlerin Tanınmasında Etkili Olan Faktörler”, 13,17.

³²¹ Aruçi, “Yugoslavya”, 575,579.

³²² Gülşah Kurt Güveloğlu, “Marsilya Suikasti (Yugoslavya Kralı Aleksander'in Öldürülmesi) ve Türkiye'deki Yankıları- 9 Ekim 1934”, TAD, sy.57, (2015): 254,259.

çıkarmıştır. Ülkede milletlerarası sürtüşmeler ve sorunlar artmıştır. Kral Alexander ise bu ayrışmayı önlemek için 6 Ocak 1929'da parlamentoyu feshetmiş, anayasayı kaldırmıştır. Ülkenin adı Yugoslavya olarak değiştirilmiştir. Ülke banovina adı verilen 9 idari bölgeye ayrılmıştır. Kral Alexander'ın amacı merkezîyetçi bir yönetim oluşturmak idi. Bu politika sonucunda bir baskı söz konusu olmuştur. Hırvatlar bu durumdan rahatsız olmuş ve siyasi taleplerini oldukça arttırmıştır³²³. Çıkarları Yugoslavya ile çatışan İtalya, Bulgaristan ile yakın ilişkiler kurmuş ve buradaki Makedonya örgütüne yardımlarda bulunmuştur. Amacı Yugoslavya'yı zor durumda bırakmak idi. Çünkü Bulgaristan bu dönemde revizyonist bir politika izlemekteydi. İtalya bu dönemde kendisinin önderliğinde Yunanistan, Türkiye ve Bulgaristan'ın olduğu bir güvenlik çemberi oluşturma amacı gütmüştür. Bu amacı gerçekleştirmiş olsaydı Yugoslavya'yı kuşatabilecek ve güvenlik çemberine dahil edebilecekti. Ancak bu hedefinde Balkan Birliğinin oluşturulması nedeniyle başarılı olamamıştır³²⁴.

Stephan Raviç'in öldürülmesinin ardından Hırvat siyasetinin başına Vlatko Maček geçti. Maček Belgrad ile ilişkilerini yumuşatma politikasına yönelmiştir. Hırvatlar "ustaşa"³²⁵ grupları kurmuştur. Sırp'ların "Yugoslavlık" anlayışı Hırvatları ve Slovenleri oldukça rahatsız ediyordu. Yine de Krallık Sırp, Sloven ve Hırvat milletlerinden başka etnik bir grup tanımadı. Krallığın hakimiyeti altında olan Karadağ'da politik kimliğini kaybetmiştir. Bağımsız olmak ve krallığa tabi olmak arasında kararsız bir durumda kalmıştır³²⁶.

Yugoslavya 5 Ekim 1930 tarihinde Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye ve Yunanistan'ın da bulunduğu Atina'da ki I. Balkan Konferansı'na katılmıştır. Balkan ülkeleri yıllar süren birbirlerine düşmanca tutumlarından sonra bir araya gelmeyi başaramışlardır. Ancak konferansta Makedonya meselesi nedeniyle Yugoslavya ve Bulgaristan ilişkileri gergin bir duruma gelmiştir. Yugoslavya bu konuda Bulgaristan'a taviz vermemiş bu durumda da Bulgaristan Balkan Birliği'nin karşısında yer almıştır³²⁷. Ayrıca Konferansta bir sonraki toplantıların ne zaman yapılacağı, devletlerarasında siyasi, iktisadi ve kültürel yakınlaşmaların oluşturulacağına dair kararları alınmıştır. Konferansın ikincisi ise 20 Ekim 1931'de

³²³ Demir, "Yugoslavya Krallığı Siyasal Yaşamında Hırvat Sorunu (1929-1941)", 59,61.

³²⁴ Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye", 30,31.

³²⁵ Dr. Ante Pavleviç tarafından kurulan bir örgüttür. Hırvatların Belgrad yönetimine tepkileri sonucundan ortaya çıkmıştır. Zamanla Almanya ve İtalya tarafından desteklenen faşist, soykırımcı ve silahlı bir örgüt haline gelmiştir. (https://www.academia.edu/36510901/Usta%C5%9Fa_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC_ve_Dr._Ante_Paveli%C3%A7_II._D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1nda_H%C4%B1rvatistadaki_Nazi_Yanl%C4%B1s%C4%B1_Rejim) Erişim Tarihi 22 Şubat 2020.

³²⁶ Aruçi, "Yugoslavya", 575,579.

³²⁷ Yusuf Sarıncay, "İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Balkan Ülkeleri ile Münasebetleri (1919-1939)" On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sy.1, (1987): 232,259.

İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenmiştir. Ancak işbirliği konusunda bir sonuca bağlanılamamıştır. Üçüncü Balkan Konferansı da 22 Ekim 1932'de Bükreş'te toplanmıştır. Konferansların sonucunda Balkan kuruluşları oluşturulmuştur. Bunlar, Balkan Ziraat Odası, Balkan Turist Federasyonu, Balkan Hukukçuları Komisyonu gibi kuruluşlardır³²⁸.

Yugoslavya'da bu süreç içerisinde Kral Alexander'ın diktatörlük rejimi işe yaramamış ve benimsenmemiştir. Bunun üzerine anayasal düzene yeniden geçmeyi planlamıştır. Amacı, Yugoslavya'nın dış politika da saygınlık kazanmasını sağlamak idi. Bu nedenle 1931 yılında yeni anayasa yürürlüğe konulmuşsa da şekli olarak kalmıştır. Zira Kral yetkilerini elinde tutmaya devam etmiştir. Yani anayasa pek etkili bir çözüm olmamıştır.

9 Şubat 1934'de Atina'da Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya arasında Balkan Antantı imzalanmıştır. Antantı Yugoslavya adına Dışişleri Bakanı olan Bogolioub Jevtich imzalamıştır. Yugoslav hükümeti, Bulgaristan ve Arnavutluk olmadan Balkan Antantı'nın nasıl bir güven ortamı sağlayacağı konusunda endişelenmekteydi. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Jevtich, yapılan anlaşmanın bir barış anlaşması olduğunu ve herhangi bir devlete karşı yapılmış bir anlaşma olmadığını bildirmiştir. Yugoslav Kralı Alexander da Balkanların, Balkan Antantı ile birlikte büyük devletlerin oyuncağı olmaktan kurtulduğunu beyan etmiştir³²⁹.

Dış politikada önemli gelişmeler ve güvenlik işbirliği sağlanırken iç politikada sorunların devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde baskı altında bulunan Hırvatların siyasi taleplerinin bastırılması devlete karşı birlik olmalarına ve güçlenmelerine neden olmuştur. Kral Aleksander'in politikaları Hırvat sorununun büyümesine ve Hırvat milliyetçileri ile ustaşaların birleşmesi sonucunu doğurmuştur. Bu birleşme "Hırvat Vatan Savunması Örgütü" nün oluşmasını sağladı³³⁰.

1934 yılında Kral Aleksander'in yapacağı gezi planı açıklanınca Kral karşıtı birlikler suikast hazırlıklarına başlamışlardır. 9 Ekim günü Aleksander'in Marsilya ziyareti sırasında halkın içerisine karışmış suikastçılardan birisi Kral Aleksander'i vurarak öldürdü. Aleksander'in öldürülmesi hem Avrupa'da ki dengeleri değiştirmiş hem de Balkan Antantı'na büyük bir darbe vurmuştur. Bu durum da suikastta dış devletlerin parmağının olduğunu düşündürmektedir. Bazı tarihçilere göre, Kral Aleksander'in öldürülmesinde Almanların parmağı olduğunu öne sürmüştür. Özellikle Almanların faşist kesiminin etkisinin olduğu ve Hırvatlara destek verdiği iddiası ortaya atılmıştır. Kralın öldürülmesinde Almanya'nın destek

³²⁸ Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye", 39.

³²⁹ Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye", 47,66.

³³⁰ Demir, "Yugoslavya Krallığı Siyasal Yaşamında Hırvat Sorunu (1929-1941)", 63,69.

olmasının ve sevinmesinin başlıca sebebinin Kral Aleksander'in Almanya'ya karşı olmasıdır³³¹.

Kral Aleksander'in öldürülmesi tüm dünya basınında büyük etki uyandırmıştır. İtalyan basını bu durumun Yugoslavya'yı ikiye böleceğini iddia etmiştir. Türkiye'de ise suikast haberi, başta Atatürk olmak üzere hükümeti üzüntüye boğmuştur. Bu esnada Yugoslavya'da ise Hitler tarafından desteklenen Hırvatlar Bosna'nın Yugoslavya'dan ayrılması düşüncesini ortaya atmışlardır. Gündeme gelen bu istek Yugoslavya'nın parçalanması anlamına geliyordu. Yapılan suikastta Nazilerin de etkisi olması durumun hasıraltı edilmesine neden olmuş ve suikastın sorumlusunun bulunması iki yıl sürmüştür³³².

Kral Aleksandar yerine geçen Knez Pavle (Paul) idaresinde Yugoslavya'da üç bölümlü bir idare kurulmuştur³³³. Kralın ölümünden sonra durum ustaşaların beklediği gibi olmamış, Hırvatlar bir ayaklanma girişiminde bulunmamışlardır. Başa geçen Kral Pavle (Paul) 1935 yılında bir seçim yapılmasına ve seçime muhalif partilerin de katılmasına karar verdi. Seçimlerden sonra Kral Pavle (Paul) yeni hükümeti kurmak için Sırp politikacı Milan Stojadinović'i görevlendirmiştir.

Dış politikada ise, Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesinden sonra Yugoslavya'nın Berlin Büyükelçisi Hitler ile görüşmüştür. Büyükelçi Hitler'e, Almanya'ya karşı olacak herhangi durumda Yugoslavya'nın olmayacağını bildirmiştir. Yugoslavya Başbakanı Almanya ile yakın ilişkiler kurmak istemiş ve dış politikasını yeniden şekillendirmeye başlamıştır. 1935'te Yugoslavya'nın İtalya ile ilişkilerini kesmesi sonucunda yeni ekonomik ilişkilerini Almanya ile kurmuştur. Böylece Yugoslavya ve Almanya'nın hızla yakınlaştığı bir döneme girilmiştir. 1934'te yapılan Balkan Antantı ile Balkan Birliği sağlanmış olsa da Yugoslavya'nın Bulgaristan ile 24 Ocak 1937'de, 25 Mart 1937'de İtalya ile yaptığı antlaşmalar nedeni ile Balkan Paktı zedelenmiştir .

Prens Pavle (Paul), Başbakan Stojadinović'in Hırvat sorununu ertelemesi ve izlediği dış politikadan rahatsızdı. Bu nedenle Hırvat sorununu kendisi çözmek için harekete geçmiştir. Ancak Hırvatlar Stojadinović'in yönetimi sonucunda Vladko Maček'in öncülüğünde örgütlenerek ulusal bir harekete dönüşmeye başlamışlardı. Kral Pavle (Paul), yeniden bir seçim yapılmasına karar verdi ve 11 Aralık 1938'de yeni bir seçim yapıldı. Bu seçimin

³³¹ Kurt Güveloğlu, "Marsilya Suikasti (Yugoslavya Kralı Aleksander'in Öldürülmesi) ve Türkiye'deki Yankıları- 9 Ekim 1934", 258.

³³² Kurt Güveloğlu, "Marsilya Suikasti (Yugoslavya Kralı Aleksander'in Öldürülmesi) ve Türkiye'deki Yankıları- 9 Ekim 1934", 254,259.

³³³ Aruçi, "Yugoslavya", 575,579.

kazanını hükümet partisi yani Stojadinović'in listesi olmuştur. Ancak Pavle (Paul) sonuçtan rahatsız olmuş ve yönetimi ele geçirmeye karar vermiştir³³⁴. Bunun sonucunda ise Pavle (Paul) hükümetin istifasını istedi. Stojadinović'in istifasının ardından Sırp politikacı Dragiša Cvetković'e hükümeti kurma görevi verilmiş ve yardımcılığına da Vlatko Maček getirilmiştir. Bu iki devlet adamı 26 Ağustos 1939'da Hırvatistan Banlığını³³⁵ kurmuş ve başına da Ivan Šubašić'i getirmiştir. Ardından Bosna Hersek Sırp ve Hırvatlar arasında paylaştırıldı. Bu durumda buradaki Müslüman toplumların geleceği belirsiz bir hal almıştır.

Devletler arasında yaşanan çatışmalar ve gerginlikler İkinci Dünya Savaşı'nın habercisi niteliğinde idi. Savaş durumu Sırpı endişelendirmiş ve Hırvatlara yaklaşmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, Sırpı ve Hırvatlar arasında 1939'da bir antlaşma imzalanmıştır. İmzalanan antlaşma ile Hırvatlar büyük bir otonomi kazanmışlardır.

Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle 1 Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. Savaşın başlaması ile Sırpı ve Hırvatlar arasında yapılan antlaşma yürürlüğe koyulamamıştır. Yugoslavya savaş karşısında tarafsız olduğunu ilan etmiştir. Fakat durum Yugoslavya'nın istediği seyirde devam etmemiştir. Almanya siyasi baskılarını Yugoslavya üzerinden çekmemiştir. Bunun sonucunda da Yugoslavya 25 Mart 1941'de Almanya ile mecburi bir antlaşma yaparak Mihvere katılmıştır. Ancak Yugoslav halkı mihvere katılma konusuna karşı çıkmıştır³³⁶. Daha sonra ise ülke Alman kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Yugoslav ordusu 17 Nisan'da teslim olmuş 18 Nisan'da bu teslimiyet yürürlüğe girmiştir. Almanya Yugoslavya işgali sırasında bir yandan da Yunanistan'ı işgal etmekteydi. Bu iki devletin Alman işgaline uğraması ile Balkan Antantı'nın artık bir hükmü kalmamıştır³³⁷.

3.3.TÜRKİYE VE YUGOSLAVYA İLİŞKİLERİ

Bağımsızlığının ardından Türkiye-Yugoslavya ilişkileri iyi başlamamıştır. Lozan Antlaşması sırasında Türkiye ve Yugoslavya karşı karşıya gelmiştir. Yugoslavya konferansta genel olarak İtilaf Devletleri'nin kararlarını desteklemiştir. Lozan görüşmeleri esnasında Yugoslav Başbakanı Pasić, Albay Tasić'i Ankara'ya iki ülke arasında anlaşma sağlamak amacıyla göndermiştir. Ancak Albay Tasić'in gayri resmi olarak Ankara'ya gelmesi nedeniyle Türk hükümeti ilişkilerin diplomatik yollarla kurulması gerektiğini bildirmiştir. Daha sonra

³³⁴ Demir, "Yugoslavya Krallığı Siyasal Yaşamında Hırvat Sorunu (1929-1941)", 63,69.

³³⁵ Ban: Osmanlı Devleti'nde Macaristan ve Hırvatistan'da sancak beylerine ve küçük prenslere verilen unvan. Türk Dil Kurumu Sözlüğü; Bknz. Ban.

³³⁶ Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paketi ve Türkiye", 79,80.

³³⁷ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 11.

ise Yugoslavya Duyun-u Umumiye'den kendisine düşen borçları ödemek istemediği için Lozan Antlaşması'nı imzalamamıştır. İki ülke arasında ilişkilerin gelişmesi 1924 yılında Yugoslavya'da Türk konsoloslarının göreve başlamasıyla olmuştur. Bu süreçte Türkiye ve Yugoslavya arasındaki karışıklıkların düzeltilmeye başlanmasıyla birlikte ilişkiler iyi bir aşamaya gelmeye başlamıştır³³⁸.

Atatürk bu dönemde dış politikasında “Yurtta sulh cihanda sulh” politikasını uygulamıştır. Atatürk bu politikasını “*Haricî siyaset dâhili teşkilatla mütenasip olmak lazımdır*”³³⁹ sözleri ile de dile getirmiştir. Yugoslavya ile ilişkilerini de bu doğrultuda şekillendirmiştir. Türkiye ve Yugoslavya arasında resmi ilişkiler 28 Ekim 1925 yılında yaptıkları Dostluk Antlaşması ile başlamıştır. Yapılan bu antlaşma ile iki ülkenin birbirleri arasında olan ticaret, yargı ve konsolosluk gibi sorunlar giderilmiştir³⁴⁰. 23 Şubat 1926 tarihinde de Yusuf Hikmet Bey Belgrad'a Orta Elçi olarak atanmıştır. Bu sırada Mustafa Kemal, Yugoslav Kralı Alexander'e güven mektubu göndermiştir. 18 Haziran 1926'da Tihomir Popović'in de Ankara'ya Orta Elçi olarak atanmasının ardından Kral Alexander da, Mustafa Kemal'e güven mektubu göndermiştir³⁴¹.

Türkiye ve Yugoslavya arasında ilişkiler iyi gitmeye başlasa da Yugoslav hükümetinin Türk azınlıkların mallarına el koyması iki devlet arasında sorun teşkil etmiştir. Daha sonra Yugoslavya bu uygulamasını askıya alsa da güven ortamı sağlanamamıştır. Yugoslavya ve Türkiye arasında göçlerin yoğunluk kazanması ile birlikte Türkiye artık gelen göçmenlerden Türk olduğuna dair belge istemeye başlamıştır. Bu dönemde Yugoslavya'dan gerçekleşen göçlerde sadece Türkler değil kendini Türk olarak beyan edenler de ülkeye giriş yapmak istemişlerdir. Ülkeye girmek için olan şartlar ise, Türk olmak, Türk kültürüne bağlılık ve Türkçe bilmek olmuştur. Daha önce Osmanlı hâkimiyetinde yaşamış olanlar bu konuda avantajlı olmuşlardır. Çünkü Türk kültürünü ve Türkçeyi oldukça iyi biliyorlardı. Göçmenlerin bir kısmının da Müslüman olması ülkeye girişlerini kolaylaştırmıştır. Barış Özdal'ın, verdiği rakamlara göre 1923 ve 1933 yılları arasından Yugoslavya'dan Türkiye'ye 108.179 kişi göç etmiştir³⁴².

³³⁸ Salim Gökçen, “Atatürk Döneminde Türkiye - Yugoslavya İlişkileri Ve Kral Alexander'ın Türkiye Ziyareti”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, sy.42, (Şubat 2016): 667,676.

³³⁹ Enver Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1966), 123.

³⁴⁰ Barış Ertem, “Atatürk'ün Balkan Politikası Ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye Balkan Devletleri İlişkileri” Akademik Bakış Dergisi, sy.1, (2010): 12,13.

³⁴¹ Gökçen, “Atatürk Döneminde Türkiye - Yugoslavya İlişkileri Ve Kral Alexander'ın Türkiye Ziyareti”, 667,676.

³⁴² 1923 ve 1940 yılları arasında ise 164.630 kişi olarak hesaplanmıştır. 1938'de iki ülke arasında göçlere yönelik antlaşma yapılmış ise de bu antlaşma maddelere uyulmaması gerekçesiyle Türkiye tarafından yürürlüğe koyulmamıştır. (Barış Özdal, *Uluslararası Göç Ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, (Bursa: Diplomasi Araştırmaları Derneği, 2018), 100,102).

1928 yılında Türkiye'nin İtalya ile antlaşma imzalaması Yugoslavya'nın tepkisine neden olmuştur. İtalya'nın Balkanlarda ilerlemek için Yugoslavya'yı bir basamak olarak görmesi bu iki devleti karşı karşıya getirmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin İtalya ile yakınlaşması Yugoslavya ve Türkiye ilişkilerinde sorunlar çıkmasına ve soğukluk yaşanmasına neden olmuştur³⁴³.

1929 ekonomik buhranı dünyada ki ticaret dengelerinin olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bunun üzerine diğer ülkeler gibi Türkiye'de dış politikada dengeyi sağlama kararı almıştır. Bu dönemde Yugoslavya ile ticari durum ele alınmıştır. Türkiye'nin Balkanlarda en az ticaret yaptığı ülke Yugoslavya idi. İki ülke arasında ki ticari ilişkiler Yugoslavya lehine bir durumdaydı. Örneğin, Yugoslavya'dan yapılan ithalat 1.000.000 TL civarındayken ihracat bunun yarısı durumundaydı. İki ülke arasında meydana gelen bu ekonomik dengesizliği düzeltmek için ilk adım 1932'de Afyon Antlaşması ile atılmıştır. 14 Nisan 1932'de imzalanan antlaşmaya göre İstanbul'da Afyon Merkez Bürosu kurulacak ve Türkiye ile Yugoslavya'nın afyon ihtiyacını karşılayacaktır. Aynı zamanda bu büro başka devletlere ihraç yapabilme hakkına sahipti³⁴⁴. Daha sonra ise 1932 yılında farklı konularda antlaşmalar imzalanmıştır. İki devlet arasındaki ilişkilerin iyileştirilmek için çalışılmasının sebebi hem komşu ülkeler olmaları hem de Balkanlarda ki statükonun korunmasını istemeleridir.

1929 Buhranı'ndan sonra dünya da yaşanan çatışmalar Balkan ülkelerini birlik kurmaya yöneltmiştir. Türkiye, Lozan'dan sonra dış politikasını barışçıl bir politika ile sürdürmüştür. Amacı, diplomaside iyi ve temeli sağlam ilişkiler kurmaktır. Bu politika ile 1930 yılında Türkiye ve Yunanistan yakınlaşması diğer Balkan ülkeleri ile olan yakınlığı da peşinden getirmiştir. Oluşan yakınlık Balkan Birliği düşüncesinin canlanmasına neden olmuştur. Bu durum diğer Balkan ülkeleri tarafından da olumlu bir şekilde karşılanmıştır³⁴⁵. Türkiye Balkan Birliğinin kurulmasında öncü devletlerden olmuştur. Bu bağlamda Balkan ülkeleri arasında konferanslar yapılmaya başlanmıştır. Balkan Konferansları devam ederken Bulgaristan kendi çıkarlarını sağlamak amacıyla bazı devletleri yanına çekmeye çalışıyordu. Bulgaristan'ın bu çıkarına uyum sağlayabilecek devlet Yugoslav idi³⁴⁶. Ancak Türkiye ve Yunanistan bu durumu engellemek için ellerinden geleni yapmışlardır. Bu sırada Türkiye

³⁴³ Gökçen, "Atatürk Döneminde Türkiye - Yugoslavya İlişkileri Ve Kral Alexander'ın Türkiye Ziyareti", 667,676.

³⁴⁴ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)",2 - Gökçen, "Atatürk Döneminde Türkiye - Yugoslavya İlişkileri Ve Kral Alexander'ın Türkiye Ziyareti", 667,676.

³⁴⁵ Hakan Savran, "II. Dünya Savaşında Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)", (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2005), 18,73.

³⁴⁶ Gürdal Çetinkaya, "İsmet İnönü ve II. Dünya Savaşı" , (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014), 69,70.

ilişkileri düzeltmek ve birliği sağlamak amacıyla, Yugoslavya ile Dostluk Antlaşması yapmayı planlamıştır³⁴⁷.

Yapılan konferanslar sırasında Kral Alexander 4 Ekim 1933'te İstanbul'u ziyaret etmiştir. Ziyaretin sebebi Türkiye ve Yugoslavya arasında yapılacak olan Dostluk Antlaşması'nın nasıl olacağı hakkında görüşme yapmaktır. Kral, Atatürk tarafından karşılanmıştır. Yugoslavya basını bu ziyaretin Balkanlar için önemli olduğunu ve Balkan Birliğine katkı sağlayacağını yazmıştır. Yugoslav Kralı'nın ziyaretinden sonra Dışişleri Bakanı Tefik Rüşti Aras Belgrad'a gitmiştir. 27 Kasım 1933'te Türkiye ve Yugoslavya arasında "Türkiye-Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Yargısal Çözüm, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması" imzalanmıştır. Antlaşmaya göre; sorunların çözülmesinde diplomatik yollardan başka yol kullanılmayacaktır. Bu antlaşma ile iki devlet arasında ki ilişkiler oldukça iyi bir döneme geçiş yapmıştır³⁴⁸.

Balkan ülkeleri arasında yapılan ikili antlaşmalar ilişkileri yumuşatmış ve yapılan konferanslar sonucunda da Balkan Antantı imzalanmıştır. Türkiye ve Yugoslavya arasındaki ilişkiler Balkan Paketi ile birlikte daha iyi bir duruma ulaşmıştır. Balkan Paketi'nden sonra ise Türkiye ve Yugoslavya arasında 6 Haziran 1934'de Suçluların İadesi Mukavelenamesi hemen ardından 3 Temmuz 1934'de ise Adli, Medeni ve Ticari İlişkilere Dair Mukavelename imzalanmıştır³⁴⁹.

1934 yılında Türkiye ve Yugoslavya arasında geçici bir ticaret antlaşması yapılmış ve ekonomik ilişkiler normal bir şekilde devam etmiştir. 1934'ün Ekim ayında Yugoslavya Kralı Alexander'ın Marsilya'da uğradığı suikast Türk hükümetini üzüntü ile karşılanmıştır. Bayraklar yarıya indirilmiş, tiyatrolar ve sinemalar kapatılmıştır. Kral Alexander'ın cenazesine Türkiye'den de bir heyet, askeri birlik ve Tefik Rüşti Aras gitmiştir. İlk defa bir askeri birlik yabancı bir devlete cenaze için gitmiş ve ilk defa başka hükümdar için yas ilan edilmiştir. Aynı zamanda başta Atatürk olmak üzere birçok devlet adamı Yugoslavya hükümetine taziyelerini göndermiştir. Yugoslav basını Atatürk'ün göndermiş olduğu taziyeye geniş ölçüde yer vermiştir. Türk basını da Alexander'ın ölümüne geniş bir şekilde yer vermiş ve Yugoslavya'ya destek verdiğini haberleriyle göstermiştir³⁵⁰.

1935 yılında İtalya'nın saldırgan tutumları, Habeşistan'ı işgali bazı devletleri endişelendirmiştir. Türkiye de bu devletler arasında idi. Bu durum İngiltere'nin Akdeniz'de ki

³⁴⁷ Işık, "Balkan Antantı, Balkan Paketi ve Türkiye", 44.

³⁴⁸ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 25.

³⁴⁹ Ertem, "Atatürk'ün Balkan Politikası ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye – Balkan Devletleri ile İlişkileri", 19,20.

³⁵⁰ Güveloğlu, "Marsilya Suikastı (Yugoslavya Kralı Alexander'ın Öldürülmesi) ve Türkiye'deki Yankıları-9 Ekim 1934", 250,265.

sömürgelerinin durumundan endişe etmesine neden olmuştur³⁵¹. Bu dönemde Türkiye, savaş öncesi çekişmelerin arasında Boğazlar Sözleşmesi'nin tehlike yaratabilecek maddelerini değiştirmek istediğini milletlerarası meydana gelen toplantılarda belirtmiştir. 3 Kasım 1935'te İtalya'nın Habeşistan'a saldırmasının ardından İtalya'nın, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'ya saldırma ihtimali üzerine İngiltere bu devletlere destek vererek 1936 Ocak ayında Akdeniz Paktı'nı kurmuştur. İtalya'nın Habeşistan'dan geri çekilmesiyle Akdeniz Paktı'nda birbirlerine tanınan haklar karşılıklı olarak kaldırılmıştır. Türkiye, Lozan'da yapılmış olan Boğazlar ile ilgili düzenlemeden rahatsız olan Sovyetler Birliği ile İngiltere, Bulgaristan, Yunanistan, İtalya, Japonya, Romanya ve Yugoslavya hükümetlerini görüşlerini almak üzere toplantıya çağırmıştır³⁵². Yapılan görüşmeler sonucunda 20 Temmuz 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır.

28 Ekim 1936'da Yugoslavya Başbakanı Ankara'ya gelmiş ve Ticaret ve Seyrüsefain Anlaşması imzalanmıştır. İsmet İnönü yapılan antlaşmadan sonra Yugoslav gazetecilerine Yugoslavya'nın Balkan Paktı için elinden geleni yaptığını ifade etmiştir. Atatürk ise, Yugoslavya ile olan ilişkilerin oldukça sağlam bir yapıda olduğuna dikkat çekmiştir. İlişkiler zamanla daha iyi boyutlara ulaşmaktaydı. İsmet İnönü ve Tevfik Rüştü Aras 10 Nisan 1937'de Belgrad'a gitmiş ve bu ziyaret Yugoslav basınında Türkiye'nin barış temsilcisi olduğu yorumlarıyla yer almıştır. İsmet İnönü ve Tevfik Rüştü Aras, Yugoslav devlet adamları ile görüşmeler yapılarak siyasi ve iktisadi anlaşmalar hakkında konuşulmuştur³⁵³.

Bu dönemde Yugoslavya'da yaşayan Türk-Müslümanlar basında da etkin olmuşlardır. Çeşitli gazeteler yayınlamışlardır. Ancak bu gazeteler Türkçe olsa da eski alfabe ile yayınlanmaktaydı. Bunun nedeni ise Yugoslavya'da Türk okullarında ortaöğretim seviyesinde bir okulun olmayışı ve okullarına yeni alfabenin girmeyişi olmuştur. Yugoslav Başbakanı Milan Stojadinović'in Türkiye'yi ziyareti esnasında iki devlet arasında ki kültürel faaliyetlerin artırılmasına karar verilmiştir³⁵⁴. 1937 ve 1938 yıllarında da iki ülkenin devlet adamları arasında ziyaretler devam etmiştir. Türk-Yugoslav devlet adamları her ziyaret sonrasında övgü dolu demeçler yayınlamışlardır. Bu karşılıklı ziyaretler ilişkilerin seyrini daha iyiye götürmüştür.

1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Almanya'nın Balkanlar üzerindeki tutumu Türkiye'yi Müttefik tarafına yaklaştırmıştır. Türkiye ve İngiltere arasında bir

³⁵¹ Çetinkaya, "İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Nazilerin İktidara Gelişi ve Türk-Alman İlişkileri", 69,70.

³⁵² Savran, "II. Dünya Savaşında Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)", 18,73.

³⁵³ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 33,36.

³⁵⁴ Gökçen, "Atatürk Döneminde Türkiye - Yugoslavya İlişkileri Ve Kral Alexander'ın Türkiye Ziyareti", 667,676.

deklarasyon yapılmıştır. Bu deklarasyona Fransa da katılmıştır. Yapılan ittifakta Balkanları da ilgilendiren bir madde mevcut idi. Yugoslavya ve Romanya, maddenin Mihver devletlerini kışkırtacağı gerekçesiyle tepki vermişlerdir. Türkiye durumu yatıştırmak için çabalasa da meydana gelen durum Balkan Antantında ki pürüzleri ortaya çıkardı. Olaylar sonucunda Yugoslavya Türkiye'nin olmadığı bir Balkan Blok'u kurmaya çalışmış ama başarılı olamamıştır.

Alman ve İtalya tehlikesine karşı Balkanlarda barışın devam ettirilebilmesi amacıyla 2-4 Şubat 1940'ta Balkan Antantı Konseyi toplandı. Yugoslavya savaşta tarafsız kalmak için birbirlerine askeri yardım içeren politikalarını anlatsa da bu politikaları savaş ortamında uygulayabilmek mümkün değildi. Konsey görüşmeleri sonunda dışarıdan gelecek her saldırıya karşı ortak hareket edilmesi kararı alınmıştır³⁵⁵.

3.4.YUGOSLAVYA'NIN MİHVERE KATILMASI- İŞGALİ VE TÜRK BASININA YANSIMALARI

3.4.1. Yugoslavya Üzerinde Alman Baskısı

Mihver kuvvetleri gün geçtikçe Balkanları elde edebilmek için büyük çaba sarf ediyorlardı. Yunanistan'a giren İtalya'nın başarısız olması sonucunda Bulgaristan'ı Mihvere dahil eden Almanya'nın sıradaki hedefi Yugoslavya olmuştur. Almanya, baskı yaparak Yugoslavya'yı kontrol altında tutmaya çalışmıştır. 25 Mart 1941'de Mihverin karşısında güçlü kalamayan Yugoslavya Mihvere katılmak zorunda kalmıştır. Ancak Prens Paul ve Başbakan Zwetkovitch'in bu kararı ordu tarafından olumsuz bir şekilde karşılanmıştır. Bunun sonucunda ise Prens Paul ve Başbakan Zwetkovitch hükümetine darbe yapılarak yerine krallığa Alexander'in oğlu Pierre, başbakanlığa ise General Simoviç getirilmiştir³⁵⁶.

İkinci Dünya Savaşı başlangıcında bitaraf bir politika izlemeyi amaçlamış olan Yugoslavya, savaş sürecinde bu politikasını devam ettirmek istese de başarılı olamamıştır. Bulgaristan'daki Alman birliklerinin saldırı ihtimali ve Mihvere katılması için Almanya tarafından yapılan tazyik sonucunda resmi olarak bitaraf politikasını sürdürememiştir. Sonuç olarak 25 Mart 1941 tarihinde Mihvere katılmak mecburiyetinde kalmıştır. Yugoslavya'nın bu adımı bilerek Bulgaristan ile aynı kaderi kabul etmekten başka bir şey olmamıştır. Türk Basını da Yugoslavya'nın Mihvere katılma süreci ve işgaline geniş yer vermiştir.

³⁵⁵ Turp, "Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)", 37, 38.

³⁵⁶ Savran, "II. Dünya Savaşında Büyük Güçler Ve Türkiye (1939-1945)", 18,73.

Almanya, Bulgaristan'dan sonraki hedefi olan Yugoslavya üzerinde baskı kurmaya başlamış ve baskılar zamanla fiili bir boyut almıştır. **Vatan, Akşam, Tan, Cumhuriyet, Vakit** Gazetelerinin verdiği haberlere göre Alman uçakları Yugoslavya üzerinde tehdit amaçlı uçuşlar yapmaya başlamıştır. Alman uçaklarına Yugoslavlar tarafından mitralyöz ateşi açılmıştır. Ardından yedi Alman uçağı Yugoslav topraklarına izinsiz giriş yapmıştır. Yugoslavya bunu bir tecavüz saymış ve önemli bölgelere toplar yerleştirerek önlemlerini almışlardır³⁵⁷. Bu haber gazetelerin hepsinde aynı başlık ve aynı içerikte verilmiştir.

Akşam Gazetesi, Yugoslav tazyikine ara vermeden devam eden Almanya'nın hedefinin Yugoslavya'yı Mihvere dâhil edip ardından Selanik'e açılan kapı olan Vardar vadisini işgal etmek olduğunu iddia etmiştir³⁵⁸. **Akşam** Gazetesi'nin aynı tarihli başka bir haberinde, Belgrad'dan aldığı haberlere göre Yugoslav Kral Naibi olan Prens Paul'un, Alman Hariciye Nazırı olan B. Von Ribbentrop ile görüştüğü iddialarına yer vermiştir. Haberin devamında ise Yugoslav matbuat müdürünün bu iddiayı yalanladığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda haberde, Yugoslavya'da seferberlik ilan edildiği şayiaları da yalanlanmıştır. Bir yandan iddialar yalanlanırken bir yandan yeni iddialar ortaya atılmaktadır. Bu da savaş sürecinde gayet normal bir durum tabi olarak karşılanabilir. Belgrad'dan alınan bir haberde ise, Bulgaristan'ın Mihvere katılmasından sonra Yugoslavya'da bulunan bazı siyasi mültecilerin ayrıldığı iddiası dikkat çekmektedir. **Tan** Gazetesinde de haber aynı şekilde verilirken **Vatan** Gazetesinde haber bir gün sonra verilmiştir³⁵⁹.

Tan Gazetesi, Almanya için Selanik'e geçiş noktası olan Vardar vadisinden geçişine Yugoslavya'nın izin vermediği takdirde bu yolun kapalı olduğunu haberinde söylemiştir³⁶⁰. Yunanistan'ı ele geçirebilmesi için Vardar vadisinden geçmesi gereken Almanya için Yugoslavya'nın önemli bir konumda olduğuna dikkat çekilmiştir.

Aynı gün **Akşam** Gazetesi'nin haberinde Times Gazetesi'nin, Almanya'nın Balkanlar üzerinde ki hareketleri üzerine bir değerlendirmesini yayınlamıştır. Değerlendirme de;

*Bulgaristan'ı ele geçirdikten sonra Almanların Yugoslavya, Yunanistan veya Türkiye aleyhine harekete geçmeleri muhtemeldir. Almanya, Yugoslavya milletinin muhabbetini hiçbir zaman kazanamamıştır. Bundan başka Yugoslavlar tehdit karşısında boyun eğecek karakterde bir millet değildir*³⁶¹.

ifadelerini kullanan Times Gazetesi'nin haberine göre, Almanya'nın hedeflerinden olan Yugoslavya halkının Alman tazyikine direneceği ümit edilmektedir.

³⁵⁷ “ Yugoslavya Üstünde Alman Tayyareleri”, Vatan-Tan-Cumhuriyet- Akşam Gazeteleri – “ Yedi Alman Tayyaresi”, Vakit Gazetesi, (3 Mart 1941), 1,5.

³⁵⁸ “ Alman Müfrezeleri Yunan Hududunda “, Akşam Gazetesi, (4 Mart 1941), 1,6.

³⁵⁹ “ Prens Paul B. Von Ribbentrop ile Görüştü Mü?”, Akşam Gazetesi, (4 Mart 1941),5.

³⁶⁰ “ Yugoslavya Tazyike Baş Eğmeyecek”, Tan Gazetesi, (5 Mart 1941), 1,5.

³⁶¹ “ Hayati Kararlar Almak Zamanı Geldi”, Akşam Gazetesi , (5 Mart 1941), 2,5.

Cumhuriyet Gazetesi'nin haberine göre, İngilizler, Yugoslavya'nın zor bir durumda olduğunu ve bitaraf kalması için çabaladıklarını söylemişlerdir. Haberin devamında ise alt başlık olarak “ Yugoslavlar, Alman militarizminden nefret ediyorlar” şeklinde vermişlerdir. Haberde Daily Telgraph Gazetesi'nin Almanya'nın Yunanistan'ı ele geçirmek amacıyla Yugoslavya'yı istila edeceği iddiasına da yer verilmiştir³⁶².

Zekeriya Sertel, Almanya'nın Yugoslavya ile uzun zamandır temas halinde olduğuna dikkat çekmiştir. Almanya'nın Yugoslavya'dan bitaraf kalması karşılığında hudutlarını koruyacağını vadettiğini söylemiştir. Sertel, “*Yugoslavya siyaset ve iktisadiyatını Alman siyaset ve ekonomisine uydurmayı kabul etmiş, fakat istiklal ve hudutlarına tecavüz vaki olduğu takdirde bunu silahla müdafaaya da karar vermiştir*”³⁶³ sözleriyle Yugoslavya'nın Almanya karşısında ki tutumunu özetlemiştir. Sertel yazısının devamında Yugoslavya'nın Almanya ve İtalya ile iyi geçinmek zorunda olduğunu ancak bu durumun Mihvere girmesi için yeterli bir sebep olmadığını da beyan etmiştir.

Akşam Gazetesi Hitler'in İnönü'ye gönderdiği mektubu değerlendirirken Almanya ve Prens Paul arasındaki durumu da değerlendirmiştir. Bitaraf kalmak isteyen Yugoslavya için Hitler'in planının Mihvere dahil etmek olduğunu iddia etmiştir. Ancak Prens Paul'un bugüne kadar istiklallerini koruyamamış olan devletlerin “zincir arkadaşı ” olmayacağını bildirmiştir. Prens Paul'un Vardar vadisini de açmak istemediğini, gerekçesinin de herhangi toprak ihlali olursa devamının da geleceği düşüncesinin olmasıdır³⁶⁴. **Akşam** Gazetesinde , *Gazete de Lausanne*'nin Yugoslavya hakkındaki değerlendirmesi de yayınlanmıştır. Bu değerlendirme de “*Yugoslavya'nın vaziyeti çok naziktir. Çünkü muhariplerden her iki taraf da onu kendi hesabına kazanmağa çalışmaktadır. Mamañih Yugoslavya'nın askerî vaziyetinin çok müşkül olduğu Londra'da kabul edilmektedir. İngilizlerin niyeti Yugoslavya'yı bitaraf kalmağa ikna etmektedir*”³⁶⁵. ifadeleri kullanılmıştır. **Tan** Gazetesi de aynı değerlendirmeyi yayınlamıştır. Ankara Radyo Gazetesi ise; Bulgaristan'ın işgalinden sonra Yugoslavya'nın ordusuna daha fazla önem gösterdiğini söylemiştir. Gazete Almanya ve İtalya tarafında etrafı çevrili olan Yugoslavya'nın gelebilecek taarruzlara karşı tedbir alması gerektiğini ifade etmiştir.

Vatan Gazetesi'nin, Times 'ten aldığı habere göre Almanya'nın üç hedefi vardır. Bu hedeflerin; Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye olduğu iddia edilmiştir. Almanya'nın Yugoslavya'yı hedef almasının sebebi, Yugoslavya'nın Mihvere katılmamış ve Almanya'ya yaklaşmamasıdır. Yugoslav halkı da mihvere katılma konusunda oldukça serttir. Almanya'nın

³⁶² “ Yugoslavya”, Cumhuriyet Gazetesi, (6 Mart 1941),1,5.

³⁶³ Zekeriya Sertel, “ Yugoslavya'nın Vaziyeti”, Tan Gazetesi, (6 Mart 1941), 1,5.

³⁶⁴ “ B.Hitler'in Milli Şef'e gönderdiği Mektup”, Akşam Gazetesi, (6 Mart 1941),5.

³⁶⁵ “ Balkanlarda Kati Dakikalar Yaklaşıyor”, Akşam Gazetesi, (6 Mart 1941), 5.

Bulgaristan'dan sonra ikinci hedefi Yunanistan'dır. Yunanistan'ı işgal edebilmesi ise Yugoslavya'yı hakimiyeti altına almaktan geçiyordu³⁶⁶. Gazetelerin ortak tespiti Almanya'nın asıl hedefinin İngiltere'nin müttefiki olan Yunanistan'ı işgal etmek olduğu, tarafsız kalmak isteyen Yugoslavya'nın ise bu işgale giden yol üzerinde bulunduğu bunun için de işgal edileceği yönündedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin Ankara Radyo Gazetesinden aldığı makalede Almanya'nın Yugoslavya üzerinde izleyeceği politika üzerine tahminlerde bulunulmuştur. Tahminler ise şu sözlerle dile getirilmiştir;

Yugoslavya'yı tazyik edecekleri tahmin olunmaktadır. Yugoslavya'da memleketin toprak bütünlüğünün muhafaza etmek şartı ile Mihvere taraftar küçük bir zümre mevcuttur. Fakat Mihverin Macaristan'a Yugoslavya'dan toprak vadettiği söyleniyor. Buna mukabil Yugoslavya'da tecavüze mukavemet cereyanı gittikçe artmaktadır³⁶⁷.

Gazetenin aynı gününde Yunus Nadi bir makale yayınlamıştır. Makalesinde Balkanlardaki Almanya sebebiyle oluşan karışıklığı değerlendirmiştir. Bu değerlendirmedeki yorumlarını Balkan ülkelerinden maddeler halinde bahsederek yapmıştır. Yugoslavya için ise şu sözleri söylemiştir. “ *Yugoslavya'nın, Bulgaristan'a benzer bir teslimiyet sürüklenemeyeceğini tahmin ettirecek ciddi sebepler mevcuttur³⁶⁸.*” **Cumhuriyet** Gazetesi'nin verdiği bu haberlere bakıldığında, Yugoslavya'nın Mihvere elbet bir gün katılacağı ama durumunun Bulgaristan'dan farklı olacağı görüşü vardır. Bu görüşün sebebi ise, Yugoslavya'da Mihveri kabul etmeyecek ve boyunduruğuna girmeyecek kesimlerin mevcut olmasıdır. **Akşam** Gazetesi'nin haberinde ise, Almanya, Yunanistan'a girmek için hedeflerinin arasına aldığı Yugoslavya'ya karşı sinir harbini kuvvetlendireceği görüşleri yer almaktadır³⁶⁹.

Tan Gazetesinde de Zekeriya Sertel, Yugoslavya'nın durumunu değerlendiren bir makale yayınlamıştır. Zekeriya Sertel, Yugoslavya'nın Mihver karşısında ne yapacağından ziyade Mihvere katıldığında ne gibi sonuçların meydana geleceğinden bahsetmiştir. Aynı zamanda Almanya'nın Yugoslavya'ya karşı olan tutumunu da ele almıştır. Sertel şu ifadelerle yer vermiştir;

Yugoslavya'nın Mihvere girmesi demek, bile bile ölümü kabul etmesi demektir. Halbuki Yugoslavya'nın istiklal ve tamamiyetini bozan böyle bir vaziyeti kabul etmesi ihtimali azdır. Başvekilin Hırvat lideri Maçek ile beraber gazetecilere yaptığı beyanatta bu bakımdan fevkalade ehemmiyeti haizdir. Anlaşılan Yugoslavya Almanya'yı memnun etmeye çalışmakla beraber, istiklal ve tamamiyetini de feda etmemenin yollarını aramaktadır³⁷⁰.

³⁶⁶ “ Alman Hedefi” , Vatan Gazetesi, 7 Mart 1941), 1,5.

³⁶⁷ “ Balkanların Büyük Karışıklığı”, Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mart 1941),5.

³⁶⁸ Yunus Nadi, “ Balkanlarda Alman Planı” , Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mart 1941),5.

³⁶⁹ “Almanlar Kaç Türü Harekete Geçebilir”, Akşam Gazetesi, (7 Mart 1941), 7.

³⁷⁰ Zekeriya Sertel,” “Yugoslavya'nın Vaziyeti Nazikleşti”, Tan Gazetesi, (8 Mart 1941), 1,5.

Sertel bu sözleri ile Yugoslavya'nın hem istiklalini tehlikeye atmak istemediğini hem de Almanlar ile iyi geçinmek istediğini söylemiştir. Makalesinin devamında Londra kaynaklarının haberlerinden aldığı bilgilere göre, Almanya'nın Yugoslavya'yı kazanmak için tazyiklerini artırdığını ve amacının Yugoslavya'yı Mihvere dâhil etmek olduğunu bildirmiştir. Yugoslavya'nın iç siyasetinden de bahseden Sertel, Yugoslavya'nın etrafının İtalya tarafından çevrildiğini, ancak İtalya'nın mağlup olarak bu planlarının suya düştüğünü belirtmiştir. Yugoslavya her ne kadar İtalya'dan kurtulmuş olsa da diğer Mihver kuvvetleri tarafından hala etrafının çevrili olduğunu da eklemiştir³⁷¹.

Tan Gazetesi, Yugoslavya Başvekili Tzvekkoviç ve Başvekil muavinin beyanatlarını “Yugoslavya, İstiklal ve Bütünlüğünü Muhafaza Azmindedir” şeklinde alt başlık vererek özetlemiştir. Beyanatta, devletin ve milletin menfaatlerinin korunmasının öncelikli olduğu bildirilmiştir³⁷². Gazete, Yugoslavya'nın durumuna hakkında geniş yer vermiştir. Diğer bir haberde ise, Yugoslavya'nın ve Mihverin durumu Yugoslavya'nın Mihvere dahil olduğu iddiaları ile ilgilidir. Henüz kesin bir bilgi mevcut olmasa da **Tan** Gazetesi'nin Berlin'den aldığı habere göre, Yugoslavya Başvekilinin Viyana'ya giderek Üçlü Pakta dahil olacağı iddia edilmiştir. Gazetenin Times 'ten aldığı habere göre, Hitler, Prens Paul'u davet etmiştir. Aynı zamanda gazete Belgrat'tan aldığı habere göre de Berlin'in talepleri şu şekildedir;

“1- Gıda maddeleri istihsalatının artırılması,

2- Yugoslavya matbuatı neşriyatının tamamen Mihver lehine olması,

3-Mihver aleyhindeki bütün düşman propagandasına müsaade edilmemesi.”

Ancak bu taleplerin teyit edilmediği de haberde vurgulanmıştır. Haberin devamında Yugoslav halkının Alman ırkçılığından haklı olarak nefret ettiğini ve etrafının çevrilmesi konusunda endişeli oldukları yazılmıştır. Gazete, Berlin'in yanı sıra diğer cepheyi teşkil eden İngiliz basınından aldığı iddialara da yer vermiştir. **Tan** Gazetesi'nin yayınladığı Daily Telgraph gazetesinden alınan habere göre, Alman ve İtalyan gazetelerinin Yugoslavya'nın Mihvere girmedikleri zaman başına gelebilecek durumlar hakkında tehdit ettiklerini iddia etmişlerdir³⁷³.

Cumhuriyet Gazetesinde Yunus Nadi, Yugoslavya ve Türkiye başlıklı bir makale yayınlamıştır. Bu makalesinde Balkanların karışık bir vaziyette olduğunu, Türkiye ve

³⁷¹ “Yugoslavya'nın Vaziyeti Nazikleşti”, Tan Gazetesi, (8 Mart 1941), 1,5.

³⁷² “ Yugoslavya Hükümetinin Beyanatı”- “Yugoslavya Üçlü Pakta Girmek Üzere”, Tan Gazetesi, (8 Mart 1941),5.

³⁷³ “Yugoslavya Üçlü Pakta Girmek Üzere”, Tan Gazetesi, (8 Mart 1941), 1,5.

Yugoslavya'nın da önemli mevkilerde yer almalarının büyük bir tehlike arz ettiğini beyan etmiştir. Ancak Türkiye'nin herhangi olası bir duruma karşı tedbirli ve katı olduğunu, Yugoslavya'nın da böyle bir tutum izleyeceğini ifade etmiştir. Makalesinin devamında ise yorumlarına şu şekilde devam etmiştir: “ *Yugoslavya ve Türkiye'nin gürültüye pabuç bırakmayarak mevcudiyet ve istiklallerini korumak için vaziyetin emrettiği en ileri fedakarlıkları göze almaları ve bu hususta tereddütsüz en kati kararlarını vermeleri lazımdır.*” Nadi, bu sözleri ile Yugoslavya'nın gerekli tedbirleri almaları gerektiğini vurgulamıştır. Daha sonra ise, Yugoslavya'nın bitaraf kalma politikasından bahsetmiştir. Yunus Nadi; “ *Yugoslavya o memlekettir ki mevcudiyetine teveccüh eden taarruzların sulh yolu ile bertaraf edilmesine imkan kalmadığı zaman varlığını ve istiklalini korumak için silaha sarılmasını bilir*” ifadeleri ile Yugoslavya'yı hem övmüş hem de bu şekilde bir politika takip etmesi ümidini dile getirmiştir³⁷⁴.

Basında yer alan haberlerde sık sık İngiliz, Fransız, Aman ve Yugoslav kaynaklarının ve gazetelerinin haberlerine yer verildiği görülmektedir. Böylece savaşın tarafları arasında Yugoslavya konusuna dair yaklaşımları etraflıca ele alınmıştır. **Vatan** Gazetesi'nin Fransız ajansından aldığı habere göre; Yugoslavya'nın savaş esnasında bitaraf bir politika izleyeceği ama Almanya ile dostluk kuracağı ifadelerine yer verilmiştir. Daily Telgraph'dan alınan habere göre ise; Yugoslavya ve Almanya aynı içerikli bir beyanname yayınlacakları iddiasına yer vermiştir. **Vatan** Gazetesi ayrıca, Yugoslav gazetelerinin, İtalya'nın Yunanistan'ı işgalinde mesuliyet kabul etmediklerine dair haberler ve açıklamalar yaptığının da haberini vermişlerdir³⁷⁵.

Hitler, Yugoslavya'yı hakimiyet altına aldığı zaman Balkan hakimiyetini sağlayabilirdi. Ayrıca Almanya, Yunanistan'a karşı tazyike geçebilmesi için Yugoslavya'nın geçişini kullanması gerekiyordu. Bu nedenle Alman birlikleri Yugoslav hududunu tehdit etmeye başlamışlardır³⁷⁶. **Vatan** Gazetesinden Vahdet Gültekin, Almanya'nın bu politikası karşısında Yugoslavya'nın nasıl bir cevap vereceğinin önemini vurgulamıştır. Gültekin'in ifadeleri şu şekildedir;

*Yugoslavya'nın Almanya'ya karşı olan vaziyeti, Başvekillerin daima tekrarladıkları gibi dostanedir. Fakat Yugoslavya'nın bu dürüstçe muameleyi ancak bir komşu olan Almanya'ya göstereceğine şüphe yoktur. Zira, mütecaviz bir Almanya'ya karşı Yugoslavya'nın istiklaline düşkün bir millet gibi cevap vermesi beklenir*³⁷⁷.

³⁷⁴ Yunus Nadi, “Yugoslavya ve Türkiye”, Cumhuriyet Gazetesi, (8 Mart 1941), 1,5.

³⁷⁵ “Yugoslavya Sıkı Bitaraf Fakat Mihvere Dost Olacaktı”, Vatan Gazetesi, (9 Mart 1941), 1.

³⁷⁶ Armaoğlu, 20. Yüzyıl, 193.

³⁷⁷ Vahdet Gültekin, “Yugoslavya Nasıl Bir Vaziyet Alacak”, Vatan Gazetesi, (9 Mart 1941), 3.

Yazısının devamında Yugoslavya'nın Bulgaristan ve Romanya'dan farklı olduğunu söylemiştir. Bu farklılığı ise, Yugoslavya'nın Nazi tahriklerinden kaçınması ve ülkedeki Alman nüfuzunun engel olması olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda Yugoslavya'nın içindeki farklı milli unsurların gelecek tehlikelere karşı birleştiğine değinmiştir.

9 Mart tarihli **Akşam** Gazetesi, Muhalif Yugoslav partileri tarafından verilen muhtıra değerlendirmiştir. Muhtırada, Muhalefet Partisi Başkanı olan B.Grol tarafından Yugoslavya'da yaşanan ve alınan kararlar konusunda ne muhalif partilerin ne de halkın fikrinin sorulmadığı bildirilmiştir³⁷⁸.

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Abidin Daver de Balkanlardaki genel durumu değerlendirmiştir. Yugoslavya'ya yönelik yorumlarında ise, Yugoslavya'nın bitaraf kalmak istediğini ancak jeopolitik konumunun buna müsait olmadığını söylemiştir. Yugoslavya'nın rahat bırakılmayacağını ve Almanya'nın bu bölgeyi kendi kontrolü altına almak istediğini belirtir. Almanya'nın bu kontrolü nasıl sağlayacağını ise şu sözlerle ifade etmiştir;

Bu emniyet ise ya siyasetten yahut da harpten elde edilebilir. Siyaseten elde edilecek emniyet demek, Yugoslavya'nın mahut üçler paktına iltihak ederek Romanya ve Bulgaristan gibi, Mihverin boyunduruğuna girmesi demektir. Harben emniyet ise, Alman, İtalyan, Macar ve hatta Bulgaristan ordularının Yugoslavya'ya çullanmaları ve memleketi işgal etmeleri demektir³⁷⁹.

Bu ifadeler ile Yugoslavya'nın iki seçeneğinin olduğu görülmektedir. Birincisi; Mihvere katılıp Alman himayesinde olmak, ikincisi; Mihver yanlısı Balkan devletleri tarafından işgal edilmektir. Yugoslavya ne seçim yaparsa yapsın her şekilde Alman hakimiyetine gireceği düşünülmektedir.

Cumhuriyet ve **Akşam** gazetelerinin United Press'ten aldıkları haberde, Yugoslavya'nın Almanya ile bir Saldırmazlık paktı imzalayacağı bilgisi verilmiştir. **Cumhuriyet** Gazetesi haberin devamında Times'ın diplomatik muharririn muhakemesini de yayınlamıştır. Bu muhakeme de muharrir Almanya ve Yugoslavya'nın durumu üzerine değerlendirme yapmıştır. “ *Almanlar Yugoslavya'ya her türlü vaatlerde bulunmakla bu memleketi tamamıyla ihata olunarak ümitsiz bir vaziyete düşünceye kadar sakin tutmak usulünü gütmektedirler³⁸⁰*”. Muharrir, Yugoslavların, Almanların vaatlerine kapılmaları sonucunda Almanya'ya mecbur kalacaklarını ifade etmiştir.

Akşam Gazetesi, Almanların savaş sürecinde yaptıkları hazırlıklar için Times ve Manchester Guardian gazetelerinin yorumlarını almıştır. Bu yorumların Türkiye'yi alakadar

³⁷⁸ “ Muhalif Yugoslav Partilerinin Muhtırası”, Akşam Gazetesi, (9 Mart 1941), 1,5.

³⁷⁹ Abidin Daver ,“ Balkanlarda Harbi Yeni İstikametleri”, Cumhuriyet Gazetesi, (9 Mart 1941), 1,3.

³⁸⁰ “ Almanya ile Yugoslavya Arasında Pakt”, Akşam Gazetesi - “ Yugoslavya Almanya ile Bir Pakt mı İmzalayacak?”, Cumhuriyet Gazetesi, (10 Mart 1941), 1,5.

eden kısımlarını haberin içeriğinde vermiştir. Yapılan yorumlar ise şu şekildedir; Times; “Ege denizine karşı olan bir tehlikenin Türkiye için manası ne demek olduğunu pek iyi takdir etmekte olan Türkler ise vaziyeti büyük bir dikkatle tetkik etmekte berdevamdırlar.” Manchester Guardian Gazetesi de Almanya’nın ilerleyen günlerde Yugoslavya’ya karşı tazyikini artıracığını ifade etmiştir³⁸¹.

Cumhuriyet Gazetesi Times Gazetesi’nin bir muhabirinin yazısını yayınlamıştır. Bu yazıda Yugoslavya’nın Almanya ile bir pakt imzalamak için Türkiye Başvekilinin beyanatını beklemedikleri ifade edilmiştir³⁸². Muhabir neden Türkiye’den beyanat beklenildiğinin bilgisini vermemiştir. Ancak bu beklentinin nedeni gayet açıktır. Yugoslavya, herhangi bir paktı imzalamadan önce olası saldırılara karşı Türkiye’den destek beklediği anlaşılmaktadır. Gazete ertesi gün ise, Belgrad’da bir meclisin toplanacağını ve Mihver ile ilgili nasıl bir karar alınacağı üzerine konuşulacağını bilgisini vermiştir. Devamında, Yugoslavya ve Almanya’nın Saldırmazlık paktının, Almanya’nın aşırı talepleri nedeniyle ertelendiğini bildirmiştir. Yugoslavya’nın Almanya karşısında erteleyici ve tedbirli yaklaşımı sonucunda **Cumhuriyet** Gazetesi tarafından, Almanya’nın Yugoslavya’ya karşı güvensizlik duymaya başlamasına bir neden olduğu şeklinde yorumlanmıştır³⁸³. Yugoslavya’nın bu tavrı Balkan hakimiyeti isteyen Almanya için işgale zemin hazırlar nitelikte olmuştur.

13 Mart tarihinden itibaren gazetelerin yeni gündemi Almanya ile Yugoslavya arasında imzalanacak paktın içeriği olmuştur. Gazeteler, gündemden düşmeyen Almanya ve Yugoslavya arasında imzalanacak paktları da ele almıştır. Yugoslavya’nın Mihvere mi yoksa Saldırmazlık paktına mı onay vereceği konusu verilen haberlerin içeriğini oluşturmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi’nin bazı kaynaklardan aldığı bilgilere binaen Yugoslavya’nın da her iki paktı da reddedeceğini iddia etmiştir. Aynı haberin devamında, Londra gazetelerinin Yugoslavya’nın durumuna ilişkin yorumları verilmiştir. Bu gazetelerin yorumlarından Yugoslavya’nın kendisini müdafaa edeceği ümidinde oldukları anlaşılmaktadır. Londra Gazeteleri Yugoslavya’nın askeri durumunu ve mevcut vaziyetini de değerlendirmiştir. Ayrıca haber de, Bulgar Gazetelerinin Yugoslavya üzerine yoğunlaştığı ve Yugoslavya’nın Mihver tarafından kazanıldığını iddia eden haberlerin yapıldığı da belirtilmiştir³⁸⁴.

Yine **Cumhuriyet** Gazetesi’nin haberine göre, Yugoslavya’nın Almanya ile pakt imzalaması ihtimalinin Yugoslav ordusunu endişelendirdiği bilgisine yer verilmiştir. Bu

³⁸¹ “ Alman Hazırlığı Artıyor”, Akşam Gazetesi, (10 Mart 1941), 1.

³⁸² “ Kat’i Kararı Vermek İçin ”, Cumhuriyet Gazetesi, (12 Mart 1941), 5.

³⁸³ “ Yugoslavya Fedakarlığa Razi Değil”, Cumhuriyet Gazetesi, (13 Mart 1941), 1,5.

³⁸⁴ “Yugoslavya’ya Karşı İhata Hareketi mi?”, Cumhuriyet Gazetesi, (14 Mart 1941), 3,5.

endişenin başında “Hitlerin Yugoslav ordusunun terhisini istemesi” olduğu bildirilmiştir. Bu esnada Yugoslavya paktı imzalamamış olsa da şartlarını sunmuştur. Başlıca şartları ise, Yugoslav halkının menfaatlerini korumak ve komşuları ile ilişkilerinin iyi bir şekilde devam etmesi olmuştur. Almanya’nın baskısı da her şekilde devam etmektedir³⁸⁵. Yugoslavya henüz pakta katılmamış olsa da şartlarını sunarak katılacağını sinyallerini vermiştir. Fakat Almanya’nın bu şartları ne derece dikkate alacağı düşündürücü bir durumdur. Çünkü Yugoslavya, Almanya’nın tekliflerini kabul etmese bile Almanya’nın işgal hazırlığına başlamış olması muhtemeldir.

Tan Gazetesi’nden Zekeri Sertel, Almanya’nın Yugoslavya’yı Mihvere katılması için kandırdığını iddia etmiştir. Sertel, Yugoslavya Hariciye Nazırının “ *Siyasetimizin biricik hedefi sulhu muhafaza ve memleketimizin emniyetini müdafaadır*” sözleri üzerine Almanya’nın Yugoslavya’nın bu isteğini istismar ederek kendi tarafına çekmeye çalıştığını beyan etmiştir. Sertel, “ *Evvela Yugoslavya’nın bitaraflığını muhafaza etmesi talebiyle başlayan tazyik, nihayet kayıtsız ve şartsız Mihvere iltihakını isteyecek kadar ileri götürmüştür*” ifadelerini kullanmıştır. Ancak Yugoslavya’nın tutumu nedeniyle Almanya için ikinci plana düşmüş olsa da Sertel, Yugoslavya’nın ilerleyen zamanlarda Almanya ile mecburen bir anlaşma yapacağını ileri sürmüştür³⁸⁶. Yugoslavya, tarafsızlığının korunması için bir taraf seçmek zorunda bırakılmıştır. Sertel’e göre Yugoslavya mecburen her şekilde Mihvere katılacaktır. Bu mecburiyetin nedeni ise, Yugoslavya hem kendi içerisinde problemler nedeniyle dış politika da yeterince başarılı bir siyaset izleyememesi hem de hükümetin bazı kesimlerinin Mihvere meyilli olmasıdır.

Akşam Gazetesi, Almanya’nın Balkanlardaki muhtemel hamlelerini değerlendirmiştir. Bu yapılan değerlendirmede Almanya’nın Yugoslavya üzerinde harekete geçeceği fikrini ortaya atmışlardır. Almanya’nın harekete geçmeden önce Yugoslavya’nın istiklalini korumak amacıyla bu teklifi kabul etmediğini bildirmiştir. Yugoslavya’nın amacının hem istiklalini korumak hem de Almanya ile arasını açmamak olduğu ifade edilmiştir³⁸⁷. Yugoslavya’nın hem istiklalini korumak istemesi hem Almanya ile arasını açmamak istemesi biraz zor bir durumdur. Çünkü Bulgaristan örneğinde olduğu gibi Yugoslavya Mihvere dahil olursa Almanya askerleri bir bahane ile Yugoslavya’ya gelecektir. Mihvere katılmadığı takdirde de Balkan hakimiyeti için her yolu deneyebilecek Hitler’in işgaline uğrayacaktır. Bunun en

³⁸⁵ “ Yugoslav Ordusu Endişe de”, Cumhuriyet Gazetesi, (15 Mart 1941),5.

³⁸⁶ Zekeriya Sertel, “ Balkanlardaki Vaziyetin Son Safhası” , Tan Gazetesi, (16 Mart 1941),1,5.

³⁸⁷ “ Almanya’nın Balkanlardaki Planı”, Akşam Gazetesi, (16 Mart 1941), 1.

büyük göstergesi ise Almanya'nın zaten sinir harbine ve Yugoslavya'yı baskılarına başlamış olmasıdır.

Tan ve **Akşam** Gazetelerinde, Alman tazyikinden sonra Yugoslavya'nın pakta katılmayacağına dair bir bakış açısı oluşturmuştur. Yugoslavya'nın Alman tazyikine boyun eğmeyeceğine dair asılsız haberlerin ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Hitler, Yugoslavya'ya tekliflerde bulunmuştur. Ancak Yugoslavya bitaraf kalma konusunda kararlı olsa da Bulgaristan'ın işgalinden sonra endişe etmeye başladığı da gazeteler tarafından bildirilmiştir³⁸⁸.

Vatan Gazetesi yayınladığı bir yazısında Yugoslavya'nın neden Mihvere katılmadığının sebeplerini üzerine bir değerlendirmede bulunmuştur. Buna değerlendirmeye göre; “ *Romanya'nın maruz kaldığı hal, Bulgaristan'ın vaziyeti, Yunanların mukavemeti, Sovyetlerin tavrı... Hele dünyanın en büyük sanayi memleketinin son kararı Yugoslavya'da derin tesir uyandırmıştır.*” Devamında ise, Almanya'nın Yugoslavya için iki politika izleyebileceğinden bahsedilmiştir. Ya Yugoslavya'yı istila edecek ya da Yugoslavya'ya karşı sinir harbi açılacaktır³⁸⁹. İngiliz Hükümeti, Almanya'nın Balkanlardaki hareketi nedeniyle Yugoslav devlet adamlarını uyarmıştır. **Akşam** Gazetesi bu haberinde Yugoslavya ile Ankara'nın durumu karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma neticesinde Ankara'nın Yugoslavya'dan daha iyi bir durumda olduğu bildirilmiştir³⁹⁰.

Almanya'nın Balkanlar üzerine olan politikaları neticesinde Türkiye bu sorunun üzerine yoğunlaşmıştır. Bulgaristan'ın durumu sonucunda bir endişe duyulmaya başlanmıştır. Fakat Almanya, yapılan hareketin Türkiye'ye yönelik olmadığını bildirerek güvence vermiştir³⁹¹. Daha sonra Yugoslavya'da hakkında çıkan çeşitli haberler yalanlanmıştır. **Tan** Gazetesinde Prens Paul'un Alman devlet adamları ile görüştüğü haberlerinin gerçeği yansıtmadığını ve Prens Paul'un bu durumdan çekindiğini dile getirmişlerdir. Makalede Yugoslavya'nın dış siyasetinde ki amacın komşuları ile iyi geçinmek olduğunu bildirmiştir. Berlin'den alınan haberlere göre, Almanya'nın Yugoslavya ile ilgili olan durumu hakkında hiçbir şekilde konuşmadığı bilgisi verilmiştir. **Tan** Gazetesi, Radyo Gazetesi'nin yazısını yayınlamıştır. Bu makalede ise, Almanya'nın Yugoslavya için açtığı sinir harbinin devam ettiğini bildirmiştir.

³⁸⁸ “Yugoslavya Üçlü Pakta Girmiyor”, **Tan** Gazetesi, (17 Mart 1941), 1,5.

³⁸⁹ “ Yugoslavya İşleri Halledilmeden”, **Vatan** Gazetesi, (18 Mart 1941), 1,5.

³⁹⁰ “ Ankara ve Belgrat'ta Siyasi Savaş”, **Akşam** Gazetesi, (18 Mart 1941), 5.

³⁹¹ Mücahit Özçelik, “İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sy.29, (2010): 258.

Gazete, Almanya ve Yugoslavya arasındaki müzakerelerin hala devam ettiğini ve iki devlet arasındaki ilişkilerin bir iyi bir kötü olduğunu da ifade etmiştir³⁹².

Almanya ve Yugoslavya arasındaki belirsiz durum devam ederken Yugoslavya'nın seferberliği de devam etmekteydi. **Akşam** Gazetesi haberinde “ *Yugoslavya'nın üçlü pakta gireceği şayialarına artık ehemmiyet verilmiyor*” ifadelerini kullanmıştır. Ardından ise Times Gazetesi'nin muhabirinin bir yazısını yayınlamıştır. Bu yazıda muhabir;

Yugoslav gazeteleri, Yugoslavya ile Almanya arasındaki müzakerelere müteallik olarak Almanlar tarafından yapılan emniyetbahş beyanata ilk sayfelerini tahsis etmektedirler. Bu hal, müzakeratin devam etmekte olduğunu göstermesi itibari ile manidardır. Nazilerin pek o kadar mutadları olmayan hatırlanışlıkları burada hayret ve korku tevlid etmiştir. Çünkü bunda gizli kelimeler bulunabilir” ifadelerini kullanmıştır³⁹³.

Muhabirin yazısından anlaşıldığına göre, Yugoslavya ve Almanya müzakerelerinin devam ettiği ancak bu durumun şaşırtıcı bir durum olduğu ifade edilmek istenmiştir. Bu durumda Nazilerin başka bir amacının olduğu, çünkü bu kadar toleranslı olmadıkları anlaşılmaktadır.

Yugoslavya'nın hiçbir şekilde istiklalinden fedakarlıkta bulunmayacağını bildiren **Tan** Gazetesi, Mihver taraftarı olan eski Başvekil Stayodinoviç'in gözetim altında sınır dışı edildiği bildirilmiştir. Gazete Yugoslavya'nın seferberliğinin devam ettiğini ve ordusunun sayılarını arttırılacağını da söylemiştir³⁹⁴.

Akşam Gazetesi, Yugoslavya'ya Almanya tarafından yapılan tekliflerinin Yugoslavya hükümetine etkileri hakkında bilgiler vermiştir. Habere göre, hükümet ikiye ayrılmıştır. Bir kısım bu tekliflerin Yugoslavya'nın lehine olacağını düşünürken diğer kısım devletin aleyhine bir durum olacağı kanaatinde olmuşlardır. Birçok nazırın istifa ettiği haberi de verilmiştir. Teyit edilmemiş kaynaklardan alınan bilgilere göre, Yugoslav devlet adamlarının pakta imzalamak üzere Almanya'ya gideceği iddiası gündeme getirilmiştir. Necmettin Sadak, Yugoslavya'nın üçlü pakta girmekten çekindiğini ancak Almanya karşısında zayıf durmadığını ifade etmiştir. Sadak, Yugoslavya'nın çekinmesinin sebebini şu sözlerle açıklamıştır:

Yugoslavya'nın “yeni nizam” denilen paylaşma vesikasına imza koyması, her şeyden evvel kendi mevcudiyetini inkâr etmesi, taksim edilmeye razı olması demektir. Malumdur ki yeni nizamın ruhu 1918 Versay sulh muahedesi ile kurulmuş olan eski Avrupa nizamını yıkmaktır. Halbuki Yugoslavya denilen bugünkü büyük devlet Versay sulhundan, yani Mihverin yıkmaya yemin ettiği eski nizamdan doğmuştur. Yugoslavya'nın yeni nizama

³⁹² “Bir İsviçre Gazetesi'nin Makalesi” 18 Mart 1941- “Yugoslav-Alman Temasları” , Tan Gazetesi, (20 Mart 1941), 5.

³⁹³ “ Yugoslav Seferberliği Devam Ediyor”, Akşam Gazetesi, (21 Mart 1941),1.

³⁹⁴ “Yugoslavya Seferberlik Yapıyor” , Tan Gazetesi, (21 Mart 1941), 1,5.

*tarafıtar olması parçalanmaya, eski Sırbistan hudutlarına dönmeye bizzat rıza göstermesi demektir*³⁹⁵.

Bu sözler Yugoslavya'nın doğduğu nizamı yıkmak için rıza göstermesi şeklinde özetlenebilir. Necmettin Sadak, Yugoslavya'nın kendi istiklalini bitirebilecek olan bu pakta girmesi ihtimalini “mantıksızlık” olarak nitelendirmiştir. Makalesinin devamında ise, Mihvere katılma durumunda Yugoslavya'nın vaziyetinin Mihverin akıbetine bağlı olduğuna da dile getirmiştir. Sadak'ın makalesinden anlaşıldığına göre, Yugoslavya'nın Alman teklifleri karşısında belirsiz bir tutum sergilese de mevcut durumu sebebiyle pakta gireceğine ve istiklalinden ödün vereceğine ihtimal verilmemiştir³⁹⁶.

Cumhuriyet Gazetesi'nin haberinde Almanya ve Yugoslavya arasındaki son durumdan ve Yugoslavya'nın paktı imzalamak üzere olduğundan bahsedilmiştir. Yugoslavya'nın şekil aldığı bu durumun birçok nazırın istifasına ve halkın endişelenmesine neden olmuştur. Halk Belgrat'taki Alman elçiliği önünde protesto gösterileri yapmışlardır. İngilizler de Yugoslav halkına destek vermişlerdir. Yugoslav ordusunun bu pakta muhalif olması halkın orduya ümit bağlamasına neden olmuştur³⁹⁷. Ömer Rıza Doğrul, Almanya ve Yugoslavya arasında ki durumu “Almanya Yugoslavya'yı avlamakla meşgul” ifadeleriyle açıklamıştır³⁹⁸.

Akşam Gazetesi de aynı haberi ve içeriğini vermiş, ek olarak bazı askerlerin bu belirsizlik ortamını bırakarak Yunanistan'a gittiğini bildirmiştir. Ayrıca Yugoslav ordusu, Almanya'ya yapılacak olan herhangi bir yardım hareketini engelleyeceklerini ve Yugoslavya'ya karşı bir saldırı olduğunda İngilizler ve Türkler yarım etmese bile mücadele edeceklerini bildirmişlerdir. Akşam Gazetesini Times'dan aldığı habere göre, Yugoslavya'da gergin bir durum yaşanmaktaydı. Ordu ve halk Almanya ile olan herhangi bir ittifaka karşıydılar. Kabine de istifalar devam ediyordu ve yerine geçecek kimse bulunamıyordu. Yaşanan bu gerginliğin üçlü pakta girilmesini geciktirdiği beyan edilmiştir³⁹⁹. Necmettin Sadak'ta yazısında Yugoslavya'daki ikilemden ve gerginlikten bahsetmiştir. Yugoslavya'nın durumunu “ vicdan imtihanı geçiriyorlar” şeklinde özetlemiştir. Yugoslavya'daki belirsizliğin Almanya'yı sabırsızlandırıldığını dile getirmiştir. Çünkü Almanya'nın ilerleyişi Yugoslavya'ya göre şekillenecektir. Sadak, Yugoslavya'nın ne imzalarsa imzalasın Almanya'nın kuvvetleri karşısındaki tutumunun önemli olduğunu söylemiştir.

³⁹⁵Necmettin Sadak, “ Yugoslavya Almanya'nın Siyasi Tazyikine Ne Derece Mukavemet Edebilecektir?”, Akşam Gazetesi, (22 Mart 1941), 1.

³⁹⁶ “Yugoslavya'da Mühim Siyasi Hadiseler” – Necmettin Sadak, “ Yugoslavya Almanya'nın Siyasi Tazyikine Ne Derece Mukavemet Edebilecektir?”, Akşam Gazetesi, (22 Mart 1941), 1.

³⁹⁷ “Yugoslav Buhranı”, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Mart 1941), 1,5.

³⁹⁸ Ömer Rıza Doğrul, “ Mihver Ne Yaptı, Neler Yapacak?”, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Mart 1941), 3.

³⁹⁹ “Yugoslavya'da Gerginlik Devam Ediyor”, Akşam Gazetesi, (24 Mart 1941), 1,7.

Muhakkaktır ki Yugoslavya bitaraf kalmak ve Almanya ile iyi geçinmek istiyor. Bu demektir ki şayet iki devlet arasında ittifak imzalanmasa da, Almanya Yugoslavya'nın taarruzuna uğramayacağından emindir. Fakat Almanya, en tantanalı merasimle en parlak kâğıtlar üzerinde, en iri yazı ve imzalarla en katî dostluk Muahedesi imzalsasa, Yugoslavya tecavüze uğramayacağından asla emin değildir. Şu halde bütün kesele şu suale varıyor: Almanya ile hoş geçinmek, fakat bîtaraf kalarak istiklâlini ve topraklarının masuniyetini. korumak kaygısında olan Yugoslavya, bu kararını Almanya'ya karşı silâhla müdafaa etmek azminde midir?''⁴⁰⁰.

Sadak bu sözleri ile Yugoslavya'nın Almanya ile iyi geçinme amacında olduğunu ve Almanya'nın bir saldırıda bulunmayacağını düşünmektedir. Ancak Almanya'nın aynı fikirde olmadığı anlaşılmaktadır.

Zekeriya Sertel, Almanya'nın Yugoslavya'ya olan baskısının ve etkilerinin nasıl olduğunu değerlendiren bir yazı yayınlamıştır. Bu yazısının bir kısmı şu şekildedir;

Yugoslavya'nın Mihvere girmek üzere bulunması, yalnız son zamanlarda yapılan tazyiklerin değil senelerden beri Yugoslavya dahilinde devam eden Alman faaliyetlerinin bir neticesidir. Almanlar eski Başvekil Stoyadinoviç'in müsamahasından istifade ederek Yugoslavya'da geniş teşkilat vücuda getirmişleridir. Svetkoviç hükümeti iktidar mevkiine gelince, bu teşkilatın faaliyeti kısmen kontrol altına alınmış, fakat Almanları gücendirmemek için çok ileri gidilmemiştir.⁴⁰¹.

Sertel bu sözleri ile Yugoslavya'nın her zaman Almanya'dan çekindiğini ve eski Başvekil Stoyadinoviç idaresinde Almanlara oldukça istedikleri faaliyet sahasının açıldığını ifade etmiştir. Belgrat'taki Alman Kültür Cemiyeti'nin Alman ajanları tarafından idare edildiğini de söylemiştir. Amaçları, Yugoslavya'daki Almanları organize etmek ve bazı iş kesimlerini teşkilata bağlamaya çalıştıklarının da bilgisini vermiştir. Sırları, sadece Alman yardımıyla devlet kurabileceklerine inandıran Nazi grupları teşkil edilmiştir. Aynı politika Hırvatlar için de uygulanmıştır⁴⁰². Zekeriya Sertel'in verdiği bu bilgilerin ardından Almanya'nın Yugoslavya'nın içinden teşkilatlanmaya başladığı anlaşılmaktadır. Yugoslavya içindeki Almanlar kendi hükümetleri tarafından birleştirilmeye çalışılmış ve aralarından ajanlar da çıkmıştır.

3.4.2. Yugoslavya'nın Mihvere Katılması

Yugoslavya, Mihveri bir kurtuluş yolu olarak görmüştür. Sonuç olarak 25 Mart 1941 Yugoslavya Mihvere katılmıştır. Mihver ve Yugoslavya arasında yapılan anlaşmaya göre

⁴⁰⁰ Necmettin Sadak, "Yugoslavya Tarihinin Dönüm Noktası", Akşam Gazetesi, (24 Mart 1941),7.

⁴⁰¹ Zekeriya Sertel, "Almanlar Yugoslavya'da Nasıl Çalıştılar", Tan Gazetesi, (25 Mart 1941),1.

⁴⁰² Sertel, "Almanlar Yugoslavya'da Nasıl Çalıştılar", (25 Mart 1941),1.

Yugoslavya tarafsız kalacaktır. Fakat topraklarını Almanya ve İtalyan birliklerine açması kararı alınmıştır⁴⁰³. Yugoslavya iki seçeneğinden daha az acısız olanı seçmiştir.

Türk Basınında Yugoslav Nazırlarının paktı imzalamak üzere Viyana'ya hareket ettiği şeklinde haberler yerini almıştır. Paktın imzalandığı haberi ancak ertesi günlerde verilebilmiştir. Gazete yorumlarında Yugoslavya'nın Almanya baskısına direnmesi ne kadar övüldüyse boyun eğmesi de o kadar eleştirilmiştir. **Vatan** Gazetesi'nin bu durumla ilgili haberini “ *Yugoslavya Esaret Yolunda* ” başlığı altında vermiştir. Yazının içeriğinde ise Yugoslavya Başvekilinin paktı imzalamaya gittiğinden bahsedilmiştir. Gazete, Yugoslavya'nın Mihvere dâhil olması sonucunda halkın büyük çoğunluğu devlete karşı muhalefet olduğu bilgisini de vermiştir. Halkın hükümete son derece kızgın olduğu ve Belgrat'ın bazı şehirlerinde devlete karşı gösteriler yapıldığı bildirilmiştir. Devamında da Alman ve Yugoslav ajanslarının bu gösteri haberlerini yalanladığı da söylenmiştir. Haberde Yugoslavya'nın Mihvere katılırken kabul ettiği açık ve gizli maddeler hakkında tahminler yapılmıştır⁴⁰⁴. **Akşam** Gazetesi'nin haberinde, Mihver devletlerinin bazı askeri maddelerden vazgeçtiği iddiası da yer almaktadır⁴⁰⁵. **Tan** ve **Cumhuriyet** Gazeteleri de bu haberi aynı şekilde vermiş ve farklı bir yorumda bulunmamışlardır. 26 Mart'ta gazeteler Yugoslavya'nın Mihvere tam olarak dâhil olduğunu haberini vererek ülke içindeki tepkilerden bahsetmişlerdir.

Almanya Hariciye Nazırı B.Von Ribbentrop'un Yugoslavya'nın Mihvere katılmasının ardından yayınladığı nutkunda, Balkanların sürekli yabancı devletler etkisinde olduğunu belirtir. Ardından da Almanya'nın hedefinin bu düzeni bozacağını ve Balkanları ebedi sulha kavuşturacağını beyan etmiştir⁴⁰⁶. Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi Yugoslav halkı aynı görüşte değildir. Paktın imzalanmasının ardından hükümetin karşısında yer alan halk paktı ve esir olmayı kabul etmediklerini dile getirmişleridir.

Tan Gazetesi, “ *Yugoslavya Üçlü Pakta Girdi*” başlıklı bir haber yayınlamıştır. Haberin içeriğinde; Yugoslavya ve Mihver devletleri arasında kabul edilen maddelerin içeriği verilmiştir. Bu maddeler şu şekildedir;

- 1- *Yugoslavya, Berlin'de 27 Eylül 1940 Almanya, İtalyan ve Japonya arasında akdedilen pakta iltihak eder,*

⁴⁰³ Muharrem Turp, “ Türkiye-Yugoslavya İlişkileri”, (Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, 2013), 10.

⁴⁰⁴ “Yugoslavya Esaret Yolunda”, Vatan Gazetesi, (25 Mart 1941), 1,5.

⁴⁰⁵ “ Yugoslav Nazırları Almanya'ya Hareket Ettiler”, Akşam Gazetesi, (25 Mart 1941), 1.

⁴⁰⁶ “ Ribbentrop'un Nutku”, Vatan Gazetesi, (26 Mart 1941), 1,5.

- 2- Üçlü paktın 4. Maddesine derpiş edilen muhtelit teknik komisyonlar Yugoslavya'nın menfaatlerine müteallik meselelerle meşgul olduğu takdirde komisyon müzakerelerine iştirak etmek üzere Yugoslav mümessilleri davet olunacaktır,
- 3- Üçlü paktın metni protokole raptedilmiştir⁴⁰⁷.

Yazının devamında ise, Mihver devletlerinin Yugoslavya'ya gönderdiği notalar yer almaktadır. Bu beyanatlarda Yugoslavya kararından dolayı övgüler ve sulh üzerine güvenceler verilmiştir. Beyanat verenlerden biri olan Alman Hariciye Nazırı Ribbentrop beyanatında; *“Alman Hükümeti, Yugoslavya'nın bugün vuku bulan üçlü pakta iltihakı münasebetiyle Yugoslavya'nın toprak hakimiyetine ve tamamlığına her an riayet edeceği kararını teyit eyler⁴⁰⁸.”* Maddelerden de anlaşılacağı üzere Yugoslavya Mihvere ek bir madde eklemeden Mihver devletlerinin daha önce kararlaştırdığı maddeleri kabul etmiştir. Ribbentrop ise Yugoslavya'nın endişe duyduğu ülke sınırları konusuna vurgu yapmıştır.

Yugoslavya'nın Mihvere katılma kararına bir tepki de Necmettin Sadak'tan gelmiştir. Yugoslavya'nın Mihvere katılmasının ardından yayınladığı makalesinde Balkan Paktından ve bu dönemde yapılan antlaşmalardan söz etmiştir. Ardından da *“ Meğer bu ittifaklar ne kadar sağlamış! Ne değişmez menfaat birlikleri ile ne sarsılmaz temellere dayanıyormuş! ⁴⁰⁹”* sözleri ile oldukça kinayeli bir şekilde yazısını sonlandırmıştır. Necmettin Sadak'ın bu ifadeleri ile Yugoslavya'nın dahil olduğu ittifakların ve antlaşmaların sağlam olmadığını anlatmak istemiştir. Sadak aslında sadece Yugoslavya'nın değil de Mihvere dahil olan diğer Balkan Devletleri'ne de imada bulunmuştur.

3.4.3. Yugoslavya'da Çıkan İç Karışıklıklar

Yugoslavya'nın Mihvere katılmasına karşı gelen bazı kesimler ülkenin idaresini darbeyle ele geçirmişlerdir. General Simovic tarafından yapılan darbe ile hükümet değiştirilmiştir. Yeni başkan ilk başta Mihvere karşı durmuştur. Fakat Almanya'nın sert tepkisinden dolayı daha ılımlı olmayı seçmiştir. Yeni hükümet Alman ittifakına yanaşmaya başlamışsa da Hitler bu darbenin İngiltere tarafından yapıldığını düşünmüştür. Hitler bu düşüncesi neticesinde Yugoslavya'nın işgaline karar vermiştir⁴¹⁰. Kral Pierre idareyi eline almış ve yeni hükümeti General Simovic'e kurması için görevlendirmiştir. Darbenin ardından naip Prens Paul ülkeyi

⁴⁰⁷ “ Yugoslavya Üçlü Paktı İmzaladı” , Tan Gazetesi , (26 Mart 1941), 1,5.

⁴⁰⁸ “ Yugoslavya Üçlü Paktı İmzaladı” , Tan Gazetesi , (26 Mart 1941), 1,5.

⁴⁰⁹ “ Tarihe Karışan İttifaklar ve Yugoslavya'nın Akıbeti”, Akşam Gazetesi, (26 Mart 1941),5.

⁴¹⁰ Hakan Savran, “II. Dünya Savaşı'nda Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)”, (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2015), 72.

terk etmiştir.⁴¹¹ Yeni hükümetin darbe yapmasının nedeni Yugoslavya'nın Mihvere katılmış olması iken daha sonra neden ılımlı bir politika izlemeyi tercih etmiştir? Kanaatimizce Almanya'nın yapabilecekleri Simovic hükümetini ılımlı politika izlemeye yöneltmiştir.

Yugoslavya'da yapılan hükümet darbesinin ardından Hitler, Yugoslavya'nın tehlikeli olduğunu, Sırların ve Slavların Alman dostu olmadığını söylemiştir. Bu nedenle Yugoslavya'dan herhangi bir açıklama beklemeksizin işgalin hemen gerçekleştiğini beyan etmiştir. Hitler, Yugoslavya'nın komşularını da yanına çekerek Yugoslavya'yı zayıflatmayı amaçlamıştır⁴¹².

Yaşanan gelişmeler karşısında Yugoslavya'da sular durulmamış ve yaşanan darbe gelişmeleri yakından takip eden Türk basının gündeminde yer bulmuştur. Gazeteler 28 Mart tarihli yayınlarında Belgrad'ta bir hükümet darbesi olduğu haberini vermişlerdir. **Tan** Gazetesi'nin haberinde General Simoviç'in Milli Birlik Kabinesi kurarak göreve başladığı bilgisi verilmiştir. Yaşanan bu olay karşısında Yugoslav halkının büyük sevinç içinde olduğu da bildirilmiştir.⁴¹³ **Akşam** Gazetesi de darbe hakkında bazı bilgiler vermiştir. Ancak Belgrad'ın durumu hakkında bir bilginin olmadığı da belirtilmiştir. Verilen bilgilere göre Prens Paul ülkeyi terk etmiştir. Gazete " *B. Churchill " Bu hareketi cesur milletin feveranı doğurmuştur" diyor* " şeklinde alt başlık vererek İngilizlerin tutumuna da değinmişlerdir. Necmettin Sadak, Mihvere katılan bir devletin Alman işgaline uğramasının kesin bir durum olduğunu beyan etmiştir. Ancak, Yugoslavya'nın her ne kadar bu durumu yaşayacak olsa da Romanya ve Bulgaristan'dan farklı olduğunu ifade etmiştir. Yugoslavya'nın şartları kabul edilmiş olsa da Mihver ruhuna aykırı olması sebebiyle, ya Almanya'ya boyun eğeceğini ya da istiklali için mücadele etmesi gerektiğini söylemiştir. Almanya ile ittifak kuran hükümete karşı yapılan darbeye olumlu bir yaklaşım sergilenmiştir. Sadak, yazısının devamında Yugoslavya'nın istiklalini korumayı seçtiğini ve yapılan hükümet darbesinin de bunun sonucu olduğunu ifade eder. Devamında ise darbe hakkında yeterli bilgi olmadığında eklemiştir. Necmettin Sadak,

Belgrad'taki bu değişiklik Viyana merasiminden önce vuku bulsaydı bir memleketin sadece dahili bir işi olarak kalırdı. İmzadan sonra olması Yugoslavya'da yalnız bir hükümetin bir partinin değil bütün bir milletin Mihver politikasını her türlü tehditlere rağmen reddettiğini istiklalini silahla müdafaa etmek karar verdiği gösteriyor⁴¹⁴" sözleri ile darbe hakkındaki düşüncelerini beyan etmiştir.

⁴¹¹ **Aynı Tarihi**, 27 Mart 1941.

⁴¹² Hans-Adolf Jacobsen, 1939-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı" (Çev. İbrahim Ulus), (Ankara: Genelkurmay Basımevi,1989), 311.

⁴¹³ " Belgrad'ta Hükümet Darbesi", Tan Gazetesi, (28 Mart 1941), 1,5.

⁴¹⁴ "Yugoslavya Yeni Kralın Emrini Bekliyor" – Necmettin Sadak, " Yugoslavlar, İstiklal ve Hürriyete layık Bir Millet Olduklarını İspat Etiler", Akşam Gazetesi, (28 Mart 1941), 1,5.

Yazısını, Yugoslavya'nın istiklali layık bir millet olduğunu söyleyerek ve Yugoslavya için iyi temennilerde bulunarak sonlandırılmıştır. Ertesi günkü yayınlanan yazısında takdirlerine devam etmiştir. Yugoslavya'nın Bulgaristan gibi olmayacağını ve kendisini alet ettirmeyeceğini de ifade etmiştir.

Akşam Gazetesi'nin Gazette de Lausanne'den aldığı habere göre yeni hükümetin paktı fes etmeyeceğini ancak tarafsız bir şekilde devam edeceği bilgisi verilmiştir. Yugoslav topraklarının hiçbir askeri çıkar için kullanılmama kararı alınmıştır. Bu esnada Yugoslav halkı ise yeni Kral II. Pier'i coşku ve büyük alkışlarla karşılamıştır. Yugoslavya'nın birçok yerinde Kral Pier'e tezahüratlar yapılmaktadır⁴¹⁵.

Zekeriya Sertel, Mihvere katılmasından sonra Yugoslavya'nın ne olacağı konusunda bir yazı yayınlamıştır. Bu yazısında

Almanya Yugoslavya'yı sulh yoluyla elde edemeyeceğine göre şimdi gerek Mihverin prestijini kurtarmak ve gerek Yugoslav davasını halletmiş olmak için askeri bir tazyik icrasına teşebbüs edebilir Fakat böyle bir hareketlinin yine Almanya hesabına birçok zararları vardır yeni milli hükümet böyle bir tazyike yine silahla mukabeleye karar vermiş görünmektedir⁴¹⁶.

sözleri ile Almanya'nın kendi zararına olsa da her an Yugoslavya'ya saldırabileceğini söylemiştir.

Son Telgraf Gazetesi de “**Almanlar, “Üçlü Pakt Yırtılmaz” Diyorlar**” şeklinde bir alt başlık atmışlardır⁴¹⁷. Yugoslavya darbesinin ardından Almanya'nın Belgrad elçisi tarafından Yugoslavya bir nota gönderilmiştir. Bu notada iki sorunun cevabını istemiştir.

“1- Yugoslavya, üçlü pakt dahilinde Mihver Devletleri ile işbirliği yapmak niyetinde midir?
2- Yugoslav ordusunun seferberliğine ne sebepten dolayı devam edilmektedir?”

Verilen bu nota ardından Alman tebaasının Yugoslavya'yı terk etmesi kararı alınmıştır. Almanlar hemen ardından Yugoslavya'yı terk etmeye başlamışlardır. **Cumhuriyet** Gazetesi'nin haberine göre, Almanlar Yugoslavya'yı tazyik etmek için çalışmalara başlamıştır⁴¹⁸. Almanya, Yugoslavya içinde yaşanan sorunlar ve ne yapacağı belirsiz olmasından dolayı güvensizlik duymaya başlamıştır. Bu güvensizlikde Yugoslavya'yı Alman işgaline sürükleyecektir.

Vatan Gazetesi yazarı Ahmet Emin Yalman, Yugoslavya'dan Türkiye'ye gelen bir vatandaştan dinlediklerini anlatmış ve değerlendirilmiştir. Yalman, Yugoslav halkının büyük bir felaket içinde kalmasına ramak kaldığını ve mucizevi bir şekilde kurtulduklarını söylemiştir. Hemen ardından Yugoslavya'da olanlar için

⁴¹⁵ “Yugoslavya Bitaraf Kalacak” – “Yugoslavya Sevinç İçinde”, Akşam Gazetesi, (29 Mart 1941),1.

⁴¹⁶ Zekeriya Sertel, “Yugoslavya'nın Vaziyetinden Doğan Sualler”, Tan Gazetesi, (29 Mart 1941), 1,5.

⁴¹⁷ “Almanlar”, Son Telgraf Gazetesi, (28 Mart 1941), 3,5.

⁴¹⁸ “Almanya Belgrad'ı Tazyike Başlıyor”, Cumhuriyet Gazetesi, (30 Mart 1941), 1,5.

Yugoslavya'da olup biten hadiselerin içyüzünü anlayabilmek için öyle bir memleket tasavvur ediniz ki, Kral Naibi, Başvekil ve Hariciye Nazırı şahsi menfaatlerini Yugoslavya'nın istiklalini kaybetmesinde ve Almanya'ya köle olmasın da buluyorlar. Tıpkı Altuncu Mehmet ile Damat Ferit'in mütarekeden sonra oynadıkları rol gibi...⁴¹⁹” sözleriyle açıkça Yugoslav devlet adamlarını eleştirilmiştir.

Eleştirisini yaparken de Yugoslav yöneticilerini Osmanlı son padişahı olan Vahdettin ve Damat Ferit'e benzetmiştir. Yazısının devamında, Yugoslav Hükümetinde yaşanan siyasi olaylardan bahsetmiştir. Gazetelerde artık doğru haberlerin yazılmadığını, kötü haberlerini fısıltı şeklinde yayıldığını ve halkın ümitsizliğe düşürüldüğünü bildirmiştir. Hatta, yayılan haberlerin arasında Türkiye'nin Mihvere katıldığı haberi bile vardır. Ümitsizliğe kapılmış olan halkın, Almanlara boyun eğmeği değil namuslu ölmek fikrinde olduklarını da söylemiştir. Yalman, Yugoslavya'nın içinde Hırvatların ve Slovenlerin memleketlerinin sahip çıkmaması durumunu Osmanlı'nın son zamanlarındaki haline benzetmiştir. Ahmet Emin Yalman , *“Almanlar, asayişini korumak ve Yugoslav arazisini İngiliz tecavüzünden kurtarmak gibi bir bahane ile Romanya ve Bulgaristan gibi, Yugoslavya'yı da bal gibi işgal edecekler ve istedikleri gibi asker geçirerek keyiflerine bakacaklardır”* ifadeleri ile Yugoslavya'nın ve Almanya'nın durumunun ne olacağına dair tahminler yürütmüştür⁴²⁰.

Yugoslavya ile ilgili Mart ayı haberleri çerçevesinde bakıldığında, Almanya ve Yugoslavya arasındaki karışık durum Türk basınına aynen yansımıştır. Gazeteler, bir haberinde Yugoslavya'nın asla Mihvere katılmayacağını beyan ederken diğer bir haberinde Yugoslavya'yı Mihvere katılacak devletler arasında saymışlardır. Karışıklığa neden olan durumda Yugoslavya'nın net bir kararının olmamasından kaynaklanmaktadır. Türk Basını Mart ayı yayınlarında Yugoslavya hakkında haberlerine geniş yer vermişlerdir. Bu haberlerin çoğu, gazetecilerin yorumlarından ziyade Yugoslavya'nın mevcut durumunu bildiren haberler olmuştur. Nisan ayında da haberler aynı şekilde devam etmiştir.

Zekeriya Sertel, Almanya'nın Yugoslavya ile anlaşmasının altında Balkanlar çerçevesinde başka hedeflerinin de olduğuna temas eden bir yazı yayınladığı görülmektedir. Almanya'nın Yugoslavya'yı parçalamaya karar verdiğini ve Hırvatları karşı kullanmak istediği iddiasını ortaya atmıştır. Bunun nedeni olarak da Hırvatlar ve Sırlar arasındaki kültürel ve dini farklılıklardan bahsetmiştir. Bu farklılıkların siyasi ayrılıklara da sebep olduğuna değinmiştir. Hırvat lideri Maçek'ten, onun idealist ve köylü aşığı olarak bilindiğinden bahsetmiştir. Maçek'in Hırvatistan'dan ayrılmak istemediğini ve bunun gerekçesi olarak da Almanya'nın kolaylıkla yutacağı küçük bir devlet olarak kalacak olmaları

⁴¹⁹ Ahmet Emin Yalman, “Yugoslavya Hadiseleri”, Vatan Gazetesi, (30 Mart 1941), 1,5.

⁴²⁰ Ahmet Emin Yalman, “Yugoslavya Hadiseleri”, Vatan Gazetesi, (30 Mart 1941), 1,5.

idi. Sertel, Almanya'nın Hırvatları tahrik ederek Yugoslavya içinde kavgalar çıkarmayı hedeflediğini de söylemiştir. Fakat Maçek'in Alman entrikasına alet olmayacak kadar idealist bir insan olduğunu da vurgulamıştır⁴²¹.

Cumhuriyet Gazetesi'nin Belgrad'dan aldığı habere göre, hükümet darbesinin ardından halktan sakin bir şekilde kalmalarını ve ortaya çıkan şayialara inanmamaları gerektiği istenmiştir⁴²². Bunun nedeni de komşular ile olan ilişkilere herhangi bir zararın getirilmemesidir.

Tan Gazetesi'nin haberine göre, Yugoslavya'da meydana gelen Alman aleyhtarı gösterilerin Alman Hükümetinin sabrını taşırdığı bildirilmiştir. Bu gösterilerin Alman prestijine uymadığı düşüncesi yer almaktadır. Gazete Almanların, Yugoslavlara diğer devletlere göstermediği sabrı gösterdiği iddiasında bulunmuşlardır⁴²³. Almanlarının sabrının sebebi ise Yugoslavya himayesinin peşinden getirecekleridir. Yunanistan'ın işgali ve Balkan hâkimiyeti isteği Almanların adımlarını daha temkinli atmalarına neden olmuştur.

Belgrad'da bulunan Avala Ajansı, yabancı gazetelerin, Yugoslavya'da Almanlara kötü muamelede buldukları iddialarını yalanlamıştır. Ajans ayrıca, Almanlara karşı protestolar yapıldığına dair ortaya atılan haberleri de yalanlamıştır⁴²⁴. Yugoslavya'nın Mihver karşıtı yeni hükümeti Alman taarruzundan çekinerek daha ılımlı yaklaşmaya başlamışlardır. Yugoslavya'daki protestolar konusunda Almanlar, Avala Ajansının aksini iddia etmişlerdir. Berlin'in yarı resmi bir kaynağında Yugoslavya'da seferberliğin devam ettiği ve Alman karşıtı protestoların hızla arttığı bildirilmiştir⁴²⁵.

Tan Gazetesinde, Zekeriya Sertel'in yazısı dışında Almanların Hırvatları kışkırttığına dair bir haber daha verilmiştir. Bu haberde, *“Berlin, Yugoslavya'yı Parçalamak İstiyor”* şeklinde bir alt başlık verilmiştir. Haberin içeriğinde ise, ilk olarak Yugoslavya'nın siyasi durumundan ve düzenin henüz oturmadığından bahsedilmiştir. Sonrasında, Almanların Yugoslavları parçalamak için yaptığı çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Almanlar radyolarında Hırvatları ve Sırları birbirine düşürecek nitelikte yayımlar yapmıştır. Nazi radyosu, yapılan hükümet darbesinin Hırvatlara karşı Sırlar tarafından yapılmış bir hareket olduğunu iddia etmiştir. Gazetede, Almanya'nın Çekoslovakya'ya yaptığı gibi Yugoslavya'daki farklı milletleri de birbirine düşüreceği iddiasında bulunmuştur. Bu esnada Yugoslavya'daki Alman ve İtalyanların ülkeyi terk etmesindeki provokasyonun amacı

⁴²¹, “Almanlar Yugoslavya'da Sırp-Hırvat İhtilafından İstifadeye Çalışıyorlar”, Tan Gazetesi, (1 Nisan 1941), 1,5.

⁴²², “Yugoslavya Halkı Sükuna Davet Olundu”, Cumhuriyet Gazetesi , (1 Nisan 1941), 1,5.

⁴²³ “ Berlin'in Sabrı Taşıyor” , Tan Gazetesi, (1 Nisan 1941),3.

⁴²⁴ **Aynı Tarihi**, 1 Nisan 1941 .

⁴²⁵ **Aynı Tarihi**, 1 Nisan 1941.

Almanya'nın her an savaş açacakmış gibi göstermek ve halkın dayanma gücünü kırmak istemesidir⁴²⁶.

Son Posta Gazetesi de haberinde, Yugoslavya'daki eski nazırların sınır dışına çıkarıldığının ve Yugoslav Hükümetinin Hırvatlarla birlik olmak istediğinden bahsetmiştir. Hırvat lider Maçek bazı şartlar öne sürse de birlik olmayı reddetmemiştir⁴²⁷. Yugoslavya Hükümetinin, Alman taarruzu ve politikaları karşısında birlik olarak mücadele edebilecekleri kanaatinde oldukları anlaşılmaktadır.

Tan Gazetesinde, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Yugoslavya yeni Kralı II.Pier'e tebrik telgrafi gönderdiği ve ikili arasında samimi telgraf akışının devam ettiğinin bilgisi verilmiştir⁴²⁸.

Zekeriya Sertel, Almanların Yugoslavya'yı parçalamak için yaptığı oyunlara Hırvatların henüz düşmediklerini ifade etmiştir. Bunun sebebini de şu sözlerle açıklamıştır;

General Simoviç bütün milletin itimadına mazhar bir milli birlik hükümeti kurmuştur. Bütün Yugoslav milleti yeni kabinenin milli siyaseti etrafında birleşmiş bulunmaktadır. Onun için Almanya, beklemediği ve ummadığı bir şekil karşısında bulunmakta ve şimdilik vakit kazanmaya çalışmaktadır⁴²⁹.

Devamında ise, Almanya'nın Çekoslovakya'yı nasıl dağıttığına değinmiştir. Ardından da **Tan** Gazetesinde daha öncede iddia edildiği gibi Yugoslavya'yı parçalamak için aynı politikayı uyguladığını söylemiştir⁴³⁰.

Tan Gazetesi, İngiltere Hükümeti Yugoslavya'da yeni kurulan kabineye dostane tavırla yaklaşacaklarını bildirdiğini beyan etmiştir. Haberin devamında Alman ve Yugoslav hükümetleri arasında gerginliğin gittikçe arttığı da söylenmiştir. Gazete Sovyet Rusya'nın Yugoslavya'nın yeni kabinesi için olan telgrafi yayınlamıştır. Telgrafta;

Yugoslavya milletin şerefli bir mazisi olduğu muhakkaktır. Yugoslav halkı bu maziye ve tebrik edilmeye layıktır. Tebrik telgrafi gönderilmiş olması fevkalade bir şey değildir. Şayet böyle bir tebrik telgrafi gönderilmemişse, Sovyetler Birliği tarafından unutulmuş veya kimsenin hatırına gelmemiş demektir..⁴³¹ sözleriyle Yugoslavya'nın yeni kabinesine destek verdiği anlaşılmaktadır.

Tan Gazetesi ayrıca Mihver ve Yugoslavya arasındaki durumun ne safhada olduğunu anlatan bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda, Yugoslavya'nın topraklarının hareket üssü olarak kullanılmaması gerektiğini ve bitaraflığına saygı gösterilmesi gerektiğini yazılmıştır⁴³². Savaş

⁴²⁶ Zekeriya Sertel, "Almanya Hırvatları Kışkırtıyor", Tan Gazetesi, (1 Nisan 1941), 1,5.

⁴²⁷ "Sırlarla Hırvatlar Anlaşıyorlar", Son Posta Gazetesi, (2 Nisan 1941),1.

⁴²⁸ "Milli Şef'le Yugoslavya Kralı Arasında", Tan Gazetesi, (2 Nisan 1941),1.

⁴²⁹ "Almanya'nın Yugoslavya'ya Karşı Aldığı Vaziyet", Tan Gazetesi, (3 Nisan 1941),1,5.

⁴³⁰ "Almanya'nın Yugoslavya'ya Karşı Aldığı Vaziyet", Tan Gazetesi, (3 Nisan 1941),1,5.

⁴³¹ "Yugoslavya Hazırlığını Tamamlıyor", Tan Gazetesi, (3 Nisan 1941),1,5.

⁴³² "Yugoslavya Hazırlığını Tamamlıyor", Tan Gazetesi, (3 Nisan 1941),1,5.

ortamında birleşen Mihver devletleri ile mecburi olarak pakt imzalamış olsa da diğer devletlerin karşısında Yugoslavya'nın hala bitarafılık politikasını sürdürmesi ne kadar dikkate alınır düşündürmektedir. Ancak İngiltere ve Sovyet Rusya için Yugoslavya'nın pakt imzalaması bir şey ifade etmemiştir. Her iki devletinde Yugoslavya'nın yeni hükümetinden umutlu oldukları ve destekledikleri anlaşılmaktadır, **Vatan** Gazetesi'nin haberine göre Yugoslavya'nın yeni Kralı II.Pier'in tahta geçiş töreninde Türkiye, Sovyet Rusya ve Yunanistan elçilerinin de bulunduğu bildirilmiştir⁴³³.

Yunus Nadi, Balkanlara harbi İngiltere'nin değil Almanya'nın getirdiğini ve bu konuda ısrarcı olduğunu söylemiştir. Bunun önemli işaretlerinden biriside Yugoslavya'yı işgale hazırlanıyor olmasıdır. Bunun sonucunda da Yugoslavya halkının ayaklandığını ifade etmiştir⁴³⁴.

Tan Gazetesinden Zekeriya Sertel,

Görünüşe göre Almanya Belgrad'daki son değişikliği bir türlü hazmedememiştir. İki tarafta bu işin sulh yoluyla halledilebileceğine kani değildirlen. Yugoslavya taarruz niyetinde olmadığı için Almanların haksız bir taarruzunu önlemeye çalışıyor. Bir taraftan hudutların takviye etmek, ihtiyatlarını toplamak gibi müdafaa tedbirleri alıyor. Almanya'da bir taarruza geçebilmek için hazırlığını tamamlamakla meşgul bulunuyor⁴³⁵.

sözleri ile Almanya ve Yugoslavya'nın mevcut durumları hakkında yorumda bulunmuştur. Sertel, iki devlet arasındaki gerginliğin devam ettiğini ve gün geçtikçe daha çok arttığını da ifade etmiştir. İlişkilerin çıkmaza girdiği de belirtilmiştir. Yugoslavya'da ki yeni hükümet Almanya ile iyi geçinmek düşüncesindedir. Eski hükümetin kabul ettiği paktı devam ettireceklerine Almanya'yı ikna etmek çabasıdadırlar. Zekeriya Sertel'de bu durumla ilgili olarak yazısında Yugoslavya'dan yetkili bir kişinin beyanatını yayınlamıştır. Bu beyanatta;

Eski hükümetin üçlü pakt hakkındaki imzasına riayet etmeye hazırız. Alman sefiri ile görüşmelerimizde Almanya'ya karşı dostane hatta dostane olmaktan daha fazla bir bitarafılık muhafaza etmek istediğimizi söyledik. Almanya'ya yiyecek vermeye, Bulgar ve Sovyet eşyasının Almanya'yı nakli için şimendifer hatlarımızı tahsis etmeye hazırız. Fakat bundan fazlasını yapamayız. Berlin seferimiz bunu açıkça bildirme memur edilmiştir⁴³⁶” ifadeleri kullanılmıştır.

Sertel, bu sözlerin ardından Almanya'nın Yugoslavya'ya inanmadığını ve şiddet siyaseti taraftarı olduğunu söylemiştir. Aynı haberi yapan **Son Posta** Gazetesi, “ Üçlü Pakta Bazı Şartlar İle Riayete Hazırız” alt başlığı ile vermiştir. Gazete, yeni hükümetin paktı şartlı bir şekilde kabul edeceğini vurgulamak istemiştir. **Tan** Gazetesi yayınlanan beyanatın bir kısmını

⁴³³ “ İtalya Sefiri Belgrad'dan Ayrıldı”, Vatan Gazetesi, (3 Nisan 1941), 1,5.

⁴³⁴ Yunus Nadi “ Balkanlar Cephesi”, Cumhuriyet Gazetesi, (3 Nisan 1941),1,5.

⁴³⁵ Zekeriya Sertel, “Alman – Yugoslav Münasebetlerinde Son Vaziyet”, Tan Gazetesi, (4 Nisan 1941),1,5.

⁴³⁶ Sertel, “Alman – Yugoslav Münasebetlerinde Son Vaziyet”,1,5.

alırken **Son Posta** Gazetesi olduğu gibi yayınlamıştır⁴³⁷. **Akşam** Gazetesi de New York Times 'ten aldığı haberle Yugoslavya ve Almanya arasında ilişkilerin çıkmazda olduğu bilgisini paylaşmıştır.

Ankara Radyo Gazetesi Yugoslav köylerinin yağmalandığını söylese de Alman reislerinden birisi Belgrad radyosunda bu haberleri yalanlamıştır. **Tan** Gazetesi'nin haberine göre, İtalya, Almanya ve Yugoslavya arasındaki durumdan hoşnut değildir. Harbin çıkmaması için iki devlet arasında savaşa mani olmaya çalışmaktadır. Buna sebep olarak ise eğer savaş çıkarsa Arnavutluk'taki vaziyetinin kötüleşeceğini düşünmesidir. Gazetenin haberine göre Yugoslavya'da seferberlik başladığı bildirilmiştir. Haberde Bulgar radyosunun yayınlarından da kesitler verilmiştir. Yayında, artık Almanya'nın Yugoslavya diye bir devlet tanımadığını zamanla Sırbistan'a da cezasını vereceğini bunun için Hitler'in işaretini beklediklerini bildirmiştir⁴³⁸.

Akşam Gazetesi, Times Gazetesi'nin Belgrad muhabirinin yazısını yayınlamıştır. Yugoslavya'nın vaziyetinin değerlendirildiği yazıda;

Yugoslavya ile Almanya arasında münasebetlerin buhranlı bir safhaya girmesinin yaklaştığı aşikârdır. Alınan raporlar Belgrad' da ki Alman elçisi B.Von Heeren'in yeni Yugoslav hükümetine şu üç talepte bulunduğunu göstermektedir;

- 1- Zuhur eden hadiseler için tarziye
- 2- Yugoslavya'nın üçlü pakta iltihakının tasdiki
- 3-Yugoslav ordusunun terhis⁴³⁹.

Akşam Gazetesi aynı gün bir diğer haberinde ise, Yugoslav hükümetinin General Simoviç'i Romanya'ya gönderdiği bildirilmiştir. Bu ziyaretteki amacın Almanya ile aralarında bir savaş yaşanmasını önlemek için Romanya'nın Berlin'den ricada bulunmasını istemek olduğunu bilgisi verilmiştir⁴⁴⁰.

Ulus Gazetesinden Falih Rıfkı Atay Yugoslavya'nın da Romanya gibi iktisatlarını Mihvere göre şekillendirdiklerini iddia etmiştir. Madenleri ve gıda maddeleri ile Mihveri beslediklerini söylemiştir. Yugoslavya'nın Mihveri tahrik etmemek için Yunanistan'ın tecavüzünde bitaraf kalmalarına eleştirel tutumla yaklaşmıştır. Ancak Balkanlar'a savaşın gelmesinden Yugoslavya'nın mesul olmadığını beyan eder⁴⁴¹.

Berlin yarı resmi tebliğinde, Yugoslavya'da artan Alman düşmanlığına karşı Belgrad hükümetinin bir tedbir almaması ve yeni hükümetin hala Mihvere cevap verecek bir

⁴³⁷ “ Belgrad'da Yapılan Mühim Beyanat” , Son Posta Gazetesi, (3 Nisan 1941),1.

⁴³⁸ “ Yugoslavya Hududunda Tahşidat”, Tan Gazetesi, (4 Nisan 1941),1,5.

⁴³⁹ “Alman-Yugoslav Müzakereleri Çıkmaza Girdi”, Akşam Gazetesi, (4 Nisan 1941), 1,7.

⁴⁴⁰ “Yugoslavya Romanın Tasavvutunu mu İsteyecek?”, Akşam Gazetesi, (4 Nisan 1941),1.

⁴⁴¹ “Balkanlarda Harp Mesuliyeti”, Ulus Gazetesi, (4 Nisan 1941),1.

deklarasyon yayınlamaması Almanya'yı kızdırmıştır. Bu nedenle, Almanya Hariciye Nezareti Yugoslavya ile siyasi ilişkilerini kestğini bildirmiştir⁴⁴².

5 Nisan'da **Akşam** Gazetesi Times'ın bir makalesini yayınlamıştır. Bu makalede, "*Almanlar süratle Bulgaristan'ın hücum haline getirmektedir. Alman fırkaları Yugoslav hududu boyunca tahaşşüt etmiş bulunmaktadır ve Almanlar, pek yakın olacağı tahmin ettiklerim hücumlarda Bulgarları da yanlarına alacakların hesap eylemektedirler.*" Ancak Almanlar bu şekilde düşünseler de Bulgarlar Almanlar tarafından aldatıldıklarını düşünmektedirler. **Akşam** Gazetesi Yugoslav Hariciye Nazırının beyanatını yayınlamıştır. Nazır'ın beyanatının bir kısmı şu şekildedir; "*Sabık hükümet tarafından imzalanmış olan Hakkı tanımayan var fakat ettik fakat sulhu korumak için sarf ettiği tüm gayretler boşa gitmiştir Bana gelince Yugoslavya'yı hepten masun tutmak için elimden geleni yaptım*"⁴⁴³. **Ulus** Gazetesi de bu haberi aynı şekilde vermiştir. **Akşam** Gazetesi'nin bu haberlerinden anlaşıldığına göre, Almanya'nın hem Yugoslavya'yı hem de Bulgaristan'ı aldattığı görülmektedir.

Ulus Gazetesi'nin haberine göre Maçek Hırvatları birlik yapmaya ikna etmiş ve General Simoviç ile işbirliği yapmak niyetinde olduğunun beyanatını vermiştir. Maçek beyanatında şu sözleri kullanmıştır;

*Meseleyi uzun boylu düşündükten ve tetkik ettikten sonra, son anda sulhu koruyabilmek İçin Yugoslav hükümetine tekrar iştirak etmek kararım verdim. Hükümete iştirakim üzerine Hırvatların müstesap hakları yalnız temin edilmiş değil aynı zamanda artmış olacaktır. Muvaffak olabilmekleğim için bütün Hırvatların nizama hürmet ve asayiş ve sükûneti muhafaza etmek suretiyle bana yardım etmeleri lâzımdır*⁴⁴⁴.

Maçek Almanya ile olan durum karşısında birlik olmayı çare olarak görmüştür. Bu durumda Almanya'nın Hırvatları kışkırtamayacağı ve Yugoslavya'yı parçalamak için bu politikasının işe yaramayacağı anlaşılmaktadır.

Akşam Gazetesi'nin aldığı habere göre, Atina akademisi azasından Spiro Melas, General Simoviç'in Yugoslavya için yaptıklarını vatanperverane olarak nitelendirmiştir. Ardından da sadece Yugoslavya milleti için değil Avrupa milletleri tarafından tarihe altın harflerle yazılacağı ifadelerini kullanmıştır. Simoviç ise cevap olarak bu sözlerden çok memnun olduğunu belirtmiştir. "*Komşularımızla dost kalmaya hazırız. Fakat bu dostluğun muhafazası sadece bizim elimizde değildir*" ifadelerini de kullanarak komşularından beklentisini de beyan

⁴⁴² **Ayn Tarihi**, 5 Nisan 1941.

⁴⁴³ "Yugoslav Hududunda Alman Fırkaları" – "Yugoslav Hariciye Nazırının Beyanatı", **Akşam** Gazetesi, (5 Nisan 1941),1.

⁴⁴⁴ "Maçek Dün Yemin Etti", **Ulus** Gazetesi, (5 Nisan 1941),1,5.

etmektedir⁴⁴⁵. **Son Posta** Gazetesi de haberi aynı şekilde yayınlarken, “*İstiklal ve şerefimizin muhafazasından başka hiçbir gaye takip etmiyoruz*” beyanattan bir kesiti alt başlık olarak vermişlerdir⁴⁴⁶. **Son Telgraf** Gazetesi ise Yugoslav Hariciye Nazırının bir Yunan Gazetesine “*Eğer çarpışmak gerekiyorsa çarpışacağız*” ifadelerini başlık olarak vermiş ve başka bir yorumda bulunmamıştır⁴⁴⁷.

Tan Gazetesinden Zekeriya Sertel, Balkanların durumu hakkında bir makale yayınlamıştır. Makalesinde ;

*Balkanlarda harbin başlaması, Alman diplomasisinin bir mağlubiyeti olarak telâkki edilebilir. Şimdi artık bütün emareler Almanların bu siyasi mağlubiyeti kabul ederek askeri harekete hazırlandıklarını gösteriyor. Fakat şüphe yok ki, İngilizlerde lüzumu anında Yugoslavya'ya fiilen yardım için hazırlıklarını tamamlamışlardır. Binaenaleyh Alman kuvvetleri Balkanlar'da yalnız Yugoslav ve Yunan kuvvetleri ile değil, motorize İngiliz kuvvetleri karşılaşacaklardır*⁴⁴⁸.

Sertel, bu sözlerinin ardından da Yugoslavya'nın Hırvatlar ile birliklerini tamamladıklarının da bilgisini vermiştir. Almanya'yı mağlup olarak nitelendirmesinin sebebi olarak Yugoslavya ve Yunanistan'ın arkasında İngiliz hükümetinin bulunmasıdır. Mart ayındaki hükümet darbesinden önce Yugoslav ordusunun da İngiliz hükümetinden böyle bir beklentisi olduğu aşikârdır.

Tan Gazetesi'nin haberine göre, Almanların Yugoslavya'ya karşı düşmanları gittikçe artmaktadır. Almanların açıklamalarına göre, Yugoslavya'daki yeni hükümetin deklarasyon imzalayacağını bildirmesine rağmen imzalamaması ve Yugoslavya'nın seferberlik ilan etmesi Almanya'nın Yugoslavya ile münasebetlerini kesilmesi neden olmuştur. Gazetenin bir diğer haberinde ise, Yugoslav Kralının orduya harbe hazır bir halde bulunmaları için emir verdiği bildirilmiştir. Gazetenin Belgrad'dan aldığı habere göre Yugoslav demiryollarının idaresi askeriye verilmiştir. Yugoslav Hariciye Nazırının, “*Milletimiz mazide başka taarruzlara da karşı durdu. Eğer çarpışmak lazım gelirse çarpışacağız. Vazifemizi yapacağımızdan herkes emin olabilir*” ifadeleri de yayınlanmıştır. **Tan** Gazetesinde bir Macar Gazetesi'nin haberi yayınlanmış ve bu habere göre de Almanların Yugoslav hudutlarına doğru indiği ancak Yugoslavların hudutlarına dinamitler döşeyerek kapattığı söylenmiştir⁴⁴⁹. Bu haberleri **Ulus**, **Akşam** ve **Son Posta** Gazeteleri de aynı içeriklerle fakat farklı başlıklar altında vermişlerdir.

⁴⁴⁵ “Yugoslav Başvekilinin Beyanati” , Tan Gazetesi, (5 Nisan 1941),1,5.

⁴⁴⁶ “Yugoslav Başvekili Diyor Ki”, Son Posta Gazetesi, (5 Nisan 1941),1,3.

⁴⁴⁷ “Eğer Çarpışmak Gerekiyorsa Çarpışacağız”, Son Telgraf Gazetesi, (5 Nisan 1941),3.

⁴⁴⁸ Zekeriya Sertel, “Balkanlarda Harp Başlıyor”, Tan Gazetesi, (5 Nisan 1941),1,5.

⁴⁴⁹ “Belgrad’la Siyasi Münasebat Fiilen Kesilmiş” – “Yugoslavlar Hududu Kapadılar”, Tan Gazetesi, (6 Nisan 1941),1,5.

3.4.4. Yugoslavya'nın İşgali

Yeni hükümet Hitler'i ikna edememiştir. Bunun üzerine Yugoslavya'ya hemen saldırma kararı almıştır. Alman birlikleri 6 Nisan 1941'de Yugoslavya'yı işgale başlamışlardır. İşgal sürecinde Hitler, Hırvatları yanına çekmeye çalışmış ve başarılı da olmuştur. Hırvatlar, Almanlara karşı savaşmayı bırakmış hatta istihbarat konusunda yardım etmişlerdir. Yugoslav Hava Kuvvetlerinde ki Hırvat subayların Almanlara verdiği bilgiler sayesinde Almanlar Yugoslavları mağlup etmiştir. 10 Nisan 1941'de Zagreb'de Almanlarında desteğiyle “Bağımsız Hırvatistan” kurulmuştur. Bu durum çok milletli yapıya sahip olan Yugoslavya'nın ülke içinde birlik sağlanması düşüncesini yerle bir etmiştir. Hırvatlar, yeni kurdukları devlet içinde Sırpı istememiştir. Sırpı, göçe ve mezhep değiştirmeye zorlamışlardır. Hırvat yönetiminde olan Sırpıların birçoğu öldürülmüştür. Alman yönetimi öldürülen bir Alman askerine karşılık 100 Sırp esirinin öldürülmesi kararını almışlardır. Yaralanan bir Alman askeri için ise 50 Sırp esirin yok edileceği belirtilmiştir. Alınan bu kararın ardından Kraguyevac'ta Alman askerlerinden 10 tanesinin öldürülmesi ve 26 tanesinin yaralanması sonucunda Sırpılardan 7 bin kişi öldürülmüştür⁴⁵⁰. Bu durumda gazetelerde şu haberlerle ve yorumlarla verilmiştir. **Son Posta** Gazetesi'nin, Berlin'den aldığı habere göre Almanya Yugoslavya ve Yunanistan'a birer ultimatom göndererek savaş ilan etmişlerdir. Verilen uyarının hemen ardından Alman birlikleri tarafından hudutlar tecavüze başlanmıştır⁴⁵¹.

Tasvir-i Efkâr Gazetesi Yugoslavya'nın işgalinin ardından “Günün Yazısı” adlı köşe yazısında “**Zavallı Yugoslavya**” başlığını atmıştır. Yazının içeriğinde Yugoslavya'nın kendi halinde ve dürüst bir memleket olduğunu fakat yine de Almanya'nın işgaline uğradığını belirtmiştir. Yaşanan hükümet darbesinden sonra bu işgalin olacağı belli olduğundan Yugoslavya'nın hazırlıksız yakalanmadığı söylenmiştir⁴⁵². Yugoslavya'nın hazırlıksız yakalanmadığı ifade edilmişse de bu durum söz konusu değildir. Yeni hükümetinde Almanya ile anlaşma yoluna gitmek istemesi çelişkiler yaratmıştır. Bu nedenle Yugoslavya'nın Alman taarruzuna hazır olduğu söylenemez. Çünkü ülkenin istiklalinin korunması üzerine açıklamalar yapan yeni hükümetin daha sonra Mihvere olumlu yaklaşımları tutarsız bir davranış olmuştur. Almanya ile anlaşmak bir çıkar yolu gibi görünse de durum Alman işgali ile sonuçlanmıştır.

⁴⁵⁰ Birgül Demirtaş-Coşkun, “Geçmişten Günümüze Almanya'nın Balkanlar Politikasının Analizi: Değişim mi, Süreklilik mi?”, Avrasya Dosyası, sy. 1, (2008): 331-372.

⁴⁵¹ “Almanya Yugoslavya ve Yunanistan'a İlanı Harp Etti”, Son Posta Gazetesi, (6 Nisan 1941),1.

⁴⁵² “Zavallı Yugoslavya”, Tasvir-i Efkâr Gazetesi, (7 Nisan 1941),5.

İkdam Gazetesi'nin Radyo Gazetesi'nden aldığı habere göre, Türk hükümeti Almanya'nın Balkanlara savaşı getirdiği kanaatinde dirler. Yugoslavya ve Yunanistan'a yapılan işgallerinin beklenen bir durum olduğu belirtilmiştir⁴⁵³. Almanya Balkanlara harbi getirmiş olsa Mihverin üyelerinden olan Romanya ve Bulgaristan gibi Balkan devletleri de bu durumun destekçilerinden olmuştur. Bu devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri Yugoslavya ve Yunanistan'ın işgalinin kolaylaşmasına neden olmuştur.

Yeni Sabah Gazetesi, Yugoslavya'nın işgal haberine geniş yer ayırmıştır. Haberler Yunan işgali haberi ile birlikte verilmiştir. İki ülkede de Alman ve İtalyan işgallerini temsili harita yayınlanmıştır. Gazete İkdam Gazetesi gibi Radyo Gazetesi'nin haberine de yer vermiştir. Haberde Almanların ilk hedefinin Niş ve Belgrad olduğu iddiasına yer verilmiştir⁴⁵⁴.

Almanya'nın Yugoslavya'yı işgalinin ardından **Ulus** Gazetesinden A.Ş Esmer, “*Balkanların sulhunu korumakla alâkadar olduğunu tekrar tekrar beyan eden Almanya, Mihver arkadaşı olan İtalya'dan sonra harbin ateşini Balkanlara getirmiştir. Evvelki akşam sabaha doğru, istiklalini korumaktan başka hiç bir suçu olmayan Yugoslavya Almanya'nın taarruzuna uğramıştır*” ifadeleriyle Yugoslavya'nın işgalini yorumlamıştır. **Ulus** Gazetesi'nin bir diğer haberine göre, Almanya'nın Yugoslavya'ya hava saldırıları da başlamıştır. Kışlalara ve uçak meydanlarına Almanlar tarafından hücum edilmiştir. Gazetenin Sofya'dan aldığı habere göre, İngiliz savaş uçakları Yugoslavya'ya yardım için gelmiştir. Bu haber kesin olmamakla birlikte iyi bir kaynaktan alındığının da bilgisi verilmiştir. Ardından Hitler'in beyanatının olduğu bir yazı da yayınlanmıştır. Hitler, Yugoslavya işgalinin sebebini şu sözlerle açıklamıştır;

Paktı imzalayan nazırlar Belgrat'a döner dönmez, mütemadiyen hükümet darbeleri organize eden bir askerî zümrenin İngiltere'den para alan unsurları, yapılmış olanı bozacak bir harekete tevessül etmişlerdir. Almanya ile sulh isteyen hükümet düşürülmüş ve bu hükümetin Almanya'ya karşı gösterdiği hattı hareket sebebiyle bu tedbirin icap ettiği sarîh surette ve alenen bildirilmiştir⁴⁵⁵.

Hitler sözlerine Yugoslavlar tarafından Alman halkına, firmalarına ve mekteplerine saldırdıklarını iddia ederek devam etmiştir.

Bu hadiseler evvelce 1941'de Saraybosna suikastıyla dünyayı sonsuz bir felâkete atan aynı mahluklar tarafından yapılmıştır. Mazide olduğu gibi, bu sefer de, bu caniler hizbi, entellicens servis tarafından malî yardım görmüştür. Fakat hâdiseler 1914' tekinin aynı olarak kalmışsa da, vakıalar değişmiştir. Hücum edilen devlet, eski Avusturya değildir, fakat bugünkü Almanya'dır⁴⁵⁶.

⁴⁵³ “Ankara'ya Göre”, İkdam Gazetesi, (7 Nisan 1941), 3.

⁴⁵⁴ “Ankara Radyosu”- “Harp Başladı”, Yeni Sabah Gazetesi, (7 Nisan 1941),1,5.

⁴⁵⁵ “Hitler'in Alman Milletine Beyannamesi”, Ulus Gazetesi, (7 Nisan 1941),3.

⁴⁵⁶ “Yugoslavya'ya Karşı Alman Hava Kuvvetleri Faaliyete Geçtiler”- “Alman - Yugoslav -

General Simoviç'in darbesi, Hitler'in söylediği gibi İngiltere'den para aldıkları için mi yoksa istiklallerini muhafaza etmek için mi darbe yaptıkları konusunu Almanya'nın savaş politikasına göre değerlendirmek uygun olacaktır. Hitler'in Yugoslavlardan "mahlûk" olarak bahsetmesi ve Birinci Dünya Savaşı'na atıfta bulunması yaptığı işgali haklı çıkarmaya çalışmaktan başka bir şey değildir.

Ahmet Emin Yalman, Yugoslavya'nın işgalinin beklenen bir durum olduğunu halkın da buna hazırlıklı olduğunu söylemiştir. Almanya'nın amacının kendine yeni köleler dahil etmek istediğini iddia etmiştir. Yalman, Balkanlardaki durum hakkında şu sözleri dile getirmiştir;

*İnsana isyan hissi veren nokta, bu apaçık zorbalığa bir de hak damgası vurmaya kalkışılması ve bir takım özürler ve sebepler gösterilmesidir. Kendi memleketlerinin içinde yaşayan gözü ve dili bağlı insanlara bunları haydi söylesinler, fakat mesela " **Balkanlara sulh ve emniyet getirmek için**" geldiklerini söylerken bu sözlerin muhatabı olarak Almanya haricinde acaba kimi farz edebiliyorlar? Harbin en haksız, en barbarca şekline yaftası yapıştırdıkları zaman bu yaftaya kimin inanacağını zannedebiliyorlar ?*⁴⁵⁷
Bu sözleriyle Yalman, açık ve sert bir şekilde Almanya'yı eleştirmiştir.

Kızılay kurumu, Alman işgali altında bulunan devletlere yardım kolileri gönderme kararı almıştır. Yugoslavya'da bu devletler arasındadır. Bu yardımlar her ay yiyecek, içecek ve giyecek olarak gönderilecektir⁴⁵⁸.

Zekeriya Sertel'in haberine göre İngiliz kuvvetleri Yugoslav uçak üslerine yerleşmişlerdir. Böylece Yugoslavya ve İngiliz kuvvetleri birleşerek Almanya'ya karşı büyük bir güç oluşturmuşlardır⁴⁵⁹. **Tan** Gazetesi'nin Amerikan radyosundan aldığı habere göre, Yugoslav hükümeti Belgrad'ı terk etmeye ve yeni müdafaa mevzileri almaya karar vermişlerdir. Haberin devamında Yugoslav ordusunun mevcudu ve hudutların durumu hakkında bilgi verilmiştir. Verilen bilgilere göre Yugoslav hududundan sadece birisi sayesinde müttefiklerle temas sağlanabilmektedir⁴⁶⁰.

Son Posta Gazetesi'nin haberinde Alman tebliğini verilmiştir. Tebliğde Yugoslavya'da nerelerin bombalandığına dair bilgiler verilmiştir. Ayrıca haberde Yugoslav topçu kuvvetlerinin Arnavutluk'a hücum etmek için hazırlandıkları da bildirilmiştir⁴⁶¹. Akşam Gazetesi de Yugoslav- Arnavutluk hududunda harbin başladığını bildirdikten sonra Yugoslav birliklerinin İşkodra şehrine girdikleri bildirilmiştir.

Yunan Harbi"- "Hitler'in Alman Milletine Beyannamesi", Ulus Gazetesi, (7 Nisan 1941),3.

⁴⁵⁷ Ahmet Emin Yalman, " Özürleri Kabahatlerinden Bile Büyük", Vatan Gazetesi, (7 Nisan 1941),1,5.

⁴⁵⁸ CBDAB, (30-10-0-0 / Gümrükler Müdürlüğü (1934) 178-233-20.

⁴⁵⁹ Zekeriya Sertel, " Balkanlarda İngiliz Orduları", Tan Gazetesi , (8 Nisan 1941),1.

⁴⁶⁰ "Yugoslavya Cephesi", Tan Gazetesi, (8 Nisan 1941),1,5.

⁴⁶¹ "Yugoslavya'da" Son Posta Gazetesi, (8 Nisan 1941),7.

Necmettin Sadak, Balkanlarda meydana gelen bu harbin yersiz olduğunu ve önceden belli etmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Almanların böyle bir beyanda daha önce bulunmadığını ve bu işgali sadece haklı gösterme çabasında olduklarını da söylemiştir. Bu haklı çıkarma çabasında ise Yugoslavya'yı suçladıklarını da eklemiştir. **Akşam** Gazetesi'nin diğer bir haberinde de Amerika'nın Yugoslavya'ya yarım milyon dolar değerinde ilaç ve battaniye yardımı yapacağı bilgisi de verilmiştir⁴⁶².

Bu dönemde Türkiye de, savaş esirlerine yardımlar gönderiyordu. Fransa'da Kızılay vasıtası ile Almanya'daki Fransız esirlere koliler göndermiştir. İngiltere ve Yugoslavya Büyükelçilikleri Almanya dışındaki esirlere de yardım gönderilmesini talep etmiştir. Bu talebin ardından Yugoslavlar ayrıca Almanya'da bulunan esirlerine de yardım gönderilmesi için müsaade isterler. Türkiye'de oluşturulan yardım kurulu bu teklifleri kabul etmiş ve ayrıca Almanya'daki Yugoslav esirlerine Türkiye'den de her ay yardım kolileri gönderilmesini de kabul eder. Verilen onayların ardından esirlere yardım kolileri gönderilmeye başlamıştır. Yapılan yardımların yanı sıra bu yardımların dışında Yunanistan'daki Yugoslav mültecilere de 10 ton yiyecek gönderilmesi kararı da alınmıştır⁴⁶³.

Vatan Gazetesi'nin haberinde Yugoslavları İşkodra'yı zapt ettiği bilgisi verilmiştir. Ardından Yugoslavya'nın yayınladığı bir beyanat haberde verilmiştir. Bu beyanatta;

Cenubi Sırbistan'da muharebe eden Yugoslav ordusu tazyik altında çekilmekte ve hududumuzda kahraman ordumuzun cenahını açık bırakmaktadır. Buna rağmen, ordumuz, tasavvur edilmeyecek derecede yüksek şahsi fedakârlıkla çarpışmakta ve ecdadımızın topraklarını karış karış müdafaa etmektedir ifadeleri kullanılarak ordunun elinden geleni yaptığı bildirilmektedir⁴⁶⁴.

Akşam Gazetesi de Yugoslavya'nın başka bir beyanatını yayınlamıştır. Bu beyanatta ise; *"Bütün cephelerde vaziyet lehimizdedir. Düşmanın da itiraf ettiği veçhile, taarruzları, fevkalâde bir azimle harp eden kıtaatımız tarafından püskürtülmüştür. Düşman ağır zayiata uğramıştır. Yugoslav hava kuvvetleri sayam takdir bir surette harp etmiştir"*⁴⁶⁵ ifadelerine yer verilmiştir.

Yugoslav Kraliçesi Marie'nin beyanatını **Akşam** Gazetesinde yayınlanmıştır. Kraliçenin beyanatında şu sözler yer almaktadır;

Milletimin şimdi de tamamîyetimizi, hürriyet ve istiklâlimizi korumak için harp edeceğinden eminim. Bu hürriyet ve istiklâl mücadelesinin çetin olacağını anlıyorum. Size şimdi hitap ettiğim memlekette yaşayan millet, bir seneden fazla bir zamandır ki büyük bir cesaret ve azimle harp etmektedir. Çetin saatlerde silâh arkadaşınız ve

⁴⁶² Necmettin Sadak, "Bir Tecavüzün Dehşet Verici Esbabı Mucibesi", **Akşam** Gazetesi, (8 Nisan 1941),1.

⁴⁶³ Ulvi Keser, "Arşiv Belgeleri Işığında İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'de Mülteciler Ve Esirler Sorunu" ÇTTAD, sy.18,19, (2009): 192.

⁴⁶⁴ "Yugoslavya", **Vatan** Gazetesi, (9 Nisan 1941), 1,4.

⁴⁶⁵ "Yugoslav Resmi Tebliği", **Akşam** Gazetesi, (9 Nisan 1941), 3.

*müteveffa kralınız Alexander'in sözlerini hatırunıza getiriniz. Alexander'in son sözleri «Yugoslavya'nın birliğini koruyunuz» olmuştur*⁴⁶⁶.

Kraliçenin bu sözleriyle Yugoslav halkının ülkelerini korumaları için onları motive etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Vatan Gazetesi'nin yayınladığı habere göre hükümet Belgrad'dan ayrılmıştır. Hükümetin ardından Belgrad'daki tüm sefirlerinde gittiğinin bilgisi de verilmiştir. New York Times Gazetesinden alınan bilgiye göre Yugoslavların Ohri Gölü civarındaki Debre ve Struma'ya doğru ilerlediğinin haberi verilmiştir. Haberin devamında Yugoslavya'nın bombalanmasının ardından Yugoslavya medeni milletlere müracaatta bulunmuştur. Müracaatta, Yugoslavya'nın Alman tayyareleri tarafından harp öncesi çocuk kadın dinlemeden bombalandığını bildirmişlerdir⁴⁶⁷.

Son Posta Gazetesi'nin haberinde yayınlanan Alman tebliğinde, Alman birliklerinin Belgrad'a girdiği ve Alman elçiliğine Alman bayrağı dikildiği bilgisi verilmiştir. Ayrıca Liubliana (Ljubljana) şehri de işgal edilmiştir. Tebliğin devamında Almanlar tarafından ne kadar esir alındığı ve Yugoslavya'nın hangi bölgelerine taarruzda bulunulduğuna dair bilgiler verilmiştir⁴⁶⁸. Akşam Gazetesi ise, Yugoslavların Dmaç Limanını işgal ettiğini bildirmişlerdir. Ancak Almanya'nın da Kraguyevac'ı işgal ettiği haberini vermişlerdir. Gazete Belgrad'ın düşmüş olmasına rağmen Yugoslavların hala durmadığını ve direndiğini de söylemiştir⁴⁶⁹. **Cumhuriyet** Gazetesinde de Yugoslavların her taraftan taarruza uğramalarına rağmen kendilerini kahramanca müdafaa ettikleri ifade edilmiştir⁴⁷⁰.

17 Nisan 1941 günü Yugoslavya, Almanya'ya teslim olmuştur. Bu haberi **Son Posta** Gazetesi, "**Yugoslav Ordusu Teslim Oldu**" başlığı ile vermiştir. Haberde bu teslimiyetin 18 Nisan'da yürürlüğe gireceğinin bilgisi verilmiştir. Yugoslav ordusunun Saray Bosna'da teslim olduğu ve daha sonrasında direnenlerinde Alman birlikleri tarafından engel olunduğu söylenmiştir. Haberin devamında Macar Genelkurmayı'nın beyanatı yayınlanmıştır. Genelkurmay, Macar birliklerinin Hırvat hudutlarını işgal ettiği bilgisini vermiştir⁴⁷¹. **Cumhuriyet** Gazetesi de Alman tebliğini yayınlamıştır. Bu tebliğde; "*Sırp ordusunun bakiyeleri tamamıyla imha edilmek üzeredir. Motorlu Alman kıt'aları Saray Bosna'ya kadar ilerleyerek bu şehri işgal etmişlerdir. Binlerce Sırp silahlarını teslim almışlardır*"⁴⁷². Alman

⁴⁶⁶ "Yugoslav Ana Kraliçesinin Hitabesi", Akşam Gazetesi, (11 Nisan 1941),2.

⁴⁶⁷ " Yugoslavya'da Harekat Devam Ediyor", Vatan Gazetesi, (11 Nisan 1941),1,5.

⁴⁶⁸ "Yugoslav Ordusunun Vaziyeti", Son Posta Gazetesi, (14 Nisan 1941),1,6.

⁴⁶⁹ "Yugoslavlar Draç'ı İşgal Etiler Mi?", Akşam Gazetesi, (15 Nisan 1941),1,7.

⁴⁷⁰, "Yugoslav Cephesi", Cumhuriyet Gazetesi, (16 Nisan 1941),1,5.

⁴⁷¹ "Yugoslav Ordusu Teslim Oldu", Son Posta Gazetesi, (17 Nisan 1941),3.

⁴⁷² " Yugoslav Mukavemeti Azalıyor", Cumhuriyet Gazetesi, (17 Nisan 1941),1,5.

orduları Başkumandanlığının tebliğinde de “ 18 Nisan saat 12’de Sırbistan harp sahnesinde muhasamat sona ermiştir⁴⁷³” ifadeleri kullanılmıştır.

17 Nisan’da **Cumhuriyet** Gazetesi, Yugoslavya’nın vaziyetini değerlendiren bir yazı yayınlamıştır. Bu yazısında Yugoslavya’nın neden bu halde olduğunun sebeplerini maddeler halinde vermiştir.

Maddeler şu şekildedir ;

- 1- Yugoslav devleti içindeki dahili tefrika neticesinde Hırvatların ihaneti,
- 2-Milletin ve ordunun harbe hazır bulunmayışı,
- 3-Yeni bir ihtilal yaptıktan sonra maddeten ve manen hazırlanacak kadar vakit geçmemesi,
- 4-Alman ordusunun büyük kuvvetler ve motorlu birliklerle baskın yapması⁴⁷⁴.

Bu maddelerden Yugoslavya’nın yeterince birlik olamadığı, harbe hiçbir şekilde hazır olmadığı ve savaş için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Falih Rıfki Atay, Yugoslavya’nın durumunu değerlendirmiştir. *Memleketlerin en büyük felâket sebepleri, büyük buhranlar sırasında halk birliği, karar birliği sahibi olmamalarında ve millî hazırlanma devrini tereddüt içinde geçirmelerindedir*” ifadelerini kullanmıştır⁴⁷⁵.

Alman yarı resmi tebliğinde, siyasi mahfilleri, yapılan hükümet darbesinin dış politikadaki olumsuz getirilerinden Yugoslav halkının haberdar edilmediğini belirtmişlerdir. Halkın bu yüzden Almanlara sert tutum içinde olduğu söylenmiştir⁴⁷⁶. Yugoslavya’da ilk Alman taarruzu meydana geldiği zaman Belgrad radyosunu durumdan habersiz olarak konser vermiştir. Yaşanan durumlardan halkın tam bir bilgisinin olmadığından taarruz alarmı verildiği zaman dışarı çıktığından dolayı birçok zayıat olmuştur. Ayrıca yapılan hava taarruzlarına karşılık Belgrad yeterli karşılık verememiş ve hiç Alman uçağı düşürememiştir. Bunun sebebi ise, Almanlar, Belgrad’ın bütün tayyare meydanlarını bombalamış olmasıdır⁴⁷⁷.

8 Eylül 1941 tarihli Belgrad Başkonsolosunun raporuna göre Alman istilasından sonra Yugoslavya’nın dört parçaya ayrıldığı bildirilmiştir. Bu dört parçanın ise, Hırvatistan, Sırbistan, Makedonya ve Karadağ olduğu belirtilmiştir. Almanya çıkabilecek herhangi bir ayaklanmaya karşı önlemlerini almıştır⁴⁷⁸.

⁴⁷³ **Ayın Tarihi**, 19 Nisan 1941.

⁴⁷⁴ , “ Harp Vaziyeti”, Cumhuriyet Gazetesi, (17 Nisan 1941),5.

⁴⁷⁵ Falih Rıfki Atay, “ Yugoslavya’da Harbin Sonu”, Ulus Gazetesi, (19 Nisan 1941), 1,5.

⁴⁷⁶ **Ayın Tarihi**, 3 Nisan 1941.

⁴⁷⁷ CBDAB, 30-10-0-0 / Seferberlik Umum Müdürlüğü 53-352-16.

⁴⁷⁸ CBDAB,30-10-0-0 / Birinci Daire Umum Müdürlüğü (1941) 253-705-3, U.No: 15985, H.No: 455.

Gazetelerde Yugoslavya'nın işgali ile ilgili yorumlara bakıldığında, işgalin sebebinin Yugoslavya'nın durumu iyi yönetememesi ve birlik olmayı başaramamış olması olarak görölmektedir. Almanya'nın haksız bir işgal yaptığı konusuna değinilmemiş ve suçun büyük kısmının Yugoslavya'ya yüklendiğı görölmektedir. Her ne kadar Almanya'ya değinilmemiş olsa da hiçbir gazetede haklı olduğuna dair bir yorum da yapılmamıştır. Nisan ayında Yugoslavya ile ilgili önem teşkil eden haberlerin sıklığı zamanla azalmış ve Yugoslavya'nın işgal edilmesinden sonra ise Yugoslavya'nın durumunu değerlendiren yazılardan başka haber yapılmamıştır. Ayın son günlerinde verilen haberler Yugoslavya hakkında verilen küçük bilgiler olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN

4.1.YUNANİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞI

Balkanlara yayılan Osmanlı Devleti tarafından 1430 yılında Selanik zapt edilmiştir. 1460 yılında Mora'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesinin ardından Ege Adaları ve Mora'da ki Rumların İstanbul'a göçü ile Yunanistan tam anlamıyla Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Yunanlılar, Osmanlı hakimiyeti altında buldukları dönemi **“en karanlık dönem”** olarak dile getirmişlerdir. Fakat Mehmet Hacısalihoglu, Yunanlıların iddiasının aksi bir durum olduğunu beyan etmiştir. Yapılan araştırmalara göre Yunanlıların, Osmanlı hakimiyetinde oldukları dönemde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden birisi Fatih Sultan Mehmet'in Rum Ortodoks Patrikhanesini korumaya alarak Ortodoksları birleştirmesi olmuştur. Dini kurumlara imtiyazlar verilmiştir⁴⁷⁹. Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nden ayrılmasını Yasin Kara terminolojik açıdan değerlendirmiştir. Bu duruma Yunanlıların , **“Yunan bağımsızlığı”** olarak, Osmanlıların ise, **“Yunan İsyanı”** olarak adlandırdıklarını ifade etmiştir⁴⁸⁰.

Halk arasına bağımsızlık manifestosu ve şiirleri yazılmaya başlanmıştır. 1814 yılında Filiki Eteria Cemiyeti kurulmuştur⁴⁸¹. Bu cemiyet Yunanistan bağımsızlığı fikrini yayma çalışmaları yapmaya başlamıştır. Yapılan çalışmaların sonucu 1821'de Mora'da çıkan isyan ile sonuçlanmıştır. Osmanlı hükümeti isyandan sorumlu bazı din adamlarını idam ettirmiştir. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'da Girit'teki isyanları bastırması istenmiştir. Mora'da ki isyanın güçlenmesi ile Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu birlikleri ile yardıma gitmiştir. İsyan sert bir şekilde bastırılmıştır. Daha sonra Osmanlı kuvvetleri, Mora'da öldürülen Müslümanlara karşılık Sakız adasında Rumlar öldürülmüştür. Osmanlı Devleti'nin bu hareketi Avrupa devletleri arasında tepki çekmiştir. 6 Temmuz 1827 tarihinde yapılan

⁴⁷⁹ Mehmet Hacısalihoglu, “Yunanistan” , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.43,(İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 586,588.

⁴⁸⁰Yasin Kara, “Yunan Bağımsızlığı ve Osmanlı Yöneticilerinin İsyan Karşısındaki Tutumları”, Erişim Tarihi 13 Haziran 2020.

(https://www.academia.edu/10114967/Yunan_Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_ve_Osmanl%C4%B1_Y%C3%B6neticilerinin_%C4%B0syan_Kar%C5%9F%C4%B1s%C4%B1ndaki_Tutumlar%C4%B1).

⁴⁸¹ Dimitris Loules, "Fransız Devriminin Yunanistan Üzerindeki Etkisi", Tarih Araştırmaları Dergisi, sy.15, (1991), 292.

İngiltere, Fransa ve Rusya'nın da içinde bulunduğu Londra Protokolünde bir Yunan Beyliğinin kurulmasına karar verilmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne her yıl vergi vereceği de belirtilmiştir. Fakat Osmanlı Devleti bu Londra Protokolünü kabul etmemiştir. Bunun üzerine Osmanlı donanması Navarin'de Avrupalı müttefikler tarafından imha edilmiştir. Ardından 1827-1829 tarihleri arasında Osmanlı-Rus Savaşı meydana gelmiştir. Ruslar Edirne şehrini ele geçirmiştir. Osmanlı birliklerinin yenilgisi üzerine 1829 yılında Yunanistan Devleti kurulmuştur. Devletin başına Ioannes Kapodistrias geçmiştir. Osmanlı Devleti 1830'da Yunanistan'ı tanımak zorunda kalmıştır.

Ioannes Kapodistrias öldürülmesinin ardından 1833'te Bavyera Kralının oğlu Otto ve heyeti Yunanistan'a geldi. Otto zamanla Yunanistan'ı teşkilatlandırmaya başlamıştır. Yunanistan'ın bundan sonraki hedefi "Megali İdea" olmuştur⁴⁸².

Yunan isyanı ve bağımsızlığı karşısında Osmanlı yöneticileri hakimiyetindeki diğer milletlere yönelik tedbirler almaya yönelmiştir. Osmanlı yöneticileri, gayrimüslimlere karşı politik bir dil geliştirilmiştir⁴⁸³. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından Girit de Yunanistan'a bağlanmak için hareketlenmeye başlamıştır. Küçük çaplı isyanlar çıkarmışlardır. Osmanlı Devleti isyanı bastırmak için yine Kavalalı Mehmet Ali Paşa'yı görevlendirmiştir. Fakat Mehmet Ali tam tersini yaparak Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmiştir⁴⁸⁴.

1863 yılında büyük devletlerin etkisiyle Prens Wilhelm Georg 17 yaşında "Helenlerin Kralı" ilan edilmiştir.. 1864 yılında demokratik bir anayasa hazırlanması ile siyasi partilerin önemi daha çok artmıştır. Trikoupis isimli bir politikacı bu dönemde etkin bir rol oynamıştır. Wilhelm Georg iktidar süresinde Trakya, Makedonya, Ege Adalarını ve İngilizlerde bulunan İyon Adlarını Yunanistan topraklarına dâhil etmiştir⁴⁸⁵.

1881'de Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmada, Osmanlı Devleti Tesalya'yı Yunanistan'a bırakma kararı almıştır. Prens Georg 1897'de Giritli milliyetçilerin talebi ile Girit'e bir filo göndermiş ve burayı ele geçirmiştir. Fakat Osmanlı Devleti, Yunanistan'ı Girit'ten çıkması konusunda uyarmıştır.

⁴⁸²Hacısalihoglu, " Yunanistan", 588.

⁴⁸³Yasin Kara, "Yunan Bağımsızlığı ve Osmanlı Yöneticilerinin İsyân Karşısındaki Tutumları", Erişim Tarihi 13 Haziran 2020.

(https://www.academia.edu/10114967/Yunan_Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z%C4%B1%C4%9F%C4%B1_ve_Osmanl%C4%B1_Y%C3%B6neticilerinin_%C4%B0syan_Kar%C5%9F%C4%B1s%C4%B1ndaki_Tutumlar%C4%B1).

⁴⁸⁴ Zekeriya Türkmen, "Girit Adasını Osmanlı İdaresinden Ayırma Çabaları: Yunan İsyanını Takip Eden Dönemdeki Gelişmeler (1821-1869)", Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi, Türkler Ansiklopedisi, c.12, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2013), 226.

⁴⁸⁵ Neriman Ersoy- Hacısalihoglu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar", 588,596, Erişim Tarihi 10 Temmuz 2020 http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/odbalkanlar1774_1914.pdf.

Yunanlılar bu uyarıyı dikkate almamıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında savaş başlamıştır. Savaşta Yunanistan yenilgiye uğramıştır. Ancak Osmanlı Devleti büyük devletler tarafından durdurulmuş ve Girit özerk bir vilayet haline gelmiştir. Bu dönemde Yunanistan ve Bulgaristan arasında dini sebeplerden ötürü çatışmalar yaşanmıştır.

1908'de Osmanlı Devleti'nde İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesine karşı, Yunan Makedonya Komitesi muhalefet kesimde yer almıştır. Çünkü Yunan Hükümeti, Osmanlı Devleti'nde bulunan Rum nüfuzuna zarar vereceği düşüncesi ile meşrutiyeti desteklememiştir. Rum Makedonya Komitesi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin silah bırakma çağrısına uymamıştır Bu dönemde yapılan meclis seçimlerinde Rum Makedonya Komitesinden 25 milletvekili Osmanlı meclisine girmeyi başarmışlardır⁴⁸⁶.

1909 yılında Yunanistan'da bir darbe gerçekleşmiştir. Askeri yönetim, Venizelos'u çağırmıştır. Venizelos askeri yönetimi bitirerek 1910'da başbakan olmuştur. Venizelos başarılı bir siyaset izlemiş ve Balkan Savaşları'nda büyük başarılar elde etmiştir. Yunanistan, Yanya, Selânik, Serez ve Kavala, Güney Epir, Makedonya'nın önemli bir kısmı ile Ege Adalarını ele geçirmiştir. Yaşanan bu durumlar Yunanistan'ın daha fazla genişlemesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin düzeni henüz rayına oturmamasından ve Balkan Savaşları'ndan istifade eden Girit, Yunanistan'a bağlandığını ilan etmiştir. Bu durumu Osmanlı Devleti, Yunan mallarını almayarak boykot etmiştir. Büyük devletlerde Girit'in Yunanistan'a katılması konusuna sıcak bakmamıştır⁴⁸⁷. Girit'e yeni yönetim ve yeni kuralların gelecek olması büyük devletleri memnun etmemiştir⁴⁸⁸.

4.2.BALKAN SAVAŞLARI VE YUNANİSTAN

Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti karşısında kendi çıkarları doğrultusunda birleşmeye başlamışlardır. Osmanlı Devleti ise böyle bir birleşmenin olabileceğine ihtimal vermemiştir. Yunanistan'ın bu durumdan çıkarı ise kuzeye doğru genişleme isteğidir. İkinci Meşrutiyet esnasında İttihat ve Terakki Cemiyeti Sırp, Yunan ve Bulgar komiteleri ile işbirliği yapmıştır. Bu doğrultuda komiteler çete hareketlerini durdurmuşlardır. Fakat Avrupa devletleri Makedonya ıslahatı ardından komiteler üzerinde bir baskının kal8madığını bildirmişlerdir. Bunun üzerine Girit bu durumdan hemen faydalanarak Yunanistan'a bağlandığını ilan

⁴⁸⁶ Neriman Ersoy- Hacısalihoğlu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar", 588,596, Erişim Tarihi 10 Temmuz 2020 http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/odbalkanlar1774_1914.pdf.

⁴⁸⁷ Hacısalihoğlu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar" , 588,596.

⁴⁸⁸ A. Nükhet Adıyke, "Türk Basınında Girit'in Yunanistan'a Katılması", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, (1991): 52.

etmiştir. Yunanistan, 13 Mart 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşılması üzerine Bulgaristan ve Yunanistan arasında bir antlaşma yapılmıştır. 3 Ekim 1912 tarihinde Yunanistan, Karadağ, Bulgaristan ve Sırbistan birleşerek Osmanlı Devleti'ne bir nota göndermişlerdir. Notada, Sırbistan, Makedonya, Arnavutluk ve Girit'e muhtariyet verilmesini istenmiştir. Osmanlı Devleti'nin Balkan Devletleri'nin isteklerini kabul etmemesi üzerine 8 Ekim 1912'de Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Ardından Yunanistan'da katılmıştır. Diğer Balkan Devletleri'nin de katılımıyla Birinci Balkan Savaşı başlamıştır. Balkan devletlerinin birleşmesine ihtimal vermeyen Osmanlı Devleti savaşa hazırlıksız yakalanmıştır. Savaş esnasında Osmanlı ve Yunan birlikleri denizde karşı karşıya gelmişlerdir. Ayrıca Tahsin Paşa'nın ordusu Selanik'te Yunan ordusuna teslim olmuştur. Birinci Balkan Savaşı Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. Birinci Balkan Savaşı'nda kazanılan toprakların devletler arasında paylaşılabilmesi İkinci Balkan Savaşı'nın meydana gelmesine neden olmuştur. Bu defa Osmanlı Devleti ve Yunanistan aynı safta yer almışlar ve Bulgaristan'ı mağlup etmişlerdir. Savaş Bükreş Antlaşması ile son bulmuştur. Ayrıca 14 Kasım 1913'te Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında yapılan antlaşma ile Rum ve Müslümanlara eşit haklar tanınması kararı alınmıştır⁴⁸⁹.

Yunanistan, Balkan Savaşları'nın ardından, Makedonya topraklarını Bulgaristan'a karşı korumak zorunda kalırken Ege Adaları konusunda da Osmanlı Devleti ile karşı karşıya kalmıştır. Çünkü Osmanlı Devleti gerekirse savaşarak adaları geri alacağını beyan etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu beyanı üzerine Yunanistan endişelenmiş ve İngiltere'den yardım istemiştir. İngiltere Balkanlarda yeni bir savaşın çıkmaması için Osmanlı Devleti'ni ve Yunanistan'ı uzlaştırma teklifinde bulunmuştur. Venizelos, İngiltere'den beklediği tepkiyi görememiş ve yeni bir savaşa cesaret edemediği için uzlaşma teklifini kabul etmiştir. Brüksel'de bir görüşme yapılması kararlaştırılsa da Avusturya-Macaristan Veliahdının öldürülmesiyle uygulamaya geçirilememiştir. Bu dönemde iki devlet arasında mübadele konusunda anlaşmazlıklar yaşanmış ve savaşacak düzeye gelinmiştir⁴⁹⁰.

⁴⁸⁹ Cevdet Küçük, "Balkan Savaşı", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.5, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 23,25.

⁴⁹⁰ İsmigül Çetin, "Osmanlı Kaynaklarına Göre Yunanistan'ın I. Dünya Savaşı'na Girişi", Karadeniz Araştırmaları Merkezi, sy.59, (Güz 2018): 171,172.

4.3. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE YUNANİSTAN

Fransız İhtilali'nin getirdiği yeni fikirler, milletlere yeni yollar imkânı sunmuştur. Devletler üzerinde en etkili fikir ise milliyetçilik olmuştur. Balkan Savaşlarının da çıkmasında etkili olan milliyetçilik akımının etkileri yeni sorunları da gündeme getirmiştir. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi devletler arasında silahlanma yarışı ve bloklaşmaların meydana gelmesi Birinci Dünya Savaşı'na neden olmuştur.

Savaş başlamadan önce Rusya çalışmalarına başlamış ve Yunanistan, Sırbistan ve Romanya'yı birleştirerek Balkan Ligi oluşturmaya çalışmıştır. Bunun sebebi de Osmanlı Devleti'ni her açıdan zayıflatarak Boğazları ele geçirmektir. Avusturya – Macaristan Veliâhdının bir Sırp tarafından öldürülmesi ile başlayan savaşta devletler taraflarını seçmeye de başlamışlardır. Devletler taraflarını seçerken olabilecek durumları tahmin yürütmeye çalışmışlardır. Yunanistan ise, komşuları ile olan durumunu göz önünde bulundurarak karar vermiştir. Yunanistan'ın Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile ilişkileri bozuk durumda idi. Kavala'yı Bulgaristan'dan aldığından ve Osmanlı Devleti'ne topraklarına göz diktiğinden ilişkiler kötü durumdadır. Ayrıca Bulgaristan'ın Yunan Makedonya'sını ve Dobruca'yı istemesi, 1915 tarihinde de İttifak kuvvetlerinin yanında yer alması Yunanistan'ın İtilaf Devletleri tarafında girmesine kesinlik kazandırmıştır. Bulgaristan'ın Sırbistan'a saldırmasının ardından İngiltere ve Fransa, Sırbistan'ı kurtarmak amacıyla Selanik'e asker çıkarmıştır. Bu sırada Yunanistan savaşa henüz katılmamış ve hala tarafsız bir durumdadır. Selanik'e çıkarılan asker Sırbistan'ı kurtarmayı başaramamıştır⁴⁹¹.

1914 yılına gelindiğinde Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler savaş çıkarabilecek kadar gergindir. İki devlet arasındaki başlıca problem “adalar sorunu” olmuştur. Sorunun çözümlenmesi için ne Türkiye'den ne de Yunanistan'dan bir adım gelmeyince Romanya hükümeti General Coanda'yı çözüm yolu bulması için görevlendirmiştir. Coanda siyasi çalışmaları hakkında konuşmaktan kaçınmıştır. Bir süre sonra Romanya'nın Atina sefiri de bu görevi üstlenmiştir. General Coanda Türkiye ve Yunanistan arasında “adalar sorununu” çözmeye çalışsa da ortak bir noktaya varılamamıştır. İki ülkede isteklerinden vazgeçmemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın meydana gelmesiyle de Türkiye ve Yunanistan arasında arabuluculuk konusunda istenilen sonuca ulaşamamıştır⁴⁹².

⁴⁹¹ Fahir Armaoğlu, *20.yy Siyasi Tarihi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015), 56,66.

⁴⁹² Necdet Hayta, “ Talat Paşa'nın Sofya ve Bükreş Görüşmeleri (17 Ağustos- 10 Eylül 1914), Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz Sempozyumu, Atatürk Araştırma Merkezi, (2019): 121,126.

Birinci Dünya Savaşı başladığı sırada Yunanistan Kralı Konstantin ve Başbakan Venizelos arasında anlaşmazlık olmuştur. Kral Konstantin'in İttifak Devletleri'ne karşı bir sempatisi vardır. Başbakan Venizelos ise, Yunanistan'ın derhal İtilaf Devletleri'nin yanında yer alması gerektiğini düşünmektedir. İttifak Devletleri, Yunanistan'ın tarafsız kalmasını isterken İtilaf Devletleri ise Yunanistan'ın kendi yanında savaşa girmesini istiyordu. Hem blokların istekleri hem de Yunan Hükümeti'nin kararsızlığı Yunan halkını da ikiye bölmüştür. Halkın bir kısmı İttifak kuvvetlerinin yanında bir kısmı da İtilaf devletlerinin yanında yer almak istiyordu. Bu durum halk arasında küçük çaplı çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur⁴⁹³. İtilaf Devletleri de bu durumu fırsat bilerek Venizelos'a Anadolu'da toprak vaadinde bulunmuştur. Venizelos, Bulgaristan'ın savaşa katılmasının ardından Fransa ve İngiltere'nin Selanik'e asker çıkarmasına izin vermiştir. Fakat bu durum Kral Konstantin'i rahatsız etti ve Venizelos Başbakanlıktan uzaklaştırıldı. Bunun üzerine Venizelos Selanik'e giderek bir ayaklanma çıkarmıştır. Kendisine hemen destekçiler bulan Venizelos, İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girdiğini ilan etmiştir. İtilaf Devletleri de işlerini garantiye almak için Yunanistan'a asker çıkarıp ve Konstantin'in tahttan çekilmesi konusunda uyarılmışlardır. Kral, baskı karşısında tahttan çekilmeyi kabul etmiştir. Konstantin tahtı oğlu Aleksandr'a bırakmış ve Venizelos hükümeti kurmak üzere Atina'ya gelmiştir. 26 Haziran 1917 tarihinde Yunanistan İttifak Devletlerine savaş ilan ederek resmi olarak savaşa girmiştir⁴⁹⁴. 1918 yılında da savaşın sonuna gelinmiş ve İtilaf Devletleri'nin galibiyeti ile sonlanmıştır.

4.4. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA YUNANİSTAN

Birinci Dünya Savaşı'nın sonlanmasından kısa bir zaman sonra Yunanistan hedefi olan Megali İdea gereğince 15 Mayıs 1919 da İzmir'i işgal etmiştir. Yunanistan başlattığı bu savaş yenilgilerinin başlangıcı olmuştur. Mustafa Kemal öncülüğünde başlatılan Milli Mücadele hareketinin çabaları sonucu Yunanistan emellerine ulaşamamıştır⁴⁹⁵. Yunanistan'ın yanlış kararları mali iflasa sürüklenmesine yol açmıştır. Siyasi ve askeri başarısızlıklar büyük bir etken olmuştur. Siyasi nedenlerin başında Venizelos ve Kral Konstantin çatışması gelmektedir. Venizelos, bütün çabalarına rağmen iktidarda kalmayı başaramamıştır. Kral Aleksanders'in ölümü ve Kral Konstantin'in geri dönüşü yeni siyasi sorunları da beraberinde

⁴⁹³ Çetin, "Osmanlı Kaynaklarına Göre Yunanistan'ın I. Dünya Savaşı'na Girişi", 173.

⁴⁹⁴ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, 74,75.

⁴⁹⁵ Esra S. Değerli, "Türkiye'nin Balkan Ülkelerini Yakınlaşma Çalışmaları: Balkan Paketi", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.9, 118,119.

getirmiştir. Kral Konstantin'in başa gelmesinden rahatsız olan İtilaf Devletleri Yunanistan'a yardımlarını kesme kararı almıştır. Fakat bu kararı uygulamamıştır. Zira Yunanistan, yardımların kesilmesinden endişelenerek Anadolu'daki savaşa devam edeceğini beyan etmiştir. Başarısızlıklarının üstünü kapamak için Batı Cephesinde taarruza geçmiştir. Fakat bu hamlesi de başarısızlık getirmiştir. Yunan hükümeti başarısız oldukça yeni kararlar almış ve mali durumun daha da kötüye gitmesine neden olmuştur⁴⁹⁶. 11 Ekim 1922 tarihli Mudanya Ateşkes Antlaşması ile de Türk-Yunan mücadelesinin askeri boyutu son bulmuştur⁴⁹⁷. Kısacası Yunanistan, hem Anadolu'dan istediğini alamamış hem de bu hamlesi geriye sürüklenişin nedenlerinden olmuştur.

Yunanistan'da 1922'de askeri bir darbe yapılmıştır. Bu darbeye Kral Konstantin tahttan indirilmiş ve yerine oğlu II. Georg getirilmiştir. Lozan görüşmelerinin başlaması ile Venizelos yetkili olarak gönderilmiştir. Venizelos, Lozan Konferansından ülkesinin en az zararla çıkarabilme çabasında olmuştur. Askeri ve siyasi tecrübelerinden dolayı özgüvenli davranmıştır⁴⁹⁸. Lozan Antlaşması sonrasında doğan tepkiler sonucu askeri yönetime karşı bir darbe yapılmıştır. Fakat başarısız bir darbe olmuştur. Askeri yönetim ise 1923'te II. Georg'un tahttan çekilmesini istemiş ve II. Georg ülkeyi terk etmiştir. 1932'de yapılan seçimlerde Venizeleos yeniden hükümete girmiş ve krizin biraz hafiflediği istikrarlı bir dönem başlamıştır⁴⁹⁹.

Balkan devletleri birlik olma kararı almış ve ilişkiler iyileştirilmeye başlanmıştır. Bu iyi ilişkiler 1934 Balkan Antantının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Yunanistan'ın Balkan Antantına katılmayan Bulgaristan ile ilişkileri de Makedonya'nın paylaşılabilmesi konusu nedeniyle düzensiz bir durumda olmuştur. 1936'da Başbakanlığa Ioannis Metaxas getirilmiştir. Metaxas, dünyayı etkilemeye başlayan Alman nasyonal sosyalizminden ve İtalya'nın faşizminin etkisi sonucunda faşist bir diktatörlük kurmuştur. Politikaları çerçevesinde özellikle azınlık ve komünistler üzerinde baskı kurmaya başlamıştır. İtalya'nın Arnavutluk'u işgal etmesi Balkan Paktı üyelerini endişelendirmiştir. Ardından Yugoslavya'nın Mihver ile iyi geçinme politikasına yönelmesi Balkan Paktına darbe vurmuştur. Yunanistan, herhangi bir saldırı ihtimaline karşı Fransa ve İngiltere'den garanti almıştır⁵⁰⁰.

⁴⁹⁶ Hatice Yıldırım, "Milli Mücadele Döneminde Türk Basımında Yunanistan'ın Mali İflası", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, sy. 60, (2017): 313,319.

⁴⁹⁷ Değerli, "Türkiye'nin Balkan Ülkelerini Yakınlaşma Çalışmaları: Balkan Paktı", 119.

⁴⁹⁸ Çağla Tağmat, "Lozan Konferansı'na Yunanistan Tarafından Bakış: Venizelos'un Dünyasından Bakış", Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, sy.29, (2014): 148.

⁴⁹⁹ Hacısalıhoğlu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar", 588,595.

⁵⁰⁰ Armaoğlu, 20. Yüzyıl, 152.

4.5.TÜRKİYE VE YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

Türkiye ve Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkileri Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Lozan Konferansı'nda başlamıştır. Savaştan hemen sonra Rumlar ve Müslümanlar arasında nüfus mübadelesi konusu gündeme gelmiştir. Türkiye ve Yunanistan milli birliğin sağlanabilmesi için azınlıkları ülkelerinde bulundurmamak istemiyorlardı. Aynı zamanda büyük devletler de Yunanistan ve Türkiye arasında nüfus mübadelesinin gerekli olduğu kanaatindeydiler. Dr. Nansen, Lozan Konferansından bir süre önce mübadele için bilgi toplamakla görevlendirilmiştir. Nansen , Türkiye ve Yunanistan'a giderek durumu yerinde incelemiş ve bir öneri raporu hazırlamıştır. Raporda İstanbul dışında Anadolu'da bulunan Rumlar ile Yunanistan'daki Müslümanların arasında mübadele yapılması önerilmiştir. Fakat Türkiye İstanbul'daki Rumların değil Batı Trakya'daki Müslümanların kalmasını istiyordu. Bunun nedeni ise Müslümanların bu bölgede çoğunlukta olmasıdır⁵⁰¹.

Lozan Konferansında nüfus mübadelesi meselesini ilk defa Lord Curzon(İngiltere Temsilcisi) dile getirmiştir. Lozan Konferansı devam ederken Yunanistan gelen Rumlara yer açabilmek için topraklarında bulunan Türklere baskı yapmaya ve yerlerinden etmeye başlamışlardır. Türklerin malları ve gelirleri elinden alınmıştır. Yunanistan topraklarındaki Türkleri göçe zorlamak için her türlü baskıyı ve zulmü yapmıştır. Bu gelişmeler üzerine mübadele konusu Türkiye ve Yunanistan heyetleri tarafından kabul edilmiştir.⁵⁰².

Lozan Konferansı'nda Türkiye, Yunanistan karşısından Fener Rum Patrikhanesi konusunda dikkatli olmuşlardır. Yunan heyeti patrikhanenin Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi devam etmesini teklif etmiştir. Fakat Türk heyeti, laik bir devlet olduğunu beyan ederek Yunan heyetinin teklifini reddetmiştir. Türk heyetinin teklifi reddetmesi üzerine konferansta bulunan Hristiyan devletler dini bir mesele olarak Türk heyetinin karşısında yer almışlardır. Mustafa Kemal Atatürk'te 20 Ocak 1923 tarihli beyannamesinde Fener Rum Patrikhanesini "fesat ocağı" olarak nitelendirmiştir⁵⁰³.

Lozan Antlaşması'ndan sonra Türkiye ve Yunanistan arasında çözülememiş sorunların gerginliğine "Yavuz'un Tamiri" konusu da eklenmiştir. Çünkü "Yavuz" Yunanistan

⁵⁰¹ Yücel Bozdağlıoğlu, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Sonuçları" , TSA, sy. 3, (Ocak/ 2014): 14.

⁵⁰² Seydi Vakkas Toprak, "I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basınına Yansıması" , Türkiyat Mecmuası, c.25 (2015): 255,256.

⁵⁰³ Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.15, (2006): 242,244.

tarafından tehdit olarak görülmüştür. Yavuz'un Adalar'da bir üstünlük sağlayacağına dair tartışmalar meydana gelmiştir⁵⁰⁴.

30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ve Yunanistan arasında “Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” imzalanmıştır. Sözleşmeye göre Türkiye’de bulunan Rumlar ve Yunanistan’daki Müslümanlarının mübadelesinde karar verilmiştir. Ancak İstanbul’daki Rumlar ve Batı Trakya’daki Müslümanlar bu mübadelenin dışında tutulmuştur. 1923 yılında başlayan mübadele 1925 yılına kadar büyük bir sorunla karşılaşmadan devam etmiştir. Fakat antlaşmanın ikinci maddesinde bulunan “etabli” kelimesi iki devlet arasında anlaşmazlık çıkmasına neden olmuştur. Sorunun nedeni ise, kelimenin iki tarafta aynı çevrilmemesidir. Türkiye kelimenin anlamını “sakin bulunmuş” olarak, Yunanistan ise “yerleşik” olarak kabul etmiştir. Yani Yunanistan hükümeti İstanbul’da bulunan her Rum’u yerleşmiş olarak kabul etmektedir⁵⁰⁵. Türkiye daha çok Rum’un gitmesini isterken Yunanistan daha fazla Rum’un Türkiye’de kalmasını ve İstanbul ile bağıını koparmamayı istiyordu. İşte bu nedenle etabli kelimesi her iki tarafta da kendine uygun yorumlanmıştır. İki devlet arasında bu konu halledilemeyince Yunanistan Milletler Cemiyetine başvurmuştur. Yapılan görüşmelerde Yunan hükümeti temsilcisi Türkiye’nin İstanbul’da bulunan Rumların bir kısmının göçe zorlandığını iddia etmiştir. Fakat İspanya temsilcisi durumun böyle olmadığını ve İstanbul’da bulunan Rumların sürelerinin dolduğunu, gerekli olan politikanın uygulandığını beyan etmiştir. Sorun Milletler Cemiyeti’nde de çözülememiş ve iki ülkenin ilişkilerinin gerginleşmesine neden olmuştur. Yunanistan, Batı Trakya’da bulunan Müslümanların mallarına Türkiye ise, İstanbul’da bulunan Rumların mallarına el koymuştur. Bu hareket durumun daha fazla gerginleşmesine neden olmuştur. Daha sonra Patrik sorununun çözüme kavuşturulması ilişkileri biraz olsun yumuşatmıştır. Mübadele Heyeti bir araya gelerek 21 Haziran 1925 tarihinde Ankara Antlaşmasını⁵⁰⁶ imzalamışlardır. Maddeler her iki devleti de memnun edecek şekildedir. Fakat Yunanistan’da yapılan hükümet darbesi

⁵⁰⁴ Tuğba Belenli, “Yavuz Zırlısı ve Tamirinin Türk-Yunan İlişkilerine Etkisi”, Belleten, c.LXXXIII, sy.297, (2019): 710,720.

⁵⁰⁵ Türk hükümeti 1918 tarihinden önce İstanbul’a yerleşen Rumların mübadelenin dışında kalmasını söylemiştir. Türk hükümetinin bu isteği üzerine Fener Rum Patrikhanesinin 152 din adamı da dahil ediliyordu. Bu nedenle Patrikhane bu karardan rahatsız olmuştur. Yunan hükümeti de bu durumdan hoşlanmamış ve Patrikhane ile birlikte bazı çalışmalar yapmışlardır. Seçilecek yeni Patriğin mübadeleye dahil din adamları tarafından seçilmesini kararlaştırmışlardır. Seçimlerde istenilen olmuştur. Türk hükümeti bunun bir iç sorun yaratacağını söyleyerek Patriği sınır dışı etmiştir. Bu durum Türk-Yunan hükümetleri arasında sorun çıkmasına neden olmuştur. (Salih İnci, “Türk-Yunan Siyasi İlişkilerinde Azınlıkların Dini Kurumları Meselesi (Patrikhane Örneği)”, Balkan Araştırmaları Dergisi, c. 1, sy. 2, (2010): 18,19).

⁵⁰⁶ Antlaşmaya göre, 1918 öncesi İstanbul’a yerleşmiş olan Rumlar yerleşik olarak kabul edilmiştir. Batı Trakya ve İstanbul’da bulunan Rumların serbest bir şekilde ülkelerine dönme hakkı verilmiştir. Göç eden kişilerin malları iade edilecektir. Eğer iade mümkün değilse tazminat ödenmesi konusunda karar verilmiştir. (S. Değerli, “Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri” 246).

sonucunda bu uygulama yürürlüğe konulmamıştır. General Pangolos'un antlaşmayı onaylamayı geciktirmesi Türkiye'de yeni hükümete karşı güvensizlik oluşturmuştur.1926'da Pangolos indirilmiş kurulan yeni hükümet Türkiye ile 1 Aralık 1926'da Atina Antlaşmasını⁵⁰⁷ imzalamıştır⁵⁰⁸.

1928 yılında tekrar Başbakanlığa gelen Venizelos bu defa Türkiye ile iyi ilişkiler içinde olmayı tercih etmiştir. "Megali İdea" düşüncesinden vazgeçerek komşularıyla ve kendisi için tehdit oluşturabilecek İtalya ile iyi geçinme kararı almıştır. İki ülkenin yakınlaşmaya başlamasının asıl nedeni dünyada meydana gelen değişmelerdir. Almanya ve İtalya'nın revizyonist politikaları Yunanistan ve Türkiye'yi endişelendirmiş, önlem amaçlı birbirine yakınlaşmasını sağlamıştır. Türkiye ve Yunanistan, Almanya ve İtalya'nın yanı sıra komşuları olan Bulgaristan'ı da tehdit olarak görmektedirler. Bunun nedeni ise, Bulgaristan'ın Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarından istediğini alamamasıdır. Türkiye ve Yunanistan Balkan ülkelerini birleştirmeye çalışmalarına başlamışlardır. İki devlet arasında 10 Haziran 1930'da yapılan Ankara Sözleşmesi ile kalan pürüzlerde halledilmiştir. Kurulmak istenen Balkan Birliğine İngiltere kendi çıkarları doğrultusunda onay vermiştir. Bu onayın sebebi ise Balkan Birliğinin anti revizyonist tutumda olmasıdır. İngiltere, Balkan Birliğinin, revizyonist ülkelerin faaliyetlerinin önüne geçeceğini düşünmektedir. Yunanistan, 5 Ekim 1930'da yapılan ilk Balkan Konferansına ev sahipliği yapmıştır⁵⁰⁹.

Türkiye ve Yunanistan'ın ilişkilerinin dostluk çerçevesine girmesinin ardından Başbakan Eftelos Venizelos Ankara'ya davet edilmiştir. Venizelos'un Ankara'yı ziyaretinde Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Ekim 1930 tarihinde Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Anlaşması imzalanmıştır. Venizelos'un ziyaretinin ardından İsmet İnönü'de Atina'yı ziyaret etmiştir⁵¹⁰. Türkiye ve Yunanistan'ın yakınlığından Bulgaristan rahatsızlık duymuştur. Diğer Balkan Devletlerinden bazılarını yanına çekmeye çalışmıştır. Bunun üzerine 14 Eylül 1933'te Türkiye ve Yunanistan arasında Samimi Antlaşma Misakı imzalanmıştır.

Bu anlaşmanın maddeleri ise şu şekildedir;

⁵⁰⁷ Anlaşmaya göre, vatandaşların bıraktıkları mallar hükümetlerin kontrolünde olacaktır. Türklerin bıraktığı malların değeri Yunan vatandaşlarının bıraktığından fazla olduğu için Yunan hükümeti değerince bu malları satın alacaktır. Mübadele dışında olan Türklere ise mallarının geri verilmesi kararlaştırılmıştır. Türk hükümeti ise Rumlara mallarını geri verecektir. (Bestami S. Bilgiç, "Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri, 1923-1938", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sy. 31, (2015): 13).

⁵⁰⁸ Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri", 244,245.

⁵⁰⁹ Esra S. Değerli, "Türkiye'nin Balkan Ülkelerine Yakınlaşma Çalışmaları: Balkan Pakı", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.9, (2008): 121,122.

⁵¹⁰ Ceren Utkugün "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.2, (Aralık 2016): 200.

Madde 1 — Türkiye ve Yunanistan müşterek hudutlarının tecavüzden masuniyetini müteakiben tekeffül ederler.

Madde 2 — Yüksek âkit taraflar, beynelmilel mahiyette olup kendileri için bir alâka tevlit edebilecek olan her meselede evveleminde istişare etmeği, anlaşma ve teşriki mesai siyasetlerinin hututu umumiyesine ve müşterek ve müteakibil menfaatlerine uygun bulurlar.

Madde 3 — Temsil keyfiyeti tahdit edilmiş olan bilcümle beynelmilel içtimalarda Türkiye ve Yunanistan, bir taraf murahhasının her iki tarafın hususî ve müşterek menfaatlerini müdafaa etmek vazife ve salâhiyetini haiz olmasını muvafık görür ve bu müşterek temsilin, gerek sıra ile her birine ve gerek en ziyade alâkadar memleketin hususî menafi mevzuubahis olduğu ahvalde p tarafa temini için tevhide mesai etmeği taahhüt ederler.

Madde 4 — Bu misak on sene için muteber olmak üzere akdedilmiştir. Hitamından bir sene evvel Yüksek Âkit taraflardan biri tarafından feshedilmedikçe yeni bir on senelik devre için mer'i kalacaktır.

Madde 5 — Bu misak tasdik edilecek ve tasdiknameleri mümkün olduğu kadar süratle Atina'da teati olunacaktır⁵¹¹.

1 Ekim 1931 tarihinde Başbakan İsmet İnönü ve Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey'in Atina'yı ziyareti Yunanlıları memnun etmiştir. Yapılan ziyaretler karşılıklı bir şekilde devam etmiştir. Bu ziyaretler sadece resmi olarak değil dostane bir boyutta devam ettirilmiştir. Türk devlet adamlarının bu ziyaretleri Venizelos aleyhtarı gazeteler kötüye kullanmışlardır. Başta Akropolis Gazetesi olmak üzere muhalif gazeteler, ziyaretleri azınlık sorununa kadar dayandırmıştır⁵¹².

Atatürk'ün '**Yurtta Sulh Cihanda Sulh**' politikası ile iki devlet arasında ilişkiler iyileştirmeye başlamıştır. Bu iyi ilişkiler 1934 Balkan Antantı'nın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Yunanistan, paktın imzalanmasının ardından İngiltere ile gizli bir protokol imzalamıştır. Yunanistan, protokolda Arnavutluk ve Bulgaristan'a askeri harekât yapacağına dair teminat vermiştir⁵¹³.

1937 yılının Mayıs ayında İsmet İnönü'nün Atina'yı ziyareti Yunan basınında ilgi görmüş ve memnuniyetle karşılanmıştır. İsmet İnönü'nün ziyaretinin ardından Ekim'de Ioannis Metaxas Ankara'yı ziyaret etmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında 20 Nisan 1938'de "Dostluk, Bitaraftık Uzlaşma ve Hakem Muahedenamesi" ve " Samimi Anlaşma Misakına Munzam Muahedename" imzalanmıştır. İkinci Dünya Savaşı esnasında İtalya'nı Yunanistan'a saldırması üzerine Türkiye Bulgaristan'ı da bir tehlike olarak görmüştür. Türkiye, Bulgaristan'ın Yunanistan'a karşı herhangi bir hareketinde bunu kendisine bir tehdit sayıp savaşa gireceğini bildirmiştir. Bu haber Almanya ve Bulgaristan'ı durdurmuştur. Bu durağanlıktan faydalanan Trakya sınırında bulunan Yunan birlikleri cepheye gitmişlerdir. Bu

⁵¹¹ Türkiye ve Yunanistan arasında Samimi Anlaşma Misakı maddeleri açıklanmıştır. (T.C Resmi Gazete, 12 Mart 1934, sayı:2651).

⁵¹² CBDAB,(30-10-0-0 / Emniyet Umum Müdürlüğü (1931) 109-726-17.

⁵¹³ Armaoğlu, 20.Yüzyıl, 99.

durumda İtalya'yı çaresiz bırakmış ve Almanya'nın yardıma gelmesine neden olmuştur. 1941 Nisan'ında Yunanistan tamamen Alman işgaline girmiştir⁵¹⁴.

4.6.YUNANİSTAN'IN İŞGALİ VE TÜRK BASININA YANSIMALARI

4.6.1. İşgal Öncesi Almanya ve Yunanistan Arasında Meydana Gelen Gelişmeler

Yunanistan, 1939 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı'na ilk başta tarafsız bir tutumla yaklaşmıştır. Fakat İtalya ve Almanya'nın Balkanlar üzerine olan hedeflerinden dolayı Yunanistan tereddütlü bir bekleyişin içine girmiştir. Metaxas, askerlere nasıl bir durum olursa olsun başarabileceklerini ve hazır bulunmalarını söylemiştir⁵¹⁵. Yunanistan ne kadar savaş dışında kalmak istese de İtalya, Fransa'nın mağlup olmasından cesaret alarak 28 Ekim 1940 tarihinde Yunanistan'a saldırmıştır. Savaş devam ederken 1941 yılında Almanya, İtalya'ya yardıma gelerek Yunanistan'ı işgal etmiştir⁵¹⁶. Yunanistan, Balkanlarda Alman işgali altında olan Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi Mihvere katılmamış, direk olarak işgale uğramıştır. Yunanistan'ın işgali Türk Basınında İtalya işgali ile değerlendirilmeye başlamıştır. Alman işgaline uğramadan önce de gazeteler Yunanistan ve Almanya arasındaki gelişmelerden ve neler olabileceğine dair tahminlerine yer vermişlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi, Daily Sketch gazetesinin Yunanistan hududu hakkında bir yazısını yayınlamıştır. Bu yazıya göre; *“Almanlar, Bulgar-Yunan hududunu geçtikleri takdirde Türklerinde Yunan Trakyasına gireceklerini zannetmektedir. Bu gazetenin fikrine göre, Türkler, Bulgar-Türk hududunda boğazları korumak için müdafaa vaziyetinde kalacaklardır.*^{517”} Verilen ifadelerden anlaşılacağı üzere Almanların, Türklerin kendi lehine hareket edeceği kanaatinde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin savaş başında devam ettirdiği tarafsız tutumuna rağmen Almanların bu şekilde düşünme ihtimali var mıdır?

Ulus Gazetesinden Mümtaz Faik Fenik, Alman müfrezelerinin Arnavutluk dağlarında olduğunun bilgisini vermiştir. Devamında da *“Eğer bu haber doğru ise hala Atina'da bir elçilik muhafaza eden Almanya, Yunanistan'a karşı ilansız bir harbe girmiş bulunmakta ve Alman-Yunan münasebatının çok yakında yeni şekiller alabilmesi ihtimal dahiline*

⁵¹⁴ Utkugün, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri”, 200,202.

⁵¹⁵ Ulvi Keser, “İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan, Türkiye'de Mülteciler, Askeri İhlaller ve Esirler Sorunu”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, sy. 3 / 11, (2010): 382.

⁵¹⁶ Hacısalihoglu, “Osmanlı Döneminde Balkanlar”, 588,595.

⁵¹⁷ “Türkiye'den Ayrılırken”, Cumhuriyet Gazetesi (2 Mart 1941), 1,5.

*girmektedir.*⁵¹⁸” Her ne kadar haber teyit edilmemiş olsa da eğer doğru ise Almanya, Yunanistan’a açıktan tehditte bulunmuş olmaktadır. Bu tehdit karşısında Alman – Yunan ilişkilerinin şekil değiştirmesi muhtemeldir.

Akşam Gazetesi ise Sofya’dan aldığı bilgiye göre, Bulgaristan’a giren Alman kuvvetlerinin Yunan hududuna yaklaştığı bildirilmiştir⁵¹⁹. Vatan Gazetesi ise Londra’dan aldığı haber ile artık kesin olarak Yunan hududuna Alman birliklerinin geldiğinin bilgisini vermiştir. Ziatgrad, Menlik, Trigrad ve Mustafa Paşa Alman birliklerinin geldiği mevkiilerdir. Haberde, Menlik bölgesinin en önemli bölgelerden olduğu belirtilmiştir. Çünkü Bulgaristan’dan Yunanistan’a giden, tehlikesi en az olan yoldur. Bu nedenle Alman birliklerinin ilk tercih ettiği yol olmuştur. Almanya’nın Yunanistan’a saldırmadan önce korkutacağını öne sürülmüştür⁵²⁰. Haberi **Son Posta**, **Tan** ve **Akşam** Gazeteleri de aynı içerik ile vermiştir. Bu haberle birlikte Alman-Yunan savaşı sinyallerini vermeye başlamıştır.

Son Posta Gazetesi’nin haberine göre, Bulgaristan’dan Yunan hududuna ilerleyen Alman birlikleri ile Yunan birlikleri karşılaşmıştır. Bu karşılaşmada herhangi bir sorun yaşanmadığı belirtilmiştir. Haberde ayrıca Alman-Yunan münasebatını konu edinen bir tebliğe de yer verilmiştir. Bu tebliğde, Yunanistan ve Almanya’nın diplomatik ilişkilerinin devam ettiği bildirilmiştir. Ancak Yunanistan’ın, İngiltere ile olan münasebeti sebebiyle Alman-Yunan ilişkilerinin eskisi gibi olmadığı da söylenmiştir⁵²¹. **Ulus** Gazetesi, Times Gazetesi’nden aldığı yazıyla da, Yunanistan için Alman tehdidinin artmaya başladığını bildirilmiştir⁵²². Yunanistan için Alman tehdidi artmış olsa da ilişkilerinin hala devam etmesi nedeniyle sınırda bulunan Alman birliklerine karşı dikkatli bir şekilde yaklaşmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi’nin haberine göre, Berlin İngiltere’nin Yunanistan’da konaklamasından rahatsızlık duymaktadır. Londra’ya göre, Yunanistan eğer İngiltere ile hareket etmeyi bırakırsa Alman-Yunan harbinin durdurulabileceğini öne sürmüştür. Aksi takdirde ise savaşın kaçınılmaz olduğunu da beyan etmişlerdir⁵²³. Yunanistan ve Almanya arasında ilişkiler gergin bir durumdayken İngiltere’nin Yunanistan üzerinde etkisinin olması Yunan-Alman ilişkilerinin daha fazla gerilmesine neden olmuştur.

7 Mart’ta **Vatan** Gazetesi Times’ın bir makalesini yayınlamıştır. Daha önceki bölümlerde de ele alınan bu makalede, Almanya’nın, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye’yi hedef aldığı

⁵¹⁸ Mümtaz Faik Fenik, “Almanya ve Yunanistan”, Ulus Gazetesi, (2 Mart 1941), 3.

⁵¹⁹ “Alman Askeri Yunan Hududuna Yaklaştı mı?”, Akşam Gazetesi, (3 Mart 1941),1.

⁵²⁰ “Almanlar Yunan Hududuna Dayandılar”, Vatan Gazetesi, (4 Mart 1941),1.

⁵²¹ “Alman ve Yunan Askerleri Karşılaştı”, Son Posta Gazetesi, (5 Mart 1941),3.

⁵²² “Balkanlarda Almanlarda Taarruzun İnkişafı”, Ulus Gazetesi, (5 Mart 1941), 1,3.

⁵²³ “Atina Müzakereleri Dün Sona Erdi”, Cumhuriyet Gazetesi, (6 Mart 1941), 1,5.

bildirilmiştir. Almanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'yı kullanarak Yunanistan'ı işgal etmeyi amaçlamıştır. Selanik'e giden yolda Yugoslavya'nın kullanılması amaçlanmıştır⁵²⁴. **Cumhuriyet** Gazetesi, Alman birliklerinin Struma vadisi ve Trakya içinden de girebileceklerinin bilgisini vermiştir. Ancak Alman motorlu birliklerine uygun olmadığı da söylenmiştir⁵²⁵. Almanya, Türkiye'yi hem hedeflerinin arasına alıp hem de Yunanistan'a girdiğinde yardım edeceğini düşünmesiyle tutarsız bir tavır sergilemiştir.

Akşam Gazetesi "**Almanlar Kaç Türü Harekete Geçebilir?"** başlıklı haberinde alt başlık olarak "*Yunanistan'a Almanya tarafından indirilecek darbelere Türkiye alakasız kalmaz*" ifadelerini kullanılmıştır. Haberin devamında Yunanistan Atina'da yapılan müzakerelerde İngiltere'nin müttefiki olduğunu yeniden teyit etmiştir⁵²⁶. Almanya henüz Türkiye'ye karşı bir hamle de bulunmamıştır. Fakat hedefleri arasında olmasından ve Yunanistan'a girdiğinde sınıra yaklaşmasından dolayı Türkiye içinde bir tehdit oluşturmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi, Times Gazetesi'nin diplomatik muharririn Yunanistan'ın durumu değerlendiren bir yazısını yayınlamıştır. Yazıda, Yunanistan'ın dağlık arazilerinin müdafaaya daha elverişli olduğu yorumu yapılmıştır⁵²⁷. Hem Alman motorlu birlikleri arazide zorlanacak hem de İngilizlerin Yunanlılara yardım vaadi gazete muharririnin bu yorumuna neden olmuştur.

Vatan Gazetesi'nin haberine göre Associated Press Sofya Gazetesi, Almanya'nın 48 saat içinde Yunanistan'a karşı taarruza geçeceğini iddia etmiştir. Haberde, Almanya'nın Yunanistan'a bir ultiatom vermesinin beklendiği ve Yunan hududuna hazır bir şekilde 7 Alman fırkasının beklediği bildirilmiştir. Ayrıca Almanya'nın işgal hareketlerine rağmen Yunanistan'ın sakinliğini koruduğu da belirtilmiştir⁵²⁸. Yunanistan'ın İngiltere ile olan ilişkilerine dayanarak Almanya'nın hareketleri karşısında sakinliğini korumuştur. Bu sakinliğin başlıca nedeni, Yunanistan'ın İngiltere tarafında yer aldığını duyurması ve herhangi bir Alman saldırısında İngiltere'nin desteğinin teminatını almış olmasıdır.

Cumhuriyet Gazetesi'nden Ömer Rıza Doğrul, Balkanlar siyasetini değerlendiren bir makale yayınlamıştır. Makalesinde Yunanistan'ı anlatırken Almanya konusuna da değinmiştir. Bulgaristan'ın Almanlar tarafından işgalinin Yunanistan için bir tehdit olduğunu

⁵²⁴ "Alman Hedefi", Vatan Gazetesi, (7 Mart 1941), 1,5.

⁵²⁵ "Times'a Göre", Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mart 1941), 1.

⁵²⁶ "Almanlar Kaç Türü Harekete Geçebilir ?", Akşam Gazetesi, (7 Mart 1941) 1,7.

⁵²⁷ "Yunanistan'a Taarruz Tesri mi Ediliyor?", Cumhuriyet Gazetesi, (8 Mart 1941),5.

⁵²⁸ "48 Saat İçinde Yunanistan'a Taarruzdan Bahsediyor", Vatan Gazetesi, (9 Mart 1941),1.

beyan etmiştir. Fakat Yunanistan'ın henüz bir endişe duymadan İtalya'yı mağlup etmeye devam ettiğini bildirmiştir⁵²⁹.

Son Posta Gazetesi Reuter Ajansından aldığı bilgiye göre, Yunan hududunda 7 Alman fırkası bulunmaktadır. Almanların kısa bir zaman içinde Yunanistan'a ultimatoma vereceği ve 24 saat süre tanıyacaklarının haberi verilmiştir. Haberde, Hitlerin zor arazi şartlarına rağmen birliklerini ilerletebildiğine de değinilmiştir. Ancak **Son Posta** Gazetesi'nin aynı tarihli başka bir haberine göre, Alman elçisi, Almanların Yunan hududunu aştıklarını ve ultimatoma gönderdiği haberini yalanlamıştır⁵³⁰. **Ulus** Gazetesi'nin haberine göre, şimdiden Alman harp muhabirlerinin Yunan hududuna yerleştikleri belirtilmiştir. Bu muhabirlerin amacı Yunanistan'a karşı olan sinir harbine destek olmaktır⁵³¹. Almanlar, Yunanistan'ı her koldan takip altına almıştır. Fiilen saldırmasa da bu çalışmaları ile Yunanistan'ı önceden telaşlandırmayı amaçlamıştır.

Son Posta Gazetesi, Atina Katimerim Gazetesinin Hitler'e olan mektubunu yayınlamışlardır. Mektupta, Almanya'nın Yunanistan'ı neden istila etmek istediği sorulmuştur. Gazete mektubunda;

İtalyanlar bize taarruz ettikleri vakit, biz yardım arıyorduk. Hitler, bu münasebetle size müraacat etme arzusunda idik. Fakat bu esnada siz Floransa'da bulunuyordunuz. Bunun üzerine bize garanti veren İngilizlere müraacat ettik. Nasıl istersiniz ki tehlike sırasında yardıma koşan İngilizleri topraklarımızdan kovalım. O İngilizler ki kanlarını bizim için döktüler. Bunu asla yapmayacağız. Dünyaya yaşamak prensibini öğretmiş bulunuyoruz. Aynı şekilde nasıl ölmek lazım geldiğini de öğretmeye hazırız.⁵³² ifadeleri ile Almanya'ya her şeye hazırlıklı olduklarını da bildirmiştir.

Yunanlıların bu mektubundan da anlaşılacağı üzere her ne kadar hazır olduklarını bildirseler de durumu birazda olsa yumuşatmak amaçlanmıştır.

Ahmet Emin Yalman, Yugoslavya'nın direnemeyip Alman askerini geçirirse, Yunanistan'ın tehlikeye uğrayacağını beyan etmiştir. Ancak Yugoslavya'nın direnebilmesi Yunanlıların, Almanları cesaretle karşılayabilmelerini sağlayacağını söylemiştir. Yalman, Alman tehdidi karşısında olan Yunanistan için şu sözleri söylemiştir; “*Şurası muhakkaktır ki Alman tehlikesi Yunan milletinin maneviyatını bozmamıştır. Bu milletin korkuya ve yulğunluğa karşı aşılınmış bir manzarası vardır. Şimalden gelecek tehlikeye göğüs germeye hazırdır*⁵³³”. Bu ifadelerle de her ne olursa olsun Yunan milletinin cesaretini kaybetmeyeceğine inanıldığı görülmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın işgali Yugoslavya'nın direnmesine de bağlanmıştır. Bu

⁵²⁹ Ömer Rıza Doğrul, “Balkanların 20 Senelik Siyasi Tarihi”, Cumhuriyet Gazetesi, (9 Mart 1941), 1,5.

⁵³⁰ “Alman Ultimatoma Bir Haftaya Kadar Yunanistan'a Verilecekmiş”, Son Posta Gazetesi, (9 Mart 1941), 1,3.

⁵³¹ “Yunanistan'a Ültimatoma mu?”, Ulus Gazetesi, (9 Mart 1941), 1,5.

⁵³² “Elenler'in Hitler'e Hitabı”, Son Posta Gazetesi, (9 Mart 1941),3.

⁵³³ Ahmet Emin Yalman, “Balkanlar Tekin Değildir”, Vatan Gazetesi, (9 Mart 1941),1,5.

durum Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesiyle Türkiye'nin de tehdit altında olması durumuyla benzerlik göstermektedir. Fakat tek bir farklılık vardır. Hitler'in İsmet İnönü'ye gönderdiği temin mektubu ile Türkiye rahatlamıştır. Yunanistan için benzer bir durum söz konusu değildir. Hatta Almanya'nın Balkanlarda hâkimiyet altına aldığı ve alacağı devletlerde ki amaçlarından birisi Yunanistan'ı işgal edebilmektir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin Belgrad'dan aldığı habere göre, Yugoslavya'nın Almanya ile Saldırmazlık paktı imzalaması ile Almanların Yunanistan'a saldıracağı düşünülmektedir. Yunanlıların şimdiden tedbir almaya başladıkları bildirilmiştir. Gazete İngiliz matbuatının neşriyatını da yayınlamıştır. Bu neşriyatta Almanya'nın politikası şu sözleri ile ifade edilmiştir;

Alman kuvvetlerinin Bulgaristan'da toplanması ile takip edilen gayelerden biri de Yugoslavya üzerine tazyik yaparak Yunanistan'ı İtalya ile mütareke akdine sevk için Almanya'nın yapacağı teşebbüslere onun da iştirakini temin etmektedir. Bu plan aynı zamanda hem Atina'da hem Belgrad'da takip olunmaktadır. Yugoslavya hükümet merkezinde dolaşan birçok şayialara göre Almanlar, Yunanlılar üzerinde müessir olmak için Prens Pol'ün tavassutunu temine çalışmaktadırlar⁵³⁴.

Bu ifadelerden yukarıda bahsedildiği gibi Almanya'nın asıl amacının Yunanistan olduğu anlaşılmaktadır.

Akşam Gazetesi, Sunday Times Gazetesi'nin bir yazısını yayınlamıştır. Bu yazıda “Yunanlıları korkutmaya ve onu bir mütareke vaadine mecbur etmeye matuf propaganda Yunanlılar üzerinde hiçbir tesir yapmamaktadır. Zira Yunanlılar da tıpkı Türkler gibi Nazilerin vaatlerine inanmamaktadır⁵³⁵.” sözlerine yer vermiştir. İngiltere, Nazilerin vaatlerinin arkasının boş olduğunu ve Yunanlılar ile Türklerin bu vaatlere kanmayacağına da değinmiştir. **Ulus** Gazetesi de bu mektuba haberleri arasına yer vermiştir. Gazete, haberi **Akşam** Gazetesi'nin haber içeriğiyle aynı şekilde vermiştir.

Ulus Gazetesi diğer bir haberinde, Atina ajansından aldığı haberde, Alman harp muhabirlerinin sinir harbine devam ettiği bildirilmiştir. Yapılan propagandalar da yayınlamıştır. Bu propagandalardan biri şu şekildedir; “Balkanlarda sulhü temin ve karışıklık amili olan Yunanistan'ı bertaraf etmek maksadıyla bu memlekete karşı girişilecek askeri tedbirler hususunda ancak zamanın, yerin ve kullanacak usulün intibahı kalmıştır.” Atina ajansı bu propagandayı bir tehdit olarak nitelendirmiştir. Bu propagandaya cevap olarak da, “Yunanistan hiçbir tehdidi aldırış etmez ve sonuna kadar kuvvetli müttefiklerinin ve

⁵³⁴ “Yugoslavya”, Cumhuriyet Gazetesi, (10 Mart 1941),1.

⁵³⁵ “ Balkanlar ve Türkiye” , Akşam Gazetesi , (10 Mart 1941) , 1.

*dostlarının yanında istiklalini ve tamamlılığını müdafaa edecektir*⁵³⁶.” ifadeleriyle iki devlet arasında açıktan karşılıklı meydan okumalar başlamıştır.

Tan Gazetesinden Zekeriya Sertel, Yunanistan’ın Alman tehdidi altında olduğu ve Alman ordularının Yunan hududunda olduğunu ifade etmiştir. Ancak Yunanistan’ın bu durum karşısında endişelenmediğini ve topraklarını müdafaa edeceğini söylemiştir. Sertel, Yunanistan’ın İngiltere’ye de güvendiğini belirtmiştir. İngiltere’nin Yunanistan’a, İtalya’nın taarruzundan beri yardım teklifinde bulunduğunu beyan etmiştir. Fakat Yunanistan Almanya taarruzuna neden olmamak için kabul etmemiştir. Zekeriya Sertel, Yunanistan ve Almanya hakkında “*Yunanistan’ın Mukavemet kararı yalnız tarihin değil, bütün Balkan milletlerinin ibretle kaydedecekleri muazzam bir hadisedir. Çünkü Yunanistan’ın bu kararı Balkanların mukadderatı üzerinde de mühim bir rol oynamaktan hali kalmayacaktır.*” Sertel, yazısında “*Hitlerin neresi olsa ezmeye çalışacağını.*⁵³⁷” ifade ettiğini de değinmiştir. Almanya’nın Yunanistan’ı İtalya ile sulh yapmasını teklif edeceğini bildiren Sertel ayrıca Almanya’nın, Yunanistan’a taarruza başladığı zaman İngilizlerin yardıma geleceğinden ve Balkanlarda harbin şeklinin değişeceğinden endişe ettiğini de belirtmiştir.

Balkanların durumunu değerlendiren bir yazı yayınlayan Yunus Nadi de;

*Bütün Balkanlılar içinde komşu, dost ve müttefik Yunanistan bir hürriyet ve istiklal meşalesi gibi milli ve beynelmilel vazifesini en büyük hayranlıklarla karşılanacak ulvi fedakarlıklarla ifa ediyor. Yunanistan ifa ettiği bu vazifede yalnız Balkanlılara değil, bütün dünyaya örnek tutulacak bir yolun ebediyet için övülmeye kahraman yolcusudur*⁵³⁸.

Diyerek savaş başında Almanya lehine yazıları olmasına rağmen, Yunanistan’ı övdüğü bu sözleri ile taraf değiştirdiğini göstermiştir.

Vatan Gazetesi’nin haberinde Yunanistan’a İngiliz kıtaları çıkarıldığına dair haberler verilmiştir. Bu iddia üzerine Alman Hariciye Nazırının yaptığı açıklamasını yayınlamışlardır. Alman Hariciye Nazırı, bu konu hakkında incelemeler yaptıklarını ve her türlü duruma hazır olduklarını bildirmiştir⁵³⁹. Nazırın bu açıklaması ile karşısına çıkabileceklere gözdağı vermek istediği de anlaşılmaktadır. Gazetenin bir diğer haberinde, M. H. ZAL, Balkanlar’ı değerlendiren bir yazı yayınlamıştır. Yazısında Yunanistan ile ilgili “*Bundan sonra Yunanistan’a karşı Bulgar hududu tarafından askeri bir tazyik başlayacak yerde Yunan cephesi bir taraftan Arnavutluk ‘ta zorlanmış, diğer taraftan da Yugoslavya yolu ile tazyik imkânları aranmıştır*⁵⁴⁰” ifadeleri olmuştur. Doğruluğu kesin olmayan haberlerin ortaya

⁵³⁶ “Yunanistan Tehditlere Aldırmıyor”, Ulus Gazetesi, (10 Mart 1941),3.

⁵³⁷ Zekeriya Sertel, “ Almanlar Yunanistan’a Girecekler Mi? “ , Tan Gazetesi, (12 Mart 1941), 1,5.

⁵³⁸ Yunus Nadi, “ Balkanlarda”, Cumhuriyet Gazetesi, (13 Mart 1941),1,5.

⁵³⁹ “Almanya Yunanlılara Karşı” , Vatan Gazetesi, (18 Mart 1941), 1.

⁵⁴⁰ M. H. Zal, “ Balkanlarda İnkişaf” , Vatan Gazetesi, (18 Mart 1941),5.

atılması iki devlet arasında olan gerginliği daha fazla kızıştırmıştır. Bu haberler Yunanistan'ı işgal etmek için bahane bekleyen Almanların işini kolaylaştırmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi, Berlin'den aldığı haberde Alman kıtaatlarının, İngilizlerin Yunanistan'a asker çıkardığı haberlerini yaydığı bildirilmiştir. Haberin devamında, İngilizlerin Yunanistan'a asker ve teçhizat gönderdiğinin de bilgisi verilmiştir. İtalyanların edindiği bilgiye göre, Yunanistan'da İngiliz hava üssü dahi kurulmuştur⁵⁴¹. Almanların bu haberleri yaymaktaki amacı, yapacakları Yunanistan işgalini haklı çıkarmaktır. Bulgaristan'a girerken ortaya atılan İngilizler bahanesini Yunanistan için de kullanmışlardır. İlkinde amaç Almanya'nın söylemleri ile savaşı Balkanlara sirayet ettirmemek idi. Yunanistan için ise aynı gerekçeyi ortaya atamayacağı aşıkardır. Çünkü müttefiki olan İtalya, Yunanistan'da mağlup edilmektedir. Sonuç olarak, Almanların Yunanistan'a girmek için İngilizleri bahane göstermekteki amacı sadece işgali haklı göstermek midir? Almanya, Balkanları bu kadar tehdit altında bıraktıktan sonra neden bahaneye gerek duymuştur? Bu konular merak konusu olmuştur.

Vatan Gazetesi'nin haberinde, Bulgar radyosu tarafından, İngiliz askerlerin Yunanistan'a ihracına başladığı iddiası ortaya atılmıştır. Ancak Yunanistan bu haberi yalanlamıştır. Gazete Yunanistan'ın bu haberi yalanlamasını Alman hükümetine teminat verme amaçlı olduğunu öne sürmüşlerdir. Gazete haberinde, Berlin'in, Yunanistan ile ilişkilerinin artık normal sayılmayacağını bildirdiği bilgisi verilmiştir. Ayrıca Yunanistan'a sinir harbi başlattığına da beyan edilmiştir. Yunanlıların bu haberlerde bir tepki göstermediği ve herhangi bir işgalde karşılık verecekleri bildirilmiştir⁵⁴². Yunanistan'ın cesaretinin iki nedeni vardır. Birincisi, İtalyanlar karşısındaki zaferleri, ikincisi ise F.D. Roosevelt'in in yardım vaadidir. Ancak bu nedenler Yunanistan'a cesaret verse de İngiltere konusunda yaptığı açıklamalar da Almanya'ya teminat verme amacı gütmüştür. Bunun sebebi ise Alman işgalini geçici olarak durdurarak savaş için zaman kazanmaktır.

Necmettin Sadak, Almanya'nın Yunanistan ile ilişkilerinin ne durumda olduğu konusunda tahminlerde bulunmuştur. Sadak, Almanya'nın ne Romanya'ya ne de Bulgaristan'a masum bir amaçla girmediğini söylemiştir. Yunanistan için de "*Almanlar harbin başından beri, işgal etmek istedikleri her memlekete karşı önceden kullandıkları hiç değişmeyen usulü bu defa da tatbik ederek tamamen hazır oluncaya kadar 'Yunanistan ile münasebetlerinin normal olduğunu' ilan edip durdular.*" ifadelerini kullanmıştır. Sadak, Almanya'nın Yunanistan'ı işgali için bahaneler ortaya attığını iddia etmiştir. Bu bahanelerden biri de Yunanistan'a

⁵⁴¹ "Balkanlarda Harp Yakınlaşmış", Cumhuriyet Gazetesi, (19 Mart 1941), 5.

⁵⁴² "Alman-Yunan Münasebetleri Nazik Safhada", Vatan Gazetesi, (19 Mart 1941), 1,5.

İngiliz kuvvetlerinin çıkarılmış olmasıdır. Sadak, yazısını Yunanistan'ın Almanya'yı incitecek herhangi bir şey yapmadığını ifade ederek sonlandırmıştır⁵⁴³. Almanya, Bulgaristan ve Romanya'da uygulamak istediği politikayı uygulayarak Yunanistan'ı daha kolay bir şekilde ele geçirmek niyetindedir. Yunanistan'ın Bulgaristan ve Romanya'dan bir farkı vardır. Bu fark ise Yunanistan bu savaşta İngiltere tarafında yer almıştır. Bu nedenle Alman tehditleri karşısında güveneceği büyük bir devlet mevcuttur.

22 Mart'ta **Son Posta** Gazetesi Times Gazetesi'nin Balkanların durumunu değerlendiren bir yazısını yayınlamıştır. Değerlendirmede “*Türkler tetikte, Yunanlılar tamamıyla azimli ve Yugoslavlarda, Mihveri kendi istikametinde cenuba doğru yaptıkları tazyik karşısında sakin ve ihtiyatlı bulunuyorlar.*” ifadelerini kullanmışlardır. Times, Mihver devletlerinin, Yunanistan ve Türkiye'nin beklediklerinden daha büyük birlikler ile çıkmasından endişelendiğini iddia etmişlerdir. Ayrıca Mihver devletleri, İngilizlerin de havadan destek vereceğinden endişe duymuşlardır⁵⁴⁴. Times Gazetesi'nin bu yazısına bakıldığında İngilizler, Almanya'nın Türkiye'ye de saldıracağından emin bir şekilde konuşmaktadırlar. Aynı zamanda ifadelerinden Türkiye'ye herhangi bir Alman saldırısında yardımda bulunacakları da anlaşılmuştur.

Abidin Daver, Balkanlarda bulunan savaşı değerlendirmiştir. Daver, Yunanistan'ın İtalyan tehlikesini atlattıysa da, Alman-Bulgar tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu söylemiştir. Abidin Daver, Alman-Bulgar ittifakının Yunanistan'ı nasıl etkileyeceğini şu sözlerle ifade etmiştir;

*Yunanistan'a karşı yapılacak bir Alman taarruzuna Bulgarlarda er geç fiilen iştirak edeceklerdir. Memleketlerini bütün münakale ve muharebe vasıtalarıyla beraber, böyle bir taarruza basamak olarak kullanmak üzere sevine sevine, alkışlar ve nümayişlerle Almanların emrine veren ve ordusuyla Almanların yanlarını ve gerilerini setreden Bulgaristan, esasen bu taarruza iştirak etmiş demektir*⁵⁴⁵.

Abidin Daver, Bulgaristan'ın fiili bir şekilde Yunanistan'a saldırmasa da Almanya ile ittifak yaparak taarruza destek verdiğini anlatmak istemiştir. Bulgaristan'ın bu tavrının nedeni hem Mihvere katılmış olması hem de Yunanistan ile önceden halledilmemiş olan Makedonya sorununun halledilmemiş olmasıdır. Yani Bulgaristan kendi çıkarı neticesinde Almanya'yı desteklemiştir.

Akşam Gazetesi, Manchester Guardian Gazetesi'nin diplomatik muharririnin Balkanlar hakkındaki makalesini yayınlamıştır. Muharrir, Büyük Britanya, Türkiye ve Yunanistan'ın

⁵⁴³ Necmettin Sadak, “Almanya, Yunanistan'a Tecavüzünü Hiçbir Bahane ile İzah Edemez”, Akşam Gazetesi, (20 Mart 1941),1.

⁵⁴⁴ “İngilizlere Göre Balkan Vaziyeti”, Son Posta Gazetesi, (22 Mart 1941), 1,3.

⁵⁴⁵ Abidin Danver, “ Askeri Musahabe”, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Mart 1941), 5.

amaçlarının Balkanların istiklalini korumak olduğunu ancak Almanya'nın bu istiklali engellemeye çalıştığını söylemiştir⁵⁴⁶. Balkanlara hâkim olmak isteyen Almanya'nın karşısında diğer büyük devletler yer almıştır. Fakat Almanya'nın Romanya ve Bulgaristan'ı Mihvere dâhil etmesi Balkanların istiklalinin korunmasını zorlaştırmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi, Observer Gazetesi'nin Balkanlardaki askeri vaziyeti anlatan yazısını yayınlamıştır. Yazıda Yunanlıların eskisi gibi olmadığı ve Almanların, Balkanlarda muharebelerin en şiddetlisini yapmak mecburiyetinde olduklarını iddia etmişlerdir. Yunanistan'ın, İngilizlerin yardımı ile daha da güçleneceği söylenmiştir. Ancak Almanların da boş durmadığı büyük kuvvetler ile hazırlandığı bildirilmiştir⁵⁴⁷. **Son Posta** Gazetesi de haberin içeriğini **Cumhuriyet** Gazetesi ile aynı şekilde vermiştir.

Mümtaz Faik Fenik, Almanların Yunanlıları her taraftan sardığını ifade etmiştir. Almanya'nın Bulgaristan ve Arnavutluk'tan istifade edeceği tezini de öne sürmüştür⁵⁴⁸. Akşam ve Vatan Gazeteleri, Reuter Ajansı'nın bir haberini yayınlamıştır. Haberde, Alman kıtaatlarının Yunan hududunda yığılmaya ve hareketlenmeye başladıklarının bilgisi verilmiştir⁵⁴⁹. Almanya artık işgal hazırlıklarını tamamlamaya ve Yunanistan'ı sıkıştırmaya başlamıştır.

İhsan Baran, **Vatan** Gazetesi'nde yayınladığı yazısında, Alman birliklerin Yunanistan ile savaşa girmesi durumunda ulaşım ve çarpışma konusunda nasıl bir yol izleneceğini ele almıştır. Yunanistan'ın dağlık arazilerini, Alman motorlu kuvvetleri için uygun olmadığını dile getirmiş, Alman birliklerinin piyade olarak geçmeye mecbur olduklarını öne sürmüştür⁵⁵⁰. İhsan Baran'ın bu yazısına göre, Yunanistan'ın dağlık kısımlarının Almanya'yı yavaşlatacağı anlaşılmaktadır. Bu durum Yunanistan için avantaj sağlayacaktır.

Yunanistan, Yugoslavya'nın Mihvere katılmasından rahatsızlık duymuştur. Ancak Yugoslav askerlerin darbesi Yunan hükümetinin rahatlamasını sağlamıştır. **Cumhuriyet** Gazetesi'nin haberine göre Atina matbuatı "*Biz zaten Yugoslav milletinin mertliğinden emindik.*" ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca **Cumhuriyet** Gazetesi haberi verirken "***Dost Yunanistan Rahat Bir Nefes Aldı***⁵⁵¹" başlığını atmıştır. Yunanistan'ın rahatsızlığının sebebi, Almanya'nın Yunanistan'ı işgalini kolaylaştıracağına farkında olmasıdır. Yugoslavya'da hükümet darbesinin yapılmasından sonra Atina, Yugoslavya milletini övmekten geri

⁵⁴⁶ "Balkan Vaziyeti Hakkında Mütealalar ", Akşam Gazetesi, (24 Mart 1941), 2.

⁵⁴⁷ " Selanik'i Müdafaa İçin", Cumhuriyet Gazetesi, (24 Mart 1941), 3.

⁵⁴⁸ Mümtaz Faik Fenik, "Balkanlar Cephesi ve Yugoslavya" , Ulus Gazetesi, (25 Mart 1941), 3.

⁵⁴⁹ "Yunan Hududunda Alman Harekâtı", Akşam Gazetesi – "Almanya", Vatan Gazetesi, (25 Mart 1941), 1.

⁵⁵⁰ İhsan Baran, " Harp Vaziyeti" ,Vatan Gazetesi, (26 Mart 1941), 5.

⁵⁵¹ " Dost Yunanistan", Cumhuriyet Gazetesi, (29 Mart 1941), 1,5.

kalmamıştır. **Cumhuriyet** Gazetesinin haberinde Yunanistan'dan “Dost” olarak bahsetmesi bu gazetenin Yunanistan'a olan yakınlığını da göstermiştir.

Akşam Gazetesi, *Observe*' de B. Garvin Balkanların vaziyetini değerlendiren bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda “ *Yunanlılar, şimdilik ve uzun bir zaman için Yugoslavya cihetinden gelecek bir Alman taarruzundan masun bulunuyorlar ve İngiliz yardım kuvvetlerinin pek yakında ve vaki olacak bir davete en lüzum görülecek yere gitmeğe hazır bulduklarını biliyorlar*⁵⁵².”sözlerine yer verilmiştir. Yugoslavya'nın Mihvere katılması genel anlamda Yunanistan'ın aleyhine bir durum iken kısa bir süreliğine de fırsat olmuştur. Yugoslavya'nın Mihvere katılması ve hemen ardından hükümet darbesinin yapılması Almanya'nın ilgisinin Yugoslavya'ya yönelmesine neden olmuştur. Bu durumda Yunanistan'ın hazırlanması için zaman açısından küçük fırsat yaratmıştır. Fakat genel anlamda bakıldığında Almanya Yunanistan işgaline bir adım daha yaklaşmıştır.

Akşam Gazetesinin Berlin D.N.B Ajansından aldığı bilgiye göre, Yunanlılar gelecek olan taarruzlara hazırlanmak maksadıyla Ohri Gölü'nden Adriyatik sahiline kadar hazırlık yapmaya başlamıştır. Bu hazırlık esnasında İngiliz kuvvetlerinin de Yunanistan'a gelmeye başladıkları bildirilmiştir⁵⁵³. İngiltere'nin daha önceden verdiği sözü yerine getirip Yunan hazırlığına asker göndererek destek olduğu görülmektedir.

Yunanistan'a gelen İngiliz kuvvetlerinin sayısı hakkında bir haber yayınlayan **Akşam** Gazetesi, Boston Radyosunun bildirdiği sayının 73.000 olduğunu, United Press'in ise 130.000-200.000 olarak bildirdiğinin bilgisini vermiştir⁵⁵⁴. **Son Posta**, **Tan** ve **Akşam** Gazeteleri de haberi aynı içerikle yayınlamışlardır⁵⁵⁵.

Mümtaz Faik Fenik, Alman - Yunan savaşı hakkında tahminlerde bulunmuştur. Fenik, Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmiş olsa bile Balkanlarda hâkimiyet kurmasının zor bir iş olduğunu beyan etmiştir. Çünkü hem Mihvere katılmış olan hem de bir hükümet darbesi yapılmış olan Yugoslavya sorunu mevcuttu. Fenik, Almanların hâkimiyeti sağlayabilmesi için Yugoslavya'da cephe açılması gerektiğini söylemiştir⁵⁵⁶. Kısacası Almanya hem Balkanlarda hâkimiyet için hem de Yunanistan'ın işgali için Mihvere katılmış bir devleti daha işgal edecektir.

⁵⁵² “Yunanistan Alman Taarruzu Bu Hafta Başlayacaktı”, **Akşam** Gazetesi, (31 Mart 1941),1.

⁵⁵³ “Yunanlılar Yeni Taarruzlara Hazırlanıyor”, **Akşam** Gazetesi, (2 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁵⁴ “Yunanistan'a 200 Bin İngiliz Askeri Çıkarılmış”, **Cumhuriyet** Gazetesi, (4 Nisan 1941),1,5.

⁵⁵⁵ “ Selanik'e 200 Bin Asker Çıkarılmış” , **Son Posta** ve **Akşam** Gazetesi, - “ Selanik'te Yeni İngiliz Kıtıaati”, **Tan** Gazetesi, (4 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁵⁶ Mümtaz Faik Fenik, “ Harbe Dair”, **Ulus** Gazetesi, (4 Nisan 1941), 3.

4.6.2. Almanya'nın Yunanistan'ı İşgali

Balkanlarda asıl hedeflerinden birisi Yunanistan olan Hitler ordularını Yunanistan'a yönlendirmiştir. 6 Nisan 1941 tarihinde neredeyse Yunanistan nüfusu kadar olan bir askeri güç ile Yunanistan'a taarruza geçmiştir⁵⁵⁷. Hitler'in Yunanistan'ı işgal etmek istemesindeki amacı Balkanları daha hızlı kontrol altına alacağını düşünmesidir. Yunan işgaline başlamadan çok önce işgalin nasıl yapılacağı ve hangi bölgede nasıl ilerleneceği belirlenmiştir. Yunan topraklarının işgali Türk Basınında gündemi oldukça meşgul etmiştir. **Akşam** Gazetesi de 6 Nisan tarihli haberinde Almanya'nın Yugoslavya ve Yunanistan sınırlarına saldırdığının haberini vermiştir. Haberde, Alman Hariciye Nezaretinin Yunanistan ve Yugoslavya'ya nota gönderdiği de bildirilmiştir. Ayrıca haberin içeriğinde Hitler'in beyanına da yer verilmiştir. Hitler tebliğinde İngiltere'yi harbi Balkanlara yaymakla suçlamıştır. Ardından da Alman Hariciye Nazırı Von Ribbentrop'un Hitler'in iddiasına benzer açıklamaları olmuştur. Bu açıklamalar ise şu şekildedir; “ *Yunanistan'a, İngiliz askeri çıkmasına müsaade ederse vahim neticeler çıkacağını haber verdik, bunu dinlemediler. Yugoslavya'ya üçlü pakta girmesinin temin edeceği neticeleri anlattık. Buna karşı Almanlara taarruz yapıldı, seferberlik ilan edildi. Yunanistan'a gittikçe artan İngiliz kıtalarının gelmesi üzerine münasebatı kesmeye mecbur kaldık*⁵⁵⁸” . Ribbentrop ve Hitler'in açıklamaları Almanya'nın yaptığı işgali haklı çıkarmaya yöneliktir. İşgal edilen devletlerin yanı sıra suçlu olarak da İngiltere gösterilmiştir. Bu açıklamalara göre, Yunanistan, Almanya'nın isteklerinin tam tersi yönünde hareket etmiştir. İşgal için bahane bekleyen Almanya bu fırsatı kaçırmamıştır.

Yunanistan sınırındaki mültecilerin verdikleri bilgilere göre, Yunan jandarma subayları köyleri Alman ve Bulgar birlikleri konusunda uyarmıştır. Bulgar ve Almanların her an girebileceği ve Almanların Gümülçine'ye girmek üzere olduğu bildirilmiştir. Yunan jandarma subaylarının bildirdiklerine göre, henüz ortaya çıkmayan 150 bin Alman askeri daha mevcut olduğu iddia edilmiştir⁵⁵⁹.

Akşam Gazetesi 7 Nisan tarihli nüshasında Yunanistan ile ilgili haberlere geniş yer vermiştir. Gazetede Almanya'nın Yunanistan'a saldırması üzerine Yunanistan'ın milli bir heyecanla hareket ettiüü bildirilmiştir. Yayınlanan nümayişlerde halkın son nefesine kadar çarpışacağı beyan edilmiştir. Haberde Atina'dan alınan bilgiye göre İngiliz ve Yunan

⁵⁵⁷ Utkugün, “ İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri”, 202.

⁵⁵⁸ “Almanya Yunanistan ve Yugoslavya'ya Harp İlan Etti” , Akşam Gazetesi, (6 Nisan 1941),1.

⁵⁵⁹ CBDAB, 30-10-0-0 / Hususi Kalem Müdürlüğü (1941) 73-481-12.

kuvvetlerinin Alman ordunu büyük zayıf verdikleri bilgisi de paylaşılmıştır. Haberin devamında ise Yunanistan'ın Alman taarruzundan nasıl haberinin olduğuna değinilmiştir. Dini bayram esnasında radyonun aniden durduğu ve Yunan milli marşının çalmaya başladığını ardından da tecavüz haberinin verildiği söylenmiştir. Radyoda İngiliz milli marşının da çalındığı bildirilmiştir. Yunanistan'ın her köşesinde, “Yaşasın hür Yunanistan, yaşasın Müttefiklerimiz” sözleri yankılanmaya başlamıştır. Yunanistan Kralı George Alman taarruzu karşısında Yunanistan'ın tutumunu şu sözler ile yorumlamıştır;

Mücadelemiz ağır, fakat amansız olacaktır. Hiçbir düşman karşısında boyun eğmeyeceğiz. Hiç bir fedakârlıktan çekinmeyeceğiz. Yürüyeceğimiz uzun yolun ucunda zafer bizi bekliyor. Biz, müttefiklerimiz, tükenmez kaynaklara malik kudretli İngiltere ve Amerika Birleşik devletleri ile yan yana bulunuyoruz ve Yugoslavya ile el ele mücadele ediyoruz⁵⁶⁰.

Bu haberler Yunanistan'ın Alman taarruzu karşısında milli motivasyonun çok yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca Yunanistan hükümeti müttefiklerinin desteğine de oldukça güvenmektedir. Yunan milli marşının yanında İngiliz milli marşının da çalınması ve Kral Georg'un açıklamaları bunun bir göstergesidir. Yunanistan'ın müttefiklerine güvendiğini sözlü olarak birçok defa beyan etmesi de Almanya'yı daha fazla kışkırtacak niteliktedir.

07.04.1941 tarihli Alman tebliğinde, Almanların Yunanistan'a yaptıkları hareket dolayısıyla Şarki Akdeniz havzası ve Ege Denizi'nde yapılacak olan ticari seferlere dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir⁵⁶¹. Çünkü yapılan çatışma nedeniyle böyle bir girişimin tehlikeli olacağına değinilmiştir.

Ulus Gazetesi, Yunanistan işgal haberini verdiği yazısında Alman birliklerinin Bulgaristan'dan geldiğinin bilgisini vermiştir. Gazete haberinde Atina radyosunun işgal sonrası açıklamasına da yer vermiştir. Radyonun açıklamaları ise şu şekildedir;

Yunanistan, kendi topraklarını, Almanya'ya karşı, İtalya'ya karşı olduğu gibi müdafaa edecektir. Lüzumlu bütün tedafii tedbirler alınmıştır. Memleket, haberi sükûnetle öğrenmiştir. Kralımıza itimadımız vardır. Bizi bekleyen zaferimize hazırız. Galip gelmeğe ve memleketimizi büyük bir memleket yapmağa azmetmiş bulunuyoruz⁵⁶².

Bulgaristan, Yunanistan ile sorunlarını işgal yoluyla çözmek yerine büyük devletlerin arkasında destek vererek halletmeyi amaçlamıştır. Radyonun açıklamasında ise Yunanistan'ın Alman birlikleri karşısında kendilerine güvendikleri ve galip geleceklerinden emin oldukları görülmektedir. Yapılan açıklamalar halkı motive edecek ve milli birliği sağlama amaçlı açıklamalar olmuştur.

⁵⁶⁰ “Almanlar Şiddetli Bir Mukavemetle Karşılaştı”, Akşam Gazetesi, (7 Nisan 1941), 1,4.

⁵⁶¹ CBDAB, 30-10-0-0/ İkinci Daire Umum Müdürlüğü 232-561-29.

⁵⁶² “Almanlar Ağır Zayıf Verdiler”, Ulus Gazetesi, (7 Nisan 1941), 3.

Ulus Gazetesi, Almanya'nın Yunanistan'a verdiği notayı yayınlamıştır. Almanya, Yunanistan'ı işgal sebebini açıkladığı notada İngilizlerin Yunanistan'a gelmesi konusuna değinmiştir. Ardından “*Yunan hükümetinin bitarafılığı terk ederek bidayette gizlice ve fakat sonra gittikçe daha açık bir surette Almanya'nın düşmanları yani evelemerde İngiltere lehinde vaziyet alması anlaşılmasız bir şeydir.*⁵⁶³” ifadeleriyle Yunanistan'ı eleştirmiş, bu açıklamasını da işgal sebebi olarak nitelendirmiştir.

Necmettin Sadak, Balkanlarda yeni gelişmeleri değerlendiren bir yazı yayınlamıştır. Bu yazısında, Almanya'nın Yunanistan'ı işgal sebeplerini geçerli bulmamıştır. Hatta sebep bile denilmeyeceğini sadece birer bahane olduğunu ifade etmiştir. Sadak, savaşın Balkanlara nasıl geldiğini sorgulayarak ;

Harbi Balkanlara kim getirdi? Durup dururken Yunanistan'a hücum eden İtalya, Balkanlara sulh getirdi de kendini müdafaaya mecbur kalan Yunanistan mı harbî soktu? Romanya'nın işgali Balkanların emniyet ve sükûnete mi hizmet etti? Alman ordusunun Bulgaristan'a girmesi, Balkanlarda rahatı ve huzuru mu arttırdı?⁵⁶⁴” demiş, bu ifadeleriyle İtalya ve Almanya'ya eleştirel bir tutumla yaklaşmıştır.

Ahmet Emin Yalman, Almanya'nın Yunanistan ve Yugoslavya'yı işgalinin ardından, “*Yugoslavya ile Yunanistan esir yaşamaktansa hür ölmeyi tercih eden mert ve kahraman milletlerdir. Almanya bunu görünce bu iki milletteki istiklal ruhunu boğmak ve kölelik kervanına yeni iki memleket ilave etmek hırsı ile harekete geçmiştir.*⁵⁶⁵” Demek suretiyle Almanya'nın bu hareketini “zorbalık” olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Necmettin Sadak gibi yazısı boyunca Almanya'yı sert bir dille eleştirmiştir.

Akşam Gazetesi ayrıca Yunanistan'ın savaşta ne durumda olduğuna dair yayınladığı tebliğine de yer vermiştir. Tebliğde Yunan birliklerin cephelerde son derece başarılı olduğunu ve Alman kuvvetlerinin sadece bir bölgeyi düşürebildiklerini bildirmişlerdir. Haberde sayısal verilere de yer verilmiştir⁵⁶⁶.

Necmettin Sadak, Almanların Balkanlara taarruzunu değerlendirdiği yazısında ;

Harbin Balkanlara yayılmasını istemeyen Almanya ve İtalya, harbi Balkanlara getiren Yunanistan ve Yugoslavya... Avrupa'nın sulhuna ve Almanya ile İtalya'nın emniyetine suikastlar hazırlayan mücrimler kundakçı Yunanistan yola gelmez Yugoslavya. Sonsuz sabır, hudutsuz âlicenaplık gösteren devletler sulhçu Almanya ile kahraman İtalya. Bir sabah uyanınca öğrendik ki Yunanistan taarruza geçmiş, Almanya mukabil taarruza girişmeye mecbur kalmış!⁵⁶⁷” diyerek kinayeli bir şekilde Almanya'nın suçlu olduğu iddiasını devam ettirmiştir.

⁵⁶³ “Almanya'nın Yunanistan'a Verdiği Nota”, Ulus Gazetesi, (7 Nisan 1941),4.

⁵⁶⁴ Necmettin Sadak,“ Balkanlarda Harp”, Akşam Gazetesi, (7 Nisan 1941), 1.

⁵⁶⁵ Ahmet Emin Yalman, “ Özürleri Kabahatinden Bile Büyük” , Vatan Gazetesi, (7 Nisan 1941),1,5.

⁵⁶⁶ Resmi Yunan tebliğinin verdiği bilgilere göre Almanların 10 adet tankının tahrip edildiği, 6 adet uçğunun düşürülmüştür. Tebliğde bir mevziinin düştüğünün fakat diğerlerinin mücadeleye devam ettiğinin bilgisi verilmiştir. “Beleş ve Struma Muharebesi” , Akşam Gazetesi, (7 Nisan 1941),1.

⁵⁶⁷ Necmettin Sadak, “Bir Tecavüzün Dehşet Verici Esbabı Mucibesi”, Akşam Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1,4.

Zekeriya Sertel ise Yunanistan'da bulunan İngiliz kuvvetleri ve Almanya'nın bu durum karşısındaki tepkisini ele almıştır. Sertel, Yunanistan'da 200.000'den fazla İngiliz askerinin olduğu tahmininde bulunmuştur. Ayrıca bu kuvvetlerin de bütün mühimmatı ile geldiği bilgisini vermiştir. “İşte Almanya'yı en çok çıldırtan hadise de budur: İngiliz kuvvetlerini Balkanlarda görmek⁵⁶⁸” ifadeleri ile Almanya'nın bu durum karşısında ki tepkisini özetlemiştir.

Akşam Gazetesinin haberinde bir önceki günde olduğu gibi Yunanistan'ın savaştaki durumu hakkında bilgi verilmiştir. Bu verilen bilgilerde Yunan birliklerinin ve müttefiklerinin başarılı bir şekilde ilerledikleri, Almanları ağır zayıyata uğradıkları bildirilmiştir⁵⁶⁹. Gazetenin başka bir haberinde de Alman birliklerinin Struma ve Nevrekop'a çok şiddetli bir şekilde saldırdığı bildirilmiştir. Ancak Yunan birliklerinin Alman ilerlemesine engel olduğu ve Alman uçaklarının Yunanistan'ın eline geçtiği söylenmiştir. Bu esnada Alman gazetelerinin de Yunanistan'daki Alman birliklerinin işinin kolay olmayacağını beyan ettiğinin bilgisi verilmiştir. Ayrıca Yunan Kralının savaşa katılması için halka çağrı yapmaya devam etmiştir⁵⁷⁰. Verilen bu haberlerden de görülüyor ki Yunanistan'ın İngiltere'den aldığı desteği ve yüksek milli motivasyonu Alman birlikleri karşısında avantaj sağlamıştır. Alman hükümeti Yunanistan'a taarruz yapmadan önce olabilecekleri öngörerek büyük hazırlık yapmıştır. Almanya'nın ilk hamlelerinde başarısız olmasının nedeni olarak taarruz için hiç hazırlık yapmadığı Yugoslavya'ya saldırmış olmasıdır. Çünkü Yunanistan hem kendi birlikleri ile hem de İngiliz birlikleri ile hareket ederken Alman birliklerinin bir kısmı da Yugoslavya'da bulunmaktadır.

Akşam Gazetesinin Atina'dan aldığı habere göre Nevreskop vadisinde Alman – Yunan birliklerinin çatışmalarının devam ettiğini bildirmiştir. Haberde her iki taraftan da birçok kayıp verilmesinden dolayı vadiye artık “Ölüm Vadisi” denileceğini belirtmiştir. Gazetenin aynı tarihli bir diğer haberinde Metaksas hattının büyük bir kahramanlıkla mücadele ettiği söylenmiştir. Diğer bir haberde ise savaşın nasıl ilerlediğine dair bilgiler verilmiştir. Almanların birlikleri ile hücum ettiğini fakat 150 Yunan askeri tarafından püskürtüldüğü bildirilmiştir⁵⁷¹.

Ulus Gazetesi, Yunan birliklerinin başarılı müdafaasının haberini verirken Yunan basın nezareti sözcüsünün açıklamasını kullanmıştır. Açıklamada “*Kıtalarımızın yalnız iki*

⁵⁶⁸ Zekeriya Sertel, “Balkanlarda İngiliz Orduları”, Tan Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1.

⁵⁶⁹ “Yunanlılar Almanları Ağır Zayıyata Uğrattılar”, Akşam Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1,4.

⁵⁷⁰ “Yunanlılar Kahramanca Mukavemet Ediyorlar”, Akşam Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1.

⁵⁷¹ “Selânik'e Doğru Alman İlerleyişi “ - ” Misilsiz Yunan Kahramanlığı” - “Nevrekop Vadisine Ölüm Vadisi Denecek”, Akşam Gazetesi, (9 Nisan 1941), 1,7.

saat tutunacakları tahmin edilmiş olan yerlerde, 12 saat tutunmuşlar ve bundan başka on defa daha faik kuvvetlere karşı hatlarımızı tam olarak muhafaza etmişlerdir⁵⁷².” ifadelerine yer verilmiştir. **Vatan** Gazetesi de, Struma’da Alman taarruzunun durdurulduğunu ve Alman zayıfatı hakkında bilgi vermiştir⁵⁷³.

Almanya’nın, Balkanlara savaşı İngilizlerin sirayet ettirdiği iddialarının ardından **Ulus** Gazetesinden Sadreddin Enver;

*O halde ne diye Alman ordusu, dağ, taş aşarak, binlerce kilometre uzaklara gelerek, bizzat Alman Hariciyesinin bildirdiği üzere arzusu hilafına olarak, masum Balkan milletlerinin canlan ve mallan tahrip edilerek "200.000" mevcutlu bir Britanya ordusu peşinden koşar?*⁵⁷⁴ eleştirisiyle Almanya’nın gerekçesini inandırıcı bulmadığı görülmektedir.

Ulus Gazetesi’nin 10 Nisan tarihli yayınında Alman birliklerinin Selanik ve İskeçe’yi işgal ettiklerini bildirmiştir. Haberde bu bölgede bulunan Yunan ordularının Alman birliklerine teslim olduğu da beyan edilmiştir. Gazetenin Alman tebliğinden aldığı bu haberde Almanların Yunanistan’ın cesaretle müdafaalarını devam ettirdiklerini söylediklerinin üzerinde durulmuştur⁵⁷⁵. Yunan birlikleri bazı bölgelerde teslim olmak zorunda kalsalar da Almanya’nın beklediği gibi çetin bir mücadele vermeye devam etmişlerdir.

Akşam Gazetesinin United Press’ten aldığı bilgiye göre İngiliz askerlerin Yunanistan’a gelmeye devam etmektedir. Gelen askerlerin son derece donanımlı, uzun bir harbe dayanacak kadar hazırlıklı gelmektedirler. Haberde Associated Press’in İngiliz hükümetinin Yunanistan’a en iyi birliklerini gönderdiği iddiasına da yer verilmiştir. Gazete, haberlerinde savaşın ilerleyişi hakkında bilgi vermeye devam etmiştir⁵⁷⁶. Alman birlikleri Manastır’a girmişler fakat İngiliz kuvvetleri tarafından geri püskürtmüşlerdir. Ardından Alman birliklerinin Rupel kalesine girdikleri ve Yunan birliklerinin bu taarruza da dayandıkları bildirilmiştir. Devamında Alman ve Yunan kuvvetlerinin Florina’da karşı karşıya geldikleri bilgisi verilmiştir⁵⁷⁷.

Vatan Gazetesinden İhsan Boran’da, Yunanistan cephesinden bilgiler vermiştir. Almanların, Florina ve Yenice’yi işgal ettiklerini bildirmiştir. Ayrıca Almanların insana ve malzemeye acımadan saldırdığını da söylemiştir⁵⁷⁸. **Tan** Gazetesi de aynı haberi vererek vaziyet hakkında bilginin az fakat durumun ciddi olduğunu beyan etmiştir⁵⁷⁹.

⁵⁷² “Alman Kıtalarının Şiddetli Hücumlarına Rağmen”, Ulus Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1,4.

⁵⁷³ “Struma’da”, Vatan Gazetesi, (8 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁷⁴ Sadreddin Enver, “Harp Balkanlara Geldikten Sonra”, Ulus Gazetesi, (9 Nisan 1941),2.

⁵⁷⁵ “ Yunanistan’da”, Ulus Gazetesi, (10 Nisan 1941), 1,3.

⁵⁷⁶ “Yunanistan’a Yeni İngiliz Askerleri Geliyor”, Akşam Gazetesi, (11 Nisan 1941), 1,7.

⁵⁷⁷ “Florina’ Da Alman Kuvvetleri İle Temas Oldu”, Akşam Gazetesi, (12 Nisan 1941),1.

⁵⁷⁸ İhsan Boran, “Harp Vaziyeti”, Vatan Gazetesi, (13 Nisan 1941), 1,3.

⁵⁷⁹ “Yunanistan’da”, Tan Gazetesi, (13 Nisan 1941), 1,3.

Akşam Gazetesi, Yunanistan cephesinde küçük çarpışmaların devam ettiği ve Yunan hastane gemisinin batırıldığı bilgisini vermiştir. Gazete Yunan sözcüsünün beyanatına yer vermiştir. Sözcü bu beyanatta “*Almanlar kuvvetli bir duvara çarpacaklardır*” iddiasında bulunmuştur⁵⁸⁰. Gazete, harp vaziyetine ilişkin bilgileri Yunanistan ve Alman tebliğlerini yayınlayarak yorumlamadan vermiştir. **Tan** Gazetesinin haberine göre, Yunanistan’a yeni İngiliz birlikleri çıkarılmıştır. Haberde ayrıca Harbiye Nezaretinin tebliğine de yer verilmiştir. Tebliğde İngilizlerin, Alman birliklerine Yunan cephesinde ağır zayıat verdirdikleri belirtilmiştir⁵⁸¹. Gazetenin haberinde Yunan birliklerinin kuvvetli bir şekilde müdafaaya devam ettikleri söylenmiştir. Ayrıca Alman birliklerinin Karita mevkiini işgal ettikleri de bildirilmiştir⁵⁸². Yunanistan-Almanya savaşı devam ederken gazeteler de savaşın gelişmeleri ile ilgili bilgileri vermeye devam etmişlerdir. Alman birlikleri saldırıyor, Yunan ve İngiliz birlikleri püskürtmeye devam ediyorlardı. Ayrıca Alman-İngiliz birliklerinin çok şiddetli bir çatışma içinde olduğu da her haberde belirtilmiştir.

4.6.3 Propaganda Savaşı

Propaganda, savaş esnasında fiili saldırı kadar tehlikeli bir durum arz etmektedir. Alman-Yunan savaşı esnasında Alman tebliğlerinde ve gazetelerinde Yunan halkının maneviyatını düşürecek haberler yapıldığı Türk Basınında da ele alınmıştır. Doğruluğu kesin olmayan bu haberlerin Yunan halkını psikolojik olarak etkileyeceği düşünülmektedir. Yapılan bu propagandaların amacı cephede başarılı bir direniş gösteren Yunan birliklerinin psikolojik olarak mağlup edilmek istenmesidir. **Tan** Gazetesi yazarlarından Zekeriya Sertel, savaş esnasında yayılan asılsız haberlere karşı bir yazı yayınlamıştır. “**Ağız Propagandasına Kulaklarımızı Tıkayalım**” başlığı altında eleştirilerde bulunmuştur. Sertel, asılsız haberlere örnekler verirken Yunanistan’da bir örnek vermiştir.

*Mesela birkaç gün evvel Selanik’te Yunanlıların Almanlardan 30 bin esir aldıkları hakkındaki rivayeti hemen de işitmeyen kalmamıştır. Böyle inanılmayacak iyi haberlerle ruhu genişlettikten sonra, bu haberin yalan olduğu anlaşılınca hasıl olacak hayal sükutu ve sinir buhranı acı bir mağlubiyetten daha fena tesir yapar*⁵⁸³.

Sertel bu asılsız haberlerin milleti kötü şekilde etkilediğini anlatmak istemiştir. Bu kötü etkinin de düşman karşısında ki mağlubiyetten daha fazla üzüntü yarattığını beyan etmiştir.

⁵⁸⁰ “Yunan Cephesinde Sükûnet Var” “Cephede Vaziyet Müsaittir”, Akşam Gazetesi, (14 Nisan 1941), 1.

⁵⁸¹ “Yeni İngiliz Kıtaları Çıkarıldı”, Tan Gazetesi, (15 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁸² “Almanlar Ovaya İnmeğe Çalışıyorlar”, Akşam Gazetesi, (18 Nisan 1941), 1.

⁵⁸³ Zekeriya Sertel, “Ağız Propagandasına Kulaklarımızı Tıkayalım”, Tan Gazetesi, (16 Nisan 1941), 1,4.

Cumhuriyet Gazetesi, Alman birliklerinin Yunan cephelerine şiddetli bir taarruzda buldukları fakat Yunan ve İngiliz birliklerinin müdafaaya devam ettiklerinin bilgisini vermiştir⁵⁸⁴. **Akşam** Gazetesi'nin haberine göre ise sürekli devam eden Alman taarruzu ve yeni birliklerin takviye edilmesi nedeniyle Yunanlıların sol cenahtan çekilmeye başladıkları bildirilmiştir. Yayınlanan Yunan tebliğine göre, Yunan birliklerinin ve müttefiklerinin çok iyi bir şekilde ülkeyi müdafa ettikleri söylenmiştir. Tebliğde Alman işgali altında kalan yerlerin de kurtarılacağı beyan edilmiştir⁵⁸⁵. **Yeni Sabah** Gazetesi'nden Hüseyin Cahit Yalçın, Almanların kendi kuvvetlerinin gücünü abartarak anlattıklarını fakat Yunan birliklerinin sonuna kadar mücadele ederek bu abartılan gücü parçaladıklarını ifade etmiştir. Gazete ayrıca Yunan cephesinin son durumunu gösteren temsili bir harita yayınlamıştır⁵⁸⁶. Yugoslavya'yı tamamen ele geçiren Almanya, buradaki birliklerini Yunanistan'a yönlendirdiği takdirde Yunanistan müdafa esnasında zorlanacaktır. Çünkü zaten sayı olarak üstün olan Almanya'nın sadece Yunanistan'a odaklanarak başarı elde edeceği muhtemeldir.

Akşam Gazetesi'nde yayınlanan Alman resmi tebliğinde Yunan cephesinin sarsıldığı bildirilmiştir. Tebliğe göre Alman birliklerinin Larissa şehrini de ele geçirmişlerdir⁵⁸⁷. **Cumhuriyet** Gazetesi ise Yunanistan'da bulunan İngiliz karargahının deklarasyonunu yayınlamıştır. Bu deklarasyonda Almanlardan birçok esir alındığı söylenmiştir. Savaş meydanının Alman cesetleri ile dolu olduğu alt başlık olarak verilmiştir⁵⁸⁸. **Akşam** Gazetesinin diğer bir haberinde de Almanlar tarafından, Yunanistan'da bulunan bazı İngiliz askerlerinin kaçmak için limanlara vapurlar yağdığına dair iddialar ortaya atıldığına değinilmiştir⁵⁸⁹. Bu haberlerden Almanların artık planlı bir şekilde davranmaya başladığı anlaşılmaktadır. **Tan** ve **Akşam** Gazetelerinin karşıt taraflara ait tebliğlerden alarak verdiği bilgilerden her iki tarafında savaş durumunu kendi lehine yansıtmaya çalıştığı görülmüştür.

Son Telgraf Gazetesi'nden Ethem İzzet Benice, Alman-Yunan savaşını değerlendirdiği yazısında, “ Yunanistan'daki harbin istikbali İngilizlerin bu cepheye getirebilecekleri yeni kuvvetlerin ve harp malzemesinin sayı ve kudretine bağlıdır” ifadelerine yer vermiştir⁵⁹⁰. Yunan cephesinde Almanların şiddetli baskısıyla durumun gittikçe zorlaşması yeni desteklere ihtiyaç duymasına neden olmuştur.

⁵⁸⁴ “Yunan Cephesi”, Cumhuriyet Gazetesi, (19 Nisan 1941),1,5.

⁵⁸⁵ “Yunanlılar Merkezde ve Sol Cenahta Çekiliyorlar”, Akşam Gazetesi, (19 Nisan 1941), 1,7.

⁵⁸⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “ Alman Menkıbesi”, Yeni Sabah Gazetesi, (19 Nisan 1941), 5.

⁵⁸⁷ “Harp Vaziyeti”, Akşam Gazetesi, (20 Nisan 1941),1.

⁵⁸⁸ “Yunan Cephesi”, Cumhuriyet Gazetesi, (20 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁸⁹ “ Yunanistan'daki İngiliz Kuvvetleri” , Akşam Gazetesi, (22 Nisan 1941),2.

⁵⁹⁰ “ Yunanistan'da Harbin İstiklali”, Son Telgraf Gazetesi, (21 Nisan 1941), 3.

Cumhuriyet Gazetesi haberinde hem Yunan tebliğine hem de Alman tebliğine yer vermiştir. İki taraf da tebliğlerinde verdikleri zayıatlar ile ilgili bilgiler vermiştir. Yunan tebliğinde, savaş başladığından beri bir günde en çok Alman tayyaresini düşürüldüğünü ve yeni esirler aldıklarını belirtilmiştir. Alman tebliğinde ise, Alman tayyarelerinin zayıat vermeden Yunan-İngiliz tayyarelerini düşürdüğü iddiasında bulunulmuştur⁵⁹¹. İki tebliğde de kendi lehlerine olduğuna dair beyanat verilmesi savaşın ne durumda olduğunu anlama açısından durumu karmaşık hale getirmektedir. Daha önce Zekeriya Sertel'in de belirttiği gibi gerçekliği belli olmayan haberle milletleri yanlış yöne sevk etmektedir. Ayrıca halkın karşı tarafın beyanatından etkilenmesi de muhtemeldir. Bu durumun ortaya çıkaracağı iki sonuç vardır. Ya halk bu durumdan kötü etkilenip milli motivasyonunu düşürecek ya da daha fazla hırslanıp mücadelelerine devam edecekler. Ortaya çıkabilecek olan neticeler Yunan halkı için geçerlidir. Çünkü Yunanistan hem İtalya hem de Almanya karşısında Yunan halkından aldığı güce ve birliğe dayanmıştır. Fakat Yunanistan'ın aksine Almanya daha politik ve planlı yaklaşmıştır.

Hitlerin hareket alanlarının başında Ege adaları vardır. Hitler Yunanistan'a girmeden önce komutanlara gönderdiği mesajda Limni adasının işgali için gerekli hazırlıkların yapılmasını istemiştir. Olaylar Hitlerin planladığı gibi olmuş Taşoz ve Semadirek adaları ile işgale başlamıştır⁵⁹². **Vatan** Gazetesi Alman tebliğinden aldığı bilgiye dayanarak, Alman birliklerinin Galos ve Lamy'a'yı işgal ettiği haberini vermiştir⁵⁹³. **Akşam**, **İkdam** ve **Cumhuriyet** Gazetelerinin Radyo Gazetesinden aldıkları bilgilere göre Alman birlikleri Limni ve Semadirek adalarını işgal etmişlerdir. Fakat gazete bu haberin henüz teyit edilmediğini de söylemiştir⁵⁹⁴. **Akşam** Gazetesi de Daily Herald Gazetesinin bir açıklamasını yayınlamıştır. Bu açıklamada *“İngiliz milleti nihai zaferden emindir. Fakat millet, uhdesine düşen vazifenin büyük müşkülâtını hafifseyen nikbinler tarafından idare edilirse milli azim zayıflar”* ifadelerine yer verilmiştir⁵⁹⁵. Semadirek ve Limni adalarının Bulgarlar tarafından işgal edildiği iddiaları ortaya atılmıştır. Bu iddialar üzerine Berlin muhabiri, Bulgaristan'ın Mihver ortağı olduğunu ve bu konunun Mihver devletlerinin konusu olduğunu belirtmiştir. Bu konuda bilgi vermekten kaçınılmıştır⁵⁹⁶. Berlin muhabirinin ifadelerine göre Almanya, Bulgaristan'ın herhangi bir işgal hamlesini önceden normalleştirmeyi amaçlamıştır.

⁵⁹¹ “Yunan Cephesi”, Cumhuriyet Gazetesi, (22 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁹² Necdet Hayta, *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2015), 159.

⁵⁹³ “Almanlar”, Vatan Gazetesi, (23 Nisan 1941), 1,5.

⁵⁹⁴ “Almanlar Limni Ve Semendre Adalarını İşgal Ettiler”, Akşam Gazetesi, - “Ankara Radyo Gazetesine Göre”, İkdam Gazetesi - “Almanlar”, Cumhuriyet Gazetesi, (23 Nisan 1941), 1,7.

⁵⁹⁵ “İngiliz Gazetelerinin Bir Şikâyeti”, Akşam Gazetesi, (23 Nisan 1941),1,4.

⁵⁹⁶ **Aydın Tarihi**, 24 Mayıs 1941.

Bulgaristan'ın herhangi bir işgal hareketinde bulunacağı zaman arkasında Mihver devletlerinin olduğu açıkça beyan edilmiştir. Bu da Yunanistan için endişe yaratacak bir durum olmuştur.

Akşam Gazetesi'nin 24 Nisan tarihli haberinde Yunan Dahili Emniyet Nezareti'nin tebliğine yer vermiştir. Bu tebliğde Alman hava kuvvetlerinin Pire, Salamis ve Megara mevkiilerine saldırıda buldukları bildirilmiştir. Gazete, Epir ve Makedonya'da bulunan Yunan ordularının Alman kuvvetlerine teslim olduğunun bilgisini vermiştir⁵⁹⁷.

Son Posta Gazetesi, Londra'dan aldığı habere dayanarak Yunanistan Kralının ve meşru hükümetin Atina'yı terk ettiği haberini vermiştir. Haberde kralının Yunan halkına beyannamesi de yayınlanmıştır. Kral bu beyannamesinde şu ifadeleri kullanmıştır;

Harbin acı mukadderatı bugün beni, veliahtı ve meşru hükümeti Atina'yı terke ve payitahtı Girit'e nakle icbar etmektedir. Girit'ten iki imparatorluktan tarafımızdan tahrik olmadan maruz kaldığımız hücumdan sonra bütün milli azmin ve memleketin istiklal ve mülki tamamîyetini müdafaa vazifesinin bizlere tahmil eylediği mücadeleye devam edeceğiz⁵⁹⁸.

Kral her ne kadar pes etmediğini ve mücadeleye devam edileceğini vurgulasa sa, hükümetin Atina'yı terk etmesi mücadelenin sürdürülebilirliği konusunda şüphe uyandırmaktadır. Gazete ayrıca Atina'nın bombalandığı haberlerinin ortaya çıktığını fakat bu haberlerin Berlin radyosu tarafından yalanlandığı bilgisini vermiştir.

Cumhuriyet Gazetesinden Yunus Nadi, Yunanlıların durumuna dair bir yazı yayınlamıştır. Bu yazısında “ *İnsanlık ve tarih Yunanlıların bu harpteki eşsiz kahramanlıkları önünde ebediyet için eğileceklerdir. Ve bu eşsiz kahramanlık asla beyhude değildir. Yunanlılar bu suretle ebediyete namzed milli ve müstakil bir hayatı mutlak surette hak etmişlerdir⁵⁹⁹*” ifadelerine yer vermiştir. Yunan birlikleri her ne kadar şiddetli bir Alman taarruzuna uğrasa da Yunus Nadi'nin ifadelerine göre tarihe geçecek bir mücadele vermişlerdir.

Akşam Gazetesi Atina kaynaklı haberinde Almanların hava bombardımanlarına devam ettiğini, iki Yunan hastane gemisinin batırıldığını ve birçok insanın hayatını kaybettiğinin bilgisini vermiştir. Necmettin Sadak Alman-Yunan savaşını şu sözlerle değerlendirmiştir;

Almanya, Balkan seferini ve bu kadar zayıfatı sırf bir zavallı müttefikini kurtarmak için mi göze aldı? Buna inanmak güçtür. Balkan hareketi çoktan hazırlanmış bir plânın tatbikatıdır. İngiltere'ye garpta ulaşmanın imkânsızlığı karşısında, uzun bir tatbikat harbine hazırlanmak için düşmanı Akdeniz'den ve Afrika'dan çıkarmayı hedef tutan geniş

⁵⁹⁷ “Yunan Ordularının Bir Kısmı Teslim Oldu”, Akşam Gazetesi, (24 Nisan 1941), 1,7.

⁵⁹⁸ “Yunan Payitahtı Girit'e Nakledildi”, Son Posta Gazetesi, (24 Nisan 1941), 1,3.

⁵⁹⁹ Yunus Nadi, “Yunan Cephesinde Buhran”, Cumhuriyet Gazetesi, (24 Nisan 1941), 1,5.

bir çevirme hareketinin başlangıcıdır. Bu hedefin muhtelif istikametlerini yakında öğreneceğiz⁶⁰⁰.

Sadak, Almanya'nın Yunanistan'a girmekteki amacının İtalya'ya yardım etmek değil de taarruzdan önceki planlarını gerçekleştirmek için olduğunu anlatmıştır. Bu plan, İngiltere'yi nasıl olursa olsun bir şekilde mağlup etmektir. Almanya'nın bu isteğinin nedeni ise, İngiltere'yi mağlup edip en büyük engeli ortadan kaldırmaktır. Böylece emellerine daha yakın olacaktır.

Cumhuriyet Gazetesi Yunanistan'ın vaziyeti konulu bir haber yayınlamıştır. Bu haber "**Almanya Harbe Bitmiş Nazarı ile Bakıyor**" alt başlığı ile verilmiştir. Haberin devamında ise İngiliz ve Yunan kuvvetlerinin hala müdafaaya hazırlandığı belirtilmiştir. Gazete, Almanların savaşın bittiği haberinin teyit edilmediğini bildirmiştir. Ayrıca Almanların düşündüğü gibi olsaydı İngiliz askerinin Yunanistan'dan çekilmiş olması gerektiği söylenmiştir⁶⁰¹. Almanlar, Yunanistan'a yaptığı hamleler neticesinde savaşı kazandığı iddiasında bulunsa da Yunan-İngiliz birlikleri henüz bitmediğini göstermeyi amaçlamışlardır. Alman-Yunan ilk aşamasında başarılı olan Yunan birlikleri gerilemişse de ümitlerini kaybetmemişlerdir.

Ahmet Emin Yalman, Yunanistan'ın savaş vaziyetini bir İsviçreli gazeteciden dinlemiş ve yayınlamıştır. İsviçreli gazeteci, İtalyan-Yunan savaşından bahsettikten sonra;

Çaresizlik ve vasıtasızlık içinde devam eden bir savaştan sonra Yunan ordusu tahammülün son derecesine gelmiştir. Alman ordusu gibi bir orduya mensup en az 25 fırka askerinin ve motorlu vasıtaların tazyikini bu halde iken karşılamak ne demek olduğunu bir düşününüz. İngilizlerin gönderebildiği asker herhalde seksen binden fazla değildi. Yunanlılar yardımın azlığından dolayı İngilizlere hiçbir zaman tarizde bulunmadılar. Bu sırada bunu bile yapmanın bir fedakârlık olduğunu takdir ediyorlardı⁶⁰²" demiştir.

Yunan birlikleri bu zor koşullara rağmen mücadele etmeye devam etmişlerdir. Her ne kadar İngiltere'nin yardımının az olduğu söylene de Yunanistan, sayı olarak çok daha fazla Alman birliği karşısında kısa bir süre olsa da durabilmeyi başarmıştır.

Vatan Gazetesi 27 Nisan tarihli yayınında Almanların, Ege Adaları ve Midilli'yi işgal ettiğini bildirmiştir⁶⁰³. **Akşam** Gazetesi de bu haberi vermiş ve 28 Nisan tarihinde Almanların Atina'ya da girdiği haberlerini vermişlerdir⁶⁰⁴.

⁶⁰⁰ "2 Yunan Hastane Gemisi Batırıldı", - Necmettin Sadak , "Kahraman Yunan Milletinin Matemli Günleri", Akşam Gazetesi, (25 Nisan 1941),1.

⁶⁰¹ "Yunanistan'da Vaziyet", Cumhuriyet Gazetesi, (25 Nisan 1941), 1,5.

⁶⁰² Ahmet Emin Yalman, "Yunan Faciasının İç Yüzü", Vatan Gazetesi, (26 Nisan 1941), 1,5.

⁶⁰³ "Almanlar", Vatan Gazetesi, (27 Nisan 1941), 1.

⁶⁰⁴ "Almanlar Atina'ya Girdiler", Akşam Gazetesi, (28 Nisan 1941), 1.

Almanların Yunanistan'ın en önemli bölgelerini hakimiyet altına almasının ardından **Cumhuriyet** Gazetesi, Atina Ajansından aldığı Estia Gazetesinin makalesini yayınlamıştır. Makale “ **Kalbi Kırık Yunanistan**” başlığı ile verilmiştir. Makalede “ *Altı ay kahramanca devam eden mücadele esnasında Yunan gazeteleri, Yunan ordusu ve milletiyle tam bir temas halinde idi. Şimdi Yunan milleti acı günler bekliyor. Bu günler maddi ıstıraplar dolayısıyla değil ruhların katlanacağı imtihan dolayısıyla olacaktır*⁶⁰⁵” ifadeleri yer almaktadır. Yunanistan'ın başta İtalyanlara daha sonra Almanlara karşı verdiği büyük mücadele hakimiyet altına girmesine engel olamamıştır. Yunanistan kendini kötü bir durumun beklediğinin farkındadır. Yaşanacak olan kötü günlerinde Yunanistan istiklaline vurulmuş bir darbeden dolayı olduğu belirtilmektedir.

Yunus Nadi yayınladığı bir yazısında, Yunanistan'ın savaş aşamalarına tekrar değinmiş ve yazısını,

*Yunan millet ve ordusuna en samimi hürmet hislerimizi tekrar arz ederim. Bir kısmını kaydettiğimiz bir sürü sebepler altında neticenin önünden kaçınılmaz felaketine rağmen bu ordu ve bu millet hakikaten tarihi memleketlerine layık olmuşlardır. Herhangi bir milleti, hele böyle bir milleti dünya haritasından atabilecek kuvvet yoktur. Yunanlılar vatanlarının pürüzsüz istiklal ile parlak istikbalini bir kere daha hak etmişlerdir.*⁶⁰⁶” ifadeleri ile sonlandırmıştır.

Nadi Yunanlıların sonuna kadar mücadele ettiğini ve her ne kadar Alman işgali altında olsalar da istikbali hak ettiğini beyan etmiştir.

Cumhuriyet Gazetesinin Radyo Gazetesinden aldığı habere göre, Atina'da yeni bir hükümet kurulmuştur. Bu hükümeti Almanlara Epir'de teslim olan bir kumandanın kurduğu bilgisi verilmiştir. Gazete, yeni hükümetin Almanya ile işbirliği içinde olacağına dair tahminde bulunmuştur⁶⁰⁷. Almanya büyük çabalar sonucunda işgal ettiği Yunanistan'ı kesin olarak himayesine almayı amaçlamıştır. Yugoslavya'da olan darbe gibi Yunanistan'da da olmasına fırsat vermeden önlemlerini almıştır.

Vatan Gazetesi de haberinde Yunanistan ve İngiltere ilişkileri hakkında bilgi vermiştir. Bu haberde Yunanistan'da bulunan İngiliz kuvvetlerinin çekilmeye başladığının bilgisi verilmiştir. İngiliz kuvvetleri giderken ağır silahlarını kırıp, şahsi silahlarını yanlarına almışlardır⁶⁰⁸. İngilizlerin büyük silahlarına zarar vermesinin nedeni de Alman birliklerinin eline geçmesini ve faydalanmasını istememeleridir.

Hüsamettin Üsel **Vatan** Gazetesinde yayınladığı yazısında, Alman ajansının, Limni ve Semadirek adalarını işgal ettiği haberini reklam yaptığını ifade etmiştir. Devamında da İngiliz

⁶⁰⁵“ Kalbi Kırık Yunanistan”, Cumhuriyet Gazetesi, (28 Nisan 1941), 1,5.

⁶⁰⁶ Yunus Nadi, “Yunan Vaziyetinde Hakikat”, Cumhuriyet Gazetesi, (28 Nisan 1941), 1,5.

⁶⁰⁷ “Atina'da Yeni Hükümet”, Cumhuriyet Gazetesi, (1 Mayıs 1941), 1,5.

⁶⁰⁸ “Yunanistan'da” , Vatan Gazetesi, (2 Mayıs 1941), 3,5.

kuvvetlerinin Yunan birliklerini kurtarmaya çalıştığını söylemiştir. Fakat deniz kuvvetlerinin Adalar denizini ihmal ettiğini ve Almanlara fırsat doğduğunu beyan etmiştir⁶⁰⁹. Hüsamettin Üsel'in Almanya'nın işgal reklamı iddiasında, yapılan işgalleri gündeme getirerek göz dağı verme niyeti görülmektedir.

Ulus Gazetesinin haberine göre İngilizlerin 43.000 askeri Yunanistan'dan çekilmiştir. Haberde Alman zayıfatının 75.000 – 80.000 arasında olduğu iddiasına da yer verilmiştir⁶¹⁰. **Vatan** Gazetesinin Londra kaynaklı haberinde ise, İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'da çekilmeyi sonlandırdığı ifade edilmiştir. Haberin devamında da **Ulus** Gazetesinde olduğu gibi Alman zayıfatına değinilmiştir. Radyo Gazetesinden alınan sayısal veriler yayınlanmıştır. Gazete, “ *Alman Ordusu Yunanistan'da Olduğu Kadar Hiçbir Yerde Hırpalanmamıştır*” şeklinde bir alt başlık vermiştir. Bu başlık ise, İngiltere Hariciye Nazırı olan B. Sinclair'in sözlerinden alınmıştır. Sinclair, hava kuvvetlerin gücünün arttığını ve Almanların yaptıklarına karşılık vereceği iddiasında bulunmuştur⁶¹¹. **Son Posta** Gazetesinin Radyo Gazetesinden aldığı habere göre, Yunanistan'ın Alman hakimiyetinin ardından pasif bir direnişte olduğunu beyan etmiştir⁶¹².

Cumhuriyet, **Son Posta**, **Tan** ve **Vatan** Gazetelerinin haberlerinde Almanların Midilli'ye girdiklerini bilgisi verilmiştir⁶¹³. Son Posta Gazetesi Midilli'nin tam olarak işgal edilememesi nedeniyle Alman birlikleri yeniden hareketlenmeye başlamıştır⁶¹⁴. Midilli Konsoloslüğundan alınan bilgiye göre, Almanlar üç harp gemisi, 600 asker ve destek savaş malzemeleri ile Midilli adasına girmişlerdir⁶¹⁵.

Son Posta Gazetesi Hitlerin nutkunu yayınlamıştır. Hitler bu nutukta savaşın nasıl başladığından, savaş politikalarından ve gelişmelerden bahsetmiştir. Alman – Yunan savaşında meydana gelen Alman zayıfatı hakkında sayısal verileri de paylaşmıştır. Hitler, nutkunda Yunanistan'ı takdir eden sözlerine de yer vermiştir. Bu sözlerin bir kısmı şu şekildedir; “*Mağlup olan zavallı Yunan milletine samimi olarak acıyoruz. Yunan milleti, kralının ve azlık bir idareci zümresinin kurbanı oldu. Yunan milleti o kadar kahramanca çarpışmıştır ki bizzat düşmanları bile ona takdirini esirgeyemezler*”⁶¹⁶ Hitler bu sözleri ile Yunanistan'ı taktir etmiş olsa da işgalin nedeni olarak hükümetini göstermiştir. Hitler'e göre

⁶⁰⁹ Hüsamettin Üsel, “Limni ve Semadirek Adalarının İşgali”, Vatan Gazetesi, (2 Mayıs 1941), 5.

⁶¹⁰ “Yunanistan'dan 43.000 İngiliz Askeri Çekildi”, Ulus Gazetesi, (3 Mayıs 1941), 1,4.

⁶¹¹ “Yunan Harbi'nin Bilançosu”, Vatan Gazetesi, (3 Mayıs 1941), 1,5.

⁶¹² “Balkanlarda Bugünkü Vaziyet”, Son Posta Gazetesi, (3 Mayıs 1941), 1,3.

⁶¹³ “Alman Askerleri”, Vatan Gazetesi, “Almanlar”, Cumhuriyet Gazetesi, (4 Mayıs 1941), 1.

⁶¹⁴ “Almanlar Midilli'ye Asker Çıkardılar”, Son Posta Gazetesi, (4 Mayıs 1941),3.

⁶¹⁵ CBDAB, 30-10-0-0/ Emniyet Umum Müdürlüğü (1941) 54-360-22, Dosya No: 16359.

⁶¹⁶ “Hitler'in Söylediği Nutkun Metni”, Son Posta Gazetesi, (6 Mayıs 1941), 1,3.

işgal nedeninin arkasında Yunanistan'ın İngiltere ile olan yakınlığı vardır. Zaten savaş başladığında Alman tebliğlerinde bu neden açıkça beyan edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesinden Nadir Nadi Hitler'in nutkuna yazısında yer vermiştir. Nadi, yazısında nutuktan parçalar vererek değerlendirmeler yapmıştır⁶¹⁷. Nadir Nadi'de yorumunda Almanya'nın Yunanistan'a taarruzunun nedeninin tamamen İngilizlerden kaynaklı olduğuna değinmiştir.

4.6.4. Girit'te Alman-İngiliz Çatışması

Adaların işgallerine planladığı şekilde devam eden Almanya 20 Mayıs 1941 günü Girit'i işgale başlamıştır. Almanlar Girit'e paraşütçüleri ile giriş yapmışlardır. Almanya bu işgalleri ile İngilizlerin Boğazdan geçmelerini de engellemiştir. Böylece İngiltere herhangi bir yardım hareketini Boğazlardan sağlayamayacaktır⁶¹⁸. Girit'te Alman-Yunan çatışmasından ziyade Alman-İngiliz çatışması yaşanmıştır. Çünkü Girit 13 Aralık 1940 tarihinden itibaren İngiliz himayesi altındadır⁶¹⁹. Almanya'nın Yunanistan'ı işgal sebeplerinden olan İngilizlerin bu kadar uzun zaman Girit'te bulunması Almanya'yı çatışmayı daha şiddetli hale getirmesine neden olmuştur. Türk basını muharebenin ne durumda olduğuna dair haberleri yayınlamıştır. Fakat haberlerde daha çok Alman-İngiliz arasında olan duruma yer verilmiştir. **Son Posta** Gazetesi de haberinde Almanların, Girit'e paraşütçüler ile ağır silahlar indirdiğinin bilgisini vererek bu haberi duyurmuştur. Ayrıca Girit'te bulunan Yunan birlikleri ve bir İngiliz fırkasını iltihak etmek amacıyla 1500 Alman askeri gönderilmiştir⁶²⁰. **Vakit Gazetesi** de Girit'e giren paraşütçülerin haberini **Son Posta** Gazetesi ile aynı içerikte vermiştir⁶²¹. **Cumhuriyet** Gazetesi haberinde Başvekil B. Churchill'in " *vaziyete hakimiz* " ifadelerine yer verilmiştir⁶²². Churchill, Almanların Yunanistan'a uçak yığmaya devam ettiğini söylemiştir. Ayrıca haberde Alman birliklerinin Girit üzerinde yoğun ve şiddetli bir hücumla kalktığını bildirmiştir. **Vatan** Gazetesi, Churchill'in savaş hakkındaki beyanatını yayınlamıştır. Churchill, Girit Harbi'ne dair bilgiler vermiştir. Girit'teki çarpışmayı "garip ve şiddetli muharebe" olarak nitelendirmiştir. Beyanatta İngilizlerin hava yardımlarının olmadığı bunun

⁶¹⁷ Nadir Nadi, "Almanya ve Balkanlar", Cumhuriyet Gazetesi, (7 Mayıs 1941), 1,5.

⁶¹⁸ Hayta, *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, 160.

⁶¹⁹ Sezen Kılıç, "Türk Basınında Hitler Almanya'sı", (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2009), 167.

⁶²⁰ " Girit'e 1500 Alman Askeri İndirildi", Son Posta Gazetesi, (21 Mayıs 1941), 1,3.

⁶²¹ " Girit'e İnen Alman Paraşütçüleri", Vakit Gazetesi, (21 Mayıs 1941), 1,4.

⁶²² " Almanlar Girit'e Hücum Etiler", Cumhuriyet Gazetesi, (21 Mayıs 1941), 1,3.

nedeninde hava meydanlarının mevcut olmadığını bildirmiştir. Churchill, Almanların tank ve topu olmadığına değinmiştir⁶²³.

Paraşütçülerin sayısı gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Alman birliklerinin sayısının artmasına rağmen Yunan birliklerinin yoğun direnişi ile karşılaşmışlardır⁶²⁴. **Son Posta** Gazetesi'nden alınan habere göre 11.500 kişiyi daha Girit'e göndermiştir⁶²⁵. **Tan** Gazetesi'nin haberinde ise Alman askeri sayısının bu artmasıyla Yunan Kralı ve hükümetinin Girit'ten ayrıldığını ve Mısır'a gittiklerinin bilgisi verilmiştir⁶²⁶. Bu ayrılışın sebebi ise Girit'te meydana gelen çok şiddetli muharebeler olmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi Reuter ajansının diplomatik muharririnin yazısını yayınlamıştır. Muharrir, “ Girit muharebesinin dokuzuncu günüdür. Muharebe ne bir taraf, ne öte taraf için kazanç temin edilmeksizin devam ediyor” ifadelerine yer vermiştir. Yazının devamında İngilizlerin deniz zayıatının ciddi olduğunun bilgisini vermiştir. Her iki taraftan devamlı takviye birliklerinin geldiğini belirtmiştir. Gazetenin farklı tarihli diğer bir haberinde Alman tebliği yayınlanmıştır. Tebliğde, Girit'in işgalinin neredeyse bitmiş olduğu ve düşman mukavemetinin yıkıldığının bilgisi verilmiştir. Yunan kuvvetleri başkumandanı General Hirayon'un teslim olma teklifinde bulunduğu ifade edilmiştir⁶²⁷.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 2 Haziran 1941 tarihli haberinde, İngiliz Harbiye Nezareti'nin tebliğine yer verilmiştir. Tebliğde 12 günlük muharebenin ardından İngiliz kuvvetlerinin Girit'ten çekildiği bildirilmiştir. Haberin devamında yayınlanan Alman tebliğinde, Alman zayıatının ciddi olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca 10 bin İngiliz ve Yunan esiri aldıklarını bildirmişlerdir. Gazete ertesi gün de Alman orduları başkumandanlığının tebliğine yer verilmiştir. “ Bütün ada düşmandan kurtarılmıştır” ifadelerine yer verilmiştir⁶²⁸.

Gazete yazarlarının Yunanistan üzerine olan haberleri diğer Balkan Devletleri'nin işgal haberlerinden daha farklı bir şekilde ele alınmıştır. Almanya ve Yunanistan arasındaki mevcut durum başta yorumlanmadan bilgi şeklinde verilmiştir. Fakat Yunanistan üzerinde Alman baskısının artması, gazete yazarlarının haberleri yorumlamasına ve köşe yazılarında sıkça Yunanistan'ın ele alınmasına neden olmuştur. Nisan ayı haberlerinde Alman - Yunan savaşına sıkça yer verilmiştir. İşgal karşısında gazete yazarları Almanya'nın suçlu olduğu konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Yunanistan'dan bahsedilirken Bulgaristan,

⁶²³ “ Girit'e Alman Paraşütçüleri Girdi”, Vatan Gazetesi, (21 Mayıs 1941), 1,5.

⁶²⁴ Hayta, *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu*, 160.

⁶²⁵ “ Girit'e 11.500 Alman İndirildi”, Son Posta Gazetesi, (23 Mayıs 1941), 1,3.

⁶²⁶ “ Girit'e Çok Şiddetli Hücumlar”, Tan Gazetesi, (26 Mayıs 1941), 1,5.

⁶²⁷ “ Girit'te Son Vaziyet”, (29 Mayıs 1941) - “ Girit'te”, Cumhuriyet Gazetesi, (31 Mayıs 1941), 1,5.

⁶²⁸ “ Girit Harbi Sona Erdi”, (2 Haziran 1941) - “ Girit'in Tahliyesi Nihayetlendi”, Cumhuriyet Gazetesi, (3 Haziran 1941), 1,5.

Yugoslavya ve Romanya'ya göre daha taraflı bir tavır sergilenmiştir. Gazeteciler Yunanistan için "dost" başlıkları atmış ve istiklalinden vazgeçmeyen bir millet olarak ele almışlardır. Yazılarda Alman işgaline direnen Yunan birliklerinden övgülerle bahsedilmiştir. Ayrıca haberlerde Girit üzerinde Alman-İngiliz çatışmasına da geniş yer verilmiştir. Her iki tarafında mevcut durumları hakkında bilgiler verilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

SONUÇ

Balkanlar, jeopolitik konumu ile büyük öneme sahip bir bölgedir. Avrupa devletlerinin anlaşmazlıklarından bir kısmı bu bölge üzerine olmuştur. Küçük anlaşmazlıklar büyüyerek Birinci Dünya Savaşı gibi büyük problemlere de neden olmuştur. Bölgedeki devletler arasında büyük savaşlar meydana gelmiştir. Devletler kendi aralarında savaşmış olsalar da zaman zaman diğer devletlere karşı birlik olmuşlardır. Türkiye’de bir Balkan Devleti olması sebebiyle bölgede yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Balkanlar üzerindeki anlaşmazlıklar Türkiye’nin güvenliği açısından da önem teşkil etmiştir. Ayrıca Türkiye, Balkan Birliğini sağlama konusunda da öncü devletlerden olmuştur. Almanya ise, ne Osmanlı Devleti ile ne de Türkiye Cumhuriyeti ile şiddetli bir savaş ortamı yaşamamıştır. Birinci Dünya Savaşı’na müttefik olarak girmişlerdir. Savaş sonrasında da küçük anlaşmazlıklar dışında problemler yaşanmamıştır. Almanya’nın revizyonist politika izlemesi birçok devlet ile ters düşmesine ve Türkiye’nin endişelenmesine neden olmuştur. Bu endişeler basına da yansımıştır.

Basın, olaylara tanıklık etmesi ve haberler ile halkı bilgilendirmesi ile önemli bir kaynaktır. Basında bir dönem incelenirken o dönemin şartları göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmanın içerdiği dönem olan İnönü döneminin temel konusu İkinci Dünya Savaşı’dır. Savaşın etkileri Türk Basınında da etkilerini oldukça fazla bir şekilde göstermiştir. Türkiye’nin savaşta tarafsız politika izlemesiyle basına bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Savaşın iki bloğuna ılımlı yaklaşan Türk hükümeti basından da aynı politikayı sürdürmesini istemiştir. Fakat bu mümkün olmamıştır. Gazete yazarlarının yazılarında tarafsız olmadıkları görülmüştür. Savaş tarafı devletler Türk gazetecilerini yanına çekmeye çalışmışlardır. Almanya, bu çalışmasına 1935’te başlamıştır. Naziler yönetime geldiğinde Türk Basınına etkilemeyi başarmıştır. Bu etki İkinci Dünya Savaşı’nda da devam edecek kadar uzun süreli olmamıştır. Cumhuriyet Gazetesi’nin tutarsız Alman yanlılığı Türk Basınına desteğini sağlayamamıştır. Gazeteciler savaş esnasında Almanya’ya karşı eleştirel bir tutum sergilemiştir. Bu eleştirel tutumun nedeni Almanya’nın hedeflerinin arasında Türkiye’nin olduğunu düşünmeleri olmuştur.

Gazete yazarları yazılarında her iki tarafa da temkinli davranmıştır. Fakat savaşın önceki ilişkiler haber yorumlarında etkisini göstermiştir. Balkan Antantı ile Türkiye ve Almanya’nın arası açılmaya başlamış, Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile kötü bir boyuta ulaşmıştır. Ayrıca Almanya’nın revizyonist planları da Türkiye’yi endişelendirmiştir. Savaşın başlamasının ardından Almanya’nın Balkanlara saldırması gazete yazarlarının Almanya’yı

daha çok eleştirmesine neden olmuştur. Yaşanan bu durumlar Türk Basınına birazda olsa Müttefiklere yaklaştırmıştır. Almanya'nın Balkanlarda ilerlemesi ile gazete yazarları yazılarında yıkıcı tutumlardan kaçınarak eleştirilerine devam etmişlerdir. Buradaki amaç ise Alman ve Türk hükümetlerinin birbirlerine olumlu adımlar atmasından kaynaklanmaktadır.

Almanya, Balkanlara yönelik işgallerine başladığında devletlerin iki seçeneği vardı. Birincisi, Mihvere dâhil olmak, ikincisi, Alman işgaline uğramak. Seçim şansının var olacağını düşünen devletler bu konuda yanılmıştır. Almanya, Türkiye dışında Balkanlarda hiçbir ülkeye seçenek bırakmamıştır. Devletler Mihvere katılsa da işgal edilmesi kaçınılmaz son olmuştur.

Romanya'nın Nazi yanlısı olması onu Alman işgaline uğramaktan kurtaramamıştır. Çünkü Almanya istediği hedefe ulaşabilmek için her şeyi yakıp yıkabilecek bir duruma gelmiştir. Romanya, Mihvere katılmadan hemen önce Almanya çeşitli bahaneler ile askerlerini yerleştirmiştir.

Gazeteler haberlerinde Alman birliklerinin Romanya'ya gelmesini değerlendirirken gündemi en çok meşgul eden konu petrol konusu olmuştur. Almanların, Romanya'nın petrol kuyularından faydalanmak için geldiği iddiaları ortaya atılmıştır. Basında Almanya'nın bu hareketi Romanya'nın işgali olarak nitelendirilmiştir. Bükreş'te Alman askerlerinin faaliyetlerini Türk Basını “ Nazileştirme Hareketi” olarak yorumlamıştır. Almanya bu hareketi için birçok neden sıralamış ve Türk gazetecilerde bu nedenleri değerlendirmiştir. Sıralanan nedenler Rumen ordusunun tanzimi, Romanya sınırlarını ve petrol kaynaklarını korumaktır. Ne Alman hükümeti ne de Romen hükümetinin açıklamaları Türk gazetecileri ikna etmemiştir. Gazete yazarların çoğu bu nedenleri geçersiz bulmuş ve asıl amaçların farklı olduğu iddialarında bulunmuşlardır. Almanya'nın asıl amacı Balkan hakimiyetini sağlamak olmuştur. Romanya'ya asker göndermesi Balkanlardaki küçük adımlarından birisidir. Almanya'nın Romanya'ya girmesi demek diğer işgallerinde peşinden geleceği anlamına gelmektedir. Romanya'da yaşanan gelişmeler Türk Basınında kısa bir süre sonra Mihvere dâhil olacağı fikrinin uyanmasına neden olmuştur. Gazete yazarlarının bu şekilde düşüncelerinin iki nedeni vardır. Birincisi, Romanya'nın Nazi hükümetinin taraftarı olmasıdır. İkincisi ise Almanya'nın bitmeyen çeşitli işgal yöntemleridir. Almanya'nın Romanya için işgal yöntemi önce ekonomik daha sonra askeri hakimiyet altına almak olmuştur.

Basın Almanya'nın Romanya'yı işgal süreci ile ilgili olarak Sovyetler konusuna da yer vermiştir. Sovyetlerin işgale sessiz kalması gazetecileri şaşırtmıştır. Fakat Almanya her ne kadar Sovyetleri susturabildiğini düşünse de Sovyetler için durum aynı olmamıştır.

Almanya'nın işgalleri Sovyetleri tedirgin etmiştir. Bunun üzerine herhangi bir saldırıya karşı tedbirlerini almaya başlamışlardır.

Gazetelere göre, Romanya, Alman birliklerinin gelmesinden fayda sağlayacaktır. Bu fayda ise Romanya'nın Alman sanayisinden faydalanabilecek olması ve istediği yakın ilişkileri kurabilmesidir. Fakat Romanya'nın bu nedenler için Alman işgaline izin vermesi Türk Basınında kötü bir imaj yaratmıştır. Bahaneler sunarak kendi çıkarları için istiklalinden vazgeçmiş olduğu basının genel düşüncesi olmuştur. Daha sonra Romanya Mihvere dahil olmuş ve bütün kontrolü Almanya'nın eline geçmiştir. Gazete yazarları Romanya'dan "esir hükümet" olarak bahsetmişlerdir. Basında Romanya ile ilgili haberler Mihvere dahil olmasından sonra seyrekleşmeye başlamıştır. Ayrıca haberler verilse de yorum yapılmadan mevcut durum hakkında bilgiler verilmiştir.

Bulgaristan'ın Mihveri katılması ile Türk basınında haberlerde sıkça yer almaya başlamıştır. Mihvere katılmasının hemen ardından Alman birliklerinin Bulgaristan'a girmesi basında büyük etki yaratmıştır. Bu etkinin sebebi de Türkiye sınırlarının savaşa açık hale gelmesi olmuştur. Gazete yazarları baştan Bulgar hükümetinin böyle bir durumu kabul etmeyeceğini iddia etmişlerdir. Fakat Bulgaristan'ın kendi çıkarları doğrultusundaki politikaları gazete yazarlarını bu düşünceden vazgeçirmiştir. Gazeteciler, Bulgaristan'ın sert bir şekilde eleştirmişlerdir. Bulgaristan'da Romanya ile aynı kaderi yaşamıştır. Hem Mihvere katılmış hem de Alman işgaline uğramıştır. Gazeteciler Bulgaristan ve diğer Balkan devletlerinin Mihvere katılmasının önem arz etmediğini kanısındadırlar. Çünkü ne kadar devlet katılırsa katılsın Mihverin adı "üçlü pakt" olarak kalmıştır. Ayrıca Romanya gibi Bulgaristan da Almanya'ya karşı irade ve istiklal sevgisi bu gösterememiştir. Almanya'nın Bulgaristan'a girmesi diğer Balkan ülkelerinin endişelenmesi neden olmuştur. Almanya, "Balkan hakimiyeti" hedefinde ısrarcı bir şekilde devam etmektedir. Bu nedenle Almanya'nın hedeflerinin arasında olan Yunanistan ve Yugoslavya tedbirlerini almaya başlamışlardır.

Almanya, Romanya işgalinde olduğu gibi Bulgaristan işgalinde de gerekçeler sunmuş, bunu da İngilizlerin savaşı Balkanlara getirmesini engellemek olduğunu ifade etmiştir. Ancak Almanya, Balkan devletlerini önce Mihvere dahil edip sonra da işgal etmek suretiyle Balkanlar'ın düzenini bozmuştur. Ayrıca İngiltere Balkanlara savaşı getirse bile bu ilk olmayacaktır. Çünkü İtalya, Yunanistan'a saldırarak fiili savaşı Balkanlar'a getirmiştir. Almanya'da birliklerini Romanya ve Bulgaristan'ın göndererek savaşı devam ettirmiştir. Gazete yazarlarının çoğu Bulgaristan'ın tarafsızlık politikasını bozduğunu söylerken, Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi Bulgaristan'ın çaresiz kaldığı düşüncesindedir.

Yunus Nadi yazılarından Mihver yanlısı bir tutum sergilemiştir. Almanya yanlısı yorum yapan sadece Yunus Nadi ve oğlu Nadir Nadi olmuştur.

Hitler'in İsmet İnönü'ye gönderdiği mektupla Türkiye'nin Almanya'nın işgal rotasında olmadığı anlaşılmaktadır. Zamanla Mihver yanlısı olan gazeteciler dahil tüm gazeteciler, Almanya ve Bulgaristan'ı suç ortağı olarak görmüşlerdir. Bulgaristan'ın Almanya'ya yardımlar göndermesiyle gazeteciler Bulgaristan'ı tamamen suçlu olarak nitelendirmişlerdir. Basın zamanla Bulgaristan ile ilgili haberlere daha az yer vermeye başlamıştır. Verilen haberler de yorum yapılmadan dış kaynaklardan alındığı şekilde verilmiştir.

Bulgaristan Almanya'ya topraklarını açarak "Balkan hakimiyeti" isteğinin yolunu açmıştır. Savaşın diğer Balkan ülkelerine gelmesine de katkısı olmuştur. Oysaki savaşın başında tarafsız olduğunu ve komşuları ile ilişkilerinin bozulmayacağını söylemiştir. Fakat sözünde duramamıştır. Çünkü Almanya'nın Bulgaristan'daki faaliyetleri ve diğer Balkan ülkelere olan tehditleri Bulgaristan tedirgin etmiştir. Bulgar hükümeti bazı konularda tedbirleri almaya başlamışlardır. Bu durumda Türk gazete yazarlarının Mihverin Bulgaristan'a fayda sağlamayacağı iddiası da haklı çıkmıştır.

Bulgaristan işgali ile Balkanlarda yolu açılan Almanya Yugoslavya'yı tehditlerine başlamıştır. Daha önce Mihvere katılan Balkan Devletleri'ni işgal etmek için farklı politikalar deneyen Almanya Yugoslavya için farklı bir yol denemiştir. Yugoslavya Mihvere katılmadan sınır harbini başlatmıştır. Bu durum Türk Basınında sıkça ele alınmıştır. Gazeteler Yugoslavya'nın durumu hakkında değerlendirmeler yaparken Yugoslav halkının Almanlara direneceği düşüncesi hâkimdir. Gazete yazarlarının genel kanısı, Yugoslavya'nın istiklalinden vazgeçmeyip Mihvere katılmayacağı üzerine olmuştur.

Gazete yazarları Almanların Yugoslavya'ya saldırma nedenini Yunanistan olarak görmüşlerdir. Yugoslavya'nın Vardar vadisinden geçerek Yunan işgalini gerçekleştireceği iddiaları ortaya atılmıştır. Almanya'nın işgal amacı sadece Yunanistan olsaydı Yugoslavya'nın Mihvere katılması yeterli olurdu. Her ne kadar darbe yapılmış olsa da yeni hükümet de Mihvere yakınlaşmayı kabul etmiştir. Fakat Hitler yine de Yugoslavya işgal etmiştir. Balkan hâkimiyeti isteği Yugoslavya işgalinde başlıca etkenlerden birisi olmuştur.

Yugoslavya'nın Mihvere katılması Türk gazeteciler tarafından eleştirilmiştir. Mihvere katılan diğer Balkan ülkeleri gibi Yugoslavya'nın da istiklalinden vazgeçtiği düşünülmüştür. Yugoslavya'nın bu hareketi Balkan Antantını tamamen bitirmiştir. Gazete yazarlarının eleştirilerinde de bu duruma tepkiler görülmektedir. Yugoslavya ve Romanya ittifaka sadık olmayarak Balkan birliğini bozmuşlardır.

Yugoslavya ordusu ve halkının ise Mihver karşısında durarak darbe yapması hem Türk basınının hem de İngiltere'nin desteğini almasına neden olmuştur. Darbe haberleri verilirken Yugoslav halkının istiklalinden vazgeçmediği belirtilmiştir. Gazete yazarları Yugoslav halkından övgü ile bahsetmişlerdir. Kısacası Türk Basını esir bir Yugoslavya hükümetini değil istiklalinin arkasında durmayı seçmiş Yugoslav halkını desteklemiştir.

Yapılan darbe Türk basınında olumlu karşılanırsa da Almanya'da tam tersi bir etki uyandırmıştır. Hitler, Yugoslavya'ya sinir harbine başlamış ve Yugoslav halkını birbirine düşürmek için elinden geleni yapmıştır. Bunun sonucunda da yeni hükümet Mihveri kabul ettiğini bildirmiştir. Fakat Almanya güvenmediği gerekçesiyle Yugoslavya'yı işgale başlamıştır. Bu durum Türk Basınına şaşkınlık yaratmamış beklenen bir durum olarak karşılanmıştır. Gazete yazarları bu işgalin suçlusu olarak Yugoslavya hükümetini görmüşlerdir. Durumu yönetememeleri işgal ile sonuçlanmıştır. Yugoslavya'nın suçlu olarak kabul edilmesinin başlıca nedeni Mihvere katılarak istiklalinden vazgeçmiş olmasıdır. Fakat Yugoslavya Mihvere katılsa da katılmasa da Almanya işgal için bir bahane bulacaktı. Yugoslavya'nın izlediği politika sadece Alman işgalini hızlandırmıştır. Fakat farklı bir şekilde politika izlemiş olsaydı sonucun farklı olması ihtimali çok azdır. İşgalden sonra Yugoslavya haberleri seyrekleşmiş ve sadece vaziyeti hakkında haberler yapılmıştır.

Alman işgaline uğrayan diğer bir devlet olan Yunanistan, Mihver in özellikle de Almanya'nın asıl hedeflerinden birisi olmuştur. Almanya Yunanistan'ı hâkimiyet altına aldığı Balkan hakimiyetini de sağlamış olacaktır. Bu nedenle İtalya'nın yapamadığı işgali yapmak için harekete geçmiştir. İlk olarak sinir harbi açmış ve her an işgale başlayacağı imajı çizmiştir. Amacı Yunanistan'ı tedirgin etmektir. Almanya'nın bu hareketi üzerine Türk Basını ilk başta Almanya ve Yunanistan arasındaki mevcut durum hakkında bilgiler vermekle yetinmiştir.

Gazete yazarları Yunanistan'ın, Alman işgali karşısında dinlenebileceği kanaatindedirler. Bunu düşündüren neden ise, Yunanlıların İtalya'ya karşı başarılı savunması ve İngiltere'nin desteğini sağlamış olmasıdır. Yunanistan'ın, Alman işgali ihtimali karşısında direneceğini beyan etmesi Türk Basını tarafından övgüyle karşılanmıştır. Alman taraftarı olan gazeteciler dahi Yunanistan öven yazılar yazmıştır.

Yunanistan'a İngiliz askerlerinin gelmesi Almanya'nın işgal bahanesi olmuştur. Yunanistan'ın, Alman işgaline uğraması sonucunda Türk Basını, Yunanistan yanında bir tutum sergilemiştir. Alman birlikleri karşısında Yunan birliklerinin direnmesi ve halkın milli birlik bilinci ile hareket etmesi haberlerin başlıca konusu olmuştur. Haberler verilirken "Dost

Yunanistan” başlıkları atılmış ve Almanya karşısında sert ve net bir tavır sergilenmiştir. Gazeteler Alman Yunan savaşında mevcut durma sıkça yer vermişlerdir. Yunan birliklerinin başarılı bir direniş gösterdiklerini haberlerinde belirtmişlerdir. Yugoslavya’yı hakimiyeti altına alan Almanlar oradaki bileklerini de Yunanistan'a göndermesiyle istediğini almaya başlamıştır. Almanlar başta zorlanmış olsalar da Yunanistan’ı ele geçirmeyi başarmıştır.

Gazeteler Almanya'nın Balkanlar yaptığı işgallerde genellikle Almanya eleştirel bir tutum sergilemiştir. Devletlerin tutumlarını ve politikaların sıkça değerlendirmişlerdir. Almanya'nın yanı sıra işgale uğrayan Romanya Bulgaristan ve Yugoslavya da gazete yazarları tarafından eleştirilmiştir. Bunun nedeni istiklâlini korumak için gereken çabayı göstermemeleri olmuştur. Yunanistan eleştirilmemesinin nedeni hem İtalya hem de Alman işgaline sonuna kadar direnmesidir. Gazete yazarlarının Almanya'ya eleştirilerinin sebeplerinden birisi de işgal edilen ülkelerin Türkiye'nin komşu ülkeleri olmasıdır. Almanya Türkiye için tehlike arz etmektedir. Hitler böyle bir durumun söz konusu olmadığını söylese de izlediği politikalar nedeniyle Türkiye'nin endişesinin devam etmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak basın genel tavrına bakıldığında, hükümet basını çok fazla kısıtlamışsa da gazete yazarları eleştirilerini yapmaktan kaçınmamışlardır. Eleştirilerini haberin içeriğinde vermemişlerse de kullandıkları kinayeli ifadeler ile söylemek istediklerini anlatmışlardır. Savaşın başında gazeteciler arasında karşıt taraflara destekler görülmüştür. Fakat ilerleyen zamanlarda Almanya'nın kuralsız işgalleri gazetecileri Almanya'dan soğutmuştur. Zaman zaman bazı yorumlarda tutarsızlık olsa da Almanya genel olarak basında eleştirilerin odağı olmuştur. Her ne kadar eleştiriler yazılar yazılsa da yıkıcı bir tutum izlememişlerdir. Bunda da hükümetin izlediği tarafsızlık politikasının bir yansıması olmuştur.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI

- 30-10-0-0/ İkinci Daire Umum Müdürlüğü 242-632-20.
30-18-1-2 / Kararlar Dairesi Müdürlüğü (1941) 95-42-9.
30-10-0-0 / Gümrükler Müdürlüğü (1934) 178-233-20.
30-10-0-0 / Seferberlik Umum Müdürlüğü 53-352-16.
30-10-0-0 / Birinci Daire Umum Müdürlüğü (1941) 253-705-3. U.No: 15985. H.No: 455.
30-10-0-0 / Emniyet Umum Müdürlüğü (1931) 109-726-17.
30-10-0-0 / Hususi Kalem Müdürlüğü (1941) 73-481-12.
30-10-0-0/ İkinci Daire Umum Müdürlüğü 232-561-29.
30-10-0-0/ Emniyet Umum Müdürlüğü (1941) 54-360-22. Dosya No: 16359.

BASILI ESERLER, MAKALELER VE TEZLER

- ADIYEKE, A. Nükhet. “Türk Basınında Girit’in Yunanistan’a Katılması”. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. (1991): 47-70.
- AKANDARE, Osman – POLAT, Hasan Ali. “II. Dünya Savaşı Yıllarında Almanya’nın Türkiye’ye Baskısı ve Savaşın İçerisine Çekme Gayretleri”. 1.Uluslar Arası Tarihî ve Kültürel Yönleriyle Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu. (2009): 535-559.
- AKIN, Veysi. “Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Arasında Siyasi İlişkilerin Kurulmasında 1925 Dostluk Antlaşması’nın Yeri ve Önemi”, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi. sy.1. (2012):41-56.
- ARMAOĞLU, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları. 1997.
- ARMAOĞLU, Fahir. *20.yy Siyasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları. 2014.
- ARUÇI, Muhammed. “Yugoslavya”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 43:573-579. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2013.
- ASKER, Ahmet. “Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları”. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. sy.25. (2012): 79-99.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya. *İkinci Adam(1938-1950)*. İstanbul: Remzi Kitabevi. (2017).
- AYDIN, Mahir, “ Doksan Üç Harbi”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 9:498-499. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1994.

- AYHAN, Hasan. “İnönü Dönemi Basını (1938-1950)”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. 2019.
- AZARKAN, Ezeli. “2. Dünya Savaşından Önce Devletlerin Tanınmasında Etkili Olan Faktörler ”. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. sy. 26-27-28-29. (2012-2013): 1-24.
- BARLAS, Dilek. “İki Savaş Arası Dönemde Türk-Romen İlişkileri”. Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz Sempozyumu Atatürk Araştırma Merkezi. (2019): 514-524.
- BAŞKAYA, Muzaffer. “ İngiliz Basımına Göre Bulgaristan’ın Birinci Dünya Savaşı’ndan Çekilişi ve Selanik Antlaşması”. Akademik İncelemeler Dergisi. sy. 1. (2015): 51-74.
- BELENLİ, Tuğba. “Yavuz Zırlı ve Tamirinin Türk-Yunan İlişkilerine Etkisi”. Belleten. sy.297. (2019): 689-728.
- BELENLİ, Tuğba. “II. Dünya Savaşı Öncesinde Roosevelt’in Hitler’e Gönderdiği Mesaj, Hitler’in Cevabı ve Kamuoyundaki Tepkiler”. Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. sy.23. (2020): 361-392.
- BIÇAKLI, Hüseyin Avni. *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*. Ankara: İmge Kitapevi. 2016.
- BİLGİÇ, Bestami S. "Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri, 1923-1938". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. sy. 31. (2015): 1-28.
- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel. “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Sonuçları” .TSA. sy.3. (2014): 9-32.
- BOZKURT, Murat. “ Türkiye ile Romanya Arasındaki Siyasi İlişkilerin Kurulması (1920-1930)” . Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi. 2019.
- BULUT, Feryat. “Toplumsal Değişim ve Siyaset Üzerinde Basının Etkisi”. Türk Basın Tarihi. Atatürk Araştırma Merkezi. (2018):68-86.
- BURMA, Mustafa. “Bulgaristan’ın Osmanlı İmparatorluğu’ndan Ayrılış Sürecinde Bulgar Ayaklanmaları”. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.67-90.
- ÇETİN, İsmigül. “Osmanlı Kaynaklarına Göre Yunanistan’ın I. Dünya Savaşı’na Girişi”. Karadeniz Araştırmaları Merkezi. sy.59. (2018):169-204.
- ÇETİNKAYA, Gürdal. “ İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Nazilerin İktidara Gelişi ve Türk-Alman İlişkileri. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi. sy.1. (2019): 87-97.
- ÇETİNKAYA, Gürdal. “İsmet İnönü ve II. Dünya Savaşı” . Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. 2014.

- ÇEVİK, Zeki – YILMAZPEHLİVAN, Emirhan. “ Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği”. Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi. sy.7. (2018):162-175.
- ÇINAR, Burak. “ İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya’nın İki Cepheli Savaş Sorunu”. Güvenlik Stratejileri Dergisi. sy.20. 1-199.
- DAĞLI, Erkan.“ Atatürk Dönemi Alman Büyükelçileri (1923-1938)”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. 2013.
- DEMİR, Hakan. “Yugoslavya Krallığı Siyasal Yaşamında Hırvat Sorunu (1929-1941)”. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi. sy.1. (2017):57-77.
- DEMİRBAY-BALTA, Nurgül. “ İkinci Dünya Savaşının Ortaya Çıkışının Türk Basınındaki Yansımaları (Temmuz 1939-Haziran 1940)”. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. 2010.
- DEMİRTAŞ-COŞKUN, Birgül. “Geçmişten Günümüze Almanya’nın Balkanlar Politikasının Analizi: Değişim mi, Süreklilik mi?”. Avrasya Dosyası. (2008).
- DIRİK, Ali Rıza. *Uluslararası Diplomasi Tarihi*. İstanbul: Evrensel Basım Yayınevi. 2013.
- DURMAZ, Ferhat.“ 93 Harbinde Büyük Güçlerin Politikaları ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. sy.2. (2015): 103-122.
- EMECEN, Feridun. “Kosova Savaşları”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 26: 221-224. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2002.
- ERSOY-HACISALİHOĞLU, Neriman. “Osmanlı Döneminde Balkanlar (1774-1914)”. İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (2010).
- ERTEM, Barış. “Atatürk’ün Balkan Politikası Ve Atatürk Dönemi’nde Türkiye Balkan Devletleri İlişkileri”. Akademik Bakış Dergisi. sy.21. (2010): 1-23.
- ERTÜRK, Suzan. “ Bulgaristan Basınında Türkiye ve Atatürk”. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi. 2005.
- ERYAMAN, Ayşe. “Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk-Bulgar İlişkileri”. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. 2009.
- EYİCE, Semavi. “Cisr-i Mustafa Paşa”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 8:32-33. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.1993.
- GENCER, Ali İhsan. “ Berlin Antlaşması”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 5:516-517. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1992.
- GENCER, Ali İhsan. “ Ayastefanos Antlaşması”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 4:225. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1991.

- GÖKÇEN, Salim. “Atatürk Döneminde Türkiye - Yugoslavya İlişkileri Ve Kral Alexander'ın Türkiye Ziyareti”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. sy.42. (2016):667-682.
- GÜMÜŞ, Musa. “Birinci Dünya Savaş Harbinde Romanya'nın Savaş Diplomasisi”. Tarih ve Gelecek Dergisi. sy.3. (2017): 62-76.
- GÜRBÜZ, Kahraman. “ İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'nin Tutumu”. U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. sy.13. (2007):363-373.
- HACISALİHOĞLU, Mehmet. “Yunanistan”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 43:586-595. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2013.
- HAKOV, Cengiz. *İkinci Dünya Savaşı Arifesi ve Başlangıç Bulgar-Türk İlişkilerinin Bazı Siyasi Yönleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. 1989.
- HAYTA, Necdet. “ Talat Paşa'nın Sofya ve Bükreş Görüşmeleri (17 Ağustos- 10 Eylül 1914)”. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. (2019):120-140.
- HAYTA, Necdet. *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu*. Ankara : Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. 2015.
- IŞIK, Salih. “ Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye”. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi. 2011.
- İNÇİ, Salih. “Türk-Yunan Siyasi İlişkilerinde Azınlıkların Dini Kurumları Meselesi (Patrikhane Örneği)”. Balkan Araştırmaları Dergisi. sy. 2. (2010): 107-142.
- JACOBSEN, Hans-Adolf. *Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı (1939-1945)*(Çev. İbrahim Ulus). Ankara: Genelkurmay Basımevi Yayınları. 1989.
- JELAVİCH, Barbara. *Balkan Tarihi 2. İstanbul*: Küre Yayınları. 2009.
- KARAL, Enver Ziya. *Atatürk'ten Düşünceler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1966.
- KERİMOĞLU, Hasan Taner. “Balkan Savaşları'nda Osmanlı Propagandası: Neşr-i Vesaik Cemiyeti”. Tarih İncelemeleri Dergisi. sy.2. (2014): 539-561.
- KESER, Ulvi. “Arşiv Belgeleri Işığında İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'de Mülteciler Ve Esirler Sorunu”. ÇTTAD. sy.18,19. (2009): 185-208.
- KESER, Ulvi. “İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan, Türkiye'de Mülteciler, Askeri İhlaller ve Esirler Sorunu”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. sy.3 / 11. (2010):381-400.
- KILIÇ, Sezen. “Nazi Hükümetinin Türk Basını Hakkındaki Değerlendirmeleri”. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü. 49-61.
- KILIÇ, Sezen. “Türk Basınında Hitler Almanya'sı”. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. 2009.

- KOÇAK, Cemil. *Türk-Alman İlişkileri (1923 – 1939)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları. Türk Tarih Kurumu Basımevi. 1991.
- KURAN, Ercüment. “Birinci Dünya Savaşı”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 6:196-200. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1992.
- KURT GÜVELOĞLU, Gülşah. “Marsilya Suikasti (Yugoslavya Kralı Aleksander’in Öldürülmesi) ve Türkiye’deki Yankıları-9 Ekim 1934”. TAD. sy.57. (2015):249-269.
- KUYUCUKLU, Nazif. “ Bulgaristan”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 6: 399-401. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1992.
- LOULES, Dimitris. (Çev.) Selda Kılıç. "Fransız Devriminin Yunanistan Üzerindeki Etkisi". Tarih Araştırmaları Dergisi. sy.15. (1991):291-296.
- MAXİM, Mihai. “ Romanya”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 35:168-172. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2008.
- MEMİŞOĞLU, Hüseyin. “Pomaklar”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 34: 320-322. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 2013.
- OKUR, Mehmet.“ The Times Gazetesine Göre Balkan Savaşları ve İngiltere’nin Politikası”. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. sy. XII/2. (2012):183-197.
- ÖZÇELİK, Mücahit. “İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Dış Politikası”. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. sy. 29. (2010):253-269.
- ÖZDAL, Barış. *Diplomasi Tarihi* . Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti. 2017.
- ÖZDAL, Barış. *Uluslararası Göç Ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*. İstanbul: Diplomasi Araştırmaları Derneği Yayınları. 2018.
- ÖZGİRAY, Ahmet. "Türk-Bulgar Siyasî İlişkileri (1920-1938)". Tarih İncelemeleri Dergisi. sy.10. (1995): 55-70.
- ÖZGÜLDÜR, Yavuz. *Türk-Alman İlişkileri (1923-1945)*.Ankara: Genelkurmay Basımevi Yayınları. 1993.
- ÖZGÜR, Gülay. “Balkan Savaşları Ve Sonrasında Bulgaristan ve Osmanlı Devleti Arasında Nüfus Göçü”. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. 2008.
- ÖZLEM, Kader. “Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci Ve Türk Azınlığa Etkileri”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. sy.1/2. (2008):342-371.
- PALA, Nevcan Nur. “ Eflak ve Boğdan’da Osmanlı Hakimiyeti ve Fuad Efendi’nin Layihası”. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi. 2009.

- S. DEĞERLİ, Esra. “Türkiye'nin Balkan Ülkelerini Yakınlaşma Çalışmaları: Balkan Pakti”. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. sy.9. 115-134.
- SANDER, Oral. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. 1969.
- SARIKOYUCU-DEĞERLİ. Esra. “Türk-Bulgar İlişkilerinde Mustafa Kemal Atatürk (1919–1923)”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. sy.18. (2007):1-19.
- SARIKOYUNCU DEĞERLİ, Esra. “Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. sy.15. (2006).
- SARINAY, Yusuf. “ İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Balkan Ülkeleri ile Münasebetleri (1919-1939)”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. sy.1. (1987):232-259.
- SAVRAN, Hakan. “II. Dünya Savaşında Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)”. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi. 2005.
- SOYSAL, İsmail. *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1983.
- TAĞMAT, Çağla. “Lozan Konferansı'na Yunanistan Tarafından Bakış: Venizelos'un Dünyasından Bakış”. Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi. sy.2. (2014):141-173.
- TEKE, Cevdet. “II. Dünya Savaşı'nda Türkiye ve Türkiye'de Basın”. Yüksek Lisans Tezi. 2008.
- TEMİZER, Abidin. “İkinci Balkan Savaşı'nda Romanya”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. sy.31. 404-413.
- TOPRAK, Seydi Vakkas. “I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basımına Yansıması”. Türkiyat Mecmuası. (2015):251-271.
- TURP, Muharrem. “ Türkiye- Yugoslavya İlişkileri(1923-1950)”. Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi. 2013.
- TÜMENOĞLU, Rıdvan. “Bulgar Kaynaklarına Göre Mondros'tan Lozan'a Bulgaristan Ve Türk Bulgar İlişkileri”. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. 2006.
- TÜRKMEN, Zekeriya. “Girit Adasını Osmanlı İdaresinden Ayırma Çabaları: Yunan İsyanını Takip Eden Dönemdeki Gelişmeler (1821-1869)”. Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi, Türkler Ansiklopedisi, 12:226. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. 2013.
- URAL, Selçuk – KILINÇ, Selçuk. “Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1950)”. KAÜ İİBF Dergisi. sy. 6(11). 2015.

- URGANDOKUR, Melisa. “Türkiye – Bulgaristan İlişkileri (1923-1933)”. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi. 2004.
- UTKUGÜN, Ceren. “ İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. sy.2. (2016):199-219.
- ÜSTÜN, Hasan. “Türk Basın Birliği’nin 1939–1946 Arasında Gazetecilerin Çalışma İlişkilerini Kurumlaştırma Girişimleri Ve Günümüze Bıraktığı Miras”. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. (2013):28-45.
- VELİKOV, Stefan. *Kemal Atatürk ve Bulgar-Türk İlişkileri*. IX. Türk Tarihi Kongresi Bildirileri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1989.
- YALÇINER, Can. “ Türkiye- Bulgaristan İlişkileri”. Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi. 2016.
- YAŞAR, Selman. “ Türkiye-Romanya İlişkileri (1930-1938)”. Uluslararası Türk Dili Edebiyatı Dergisi. sy.7/4. (2012): 3199-3213.
- YIKILMAZPEHLİVAN, Emir. “Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri (1914-1918)”. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi. 2018.
- YILDIRIM, Hatice. “ Bulgaristan Göçmenlerinin Çorum’da İskânı (1938)”. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi. sy.1. (2020):199-229.
- YILDIRIM, Hatice. “ Romanya Göçmenlerinin Çorum’da İskânı (1936)”. VII. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu. (2019): 1381-1418.
- YILDIRIM, Hatice. “Milli Mücadele Döneminde Türk Basınında Yunanistan’ın Mali İflası”. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. sy. 60. (2017):311-339.
- YILDIRIM, Özlem. “İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türk Basınında Mihver Taraftarlığı ve Hükümetin Bakışı”. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. 2018.

GAZETELER

Akşam

Son Posta

Cumhuriyet

Tan

Ulus

Vatan

Son Telgraf
İkdam
Tasvir-i Efkâr
Vakit
Yeni Sabah

RESMÎ YAYINLAR

Ayın Tarihi

Resmi Gazete

İNTERNET ADRESLERİ

GÜÇLÜ, Can. “İkinci Dünya Savaşı’nda Nazi Almanya’sı ve Türkiye”. Erişim Tarihi 23 Ocak 2019.

https://www.academia.edu/36749593/%C4%B0kinci_D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1nda_Nazi_Almanya%C4%B1_ve_T%C3%BCrkiye.

Zveno Örgütü : Erişim Tarihi 28 Ağustos 2019.

<https://ipfs.io/ipfs/QmT5NvUtoM5nWfFrQdVrFtvGfKFmG7AHE8P34isapyhCxX/wiki/Zveno.html>.

Panslavizm: Erişim Tarihi 12 Eylül 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/panslavizm>.

HACISALİHOĞLU, Neriman. “ Osmanlı Döneminde Balkanlar”. Erişim Tarihi 10 Temmuz 2020. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/odbalkanlar1774_1914.pdf.

KARA, Yasin. “Yunan Bağımsızlığı ve Osmanlı Yöneticilerinin İsyân Karşısındaki Tutumları”. Erişim Tarihi 13 Haziran 2020.

https://www.academia.edu/10114967/Yunan_Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_ve_Osmanl%C4%B1_Y%C3%B6neticilerinin_%C4%B0sy%C4%B1n_Kar%C5%9F%C4%B1s%C4%B1ndaki_Tutumlar%C4%B1.

ARABACI, Caner. “Basın Kanunu ve İnönü Dönemi Basını”. Erişim Tarihi 22 Temmuz

2020. <https://www.erbakan.edu.tr/storage/images/department/sosyalvebeseribilimler/%C4%B0N%C3%96N%C3%9C%20D%C3%96NEM%C4%B0%20BASINI.pdf>.

EKLER

EK-1.Midilli Adası'nın Almanlar Tarafından İşgaline Dair Sayısal Bilgilere Yer veren Arşiv Belgesi

8. V. 1941

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Emniyet Umum Müdürlüğü

Sıra	Dosya	Numara
I	16359	

Ozde: Midilli hakkında mütemmin malumat

İlişiği : Başvekâlet Yüksek Makamına

T. C.
B.A.Ş. BAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

5/5/94I tarih ve 16148 numaralı yazımıza ektir:

Balıkesir Valiliğince bir Motör kaptanı marifetile Midillide bulunan Konsolosumuzca yapılan temas neticesinde Uç harp gemisi refakatinde iki nakliye gemisi ile On altı Alman sabit Altıyüz asker, dört adet kısa Traktörlü Onbeşlik top, dört dağ top,iki tayyare dafi topu,Onar kişilik on iki adet küçük motörlü sandal,On iki ağır makinesli tüfenk'in midilli adasına çıkarıldığı bundan başka adetleri henüz anlaşılamayan ve bir kaç bin tahmin edilen askerin de Midillinin Yara Limanına ihraç edildiği ve Midillide bütün dairelerin Almanlar tarafından işgal edildiği, bir kısım Yunan askerinin Alman işgalinden evvel girit adasına gitmek üzere ayrıldıkları, bir kısmının da asker elbisesini çıkarıp sivil giydikleri, gelen bu iki nakliye gemisindeki diğer Alman askerinin sakız istikametine geçtikleri, işgal esnasında hiç bir hadise çıkmadığının öğrenildiği Balıkesir Valiliğinden alınan kapalı telle bildirilmiştir.

Yüksek bilgileri için saygılarımla arz ederim.

Başvekâlet Yüksek makamına,Riyaseti Cumhur Kâtibi

Umumiliğine yazılmıştır.

Dahiliye Vekili

Bayrak

Kerşide: Dosya sayılı numara ve tarihli sirkü risa olunsur.

17-5-41

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, 30-10-0-0/ Emniyet Umum Müdürlüğü (1941) 54-360-22, Dosya No: 16359.

EK-2. Bulgar Kralının Almanya Ziyareti İle İlgili Arşiv Belgesi

. T. C.
Hariciye Vekâleti
İkinci Daire Umum Müdürlüğü
Şube

64 Ankara 11 - 3 - 1934
Mülkes

Bulgar Kralının beklenilmeyen
Berlin seyahati.

Bu seyahati Sofya mahabati hararetli bir lisan ile karşılayarak Umumî Harpte silâh arkadaşlığı yapmış ve harp sonunda da mukadderati bir olmağ iki milletin duygu ve arzularının bir olacağı, Bulgarların yüksek Alman filmi irfanından da feyz almış olduklarını ve alacaklarını, hükûdarın Berlin seyahati her halde iki milleti tahsisen iktisadî ve ticarî münasebat schasında bir kat daha yaklaştıracağını, esasen Bulgarların devisa ihtiyacını Almanya mahabecinden temin ettiklerini yazıyor ve Kralın bu tegebbüsünü selamlarken bu ziyaretin siyasî bir kast ve gayeye müstenit ve natuf olmadığını ilave ediyorlar.

Bu hususta Berlin Büyük Elçisi Keralettin Jani Paşa'dan alınan rapor sureti de aşağıda arz olunur:

Bulgar Kralı 18 şubat Koburg'da babasını ziyaret ettikten sonra 18 şubat günü Berlin'e geldiği haber alındı. Bu beklenilmeyen ziyaret, anlaşıldığına göre hem Alman hükûmeti, hem de bilfiil Bulgar efkârı umumiyesi için bir sürpriz olmuştur. Kral şerefine Bulgar Elçiliğinde, Riyasetiçimhur Sarayında Hariciye Nezaretinde mahdüt kimselerin bulunduğu ziyaretler verilmiştir. Kralın ziyareti etrafında tam bir sükut muhafaza edilmekte, ve bu mesele hakkında malumat elde edebilmek gayretleri gündelik semeresiz kalmaktadır. Her hangi bir istilbericinin herhal arz edileceği tabîdir. /.

Çevreli mahaberrata hangi daire ve şube ile tahsisle gatsilâğına ve umumî ve hususî numaralarının derisi mureccat.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, 30-10-0-0/ İkinci Daire Umum Müdürlüğü
242-632-20.

EK-3. İsmet İnönü'nün Yunanistan Seyahatine ve Yunanistan'daki Muhalif Gazetelerin Haberlerine Dair Arşiv Belgesi

943
1 / 10 / 1931

D. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Emniyet Umum Müdürlüğü
Şube 4.E.II.
Hususi 2456
Umumi 7117

H. Başvekil Paşa Hazretlerinin Yunanistana seyyahati dolayısıyla muhalif Yunan gazetelerinin ekalliyetlere dair neşriyatı H.

Yüksek Başvekilâlete

Yunanistanda Venizelos aleyhdarı gazeteler Zati Devletlerinin Atınayi teqriflerini fırsat ittihaz ederek Istanbuldaki Rum ekalliyeti hukukunun siyaseti ve mahdele şikâatının tatbiki ile beraber bu ekalliyeti bizzat eden aleyhdar unsurların ekalliyet müessesatında işgal etdikleri mevkiilerden ihracı ve Papa Eftim efendinin kiliselerden te'adi lüzumu etrafında heraretili yazılar yazmakta oldukları bir sureti lutfen taktis kılınan ve Yunanistanda intişar eden muhalif partiyeye mensup Akropolis gazetesinin neşriyatından da anlaşıl - maktadır. Ancak bu yazılar üzerinde Istanbulda Beyoğlunda Rum Şems Kulübü nafis esasının da müessir olduğu ve hatta Atina ziyareti arifesinde ekalliyet hukuku mes'alesini ortaya atarak mahafili aidesi nezdinde teşebbüsatta bulunmak ve şimdiden bir muvaffakiyet zemini ^{ihbar} teşekkül üzere meşhûr Kulübün ileri gelenlerinden hukukşinas " Avrilyos Spataris " ile Balıklı Rum hastanesi doktorlarından Pirnarisin zahiren işlerini takiben Yunanistana hareket ettikleri istihbar kılınmıştır. Arşeylerin efendim,

Dahiliye Vekili
S. V. V.

L. K. K.
24-10-1931

6-8
/V.

030	10			109	726	17
-----	----	--	--	-----	-----	----

Cevabın yazılacak mahallerine ait olduğu yola tarih ve numarasına dâhil sıra sırası eklenir.

-2-

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, 30-10-0-0 / Emniyet Umum Müdürlüğü (1931) 109-726-17.

EK-4. Alman İşgali Ardından Yugoslavya'nın Vaziyeti Belgrad Başkonsolosluğunun Raporunu Konu Alan Arşiv Belgesi

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Umum Müdürlüğü

Anlaşma 10. X. 1947
Hükûm Harpten sonra Yugoslavyanın vaziyeti h.

Şube 3.
U. No. 15985
H. No. 455
Lef: _____

BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Başvekâlete

48
27

Alman istilâsından sonra Yugoslavya'nın vaziyeti hakkında Belgrad'daki Başkonsolosluğumuzdan alınan 8 Eylül 1941 tarihli bir raporda hükûmler aşağıdaki hususlar bildirilmektedir:

" Yugoslavya harpten sonra dört parçaya ayrılmıştır. Hırvatistan, Sırbistan, Makidonya, Karadağ.

Hırvatistan'da eski Hırvat asileri ve yeni idareciler olan Ustaşiler, Maçek taraftarları olan Köyi fırkası mensupları, Boşnaklar ve Sırp'lar karşı karşıyadır. Almanya Hırvatistan'daki bu unsurlara birbirine katıp İtalya'ya musallat etmek politikasını tutmuştur. Almanların teşvikile Ustaşiler'in kiral olarak sevdikleri İtalyan Prensi, öldürmek korkusundan Hırvatistan'a gelemezmiştir. Almanya Ustaşilerin gerek Yahudi düşmanlığı gayretkeçliğini, gerek Sırp'lar hakkındaki kinlerini körükledi. Maçek taraftarları Yahudi düşmanlığı hareketine iştirak etmeyince Hırvatlar arasındaki nifak bütünden büyüdü. Ustaşilerin Sırp'lar aleyhindeki hareketleri karşısında Sırp'lar da çeteler teşkilile Hırvat şehirlerine hücumla başladılar. Hırvatlar iyi asker olmadıkları için Boşnakları teslim ederek Sırp'lara saldırdılar. Bu suretle Sırp, Hırvat ve Boşnaklar arasında müthiş bir münaferete yol açıldı.

Sırbistan'a gelince: Buradaki Alman emellerini (Tuna yolları) cümlesile toplamak mümkündür. Belgrad'da Temmuz ortalarından beri (Tuna gazetesi) diye Almanca bir gazete neşredilmeye başlanmış ve bu gazete (Prens Eugène)'in Türklere karşı zaferlerinden bahsederek Tuna'nın üstünde ve altındaki Hıristiyanları kurtarmak için asil mücadele

-3-

030 10 253 705 3

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, 30-10-0-0 / Birinci Daire Umum Müdürlüğü
(1941) 253-705-3, U.No: 15985, H.No: 455.

EK-5. Bulgaristan'ın Mihvere Katılması ve İşgaline Dair Cumhuriyet Gazetesinde Yer Alan Haberler ve Değerlendirmeler

M. TURHAN TAN'IN
Mühürsüzce her hafta
çıkartılır ve her sayfa
Haber Satış: 100 K.
Kafes Satış: 100 K.
Ticari Mübadelesi: 50 K.
CUMHURİYET MATBAASI

Cumhuriyet

17 nci yıl sayı 5848 Pazar 2 Mart 1941

**BALIK TUTAN
KEDI SOKAĞI**

Kedi Sokakı Bulvarı 1941 yılı için
yeni bir kedi tutma yarışması düzenlenmiştir. Yarışma
bu hafta başladı. Yarışma, Bulvarın
her tarafında yapılacak. Yarışma
bu hafta başladı. Yarışma
bu hafta başladı.

Türkiyeden ayrılırken M. Eden Hariciye Vekilimize samimi bir telgraf çekti

Atatürkün cesyid düşünceleri, Reîsicumhur
İnönü'nün ilhamlı idaresi, semere vermektedir.

Bu fotoğrafın hakları M. Eden tarafından saklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti.

**Almanlar
Bulgaristana
girdiler mi?**

Visidon verilen
haber teeyyüd
etmedi.

Fakat bir Tokyo tel-
grafı trendir. Japana
Alman askerinin
girdiği bildiriyor.
Sokaklarda Bulgar kit-
aları dolaşıyor ve ka-
vay tuzaklarına karşı
tedbirler alıyorlar.

**Bulgaristan
dün üçlü
pakta girdi**

Bazı Filo
Viyana gireli
misin izledi
Meraklı Hint
ve Çince de
hazır bulundular

**Filofun Viyana'da
yaptığı resmi
beyan**

Bulgaristan
komünarlık şub-
dinin dostluk tes-
abedlerine sarık
kalmaktadır.

Bazı Filo, Bulgaristan
komünarlık şub-
dinin dostluk tes-
abedlerine sarık
kalmaktadır.

Renkli harita serimiz

Pasifik Haritası

Bugün 6 ncı sahifede bulacaksınız

Pasifinin

Pasifikte

2 Mart 1941 tarihli "Cumhuriyet Gazetesi"

Pazarlığı

3
MART
1941

Telefon: 1000
Adres: Çarşafçe
Rumeliye Caddesi
No: 24
Telgraf: İK DAM İstanbul

İKDAM

GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ

SATIŞ BİRİMİ - SENE 2

YILLIK 100 TL - 6 AY 50 TL - 3 AY 25 TL - 1 AY 10 TL

YILLIK 100 TL - 6 AY 50 TL - 3 AY 25 TL - 1 AY 10 TL

YILLIK 100 TL - 6 AY 50 TL - 3 AY 25 TL - 1 AY 10 TL

Alman ordusu Bulgaristana girdikten sonra

Kuşku yoktur, artık her neşanın işgaltinde olduğu Balkan yarımadası için savaşın bir anlığına durmuş. Özgürleşen Balkanlar ve Bulgaristan bu iki büyük devletlerin egemenliğindedir.

Yunan Akademi DAYER

Nasrettin, bu savaşın en büyük kahramanıdır. Bu savaşın en büyük kahramanıdır. Bu savaşın en büyük kahramanıdır.

Yeni Pazar grevci Akademi Nasrettin'in fotoğrafı Bulgaristan ve İtalyanlar arasında belirlenmiştir.

BULGAR Başvekili Sofyaya döner dönmez meclise izahat verdi

Filof dedi ki: Almanya Türkiye ile imza edilen beyannameyi nazarı itibara almıştır

legale rağmen BULGARLAR taahhütlerine sadık kalacak

İstila üslerine karşı yapılan yeni hava saldırıları

Asheri hedefler gid-dete bombalandı

EDEN ve DİL Atınada

Yunan Kralı İngiliz hariciye Nazirini kabul etti

Eden Ankara yayhatından son derece memnun olduğunu söyledi

Yugoslavyada Almanlar Tecavüz Ediyorlar

Yugoslavya'da Eir İhtiyarını yare İndirdi dığerleri hüsara uğruu

Boris Alman e! çisite görüştü

Bulgaristanın Londra سفیری istifa etti

Bulgar milleti pakta girmeyi iyi karşılamadı

ALMAN ORDUSU

Tü-kler öyle bir Millettir ki

Resmen Bulgaristanı işgal etmeye başladı

Sofya, Varna ve hütin hava üsleri Alman işgalinde

Almanlar harbin Balkanlara sira-yetini önliyecek

Romanyada plebisit dün yapıldı

Fishinin 1700000 kişi iştirak etti

Yunanistanda şiddetli bir zelzele oldu

Larında hasar ve rayiat çok büyük

Bulgar Başvekili Nasrettin Filof

Fahriye Hanım

Arnavutlukta İtalyanlar Felâkete Uğruyor

İtalyanlara çok büyük kayıplar verdiren Yunanlılar yeni mevziler aldı

SPOR

Beşiktaş Muhtelit ile 3-3 berabere kaldı

(İkinci yarım saatinde beraberlik 4 kez değişti)

GÜNÜN İÇİNDEN

Mesleklerde teşkilatlı ahşk kanunu İzmirde

Hür Fransızlar 1000 İtalyan zayı etti

Koron civarındaki mühim geçit alındı

İtalyanlar Arnavutlukta felâkete uğruyor. İtalyanlar Arnavutlukta felâkete uğruyor.

3 Mart 1941 Tarihli "İkdam Gazetesi"

EK-8. Ulus Gazetesinin Yugoslavya'nın Mihvere Katılmasını Değerlendiren Haberi

<p>Çarşamba 26 MART 1941 5 KURUŞ</p>	<p>ULUS Basmevi Çankırı Caddesi Ankara Telegraf : ULUS Ankara TELEFON Başkuruluş 1271 Yan İşlet. Müdürl. 1961 Hizmet Müdürl. 1144 Yan İşlet. 1502 İstisna 1004</p>	<h1 style="margin: 0;">ULUS</h1> <p style="margin: 0;">ADIMIZ ANDIMIZDIR</p>	<p>GÜVEN SİGORTA SOSYETESİ Hayat, yangın, nakliyat-kaza Galata Telefonu 4188 - 4182 Ankara Telefonu 204</p>
<p>YUNAN MİLLÎ BAYRAMI DOLAYISIYLA Asil ve Şanlı Yunan milletine Milli Sefimizden ve Türkiye Devlet Erkânından mesajlar</p>			<p>C. H. P. Meclis grubunda Hariciye Vekilimiz siyasi hâdiseleri izah etti</p> <p>Ankara, 25. a. — C. H. P. Meclis Grubu Yunan Heyeti üyesi (25-26) ve diğer üyesi 19 ve 20. ve 21. T. Meclis Grubu üyesi İsmet İnönü Meclis oturumunda konuştu.</p> <p>İsmet İnönü Meclis oturumunda konuştu. İsmet İnönü Meclis oturumunda konuştu. İsmet İnönü Meclis oturumunda konuştu.</p>
<p>Milli vazifelerinin ifasında yunanlıların gösterdiği cesaret hayranlıkla selâmlanmaktadır</p>		<p><i>Viyana'da üçlü pakten imzaları dış. Belveder çatısı</i></p>	<p>Yugoslavya ÜÇLÜ PAKTA GİRDİ TUTULDU</p> <p>Sortlar şunlardır : 1 - hudutları değişmeyecek 2 - İçinden asker geçmeyecek</p> <p>Belgrad, 25. a. — Yugoslavya bayrağı D. Terekov ve hariciye nazırı B. Cincor Markovic, 25. gün saat 12.30 Belgrad'da Viyana'da imzalandı. Belgrad'ta imzalandı. Belgrad'ta imzalandı.</p> <p>B. von Ribbentrop Viyana'da Viyana, 25. a. — D. N. B. :</p>
<p>Ankara, 25. a. — Yunan millî bayramı münasebetiyle Reisicumhurlarına ve Türkiye Cumhuriyeti erkânı karışık ve dost Yunan milletine bütün Türk milletinin duygularını tercüman olan mesajlar gönderilmiştir.</p> <p>Reisicumhur İsmet İnönü Yunan milletine şöyle dedi:</p> <p>Asil ve şanlı Yunan milletinin bu bayram gününde, milli vazifelerinin ifasında gösterdikleri cesaret ve şehadet hayranlıkla selâmlanmak için kâhname zevk doymaktayız.</p> <p>Türkiye Reisicumhuru İSMET İNÖNÜ</p> <p>Diğer taraftan Başvekil Doktor Refik Saydam da hayranlığını şu satırlarla ifade etmektedir:</p> <p>Kahraman Yunan milletinin millî bayramını kutladığı bugünde, devletin en haklı ve en asil olan meşhûr uğrunda yaptığı mücahede gösterdiği cesaret ve şehadet için derin hayranlığını ifade etmekte bulmaktayız.</p> <p style="text-align: right;">REFİK SAYDAM</p>		<p>Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak da aşağıdaki mesajı göndermiştir:</p> <p>Türk milletini dost ve müttefik memleketin millî bayramını yürek birliği ile iştirak etmek, vatanının kahramanlığını ve milletinin nametini kurtuluşuna hayranlıkla takip etmekte ve ona kahramanlığına ve fedakârlıklarına layık bir iştirak dilemektedir.</p> <p>Genelkurmay Başkanı Mareşal FEVZİ ÇAKMAK</p> <p>Nihayet Hariciye Vekili Şükrü Saracoğlu da duygularını şu mesajla ifade etmektedir:</p> <p>Dost ve müttefik memleketin millî bayramını münasebetiyle, haricî vekillerinin bildirdiği ve millî mücahede barınmak için emsalatın meşhûrlarına yeni bir gün ve şeref sayfası ilâve eden kahraman ordularına hayranlıkla selâmlanmaktadır.</p> <p style="text-align: right;">Hariciye Vekili ŞÜKRÜ SARACOĞLU</p>	<p>Yugoslavya'da HÂDİSE GİZLİ TUTULDU</p> <p>Halk istemiyor Üçlü pakta karşı birçok tezahürler oldu</p> <p>Belgrad, 25. a. — Belgrad'ta Yugoslav halkı, hâdiselerin inkısaftan haberdar olduklarında, fakat haberlerin doğru değil olduğunu ifade eden posterler asıldığını ifade etmiştir.</p> <p>Diğer taraftan, 20. gün saat 12.30 Belgrad'da imzalandı. Belgrad'ta imzalandı.</p> <p>B. von Ribbentrop Viyana'da Viyana, 25. a. — D. N. B. :</p>
<p>Sovyet - Türk deklârasyonu</p>		<p>Türk - Sovyet deklârasyonu dün Moskova'da negredildi</p> <p>Deklârasyon Londra'da memnurlukla karşılandı</p> <p>Moskova, 25. a. — Tas. ajansı, bugün Moskova'da Türk - Sovyet deklârasyonu hakkında resmi birliği açıklamıştır.</p> <p>Moskova'da negredildi (bilgi merkezi) Londra'da karşılandı</p>	

26 Mart Tarihli "Ulus Gazetesi"

EK-9. Tan Gazetesinin Yugoslavya’da Hükümet Darbesine Dair Haberi

28 Mart 1941 Tarihli “ Tan Gazetesi”

EK-10. Yunanistan ve Yugoslavya'nın İşgaline Dair Son Posta Gazetesinin Haberleri ve Değerlendirmeleri

6 Nisan 1941 Tarihli "Son Posta Gazetesi"

Pazaritesi
7
NISAN
1941

Yayınhanesi: AKINER - DAYAR
TELEFON: 1886
ADRES: Çarşamba
Marmarostuna Caddesi
No. 24
TELEKRAF: İKRAM İstanbul

İKRAM

GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ

SAVİ HET - SENE 3

YERİ
TARHİN
FİYAT
Nazar yerdə
3
Kuruştur

Bekleneni yaptılar, Balkanları kana boyadılar

Balkanlar harp için çok parçalandı. Her devlet gibi tek tek parçalandı. Her devlet gibi tek tek parçalandı. Her devlet gibi tek tek parçalandı.

Yunan: Akadın DAYAR

Yunanistan'da büyük tezahürat. Yunanistan'da büyük tezahürat. Yunanistan'da büyük tezahürat.

YUNAN ORDUSU ALMAN AKININI DURDURDU

Strumada Almanlar çok ağır zağiat veriyorlar

Yunanistan'da büyük tezahürat

Elener zaferi kazandı. Yunanistan'da büyük tezahürat. Yunanistan'da büyük tezahürat.

Yunan Erleri Mustafa Kemal

Balkanlara tecavüz eden Naziordusuna Hitlerin emri!

(Yunan 4 saat aralıktır)

Almanya Yugoslav ve Elenlere harp ilân etti

İki devlete uzun birer nota verildi. Notaları metni.

Yugoslav Erleri Mustafa Kemal

Yugoslav toprağı Alman tecavüzüne uğradı

İtalya da Yugoslavaya karşı harp ilân etti

İngiliz kuvvetleri Yugoslavyada

Belgrad ve cümhü Yugoslavya bombalandı

Almanlar bir hafta önce Yugoslavya'ya karşı harp ilân etti. İngiliz kuvvetleri Yugoslavyada.

Soygeller ile Yugoslavya arasında bir pakt yapıldı

Mer'iyete giren paktın metni.

Fahri İsmail Paşa

İngilizler Adis-Ababaya girdi

İngilizler Adis-Ababaya girdi. İngilizler Adis-Ababaya girdi.

Trablusgarp'te vaziyet düzeldi

Trablusgarp'te vaziyet düzeldi. Trablusgarp'te vaziyet düzeldi.

Yunan ordusu Balkanlarda defolmuştu. Alman kuvvetleri 4 hafta önce girdi.

Ankaraya göre Balkanlara harbi Almanya getirmiştir

Bu hareket bir sürpriz değildir

Alman rahyusu Yunan mukavemetini tırtır ediyor

Alman kuvvetleri Yunan mukavemetini tırtırıyor. Alman kuvvetleri Yunan mukavemetini tırtırıyor.

Şarki Akdeniz ve Egede Türk sularına kadar olan muntaka hareket sahası içinde

Almanların tehdidi

Almanların tehdidi. Almanların tehdidi. Almanların tehdidi.

Arnavutlukta Yunan ordusu yeni zaferler temin ediyor

400 den fazla esir alındı!

2000 metre irtifakında bir tıpe ligül edildi

Yunan ordusu Arnavutlukta yeni zaferler temin ediyor. 400 den fazla esir alındı!

Yugoslavya: a kayıtsız şartsız yardım edilecek

Yugoslavya: a kayıtsız şartsız yardım edilecek.

DÜN YAPILAN MİLLİ KÜME MAÇLARI

Istanbulspor Demirsporu 1-0, Beşiktaş G. Birliğini 3-2 yendi

Dün yapılan millî küme maçlarında iki takım. (Beşiktaş) hakem 4 saat aralıktır.

EK-12. Vatan Gazetesinin Romanya'nın Mihvere Katılmasına Dair Haberi

24 Kasım 1940 Tarihli " Vatan Gazetesi"

EK-14. Tasviri Efkâr Gazetesinin Yugoslavya'nın İşgaline ve Alman Ordularının İlerleyişine Dair Haberleri

7 Nisan 1941 Tarihli "Tasvir-i Efkâr Gazetesi"

EK-15. Yeni Sabah Gazetesinin Bulgaristan'ın İşgaline Dair Haberleri ve Değerlendirmeleri

3 Mart 1941 Tarihli "Yeni Sabah Gazetesi"

EK-16. Almanya'nın Yugoslavya ve Yunanistan İşgali Hakkında Yeni Sabah Gazetesinin Haberleri

7 NİSAN 1941
Pazartesi
2. Sayı 51 - No. 5229

Yeni Sabah

GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ

İDARE YERİ
Muhimme, No. 24 Sokak
Sakarya Yolu AĞAĞA Kavşağı
TELEFON: 2076
Her yerde 5 Kuruş

**Balkanlar-
da harp**

Almanlar Yugoslavya ve Yunanistan'a hücum ettiler

Yunan hududunda Almanlar durduruldu

Almanlara büyük zafer esvoldi

Belgrad dün iki defa bombalandı. İtalyanlar da harba başladı

YUGOSLAVYA VE YUNANISTANA ALMANYA ve İtalyanın hücumunu gösteren temsili harita

Ankara radyosu

Almanların Bizans istikameti hakkında makul

Almanların ilk hedefi Niş ve Belgradtır

"Hacı Bektaş-ın Ashure geleneği"

"Son galebenin habli ve deya tarafı olmayan dilyelin."

Yugoslavya ile Sovyet Rusya arasında

Dün bir adet tekerle paklı tanzalandı

Yugoslavya

Yunanistan'ın işgaline karşı

Hitlerin harp beyanamesi

Dün neşredilen bu taahhüt ve taahhüt tam acağı

HARP VAZİYETİ

LİBYA NAPEHALI

İngilizler dün akşam Adis-aba-baya girdiler

Musarepa da 33 kilometre yaklaşıyor

Dünya vaziyeti karşısında Türkiye

"Birim programımız yurtta sulh, cihanda sulh ve istiklaldir."

5 milyon askerden 200 bini

Şimali Afrikaya geçer mi?

7 Nisan 1941 Tarihli "Yeni Sabah Gazetesi"

EK-17. Yunanistan Harp Vaziyetini ve Alman-Yunan Cephelerini Gösteren Temsili Harita

19 Nisan 1941 Tarihli "Yeni Sabah Gazetesi"

